[illegible]

[illegible]

DIEREN, PLANTEN

[illegible]

MINERAALEN,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

NATUURLYKE HISTORIE
OF
UITVOERIGE BESCHRYVING
DER
DIEREN, PLANTEN
EN
MINERAALEN,
Volgens het SAMENSTEL van den Heer
LINNÆUS.
Met naauwkeurige Afbeeldingen.

EERSTE DEELS, VYFTIENDE STUK.
DE SCHULPDIEREN.

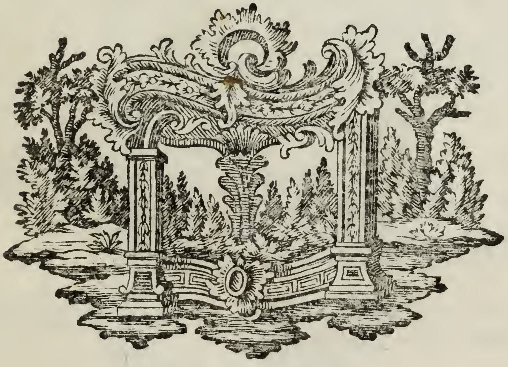

TE AMSTERDAM,
By de ERVEN VAN *F. HOUTTUYN.*
MDCCLXXI.

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/natuurlykehistor15linn

INHOUD VAN DIT STUK.

ZESDE AFDEELING.

XXVIII. Hoofdst. *De* Eigenſchappen der Schulpdieren in 't algemeen, *en derzelver* Voortteeling *in 't byzonder, als ook de vorming en aangroeijing van de Schaal. Verdeeling in* Geſlagten *volgens de Geſtalte der* Hoorens en Schulpen. Bladz. 1

XXIX. Hoofdst. *Beſchryving van 't* Geſlagt *der* Chitons, *waar onder die men* Zee-Piſſebedden *noemt.* —— 88

XXX. Hoofdst. *Beſchryving van 't* Geſlagt *der* Lepaden, *gemeenlyk* Zee-Eikels, Zee-Tulpen, Pokken, Myters, Langhalzen *of* Eende-Schulpen, *en* Ganze-Mosſelen *genaamd.* —— 97

XXXI. Hoofdst. *Beſchryving van 't* Geſlagt *der* Pholaden, *die gemeenlyk* Steenſchulpen *genoemd worden, om dat zy in Steenen huisvesten.* —— 128

XXXII. Hoofdst. *Beſchryving van 't* Geſlagt *der* Gaaperen, *waar onder de zogenaamde* Slikmosſelen *en de* Paarlmosſelen, *die het Onderwerp der* Paarlvisſcheryën *zyn in* Schotland, Noorwegen, Sweeden *en andere deelen van Europa.* —— 147

XXXIII. Hoofdst. *Beſchryving van 't* Geſlagt *der* Scheeden, *waar in de* Geuten, Mesſehechten, Peul- *en* Boereboon-Doubletten *begreepen zyn.* —— 187

XXXIV. Hoofdst. *Beſchryving van 't* Geſlagt *der* Tellinen, *of Scheefſchaalige Doubletten.* —— 203

XXXV. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* HARTEN, *of* Hartgelykende *Doubletten.* Bladz. 222

XXXVI. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* KORF-DOUBLETTEN. —— 241

XXXVII. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* DRIEHOEK-DOUBLETTEN. —— 246

XXXVIII. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* KOUS-DOUBLETTEN. —— 253

XXXIX. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* LAZARUS-KLAPPEN. —— 276

XL. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* KOM-DOUBLETTEN, *anders* Chamæ *of* Cames *genaamd.* —— 285

XLI. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* ARKEN *of* Arke-Noach-Doubletten. —— 305

XLII. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* KAM-DOUBLETTEN, *waar onder de* Oesters *en dergelyken, als ten opzigt van 't Scharnier de zelfde Kenmerken hebbende, begreepen zyn.* —— 319

XLIII. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* ANOMIES, *dat Doubletten zyn, wier ééne helft in Gestalte grootelyks van de andere verschilt.* —— 363

XLIV. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* MOSSEL-DOUBLETTEN, *waar onder de* Haanekammen *en dergelyken als ook de gewoone* Pholaden, *die men* Steenmosselen *noemt, zyn t'huis gebragt* —— 380

XLV. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* HAM-DOUBLETTEN, Pinnæ *genaamd, en derzelver zonderlinge Eigenschappen.* —— 440

AAN-

AANWYZING DER PLAATEN,

en der Bladzyden,

alwaar de Figuuren aangehaald of beschreeven worden.

PLAAT CXV. Afbeelding van EIJERNESTEN der Schulpdieren. *tegen over* Bladz. 17

Fig. 1. Eijernest *van een soort van* Hoorentjes, *in* regelmaatige Cellen *verdeeld.* *bl.* 17
— 2. *Een uit* Kelkswyze Blaasjes *bestaande.* *ibid.*
— 3. *Een* dito *van* ronde Blaasjes, *Troswyze te samen gevoegd.* *bl.* 18

PLAAT CXVI. Afbeelding van veelerley LEPADEN, enz. — 95

Fig. 1. *Een* Zee-Pissebed *van de Fransche Kust.* *bl.* 95
— 2. *Een* dito *uit Westindie.* *ibid.*
— 3. *Het Dier van de Zeepokken,* Triton *genaamd.* *bl.* 100
— 4. *Een aartig* Zee-Tulpje. *bl.* 110
— 5. *De zogenaamde* Walvisch-luis, *of eigentlyke* Walvisch-Pok. *bl.* 114
— 6. *De* Myter, *een Soort van Lepade.* *bl.* 117
— 7. *Het* Pennemes, *een dito.* *bl.* 119
— 8. *Aartige* Eenden-Mosselen. *bl.* 124
— 9. *De Ge-oorde* Langhals-Lepade. *bl.* 127
— 10. *Gewoone* Pholade *met het Dier.* *bl.* 137

PLAAT CXVII. Afbeelding van SCHEEDEN, HART-DOUBLETTEN, enz. *tegen over* Bladz. 189

Fig. 1. *De* Scheede *of* Messchecht, *met het Dier daar in.* *bl.* 189
— 2. *Europische* Telline *met het Dier.* *bl.* 209
— 3, 4. *Fransche* Hart-Doubletten, *dito.* *bl.* 230
— 5. Triangel-Doublet. *bl.* 247
— 6. Venus-Kous *met Haair.* *bl.* 254

PLAAT CXVIII. Afbeelding van de KAM-DOUBLETTEN, enz. ——— 321

Fig. 1. *Een* Kam-Doublet *of* Mantel *geopend, met het Dier daar in.* *bl.* 321
— 2. *Een* Poolsche Hamer *van binnen gezien.* *bl.* 338
— 3. Anomie *genaamd* Kleef-Oester, *die geplooid is.* *bl.* 366

PLAAT CXIX. Afbeelding van de OESTERS, enz. ——— 361

Fig. 1. *Een* Poolsche Zadel *met een* Snoer van Paarlen, *daar aan vast.* *bl.* 361
— 2. Paarl-Oester-Schulp *met een* Paarl *daar in gegroeid, van binnen.* *bl.* 387
— 3. *De zelfde Schulp van buiten gezien, om het* Gaatje *te vertoonen.* *bl.* 389
— 4. Mossel van Algiers, *die groen en geel is, met zyn* Haair, *en* Voet *of* Tong. *bl.* 414
— 5. *Roodkleurig* Hamdoubletje *met zyn fyne* Zyden Baard. *bl.* 442

BESCHRYVING
DER
DIEREN.

ZESDE AFDEELING.

XXVIII. HOOFDSTUK.

De Eigenschappen *der* SCHULPDIEREN *in* 't algemeen, *en derzelver* Voortteeling *in 't byzonder, als ook de vorming en aangroeijing van de Schaal. Verdeeling in* Geslagten *volgens de Gestalte der* Hoorens en Schulpen.

De Dieren van den Derden Rang, in de Klasse der WORMEN, zyn de genen die men, met regt, SCHULPDIEREN kan noemen. Sommigen, wel is waar, geeven 'er den naam aan van *Schaaldieren*, doch dus worden zy verward met de *Crustacea*, zo wel die tot de Insekten behooren, gelyk de Kreeften, Krabben, Garnaalen en dergelyken meer; als die tot den Tweeden Rang der Wormen zyn 't huis gebragt, de Zee-Sterren, naamelyk, en Zee-Appelen. Deeze, immers, hebben eene dikwils zo harde Schaal, dat ALDROVANDUS de

A laatst-

VI. Afdeel. XXVIII. Hoofdstuk.

laatstgemelden, volgens Aristoteles, onder de *Testacea* plaatste; waar in hy door de hedendaagschen nog dikwils wordt nagevolgd: terwyl de Schaal der Dieren, van deezen Derden Rang, somtyds dezelven in brooschheid en dunte overtreft (*).

Voortreffelykheid.

De Schulpdieren zyn, van ouds, het Onderwerp geweest van Wellust, Pragt en Overdaad. De Romeinen waren 'er, tot hunne Maaltyden, zo op verslingerd, dat de kostbaarheid deezer Spyzen meermaalen aanleiding gaf tot het doorbrengen hunner Goederen. „ De Moeder der Wellust (zegt Plinius) „ heeft de Conchyliën in Prys byna gelyk „ gemaakt met de Paarlen". Zy werden ongelooflyk ver van daan gehaald, om de Gulzigheid te tergen: gelyk Seneca, tegen de bedorven Zeden zyner Eeuw uitvaarende, ons meldt (†). Men noemde ze, om die reden, by een Spreekwoord *Poma Maris*, dat is Appelen der Zee. De Paarlen zelf zyn het voortbrengzel van Schulpen of Schulpdieren, die ten minste tot Voedster of Baarmoeder verstrekken van deeze edele Kleinoodye. De Purperslak, daar de Pragt, tot het verwen der Gewaaden, weleer niet minder gebruik van maakte, was ook de bewooner van een Schulp of

(*) Zie het voorgaande XIV. Stuk, bladz. 484.

(†) Quantulum ex tot Conchyliis, tam longe advectis, per istum Stomachum inexplebilem labitur. Libr. XIV, Ep. prima.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

of Hooren. Het eeten der Schulpdieren, in 't algemeen, ftrekte, zo wel als dat der Oesteren en Kreeften, tot opwekking der geile Lusten (*). De Zee, die dezelven uitlevert, werdt derhalve als het fchadelykfte in de Wereld, tot bederf der Zeden, aangemerkt (†).

Sedert een reeks van Jaaren zyn de bekleedzelen der Schulpdieren het Onderwerp geworden van een ander Soort van Overdaad, die eigentlyk de Beurs betreft. Deeze zogenaamde Liefhebbery heeft de Conchyliën duurder doen worden dan de Paarlen zelf, en Europa opgevuld met een menigte van Kabinetten of Verzamelingen van Hoorens en Schulpen, wier kostbaarheid daar door vergoed wordt, dat zy van de duurzaamfte zyn, en de minfte oppasfing behoeven: terwyl haare oneindige Verfcheidenheid den Geest bezigheid verfchaft, en de Glans der meesten, wanneer zy behoorlyk fchoon gemaakt en gepolyst zyn, het Oog verblindt door zyne Schoonheid.

De

(*) AETIUS, qui Venere uti non posfunt, edere Polypos & Concharum omnia genera jubet. ALDROV.

(†) Jam quidem ex totâ Rerum Naturâ damnofisfimum Mare est, tot Modis, tot Menfis, tot Piscium faporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt. Sed quota hæc portio est, reputantibus Purpuras, Conchylia, Margaritas? Parum, fcilicet, fuerat, in Gulas condi Maria, nifi Manibus, Auribus, Capite, totoque Corpore, a Fœminis juxta Virisque gestarentur. Quid Mari cum Vestibus? Quid Undis, Fluctibusque cum Vellere? Non recte recipit hac nos Rerum Natura, nifi nudos. PLIN.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK. De Ouden, schoon in dit opzigt niet zo overdaadig, hebben niettemin Kennis gehad aan deeze fraayheden. PLINIUS spreekt van de ongemeene Verscheidenheid van Kleuren, die in de Conchylien heerscht, van het groote verschil der Gestalte, van het onderscheid der Oppervlakte: hoe sommigen rond, anderen langwerpig, plat, halfrond, pyramidaal: hoe eenigen glad, veelen ruuw, met uitsteekzels, Takken, Haair, gekamd, gekruld, gehaairlokt zyn: hy geeft agt op de verschillende samenvoeging der Schulpen, welke thans een voornaame grondslag is der Verdeeling. Maar het maaken van dergelyke Verzamelingen was het Werk van laater Eeuwen, toen men ontdekte, hoe zeer de Natuurlyke Schoonheid der Conchyliën door 't Polysten aan den dag te brengen ware, die menigmaal door bytende Middelen, en door afslypen, wordt bedorven of verbasterd (*).

Oir-sprong. De Hoorens en Schulpen, derhalve, het aanmerkelykste deel der beschouwing in deezen uitmaakende, zo moeten wy in de eerste plaats agt geeven op derzelver oirsprong en vorming. Men ziet wel, dat sommigen, gelyk de Wo mbuisjes, Slakhoorens en Kinkhoo-

(*) *Quas Artificum politura vitiando nobilitat*, zegt LINNÆUS. Zyn Ed. heeft het afhaalen of afslypen, om de Oppervlakte te Paarlemoeren of te Kleuren, hier mede op 't Oog: doch die uitwerking heeft het Polysten niet.

hoorens, by voorbeeld, een groote overeenkomst hebben met de Gestalte der Schepzelen, die dezelven bewoonen en wien zy tot een bekleedzel strekken: des men zou mogen denken, dat zy, gelykerwys dit in de Zandige Huisjes of Kokers van sommige Zee-Wormen plaats heeft, uit het Slymig Vogt des Schepzels daar om gegroeid waren; doch in veele anderen heeft een byster groot verschil tusschen de Gestalte der Hoorens en Schulpen en die van het Schulpdier plaats. Ik neem de Spinnekoppen slegts, met haare uitsteekende Takken, de Lazarus-Klappen, Poolse Hamers en dergelyken tot een voorbeeld. Dit heeft veelen doen twyfelen, of het Lighaam des Diers wel in 't algemeen tot eene Vorm voor de Gestalte van de Hooren of Schulp verstrekken kon, en doen denken, dat deeze laatste haaren oirsprong had in het Zaad der Schulpdieren, die dan zouden ter wereld komen met hun Schulpagtig bekleedzel, 't welk allengs verhardende den staat bereikte, dien het in volkomenheid heeft.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

De duisterheid omtrent de Voortteeling der Conchyliën heeft oudtyds zonderlinge denkbeelden ter baan gebragt: meest daar in gebrekkelyk, dat men die allen over eene kam schoor en door geen genoegzaame Ondervingen van de byzondere Eigenschappen der Schulpdieren overtuigd was. Dit deedt ARISTOTELES, in 't algemeen, vastslellen, dat

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

zy niet paarden, en dat zy, eigentlyk gefproken, geen Eijeren wierpen, maar dat haare Voortteeling, gelyk die der Preijen of Tulpbollen, door het uitfchieten van de Jongen gefchiedde: hoewel hy niet ontkennen kon, dat fommigen Teeldeelen, Baarmoeders en Eijeren hadden. Om kort te gaan, de Waarneemingen der Hedendaagfchen hebben ontdekt, dat 'er, gelyk de Schulpdieren zeer verfchillende zyn, ook derzelver Voortteeling geenszins gebragt kan worden tot een algemeenen Regel.

Verfchil van Sexe.

In eenige doch zeer weinige Geflagten van Hoorens heeft, volgens de Waarneemingen van den Heer ADANSON, een onderfcheid van Sexe plaats, zo dat men 'er Mannetjes en Wyfjes onder vindt. Dit verzekert die Heer elders (*) van de Tepelbakken aan de Kust van Senegal; doch in de byzondere befchryving, vind ik, dat hy dezelven voor Hermaphrodieten houdt (†). In de genen, welken hy *Purpuræ* of Purperhoorens noemt; fommige Blaas, Bel- en Rotshoorens naamelyk; nam hy een aanmerkelyk verfchil van Sexe waar. „ Men heeft 'er, zegt hy, Mannetjes „ en Wyfjes onder, waar van de eerften ken-

„ baar

(*) Pag. LVII. zyner *Hist. des Coquillages* agter *le Voiage au Senegal.*

(†) Pag. 47. *de la Descript. des Coquillages* daar op volgende.

„ baar zyn aan de Geſtalte van de Hooren, die „ minder uitgezet is en een kleinder getal „ van Bultjes heeft. Zy laaten, zegt hy, „ bovendien, van tyd tot tyd, aan de regter „ Zyde, een Roede uit, welke naar een drie- „ hoekig platagtig Tongetje gelykt, en al- „ leen genoegzaam is, om tot een Kenmerk „ van de Mannetjes te verſtrekken (*)". Die Soort van zyne *Purpuræ*, waar van hy zulks verzekert, ſchynt tot de Beddetyken te behooren. 't Gedagte Tongetje, dat zyn Ed. ook in de Tollen vondt, zynde driemaal zo lang als breed, was, zegt hy, door eenige Autheuren mede voor het Mannelyk Lid genomen; doch hy hadt geen gelegenheid gehad, om zig te verzekeren of dat Dier de beide Sexen vereenigd, dan onderſcheiden heeft: zynde dat Tongetje hem in allen voorgekomen, die door zyne Handen gepasſeerd waren. Na zyne terugkomst van Senegal, hadt de Heer B. DE JUSSIEU hem de beide Sexen duidelyk onderſcheiden aangetoond in de gewoone Aliekruiken, welke naar de gedagte Senegalſche, *Marnat* genaamd, grootelyks geleeken, ſchoon zy dat Tongetje op Zyde niet hadden. „ Dit doet my denken, zegt hy, „ dat het Beentje, waar mede dit Tongetje „ gewapend is, een ſoort van Prikkel zy, „ welke de Wyfjes even zo wel hebben als „ de

(*) *Ibid.* pag. 101.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK. niet blykbaar in de Hoorens.

„ de Mannetjes, om elkander in de Paaring „ aan te ſpooren, gelyk plaats heeft in de „ Tuinſlakken" (*).

Ik moest dit naauwkeurig uitpluizen, om dat uit het Berigt over de Voortteeling van ſommige Hoorens en Zee-Inſekten, 't welk de Heer BASTER aan de Hollandſche Societeit der Weetenſchappen medegedeeld heeft, opgemaakt zou kunnen worden, dat de Tepelbakken, Purper- en Rotshoorens, Tollen en Alykruiken, benevens nog eenige anderen, de beide Sexen zo onderſcheiden hadden, dat die zelfs aan de Hoorens zouden kenbaar zyn: „ zynde (zo zyn Ed. zegt), de Hoorens der „ Mannetjes iets kleinder en hebbende meer „ Kringen of draaijingen dan die der Wyf- „ jes" (†). ADANSON, van wien het eerſte door hem ſchynt overgenomen te zyn, ſpreekt in zyne byzondere beſchryving de algemeene tegen. Hy zegt ten opzigte van die Hoorentjes, naar onze Aliekruiken gelykende, dat men 'er geen verſchil in vindt, dan 't gene door den Ouderdom veroirzaakt wordt, „ zynde de kleinen naar evenredig- „ heid korter en breeder, en hebbende ook „ minder draaijen dan de grooten": zonder te zeggen, dat zulks afhange van het verſchil der Sexe. Ik weet wel, dat men, op 't gezag

(*) *Ibid.* pag. 170.
(†) *Holl. Maatſch.* IV. DEEL. Haarl. 1758. bl. 476.

zag van RUMPHIUS, van Wyfjes-Bootshaaken en van Wyfjes-Krabben fpreekt, en deeze zeer duidelyk door het gemis der Takken van de Mannetjes onderfcheidt: doch of dit op een weezentlyk verfchil der Sexe van het Dier beruste, is niet zeker. Misfchien zal het ook maar een verfchil van wasdom of aangroeijing zyn. VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

De meeste, ja byna alle Schulpdieren, zyn Hermaphrodieten, dat is, zy hebben de beide Sexen, in één Lighaam, famengevoegd; ten minste mag men zulks op de Onderftelling, dat het Mannelyke en Vrouwelyke altoos tot de Voortteeling vereifcht worde, opmaaken. Van de Doubletfchulpen, in 't algemeen, verzekert de Heer ADANSON, dat zy geen blykbaare Teeldeelen hebben en voortteelen zonder Paaring (*). Van fommige Patellen, in tegendeel, hadt hy het Mannelyk Teellid gezien (†). Een tweede Soort van *Hermaphroditismus* noemt hy de gene, welke met die der Tuinflakken overeenkomftig is. Ieder Dier bezit de Mannelyke en Vrouwelyke Teeldeelen, en heeft de wederzydfche Paaring tot

De meesten zyn Hermaphrodieten.

(*) Il est particulier aux Conques. *Hist. des Coq.* p. LVII.

(†) La partie mâle, dans ceux ou j'ai eu occafion de la voir, étoit d'un rouge pâle. *Descr. des Coquillages.* p. 31. De Heer BASTER zegt, dat men in de Lampjes of Schoteltjes (*Patellæ*) en in de Oesters, geen Mannelyke of Vrouwelyke Teeldeelen vindt. *Ibid.*

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK. tot Bevrugting noodig. In zekere kleine Hoorntjes, naauwlyks grooter dan een Speldekop, welken ADANSON op Moerasſen en Meiren van zoet Water aan de Kust van Senegal dryvende gevonden hadt, was door hem waargenomen, dat zy, wegens de plaatzing der Teeldeelen, op elkander klimmen moeten tot de Paaring, en dat die bovenſte dan door een derde bevrugt wordt; waar door het komt, dat men dikwils een menigte van dezelven, als een Ketting Kraalen of Paternoster, aan elkander geſchakeld vindt. Dergelyken vondt de Heer BASTER, dat zonderling is, in groote menigte op 't Eiland Schouwen, in Zout Water.

„ Daar zou (vervolgt ADANSON) aan de „ Conchyliën niets ontbreeken, om alle Soor„ ten van *Hermaphroditismi* te vereenigen, dan „ dat zy ieder in zig zelf konden paaren, en „ dus zo wel Vader als Moeder zyn van een „ zelfde Dier. De zaak is niet onmogelyk, „ dewyl veele met de beide Werktuigen, „ daar toe noodig, voorzien zyn, en, mis„ ſchien zal eenig Waarneemer, in dezelven, „ t'eeniger tyd dat ſlag van Voortteeling ont„ dekken, welke ons niet vreemder moet voor„ komen dan die der Doubletten, der Zoet„ Water-Polypen en van veele andere dergelyke „ Dieren, welke Jongen voortbrengen zon„ der kennelyke Paaring en zonder eenige „ der Werktuigen, die in de andere Dieren

„ om

„ om de Voortteeling te bewerken worden „ vereischt". VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK. De uitwendige Teeldeelen.

„ In de Schulpdieren (*), wier Sexe verdeeld is, vindt men de opening van het „ Werktuig geplaatst aan de regter Zyde van „ Dier. De Mannelyke en Vrouwelyke deelen zyn samen vereenigd, en hebben veel „ zaaken onder elkander gemeen, in de tweede Soort van Hermaphrodieten, [gelyk de „ Tuinslakken, enz.] Deeze hebben maar „ eene gemeene Opening, aan de regter Zyde, by den wortel der Hoornen. In de „ derde Soort van Hermaphrodieten heeft ieder Werktuig zyne byzondere Opening, „ waar van de eene zig by den wortel der „ Hoornen, de andere veel laager bevindt, „ beiden aan de slinker Zyde in de Hoorentjes, die links draaijen, [gelyk de gedagte „ Moeras-Hoorentjes van Senegal, door hem „ *Bulin* en *Cornet* genaamd]; doch aan de „ regter Zyde in de genen die den gewoonen „ trant volgen": gelyk hy waargenomen hadt in zekere geele Rivier-Kinkhoorentjes, welke door hem in de kleine Rivier des Gobelins, by Parys, gevonden waren.

Ten

(*) *Dans les Limaçons*, zegt ADANSON; doch 't blykt klaar, dat hy daar door niet de eigentlyke Slakken; maar de gedagte Schulpdieren, waar van dan Mannetjes en Wyfjes zouden zyn, zie bladz. 8, hier voor, verstaat.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK. De Jongwerping.

Ten opzigt van de manier van Baaring is, onder de Schulpdieren, ook een aanmerkelyk verschil. Eenigen broeden de Jongen in de Baarmoeder uit; 't welk door ADANSON verzekerd wordt van de Tepelbakken, onder de Hoorens, en van de meeste Doubletten. Dat in de Oesters somtyds Jongen, somtyds Eitjes, waargenomen worden, strydt hier te minder tegen, om dat menze in de Voorzomer vol Eijeren, en laater vol van levendige Jongen vindt. Ook bevestigt de Heer BASTER naderhand haare Jongwerping (*). De meeste Hoorens, in tegendeel, brengen, gelyk de Tuinslakken, Eijeren voort, die buiten 't Lighaam worden uitgebroed. Men vindt 'er, die by elkander gelegd worden in een soort van Lil of Slym, byna gelyk de Eijers der Kikvorschen. Zodanigen komen onder de kleinste Rivier- en Water-Slakjes voor.

Vliezige Eijer-Stok.

De Zee-Hoorens, in 't algemeen, baaren een Vliezigen Zak, die op eene onregelmaatige wyze in Celletjes verdeeld is, naar die der Honigraaten eenigzins gelykende. Deeze Eijerstok, die al van ouds *Favago* of *Melicera* genoemd werdt, bevat een menigte van Celletjes, in ieder van welken somtyds vyftig, zestig of meer Eijeren zyn: zo dat 'er, volgens den Heer BASTER, eenige duizenden van Jongen uit zulk een Eijernest zouden voortkomen.

(*) *Natuurkundige Uitspanningen*, I. Deel, bladz. 74.

men. Eene Doublet levert, volgens ADANSON, in ééne Teelt veele duizend Jongen; doch dit getal is, zegt hy, veel minder, van de Schulpdieren die Dekzeltjes hebben, en nog minder van de meeste Hoorens. Ook komen in die Afbeeldingen, welken de eerstgemelde van eenige Eijernesten of Eijerſtokken geeft, ongelyk minder dan vyftig of zestig Jongen voor (*), in ieder Celletje. Zo groot was omtrent het getal der Jongen en Eijeren, welken LISTER in zyne groote groenagtige, gebandeerde Rivier-Slak, die leevende Jongen werpt, by herhaalingen waarnam (†). VI. Afdeel. XXVIII. Hoofdstuk.

Die Eijerſtokken, Eijernesten of Baarmoeders, hoe menze noemen wil, ondertusſchen, zyn van eene zonderlinge en zeer verſchillende Geſtalte. De meesten die thans nog bekend zyn, gelyken zodanig naar Vrugten of Trosſen van Zaadhuisjes, dat menze dikwils daar voor genomen heeft; ja dat veelen, die van de zaak niet onderrigt zyn, dezelven nog heden daar voor houden. Ik behoef dat Eijernest van de Wulk, een Zee-Hooren van onze Stranden, ſlegts tot bewys by te brengen, 't welk men weleer voor een ſoort van *Alcyonium* aangezien en *Veſicaria marina* genoemd heeft. De Geſtalte, inderdaad, zweemt grootelyks naar die van eene Vrugt, en de Groot-

(*) Zie *Natuurk. Uitſpanningen.* I. DEEL. Plaat. V, VI.
(†) *Exercit. Anatom. altera.* p. 36.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Grootte heeft zo weinig evenredigheid met die van het Schepzel daar dit Eijernest van komt, dat men verbaasd moet ſtaan over de Voortteelende kragt der Natuur. Men heeft gerekend, dat zulk een Eijernest meer dan honderdduizend Jonge Wulkjes kon uitleveren (*). Ondertusſchen ſchynt het my, uit de manier van deszelfs vorming, welke de Heer BASTER opgeeft (†); nog niet zeker, dat het geheele Nest van een enkel Dier afkomſtig zy. Het is, naamelyk, maar eene ſamenhooping van Blaasjes, die verſcheide Dagen na elkander, tegen een Steen of iets anders aan, gelegd worden, en door hunne Lymerigheid aan elkander kleeven. Ik bezit 'er een, dat gehecht is aan een Oester-Schulp. Die driederley andere, zeer wonderbaare Eijernesten van Hoorens, op zyne Zesde Plaat, afgebeeld, nog grootelyks van dat, 't welk LISTER in Plaat gebragt heeft (‡), verſchillende, doen ons een regelmaatigheid in deeze waarneemen, die tot verwondering moet ſtrekken

(*) *Uitgezogte Verhandelingen* I. Deel, Amſterd. 1757. alwaar op de Zevende Plaat een der grootſten afgebeeld wordt, bladz. 464.

(†) *Natuurkundige Uitſpanningen.* I. DEEL. Haarl. 1762. bladz. 43.

(‡) *Exercitatio Anatomica altera.* Lond. 1695. Tab. 6. Onder den naam van *Uterus expoſitus, in plures Cellulas, ſive Utriculos læves & ſubrotundos diviſus, quorum margines planæ ac obtuſæ ſunt.*

ken van de grootste Natuurkundigen. Aan Strand geworpen ziet menze dikwils voor ver hard en verdroogd Schuim der Zee aan, zegt Doctor WHYTT, die een der gemelden, van de *Buccinum ampullatum*, uit Zuid-Karolina ontvangen hadt, zynde ten vollen twee Voet lang (*).

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

Eijernesten van famengehoopte Blaasjes.

RUMPHIUS zegt, dat de Besoar-Hoorens, die hy graauwe Kasketten noemt, in de Maand September, by troepen van twintig dertig stuks vergaderen, en haare Eijeren by elkander op de Steenen leggen, ter diepte van twee Vademen onder Water. Deeze Eijeren zyn, volgens hem, ontrent een Duim lang en zo dik als Zeilgaaren, bruinagtig van Kleur, kort, getakt, broosch, naar Hoornwier gelykende, doch tevens week en slymerig, in 't midden digt gekropt, aan 't end stomp. Bezwaarlyk zal men daar uit de regte figuur opmaaken: maar hy laat 'er op volgen, dat hy eens, in October des jaars 1694, een andere gedaante van dergelyke Eijernesten gevonden hadt, zynde een Klomp als een Eenden-Ey, van buiten vuilgeel, als vuil Wasch, ruig en uit veele dunne Laagen bestaande, die door Scheidvelletjes een menigte van Hokjes uitmaakten. Doorgesneeden was het van binnen digter, van Kleur Vleeschrood met wit gemengd

(*) *Essays and Observ. Phys. and Litterary.* Edinb. 1756. Vol. II. p. 9.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

mengd en men vondt 'er geene Hoorentjes in; dan daar zat een dergelyk Kasket boven op en ter zyden waren nog drie of vier Hoorentjes. Het was op een Steentje vast, gelyk men dikwils de Eijernesten van onze Wulken vindt (*).

Ellis beschryft het zyne, dat van Hoorens was, die men Vygen noemt of Getoornde Vygen, menigvuldig aan sommige Kusten van Amerika, in 't byzonder van Nieuw Jork tot Virginie voorkomende; aldus. „ De Huisjes, daar het uit bestaat, zyn van „ een samengedrukt Ovaale form, sommigen „ naar de Kapjes of Patellen gelykende, „ maar platter aan den top. Zy zyn aan de „ eene zyde, door middel van een taay buig„ zaam Ligament, zo digt aan elkander sa„ mengevoegd dat zy op elkander schynen te „ leggen, en aan de tegenoverzyde is een „ gewelfde Deur, waar doorde Jongen, als zy „ in staat zyn om voor zig zelf te zorgen, „ uitgaan in de Zee. Het Klepje, dat dee„ ze Deur sluit, is ongemeen Konstig gemaakt „ om het indringen van 't Zeewater te be„ letten. Zo lang hunne gevangenis duurt, „ zyn zy met een slym, als Eywit, bedekt; „ waar door, zonder twyfel, deeze Diertjes „ gevoed worden. Indien wy den Streng van „ deeze Huisjes naauwkeurig beschouwen, „ zul-

(*) *Amboinscht Rariteitkamer*. bladz. 83.

„ zullen wy gereedelyk besluiten, dat dezel- „ ven zo wel als de Dieren aangroeijen na „ dat zy door de Moeder-Hooren geworpen „ zyn: want zy komen veel te groot voor, „ om ooit in een der grootsten van dit slag „ vervat te zyn geweest. In de eerste opslag „ hebben zy iets dat naar de Vrugt of Zaad- „ huisjes van een Plant gelykt, inzonderheid „ naar die van den Jokboom (*Carpinus*) (*). VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

De Afbeeldingen van deezen Eijerstok, zo wel als dien van Doctor WHYTT, kan men op de gezegde Plaat van den Heer Doktor BASTERS Uitspanningen beschouwen. Een Eijernest, gelyk dat van Doctor LISTER, zelf bezittende, geef ik daar van, zo om dat het Werk van dien Heer niet zeer gemeen is, als om dat het myne zig op een regelmaatige wyze in Celletjes verdeeld bevindt, alhier de Afbeelding Plaat CXV., *Fig.* 1, met die van een Hoorentje, hoedanigen 'er veelen in zyn, aanmerkelyk vergroot, by Letter A, daar nevens. Het Eijernest is met zodanige Hoorntjes opgevuld. In *Fig.* 2, heb ik een ander Voorwerp doen afbeelden, 't welk van my ook voor dergelyken Eijerstok gehouden wordt. Het bestaat uit byna dergelyke Kelkswyze Blaasjes, als die, waar van BASTER uit BROWN, in zyne derde Figuur, de Afbeel- Vreemde Eijer-Nesten. PLAAT CXV.

(*) *Natural History of Corallines*, Lond 1755. p. 85.

VI. Afdeel. XXVIII. Hoofdstuk.

beelding geeft; doch aan 't dikſte end zyn dezelven digt, Vliezig taay, en ongelyk op elkander geplaatst, zonder eenige Geleding, als waren zy by geval ſamen gehecht door eenig Lymagtig Vogt. Schoon ik 'er geen Hoorntjes in gevonden heb, ſchynt het my doch veeleer een zodanige Eijerſtok, dan de Vrugt van eenig Gewas te zyn. Aangaande het Voorwerp van *Fig.* 3, dat uit een menigte van Blaasjes, die als Ketting-Koraalen ſamengevoegd zyn, beſtaat, zal niemand twyfelen; hoewel doch de Soort van Dieren, tot welken zy behooren, onzeker is. Ik heb het een en andere, tot nadere onderzoeking, uit myne Verzameling hier in Plaat doen brengen.

De Geſtalte van het gedagte Hoorentje Letter A, hoedanig ook alle de overigen ſchynen te zyn, bewyst twee zaaken: eerſtelyk, dat de Schulpdieren, eer zy ter Wereld komen, reeds met een Hoorentje bekleed zyn: ten anderen, dat zy allengs, en niet aan de Mond-opening zo zeer, als wel naar den Top toe, aangroeijen. Men ziet aan dit Hoorentje, 't welk tot de Pennen of Spillen moet behooren, duidelyk, hoe de eerſte Winding of grootſte Gier reeds voltooid is, hebbende haare Knobbels en Groefjes, terwyl aan de andere, naar den Top toe, nog veel ontbreekt. Het bovenſte Vliezige gedeelte wordt, zeer Natuurlyk, door de geduurige aangroeijing des Lighaams van het Schulpdier, uitgezet, en

en vermeerdert dus het getal der Gieren.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK, Vorming der Schaal.

Wy ontkennen wel niet, dat 'er, in 't vervolg, een nieuwe aangroeijing kan geschieden aan de Mond-opening; te minder, om dat zulks in veele Hoorens blykbaar is en dat 'er bovendien niets tegenstrydigs plaats in heeft; alzo dat Vogt of Slym van het Schulpdier, 't welk de Hooren naar den Top doet aangroeijen, ook in staat is, dezelve aan de Mond-opening te vergrooten: maar in de eerste vorming schynt de Mond-opening eerst voltooid te worden, gelyk de bestendige Gestalte van den Kop des Diers ook vereischte. RUMPHIUS, die het in Oostindie waargenomen heeft, verzekert zulks van de Hoorens, die men graauwe Kasketten of Bezoars noemt, zeggende, dat de dikke Naad, agter derzelver omgeslagen Lip, het overblyfzel is van een ouden Mond. „ Deeze (zegt hy) groeijen „ mede door eene toezettinge, (aanvoeginge „ wil hy zeggen,) zodanig, dat haar oude „ Lip blyft staan, en daar onder een nieu„ we dunne Schaal voortkruipt, dewelke, al„ le hoeken en kanten aan de overzyde ont„ moetende, door de kragt van 't leevende „ Dier weder week wordt en zig nederlegt: „ weshalve men dikwils de oude Naaden in „ den Mond voelen kan, daar de nieuwe „ Lip al over heen geloopen is en deeze

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

„ oude Lip ziet men somtyds overde Rugge „ gaan" (*).

Hier zou ik, met den grooten REAUMUR, wel den Wagen voor de Paarden spannen, door van de aangroeijinge der Schaalen eerder dan van derzelver oirsprong, zo de Heer KLEIN aanmerkt, te spreeken. Die Heer hadt echter, door deeze manier van aangroeijing te ontvouwen, alleenlyk bewyzen willen, dat het Schulpdier in zig een Steenwordend Vogt bevat, 't welk de herstelling uitwerkt van het verlooren gedeelte van de Schaal; zonder daar uit, gelyk de Historieschryver van de Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys doet, op te maaken, „ dat het Dier „ wel, doch de Schaal niet in het Ey gebo„ ren worde, als zynde deeze laatste iets dat „ het Dier formeert en een wonder op zig „ zelve" (†).

Haare Oirsprong uit het Ey.

REAUMUR, immers, hadt zelf in zyn Vertoog, over de Vorming der Hoorens en Schulpen, gezegd; „ de Slakken komen uit haar „ Eijeren niet, zonder reeds bekleed te zyn „ met haare Schaal". Door de Waarneemingen van LEEUWENHOEK, LISTER, MARSIGLI en anderen, was zulks bevestigd. SWAMMER-

(*) *Amboinsche Rariteitkamer*. bladz. 83.

(†) l'Animal nait de son Oeuf mais non pas la Coquille, qui est une merveille apart. *Hist. de l'Acad. des Sc. de Paris*, 1709.

MERDAM ontkent, „ dat de Hooren, ei- VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.
„ gentlyk gefproken, het Huisje of de Woo-
„ ning der Slakken zy: hy houdt dezelve
„ voor een waar Bekleedzel, voor de Huid
„ van 't Schulpdier, dat zonder dezelve zo
„ min kan leeven als een Menfch, wien de
„ Huid is afgevild, een Kreeft zonder haare
„ Schaal, of een Schildpad zonder haar Schild:
„ weshalve deeze Korst voor een waar Been
„ te houden is van de Slak, waar aan der-
„ zelver Spieren op gelyke manier aange-
„ hecht zyn, als die der Viervoetige Dieren
„ aan de Beenderen; gelyk zulks in de Mos-
„ felen zig duidelyk openbaart" (*).

Uit de gezegde Waarneemingen befluit de Heer KLEIN, dat de Vrugtjes van alle Hoorens en Schulpen met de Schaal ter wereld komen: die, hoewel dan by uitftek dun en Vliezig zynde, door hem niettemin aangemerkt wordt, als reeds de volkomene Geftalte hebbende, welke zy in volmaaktheid verkrygt. Zyn Ed. bewyst zulks, onder anderen, door die kleine Hoorentjes, welke van den Heer PLANCUS aan het Strand van Rimini gevonden zyn, naauwlyks zigtbaar met het bloote Oog, hebbende nogthans ieder drie of vier Windingen. En, dewyl tot de Doorwaafeming of Uitdamping de vrye toegang van de Lugt vereifcht wordt,

(*) *Bybel der Natuure*, bladz. 99.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

wordt, zo begrypt zyn Ed. te regt, dat die Uitdamping geen oirzaak kan zyn van den oirſprong of aangroeijing van de Schaal, terwyl het Diertje zig nog in 't Ey bevindt; zo min als dezelve de oirzaak is van de formeering van de Huid der Dieren.

Structuur der Schaal.

De inwendige ſtructuur der Hoorens en Schulpen oordeelt hy zyn Gevoelen nog nader te bevestigen. STENO (*), hoe zeer met het denkbeeld ingenomen, dat de uitdampende Stoffe oirzaak zy van de vorming der Schaalen, erkent nogthans dat dezelven beſtaan uit Vezeldraaden, wier figuur hy oordeelt op tweederley manier voortgebragt te kunnen worden; of door de uitwerping zelve in de Pooren of Gaatjes; of door de uitgroeijing van het Lighaam des Schulpdiers. Zo dat dan die eerſte Draadjes reeds in het Ey zouden hard geworden zyn. De Oester-Schulpen, by voorbeeld, kunnen geheel geſloopt worden tot kleine Schaaltjes, en die Schaaltjes in Vezelen geſcheiden: welke Vezelen hy aanmerkt tweederley te zyn, verſchillende in Kleur, zelfſtandigheid en plaats. In de kleine Schaaltjes is, volgens hem, de buitenſte en binnenſte Oppervlakte niets dan het uiterſte der Vezeldraaden, terwyl de Rand of Omtrek uit de zyden der Vezelen beſtaat. LEEUWENHOEK gaat verder, en noemt de Vezeldraa-

den

(*) *De ſolido intra ſolidum.* Flor. 1669. pag. 53.

den van STENO Buisjes of Kanaalen. Hier mede moet men de Aanmerkingen van ANTON. DE HEYDE, in zyne Ontleeding der Mosſelen, vergelyken. Deeze Autheur meent dat de aangroeijing van derzelver Schaalen geſchiedt door een Lymerig Vogt, 't welk nieuwe Schaaltjes, uit ſchuinſe Draaden beſtaande, aan de binnenſte Oppervlakte van de Mosſelſchulpen aanhecht. Doch het is baarblykelyk, dat deeze aangroeijing van binnen, door de vernaauwing, die dezelve veroirzaaken moest, doodelyk zou zyn voor het Schulpdier, zegt KLEIN. Hier tegen, evenwel, moet men in bedenking neemen, dat de Lighaamen deezer Dieren zeer week zyn, en door de gedagte aangroeijing naar vooren, of naar de Mond-opening toe, zo veel meer plaats verkrygen: ja dat de gedagte aangroeijing by he Mondſtuk, met Schaaltjes die van onderen voortſchieten, in veele Hoorens en Schulpen oogſchynelyk blykbaar is.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

De gedagte Vezeldraaden beſchryft STENO nader, en zegt dat dezelven, ten opzigt van de Stoffe, met het Dierlyk Vogt overeenkomen; doch dat die Stoffe tweederley, naamelyk harder of weeker zy, beiden Lymerig en Vezelagtig. Hy wil dat alle Schaaltjes of Plaatjes van de Schulp tusſchen het Lighaam en de buitenſte Schaal zyn voortgebragt, hebbende bygevolg de Geſtalte van het Dier, en dus beſluit hy, dat de binnenſte

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

ſte Plaat of Schaal de grootſte moet zyn. Dit is ook, wanneer men de geduurige aangroeijing in aanmerking neemt, zeer geloofbaar. En, gelykerwys de Beenderen door het Vogt van hunne Buisjes groeijen, zo heeft in de Schulpen, of wel in de Plaatjes, waar zy uit beſtaan, door middel van de Buisagtige Vezelen, het zelfde plaats: terwyl de uitwendige Oppervlakte gedekt is met een Lederagtig meer of minder dik of dun Vlies, dat met het Beenvlies, in de Menſchen en Viervoetige Dieren, overeenkomſtig is.

LISTER (*) onderſtelt, insgelyks, dat de Schulpen en Hoorens beſtaan uit Schaaltjes of Plaatjes, en dat deeze uit Buisagtige Vezelen ſamengeſteld zyn; doch is aangaande de Stoffe, uit welke de Schaaltjes en Vezelen voortkomen, eenigermaate van verſchillend denkbeeld. Hy onderſtelt een Levens-Vogt, in de Vezelen, als in zo veele Uitwerpende Vaten, gedreeven, en aldaar door zyne vertoevinge, dewyl het zig buiten den loopbaan der circuleerende Vogten bevindt, allengs verhard wordende. Hy neemt zyn bewys daar van, dat het Levens-Vogt, het Dier doorgeſneeden hebbende, daar uit geloopen, zagtjes gekookt zynde tot een Klonter ſtolt, en eene Melkagtige halfdoorſchynende Kleur aanneemt: willende dat de Stof, waar uit de

Schulp

(*) *Exercit. Anatom.* III. p. 121.

Schulp door verdikking en verharding aangroeit, een Levens-Vogt zy, met een Steenmaakend Vogt vermengd. Wat nu de Vezelen zelf, en de Schaaltjes daar uit samengelymd, betreft: deeze zouden by den oirsprong van ieder Dier, zo veel 't getal en de gestalte aangaat, geformeerd zyn.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Verklaard door de Paarlen.

Hier mede strookt, 't gene STENO schryft van de Paarlen. ,, Tusschen de Rokken of ,, Plaatjes der Paarlen, en de Schaaltjes zelf ,, der Paarldraagende Schulpen, is alleenlyk ,, dit verschil; dat in de Schaaltjes de Veze- ,, len als in een zelfde Vlakte gelegen zyn, ,, terwyl die der Paarlen zodanig zyn ge- ,, plaatst, dat zy met het eene end strekken ,, naar derzelver middelpunt, en met het an- ,, dere end aan de Klootronde Oppervlakte ,, komen". Op de zelfde manier brengt LISTER zyn besluit van de Paarlen tot de Schulpen over. De Paarlen, nu, komen niet buiten 't Dier, maar in het Lighaam van het Dier zelf voort, daar geene doorwaaseming noch toegang van de vrye Lugt plaats heeft, zodanig dat men de Paarlen zou kunnen zeggen versteend te zyn of door Steenwording geboren.

De Schaal bestaat uit Buisagtige Vezelen.

Het gene de Heer KLEIN, van wien ik dit ontleend heb, van de Paarlen zegt, heeft een dubbele beproeving noodig. Wy zullen in 't vervolg derzelver vorming nader ophelderen. De Steenwording geschiedt ook zeer dikwils in de Lighaamen en zonder toegang

VI. Afdeel. XXVIII. Hoofdstuk.

van de vrye Lugt. Dit is Wereldkundig. Maar, 't gene hy volgen laat (*), op Ondervinding rustende, gaat vaster. „ Behalve zo „ veele Waarneemingen en Getuigenisſen der „ Natuurkundigen, kan, myns oordeels, ie„ dereen, zelfs met het bloote Oog, waarnee„ men, dat de Schaalen der Schulpdieren uit „ verſcheide Buisagtige Vezelen der Schaalt„ jes beſtaan, te gelyk met ontelbaare door„ gangen en verſcheiderley Celletjes, die in „ ſommige Schaalen elkander ſnyden. Laa„ ten, by voorbeeld, Kinkhoorens, Vleugel„ hoorens, Kasketten, met de Vyl of op een „ Slypſteen afgeſleepen worden, of doorge„ zaagd, dan zullen zig, op ſtaande voet, „ Celluleuze, Vezelagtige, Buisagtige Kanaa„ len, vertoonen, die byna ontelbaar zyn, „ en met wonderbaare draaijingen ſamenge„ hecht. Dit alles, 't welk zig in de inwen„ dige zelfſtandigheid der Schulp van zelve, „ maar op de binnenſte of buitenſte Oppervlakte „ niet dan in zodanige Hoorens en Schulpen, „ welke op den Oever verkalkt zyn, open„ baart, toont eenige overeenkomſtigheid met „ de Beenderen der Dieren. Laat hier ook „ in aanmerking komen de Schaal der Pok„ ken (*Balani*,) zo der gemeene als van die „ der

(*) *Lucubratiuncula de Testarum Formatione &c.* §. 15, p. 13.

„ der Walvisschen, welker Zeefagtige struc- „ tuur zeer bekwaam is om de zelfstandigheid der Conchyliën te verklaaren, wat de „ groeijing als die der Planten aangaat, en de „ nevensplaatzing der deelen ten duidelykste „ tegenspreekt".

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Die nevensplaatzing zou men onderstellen moeten, indien de vorming van de Schaal was toe te schryven aan de Slymige Vogten, welken het Schulpdier uitgeeft. Wy staan den Heer KLEIN wel toe, dat ingevalle die Stoffe zig van binnen aanvoegde, de Hooren wel haast te klein zou worden voor het Dier; maar ingevalle die aanvoeging van buiten geschiedde, zo zou dit daar van niet te vreezen zyn. Dat, nu, zo lang het Schulpdier in zyn Hooren leeft, dezelve voor die Slymige Vogten doorgangbaar zy, blykt uit de zo gemeene aangroeijing van veele Hoorens en Schulpen aan malkander; wanneer zy zig zodanig vereenigen, dat menze dikwils niet zonder kwetzing van elkander af kan breeken: 't blykt uit de aangroeijing van Wormbuisjes, Pokjes, en wat dies meer is, aan de leevende Hoorens en Schulpen, die nog gemeener is: 't blykt uit de begroeijing van de Hoorens en Schulpen met eene Korst, daar weinigen van uitgezonderd zyn, en welke men wegneemen moet om de Natuurlyke Schoonheid van derzelver Schaal te ontdekken.

Trouwens de Heer KLEIN besluit, „ dat „ de

Zy groeit

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK. aan door tusfchen-inkomend Vogt.

„ de Structuur van de Hoorens en Schulpen
„ Vezelagtig is, en, gelykerwys de Beenderen
„ van andere Dieren, dus geformeerd, op dat
„ zy door tusfchen-inneeming genot zou
„ kunnen hebben van het Levens-Vogt, dat
„ vermengd is met een ander Schaalmaakend
„ Vogt, en op verfcheide wyzen gefiltreerd
„ wordt, waar door de Hooren of Schulp,
„ gemeenlyk, onder een zigtbaar Vliezig *Pe-*
„ *riosteum*, kan groeijen als de Planten. Wel-
„ ke groeijing overeenkomftig zoude zyn met
„ de vorming der Beenderen" (*).

Op deezen grond, die weezentlyk de naaste is, redeneerende, befluiten wy, dat het Schulpdiertje, in zyn Ey, door zyne Natuurlyke Eigenfchap een Vliezig bekleedzel krygt, 't welk allengs de gedaante aanneemt, die het in Volwasfenheid moet hebben; zodanig dat het in fommigen, gelyk in veele Slak- en Kinkhoorens, reeds de zelfde Geftalte heeft als de Oude Hooren, wanneer het uit zyn Ey te voorfchyn komt (†); doch in anderen minder draaijen of gieren, en eene onvolmaakte figuur. Dat dit bekleedzel ook in het Ey reeds zekeren trap vanhardheid aanneemt, doch ongelyk kleinder dan in de volkomen ftaat, en altoos, zelfs in volwasfen Hoorens en Schulpen, verfchillende van die van Steen, en nader

(*) *Lucubratiuncula*, ut fupra. p. 14.
(†) Vergelyk LISTER *Exercitat. Anat.* I. Tab. 6.

der komende aan die van Talk of Moskovisch Glas. Dat de uitzetting geschiedt door inneeming van het Levens-Vogt, uit het Schulpdier, welks Lighaam vergrootende de Vezelen doet van elkander wyken en dus plaats maakt voor de tusschenkomende Vogten, waar van het overtollige, Aardagtige gedeelte, de Opperhuid of Korst formeert. Dat de aangroeijing in sommigen geschiedt aan het Mondstuk; doch in de genen, die eenen gezoomden Rand hebben, schynt dezelve aldaar niet te kunnen geschieden: mooglyk groeijen de Knobbels, Takken en Punten op dergelyke wyze aan: waarschynlyk zullen zy in de genen, die dezelven niet hol of Geutswyze hebben, reeds in het Ey, door een formeerend Beginzel, gevormd zyn: ten minste kan men 't in de zulken, gelyk de Spinnekoppen en Krulhoorens, niet toeschryven aan de Gestalte van het Schulpdier; terwyl die in anderen, gelyk de Wormbuisjes en Slak- of Kinkhoorens, baarblykelyk daar toe doet.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Deeze Stelling komt overeen met het denkbeeld van RUMPHIUS, die (zekerlyk in de Oostindische) zelf waargenomen hadt, dat de aangroeijing van nieuwe Stoffe in sommigen aan den Rand der Mond-opening, in anderen door uitrekking van het Lyf naar alle kanten, en in een derde Soort op die beide wyzen teffens geschiedde. De eerste manier stelt hy gemeen te zyn aan de Purper-, Kink- en Slakhoo-

Denkbeeld van RUMPHIUS.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

hoorens of dergelyke dikbuikige: de tweede eigen aan de Porſeleinhoorens: de derde aan de Oesters, Mosſelen en alle Doubletſchulpen, die niet alleen in djkte toeneemen, maar ook aan den Rand oogſchynelyk nieuwe uitzettingen bekomen. De afgebroken Takken of Punten van de Spin- en Snippekoppen, en dergelyken, worden, zo hy aanmerkt, nimmer herſteld.

Gedagten wegens de Kleuren.

De Heer REAUMUR, zegt KLEIN, leidt de aangroeijing niet alleen, maar ook den oirſprong der Kleuren, af van de Halskraag of Zoom van 't Schulpdier. In geen van beide opzigten kon hy zulks toeſtemmen: „ Wy „ ontkennen niet (zegt zyn Ed.) dat de Die„ ren uit zeker gedeelte des Lighaams ſom„ tyds ſterker dan uit anderen doorwaaſe„ men, by voorbeeld nevens de Halskraag „ van de Slak: de Stof, die uitzweet, moet „ niet van de Halskraag alleen, maar van het „ geheele Lighaam zyn; ook is de Slym der „ Rimpelen of Tepelen de Stoffe zelf niet, „ welke tot behoud van het Leven des Diers „ doorwaaſemt. Dus is de uitwaaſeming of „ doorwaaſeming en wryving of aanwryving „ niet een en 't zelfde: daar is meer in de „ wryving dan in de doorwaaſeming. By al„ dien de rimpelige deelen en Tepelen van „ de Halskraag ſamengedrukt worden, leve„ ren zy een overvloedige Stoffe, zeer ge„ lykende naar het Kwyl des Beks van het

„ Schulp-

„ Schulpdier, die ik geen Stoffe noemen zou, VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.
„ welke uit- of doorwaafemt. Even 't zelfde
„ de gefchiedt, wanneer het Dier de voorfte
„ deelen van zyn Lighaam, die uitgeftoken
„ waren, flegts door den Vinger van een
„ Menfch wat onzagt aangeraakt zynde, wederom
„ binnen zyne Schulp, en wel zo diep
„ verbergt, dat niets dan dat Kraakbeenige,
„ welk de Halskraag geheeten wordt, naar
„ den Mond des Karteldarms gelykende, in
„ 't gezigt blyve. Ondertusfchen heeft evenwel,
„ 't gene aangaande de Kleur en zwarte
„ Vlakken van de Halskraag voorgefteld
„ wordt, een groote waarfchynlykheid: indien,
„ naamelyk, de Halskraag geel zy of
„ Citroenkleurig, of de Stoffe die uit dezelve
„ zweet zodanig gefchikt, dat dezelve,
„ een nieuwe Winding maakende, die tevens
„ een geele Kleur kan geeven, en de Halskraag
„ bovendien met Vlakken bezet is, welke
„ eindelyk, by voorbeeld, of een zwarte
„ Spiraale lyn, of Vlakken die in een Slangetrek
„ geplaatst zyn, tekenen.

„ Aangaande zodanige Verfchynzelen zal ik Haar wonderbaar verfchil.
„ in 't vervolg myn gedagten zeggen. Thans
„ zou ik gaarn weeten; van waar zo verfchillende
„ en gemengde Kleuren famenloopen
„ in de gevederde of gefchubde Tekening
„ van de Triton-Hoorens, van de Kasketten,
„ die gezoomd zyn, de Tollen en
„ ontelbaare andere zo Hoorens als Schulpen,
„ in-

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

,, inzonderheid der Tooten, en onder dezel-
,, ven der Admiraalen? Die van de Toot, by
,, voorbeeld, welke ik eenmaal heb gezien,
,, onder den naam van *Cedo nulli?* Terwyl,
,, ondertusschen, alle Halskraagen, of deelen
,, van het Lighaam die daar van de plaats
,, bekleeden, zeer eenvoudig en van een on-
,, geagte Kleur zyn. Zeer bekend is de Slyk-
,, schulp of gemeene Mossel, een Dier van
,, wit- of geelagtige of Oranje-kleur: maar,
,, hoe komt het, dat de Wanden van deszelfs
,, Schulpen inwendig vuil Paarlagtig, uit-
,, wendig en wel in de Winter zwartagtig,
,, des Zomers Hemelschblaauw of blaauwag-
,, tig zyn? Met welk Penseel zyn de Man-
,, tels en Gaaper-Schulpen zo fraay geschil-
,, derd? Waar komt het, om voort te gaan,
,, van daan, dat de bovenste Schulp van de
,, kostbaare Kompas-Doublet aan den eenen
,, kant gepolyst glad en Leverkleurig, aan
,, den anderen kant geribd en Melkagtig; de
,, andere geheelenal Sneeuwwit gevonden
,, wordt? Indien ik wist, op wat wyze de
,, Appelen aan de Schil zo menigvuldig en
,, fraay gekleurd worden, daar hun Vleesch,
,, in 't algemeen, wit is; zou ik niet hape-
,, ren in het uitleggen van de Kleuringen der
,, Conchyliën en tevens der Pluimpjes, die
,, de Wieken der Kapellen bedekken. Hier
,, in komen wy met den beroemden REAU-
,, MUR overeen, dat, by aldien de Natuur
,, van

„ van het Dier zogeſchikt is, dat de Schulp, „ (welke wy gezegd te hebben een ſamen- „ ſtellend deel des Lighaams te zyn,) geel „ zy, of blaauw, of anders, of veelkleurig, „ de Natuur van zulk een Hooren een on- „ gelykaartige Kleur geenszins toelaate, of de „ Hooren moet, volgens haare Natuur op ee- „ ne byzondere wyze gekleurd, uit het Ey zelf „ voortkomen". VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

Haar Oirſprong volgens KLEIN.

De Heer KLEIN leidt vervolgens den Oirſprong der Hoorens en Schulpen van de doorwaaſemende Vogten af, die in de fynſte Vaatjes door menging, filtreering, verdunning of andere veranderingen, veelerley Kleuren kunnen voortbrengen: even als uit een Melk-agtig Vogt het purperroode Bloed geboren wordt. Bovendien kan, zo hy oordeelt, uit het maakzel der Schaalen, die uit regt of dwars loopende of elkander Netswyze kruiſende en kromme Vezelen ſamengeſteld zyn, de byzondere ſchikking der Kleuren verklaard worden. „ Doch een mengeling (zegt hy,) der Kleu- „ ren ontſtaat, zo menigmaal de Vogten meer „ of min worden verdund en gefiltreerd; tot „ welke mengeling ook de Lymige en Schaal- „ maakende Vogten behulpzaam zyn. Dus „ is de Slym van de Kwyl een andere als „ die van een gekwetſt Schulpdier; 't geen „ SCHEUCHZER, LISTER en LEEUWEN- „ HOEK getuigen. De eerſte ſchryft; zy „ geeven een Slym, als Speekzel, tot den

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

„ Mond uit, die verschillende is van de Slym, „ welke vloeit uit een gekwetste Slak en blaauw- „ agtig is, niet op staande voet in Vel of Lym „ overgaande. LISTER zegt (*): het Levens- „ Vogt van den Oester wordt door bymen- „ ging van Water ligtblaauw, even als in de „ Slak, en p. 37. het Bloed der Mosselen is „ op sommige plaatsen rood en geel ja ver- „ toont de schoonste Goudkleur, volgens 't „ getuigenis van LEEUWENHOEK. Wat „ my belangt, ik meen gegronde reden te „ hebben om te onderstellen, dat het agter- „ ste gedeelte van het Lighaam des Schulp- „ diers, waar in de Ingewanden zig bevin- „ den, als het tederste zynde, of ook des- „ zelfs uiterste deel, aan de eerste winding, „ die de tederste is, en in sommige Hoorens „ in een korter of langer Draadje eindigt, de „ naaste oirzaak zy, zo van de aangroeijing „ der Schaal, als van derzelver Kleuren" (†).

Een Spier-agtig Draadje aan den Top der Hoorens.

Het gezegde Draadje verdient nog een nadere beschouwing. REAUMUR hadt van 't zelve, als van een zeer fyne Spier, gewag gemaakt, door welke de Schulpdieren altoos digt aan den top van hunne Hoorens zyn vastgehecht. Hy merkt aan, dat die aanhechting in de Jongheid zeer naby den top der Hooren, doch in de Volwassenheid te vin-

(*) *Exercitat. Anatom.* III. p. 78.
(†) *Lucubratiuncula*, ut supra. p. 22.

vinden zy tusſchen de tweede en derde gier, van den Top af gerekend. Ten minſte is zulks in de Historie van de Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys, als uit zyn Vertoog getrokken zynde, voorgeſteld (*). Dit merkt KLEIN aan volſtrekt valſch te zyn, zeggende dat dit Spieragtig Draadje nergens anders vast kan zyn dan in de uiterſte Punt of Top van de Hooren. „ Het agterſte deel des Lighaams, immers, „ (zegt hy) is volmaakt ſpiraal, zo dat het „ noodzaaklyk tegen het eerſte punt van de draay „ der Hooren aan moet loopen; en hierom „ is het geheel onmooglyk, dat die Stip van „ de weeke Gier, niet ergens anders van af han„ gende, de tweede Gier van de Hooren zou „ kunnen overſtappen, al leefde het Dier hon„ derd Jaaren. En, wanneer men het Draad„ je eens verplaatst gezien heeft, moet zulks „ aan een geweldige rukking toegeſchreeven „ worden. Ondertuſſchen is de kwetzing van den Top der Hoorens, zo hy zelf aanmerkt, altoos doodelyk voor het Schulpdier of de Slak. Indien de groote Gieren ergens gebroken

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

(*) Ces Limaçons ſont attachéz à leur Coquille par un Muſcle, qui, lorſqu'ils ſont extremément jeunes, ne peut être qu'extremement proche du Centre de leur Spirale. Cependant il ſe trouve toujours entre le 2me & 3me tour de cette Spirale, quand ces Animaux ont pris toute leur naisſance. *Hist. de l'Acad. R. des Sc.* de 1709.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

ken worden of beſchadigd, dan worden zy door het Dier weder herſteld; maar de Top doorgeſtooten of een ſtukje daar afgebroken zynde, komt 'er een zeer fyn Zakje uit de Wond te voorſchyn, daar ontſtaat het Vuur in, en het Dier ſterft onvermydelyk.

Is dit ook de reden, dat de meeste Zeehoorens, die men in de Handen krygt, aan den Top beſchadigd zyn, en hoe veelen ziet men 'er niet, die aan den Top niet volgroeid zyn: waaruit ik dan veeleer het denkbeeld van REAUMUR zou toeſtemmen, die zegt; „ alzo de Staart van het Dier niet gehecht „ is aan den Top der Hooren, gelyk ſommigen gemeend hebben, kan dezelve zig „ gemakkelyk verplaatzen, vooral ten tyde „ als de plaats, daar het Dier aan zyne „ Schulp kleeft, verandert". KLEIN, evenwel, die REAUMUR ook in andere opzigten tegenſpreekt, gelyk wy gezien hebben, brengt hier tegen in. „ 't Zal zeker bly„ ven, dat het Melkzakje der Slak, van „ HARDERUS, en het Draadje van de Nau„ tilus, [dat door alle de Kamertjes gaat], „ van het eerſte punt der Draaijen afhangen, „ zo dat zy niet van plaats veranderen: veel „ minder zullen de Peezen der Spieren van „ de Mosſelen, die in de Schulpen ingeplant „ zyn, zig verplaatzen".

De plaats van deszelfs aan.

Aangezien de Heer KLEIN dit Stuk ſlegts redeneerende tegenſpreekt, zo neem ik de

vry-

vryheid, van daar tegen in te brengen: dat, ingevalle de Geſtalte van de Hoorens, in 't algemeen, aan den Top, moest afhangen van de Spiraale figuur des Lighaams, 't welk aan zyn end in een Draadagtig Staartje uitloopt; alsdan ook alle Hoorens, van een zelfde Soort, even volmaakt getopt moesten zyn. Hoe veelen, nu, ziet men 'er niet, die geenszins in een ſcherpe Punt aan den Top uitloopen: terwyl het uiterſte van de Draay niettemin is geſlooten, en geen blyk geeft van eenige onvolkomenheid ten opzigt van het Leven des Schulpdiers. Ten anderen ſchynt de Voorzigtige Werkmeeſter der Natuur dat Staartend, zo noodzaaklyk tot deszelfs Leven, niet zonder een blykbaar gevaar aan het uiterſte Toppuntje van de Hooren te hebben kunnen aanhechten: dewyl de minſte afſlyting, ſtooting of afbreeking van een zo fyn Puntje doodelyk voor het Dier moest zyn geweest. Dit moet de Heer KLEIN niet bedagt hebben. Ook gaat het vast, dat veele Dieren een geheel andere Lighaamsgeſtalte hebben, dan de Hoorens, die tot hun bekleedzel ſtrekken, gelyk wy in 't vervolg zien zullen.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK. hechting betwist.

Door SCHULPDIEREN verſtaa ik, in 't algemeen, die Dieren, welke in de Hoorens en Doubletten, ja ook die in de Wormbuisjes, Patellen, Zee-Ooren, of in de Pokken huisvesten: dat is, alle de Schepzels, wier uitwendige bekleedzel is een Eenſchaalige, Twee-

Wat SCHULPDIEREN zyn.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Tweeſchaalige of Veelſchaalige Schulp. Dit woord komt hier in plaats van 't Latynſche woord *Testa*, dat zo wel de Hoorens der Slakken, als de Schulpen der Mosſelen aanduidt. Dus noemt LINNÆUS alle die van deezen Rang *Vermes Testacea*, gelyk hy die van den voorgaanden *Vermes Mollusca* getyteld hadt. RONDELETIUS heeft reeds dit woord gebruikt, dat ten minſte zo eigen is als het gemeener woord *Conchylia*, welk men dikwils in 't Nederduitſch navolgt met *Conchyliën*, in 't Franſch *Coquillages*, onder welken naam ADANSON de Dieren zo wel als de Hoorens en Schulpen beſchryft, noemende derzelver Schaal *Coquille*. PALLADIUS noemdeze *beſlooten Dieren van de Zee*; dat in verſcheide opzigten gebrekkelyk is. CICERO gebruikte, veel eigener, de omſchryving, van *Belluæ nativis Testis adhærentes*. Dit drukt alles uit. PLINIUS, in tegendeel, die ze noemt, *Animalia Testis incluſa duris*; *Siliceâ Testâ incluſa*; ſluit 'er veelen buiten. Wy erkennen wel, met TOURNEFORT, dat de gedagte Bekleedzelen altoos iets hebben, dat naar de hardheid zweemt van een brooſche Steenagtige Stoffe, gelyk die van Porſelein of ander gebakken Aardewerk, maar de hardheid van Keyſteenen bezitten de Hoorens of Schulpen niet, dan wanneer zy Verſteend zyn.

Hunne

Gedagte Dieren verſchillen grootelyks in Ge-

Geſtalte; doch de Werkmeeſter der Natuur heeftze niet onverſchillig in allerley Hoorens of Schulpen geplaatst: 't welk ook niet te verwonderen is, alzo deeze harde Huid zekerlyk ten dienſte van het Dier, niet het Dier ten dienſte van zyn bekleedzel is geſchapen. Hoe zeer wy ten opzigt van het gebruik, dat hetzelve daar van heeft, in veele Gevallen en opzigten onkundig zyn, mogen wy doch wel vastſtellen, dat hier in niets overtolligs plaats heeft. Dit blykt te meer, om dat Hoorens en Schulpen, die naar elkander gelyken, veelal een zelfde ſlag van Dieren hebben. De Pypagtige Kokers worden van Wormen of dergelyke Schepzelen bewoond: de Slakhoornagtige van Slakken. Dit ſtrekt zig tot byna alle zogenaamde Hoorens, die Spiraale draaijen hebben, uit. Evenwel is 'er een aanmerkelyk verſchil in de Geſtalte dezer Slakken. De Doubletſchulpen ſtrekken tot bekleedzel van een ander ſlag van Schepzelen. De meeſten bevatten een Dier, dat naar de *Tethys*, die wy Zee-Haas gedoopt hebben (*), zweemt. Dit heeft zelfs in de gewoone Oesters plaats, doch in de Mosſelen komt het Dier nader overeen met de Zee-Scheeden of Zakpypen, zogenaamd (†). Dit laatſte heeft ook plaats in die Doubletten, welke naar Peu-

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK. Verſchillendheid.

(*) Zie 't voorgaande STUK, bladz. 283.
(†) *Ascidia*: zie bladz. 263.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Peulen, Scheeden, Meshegten en dergelyken, zweemen. In eenige weinigen, gelyk de Nautilusſen, komt hetzelve met de Zee-Katten of Polypusſen, in de Pokken met onze Steen-Slak, *Triton*, overeen (*).

Gebruik tot Spyze.

Deeze Dieren, nu, hebben eene algemeene nuttigheid. Ik ſpreek niet van de verſnapering, welke de Oesters, Mosſelen en Alykruiken, hier te Lande, uitleveren. Hoe dat de Schulpdieren aan de Romeinen, van ouds, tot voldoening der Gulzigheid en Wellust ſtrekten, is reeds gezegd. De Grieken, in de Ooſterſche Landen, gebruiken in de Vasten, wanneer hun niet alleen Vleeſch, maar ook Viſch te eeten ongeoorlofd is, allerley Schulpdieren tot ſpyze, ja zelfs de zogenaamde Tuinſlakken, welke de Egyptiſche Boeren, tegen dien tyd, in menigte te Kairo brengen, zo HASSELQUIST verhaalt: ja zy voeden die met Tarwe-Meel, om ze altoos verſch te hebben, en houden de Slakken dus veele Weeken in 't Leven (†). Onder de Ooſterſche Volkeren niet alleen, maar by de Indiaanen in andere Wereldsdeelen, die om en aan de Stranden woonen, zyn de Schulpdieren uit de Zee een zeer gewoone Spyze, by gebrek van Viſch. Die van het grootſte Soort,

(*) Zie 't voorgaande STUK, bladz. 329.

(†) *Reiſen nach Paleſtina*, pag. 483. Est *Cochlea pomatia*, LISTERI, &c.

Soort, by voorbeeld het Dier der Tepelbakken onder de Hoorens, worden in de Schulp op Kolen gebraden, gelyk men hier somtyds de Oesters doet. Uit veel kleinere wordt de Visch raauw gehaald en dus gegeten.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

RUMPHIUS zegt, dat de Dieren of Slakken uit de fraaist getekende Hoorens, gelyk die men Pausekroonen, Bisschops-Myters, enz. noemt; als ook uit de Porseleinhoorens, Harpen, veele Dadels, Rollen, Tooten, enz. niet goed om te eeten zyn, ja van sommigen voor Vergiftig gehouden worden, brengende, als menze gekookt eet, dikwils door verstikking de dood aan. Het gemeene Volk, evenwel, dat ze gebraden eet, zou 'er geen hinder van hebben. Die hard van Vleesch zyn, gelyk de Kinkhoorens en dergelyken, hieldt men van ouds, reeds, voor eene Spyze, welke de Maag bezwaart. Raauw zyn de Oesters, Mosselen en andere zagte Schulpdieren beter dan gekookt: want zy verliezen door 't kooken hun ziltig Vogt, met welks behulp zy anders de Natuurlyke Ontlastingen, *per alvum & urinam*, bevorderen. Ook strekken zy tot aanprikkeling der Natuur, en hierom, mooglyk, werdt Venus gezegd in een Schulp te zyn gebooren.

Zelfstandigheid der Hoorens en Schulpen.

De zelfstandigheid der Hoorens en Schulpen, komt my voor, zeer veel te gelyken naar die der Beenderen van de Menschen en Viervoetige Dieren. Allen zyn die door geweld

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

weld breekbaar, doch kunnen niet ligt tot fyn Poeijer gemaakt worden, wegens hunne taaiheid. Dit heeft immers, in alle verſche Beenderen plaats, zo wel als in de Hoorens en Schulpen; maar deeze zo wel als genen, 't zy door de Lugt, door Water of door Vuur; (de Aarde wil ik uitzonderen, om dat dezelve niet dan door de anderen Elementen werkt,) in meer of minder graad Verkalkt zynde, laaten zig gemakkelyk tot Poeijer maaken. Dit openbaart zig in die Hartshoornen, welke men, tot Medicinaal gebruik, ſlegts van den Damp van kookend Water laat doordringen, en dan bekwaam om te ſtampen zyn. Natuurlyke Hoorens of Schulpen bezoedelen ook de Handen of Vingers door 't aanraaken niet, dat de genen doen die Verkalkt zyn, en ſommige Soorten van Verſteende Conchyliën. Voeg hier by de Dierlyke of zogenaamde Visſchige Reuk der frisſche Schulpen, die echter wel ras verdwynt. Kan dit alles niet tot een Kenmerk dienen, om de Verſteende van de Onverſteende te onderſcheiden? Van de genen die in Keyſteen, Agaat, Oker of Mineraal, veranderd zyn, ſpreek ik niet, dewyl de zaak alsdan, uit de bloote beſchouwing, blykbaar is. Nog bewyst de eigentlyke Kalkbranding der Schulpen en die der Beenderen gedagte overeenkomst nader.

Haar Gebruik

Groot was 't gebruik, dat men van deeze Be-

Bekleedzels der Schulpdieren oudtyds in de Geneeskonst maakte. Volgens GALENUS genas men 'er mede de Traanfistels, Tandpyn, Daauwworm der Kinderen, Loopende Zweeren en Brandingen. LISTER schryft 'er, in 't algemeen, eene bytende Eigenschap aan toe, en 't is zeker, dat zy die door Verkalking bekomen. Men kan 'er ook een Poeijer van maaken, na dat zy eenigen tyd in de Zon gelegen hebben, en dus door uitdrooging eenigermaate verkalkt zyn. Gebrande Oester-Schulpen komen in 't zo beroemde middel tegen den Steen. In 't algemeen zyn de Schulpen Zuurbreekende, welke kragt ook de voornaamste is, die de Paarlen en het Paarlemoer bezitten. Dat Mosselen, wel gestampt, uitwendig goed tegen de Winterhielen zyn, is zo verwerpelyk niet als veele andere Eigenschappen, welken, 't zy uit inbeelding of bygeloof, toegeschreeven worden aan eenige Soorten van Conchyliën. De Dekzels echter van sommige Hoorens, gelyk de *Blatta Bysantina*, als ook die Hoorentjes, welken men *Dentalia* noemt of *Entalia*, zyn nog onder de Winkelmiddelen bekend.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

in 't algemeen,

Van de Ouden werden Schulpen gebruikt, om hunne Stem te geeven in de groote Vergaderingen, en hier uit is de benaaming van *Ostracismus*, die tot verzending in Ballingschap te Athene strekte, gesprooten. By de Romeinen hebben die Hoorens, welke men thans Trom-

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Trompethoorens of Tritons noemt, reeds gediend tot Oorlogsbazuinen; gelyk menze nog heden, onder de Indiaanen, dikwils daar toe bezigt. De Chineezen bakken, zo men verhaalt, Porfelein van fommige Schulpen, welke men, ten dien einde, eenigen tyd in de Grond begraaft. Oneindig is 't gebruik, dat 'er de Wilden van maaken in de andere Wereldsdeelen, tot optooijing van hun Lighaam en Sieraad. Sommigen draagenze in de Ooren, aan den Hals, Armen en Beenen of om den Middel: andere Natiën, gelyk de Turken en Arabieren, verfieren 'er hunne Paardetuigen mede. In Europa dienen zy, als bekend is, tot veelerley Grotwerken: van fommigen worden Tabaks- en Snuifdoozen vervaardigd: men bekleedt 'er ook wel Tafels mede. Het Paarlemoer en de Paarlen, die men uit Schulpen haalt, zyn by ons van veelerley gebruik. In Vrankryk en Engeland, zegt LISTER, worden de Conchyliën tot het witmaaken van Wafch gebezigd. De Engelfchen mesten hunne Landeryen met Schulpen, frifch van 't Strand gehaald. In veele Provintiën van Vrankryk gebruikt menze om het Linnen wit te maaken. Hier bezigt men die Schulpen, welken de Zee opwerpt, veel tot het vastmaaken van Wegen, Laanen en Voetpaden; daar zy zig, door verbryzeling, tot een gelyken effen Grond fchikken, die tevens gemakkelyk te bewandelen is. De Oes-

ters-

ters- en Mosſelſchulpen zyn hier toe te broosch, en zo dienſtig niet als de gemeene Strandſchulpjes, zo effen als geribd, welke laatſten men, in Zeeland, Kokhaanen noemt. Van ſommige Hoorentjes gelyk de Kauris en anderen, wordt by vreemde Natien, inzonderheid by de Negers aan de Kust van Afrika, gebruik gemaakt in plaats van Geldſpecie. In 't algemeen ſtrekken zy, in Europa, tot eene vermaakelyke en duurzaame Liefhebbery. VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

De grootſte nuttigheid, echter, welke men hedendaags van de Schulpen heeft, is, dat menze, zo hier te Lande als elders, gebruikt om Kalk van te branden. Men verzameltze, ten dien einde, aan onze Zee-Oevers, en brengtze naar de plaatſen waar Kalkovens zyn. Ook worden zy wel naar andere Landen uitgevoerd. De Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden vonden, in 't voorſte des Jaars 1730, goed, dien Uitvoer voor drie Jaaren te verbieden; om dat de Noordzee, ſedert eenige Jaaren, veel minder dan te vooren, en in 't Jaar 1729 genoegzaam geene Schulpen opgeworpen hadt. Zo ziet men dan het aanbelang van dit oogſchynlyk geringe uitwerpzel der Zee. Op het Eiland Schouwen worden jaarlyks, zo van den zogenaamden Schelphoek, als van de kant van Ouwerkerk, tusſchen de twee- en drie- tot Kalkbranding,

hon-

VI. Afdeel. XXVIII. Hoofdstuk. De Dekzels of Schulpluikjes.

honderd Wagenvragten met Schulpen gehaald, zo de Heer Baster aanmerkt.

Veele Doubletten beschutten, door zig te sluiten, het Schulpdier voor beschadiging, doch de meeste Hoorens hebben een wyd openstaande Mond: zo dat het Dier, daar in vervat, tot zyne beschuttinge iets anders noodig hadt. De Tuinslakken besluiten zig, tegen den Winter, met zekere Dekzeltjes, welke zy in 't Voorjaar weder afwerpen; doch deeze zyn, even als de Dekzeltjes der Alykruiken, maar dun en teer. Geheel dikke, zwaare en Steenharde dekzels, die men gewoonlyk *Zee-Navels* noemt, draagt het Dier van de Knobbelhoorens, Soldaaten en Maanhoorens, voor aan 't Lyf. Dewyl derzelver Opening rond is, zo hebben de Dekzels ook eenen ronden Omtrek, en zyn aan de eene zyde plat en bruinagtig rood: dat is aan die zyde, welke aan het Dier heeft vast gezeten: de andere, die naar buiten komt, is verhevenrond en dikwils, in de kleinere, van een schoone Regenboogkleur: weshalve men deeze Dekzeltjes, in de Indiën, gemeenlyk *Maan-Oogen* noemt. Dergelyken vindt men 'er, die ovaal zyn; waarschynlyk van de Halve Maanhoorens. Van de gedagte Maan-Oogen maaken de Indiaanen bygeloovige gebruiken. Die Hoorens, wier Openingen langwerpig zyn, hebben dunne, langwerpige Dekzeltjes, hoeda-

danig een de *Blatta Byſantina* is, wordende in Indie veel tot Reukwerken gebezigd. De besten, daar toe, komen van de Spillen, Tritons en Krul - of Purperhoorens (*). In anderen is de Reuk, wanneer zy verbrand worden, van dien aart, dat men dezelve tegen de Opſtyging en Vallende Ziekte dienſtig geoordeeld heeft, zegt ADANSON, die ook aanmerkt, dat de langwerpige Dekzeltjes op ver naa niet toereiken om de Opening te ſluiten van den Mond in veele Hoorens. Zy verſchillen, daar in, aanmerkelyk van de Dekzeltjes der Slakhoornen, dat het Dier met zyn Dekzeltje geboren wordt, en hetzelve altoos behoudt, zo lang het in Leven blyft. Ook zit het Dekzeltje, volgens zyne Waarneeming, niet aan den Kop der Slak, maar aan haaren Voet vast, wordende dikwils op eene zonderlinge manier, wanneer het Dier te voorſchyn komt, omgekeerd en als t'onderſte boven gewenteld: zo dat zulks in ſommigen, gelyk in de Nerieten, naar de Klepſluiting der Doubletten veel gelykt (†).

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Voortgaande beweeging.

De meeſte Schulpdieren, en bygevolg de Hoorens en Schulpen, die zy met zig omdraagen, hebben eenige voortgaande beweeging.

(*) Zie de XXX. PLAAT in het I. DEEL der *Verzameling van afgezette Hoorens en Schulpen* door KNORR, en derzelver Verklaaring.

(†) *Voyage au Senegal.* Des Coquillages. p. XLI.

VI. Afdeel. XXVIII. Hoofdstuk.

ging. Aristoteles heeft reeds aangetekend, dat de Kamschulpen * springen. Rumphius verzekert, dat de Maleijers dezelven Vliegende Schulpen noemen, om dat men ze uit het Water somtyds een Sprong ziet doen, als of zy vloogen. Van die fraaije Hoorens, welke men Nautilussen of Schippertjes noemt, is 't bekend, dat zy langs de Oppervlakte der Zee gaan spelevaaren, en dan, naar believen, wederom onder duiken. Dit heeft zo wel in de dikke plaats als in de dunne of Papieren Nautilus. Die Hoorens, wier Dieren Slakvorvormig zyn, zullen waarschynlyk als de Slakken kruipen langs de Rotsen, Zandbanken of op den Grond der Zee. Zulks is ten minsten zeker van de Patellen, Zee-Ooren en dergelyken. Het Dier der Doubletten steekt een Lid uit, dat naar een Poot gelykt, en baant zig daar mede een weg door het Zand. De beweegingen, welke het Dier door hulp van deezen Voet, (dien zyn Ed. in de gewoone Strandschulpen afgebeeld heeft,) volbrengt, zyn wonderlyk, zegt de Heer Baster. Het keert zig niet alleen daar mede t'onderst boven; maar trekt zig voorwaards en maakt 'er ook gebruik van, even als de Varkens van hunne Snuit, om in den Grond te booren (*). Verbaazend is 't, dat sommige Schulpdieren, gelyk de Pholaden, zig Wooningen weeten uit te

* *Pectines*

(*) *Natuurkundige Uitspanningen.* II. Deel, bladz. 75.

te hollen in Rotſen van Kalk- of Zandſteen. VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.
Op de gezegde wyze, door middel van haaren Voet of Tong, kruipen ook de Mosſelen voort, en de Oesters, ſchoon dit niet kunnende doen, weeten zig doch in de Slik om te keeren en daar uit te redden (*). Meest, echter, zitten deeze laatſten vast, en de Schulpen hechten zig aan Steen of Paalen, ja aan elkander, en ſomtyds die der Mosſelen aan Oesters, zo vast; dat menze 'er moet afbreeken. Deeze aankleevende eigenſchap heeft wel meest in het Geſlagt der Oeſteren plaats, doch men vindt ook de meeſte Hoorens en Schulpen, zelfs die nog leevende uit de Zee gehaald zyn, begroeid met Wormbuisjes en Pokken (*Balani*), 't welk Dieren zyn, die zig niet verplaatzen, zo min als het Dier der zogenaamde Eende-Schulpen. Gelyk, men nu, deeze laatſten met haaren Hals gehecht vindt, aan Paalen, Steenen of Stukken Houts, zo zyn 'er ook ſommigen Schulpen, die zig met Zyden Draaden vast maaken. De Ham-Doubletten leveren daar van een voorbeeld uit. Ook komen, in de Adriatiſche Zee, een ſoort van Hartvormige Doubletjes voor, die lang zwart, Hair hebben, 't welk waarſchynlyk mede tot derzelver aanhechting dient (†).

De

(*) De zelfde I. DEEL, bladz. 79.
(†) Men zal de Afbeelding van zodanig een, naar myne Voor-

VI. Afdeel. XXVIII. Hoofdstuk. Voedzel.

De Schulpdieren schynen het meeste Voedzel te trekken uit de Slyk of Slibber der Wateren. Sommigen eeten ook Wormpjes en Insekten; ja Visch of Vleesch gelyk de Aard-Slakken. Eenige Hoorens komen, geduurende de Zomer, uit het Water, en klimmen by de Takken der Boomen, die in 't Water staan, op, om te aazen op derzelver Bladen en Vrugten. 't Is niet onwaarschynlyk, dat de Dieren der Hoorens, die in 't algemeen naar Slakken gelyken, ook dergelyke Levensmanier hebben. Men vindtze meest zitten aan de Steelen en Bladen van 't *Zee-Wier* en andere Waterplanten in de Indiën, op welken veelerley Insekten huisvesten. Maar, dewyl zy altemaal de Lighaamsdeelen omgekeerd, en den Mond naar beneden hebben, zo komt het Voedzel van onderen in, en de Vuiligheden, die men *Papaver* noemt, gaan opwaards uit, zo sommigen aanmerken. Die der Rivieren eeten kleine Vischjes en veelen gaan weiden: de Mosselen leeven van Water en eeten in haar voortgang de Kuit der Visschen, zegt d'Argenville. Dewyl het zeker is, dat de Dieren der Schulpen, die twee Snuitjes hebben, als de Zee-Scheeden, door het eene geduurig het Water inslurpen, en

Voorwerpen gemaakt, vinden in het Vyfde Deel van de Verzameling van gekleurde Hoorens en Schulpen in Quarto. Tab. XIV.

en door het andere hetzelve weder uitſpuwen, zo zullen zy buiten twyfel, gelyk de kleine Viſchjes, gevoed worden door de Diertjes, Zaadjes en Olieagtige deelen, die 'er altoos in 't Water zyn (*). De Aardſlakken, waar toe ook veelen, wier Hoorntjes men tot Liefhebbery bewaart, gelyk de Lampjes, Topſlakken en dergelyken, behooren, eeten, als gemeld is, Bladeren en Vrugten (†).

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

Woonplaats.

De gemeenſte Woonplaats der Conchyliën is in de Zee of derzelver Stranden: want dat 'er op den bodem der Zee zouden zyn van eene verbaazende grootte, die wegens haare zwaarte daar altoos leggen blyven, gelyk RONDELETIUS wil, heeft geene zekerheid. Ondertusſchen is zulks, ten opzigt van de Origineelen der Verſteende Ammons-Hoorens, niet ongeloofbaar. Men vindtze byna in alle Wateren des Aardbodems, doch die aan de Kusten der Specery-Eilanden, en daaromſtreeks, in Oostindie, voorkomen, ſchynen de voortreffelykſten te zyn van Kleur. Dat het Voedzel der Schulpdieren daar van de oirzaak zy, is waarſchynlyker, dan dat zulks zoude voortkomen van de ſterker werking der Zon: dewyl als dan de Westindiſche en die van de

(*) Zie BASTER *Natuurkundige Uitſpanningen.* I. DEEL, bl. 77.

(†) Zie het voorgaande XIV. STUK, van deeze *Natuurlyke Hiſtorie*, bl. 144.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

de Guineesche Kust ten minste even zo sierlyk moesten zyn. De Zonneschyn, evenwel, brengt de bekleedzelen der Schulpdieren, even als de Vrugten der Planten, in zeker opzigt, tot meer volkomenheid; gelyk men dit waarneemt in de Paarlemoer en de Paarlen, die veel minder glans hebben in de Noordelyke Landen dan onder den Evenaar. Ook schynen zy aldaar grooter te vallen: ten minste van zulke verbaazende Schulpen, als RUMPHIUS gewaagt, en die hy Vader Noachs-Schulpen noemt, welke men op sommige Eilanden in Oostindie vindt, schynt elders geen voorbeeld te zyn. Maar, behalve de Zee, leveren de Rivieren ook veelerley Hoorntjes en Schulpen uit: waar by dan nog de Aardslakken komen, die een Hooren draagen: want deeze tellen wy ook onder de *Testacea* of Schulpdieren.

Verbaazend verschil in grootte,

Gelyk men, nu, van de gedagte Schulpen, op Amboina, en de Molukkes, versteende vindt, die zo groot zyn, dat zy gemakkelyk tot een Lykkist kunnen verstrekken voor een Mensch; zo vindt men elders Ammons-Hoorens van omtrent een Elle over 't kruis. Zulke verbaazend groote Stukken komen thans niet voor, onder de onversteende Conchyliën, hoewel men nog Fonteinbakken heeft van ontzaglyke grootte: om nu niet te spreeken van Tritons, Kasketten, Reuzen-Ooren Krul- en Lap-Hoorens, Tepelbakken, Nautilussen en an-

anderen, die ook zeer groot vallen. Hier mede die kleine Hoorentjes en Schulpjes, welke men Speculatie-Goed noemt, vergelykende, openbaart zig reeds een verbaazend verschil in grootte, 't welk echter zeer overtroffen wordt, van de kleinte dier Hoorentjes, door PLANCUS in 't Zee-Zand van Rimini, aan de Kust van Napels, waargenomen, onder welken men vindt, waar van de honderd naauwlyks een Grein zwaar zyn (*). VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Het niet minder groote verschil der Conchyliën in Gestalte, heeft al van over lang de noodzaaklykheid doen zien, om 'er eenige Verdeeling in te maaken, en dit verschil is ook het eenige byna, waar op de Systematische Orde der tegenwoordige Liefhebberen berust. Maar ongelukkig geldt hier het spreekwoord, zo veel Hoofden zo veel Zinnen. Vierentwintig verschillende algemeene Stelzelen worden opgeteld door den Hoogleeraar CAR. AUG. DE BERGEN, die dezelven beknopt voorstelt, en daar over zyn oordeel geeft. Wy zullen de voornaamsten kortelyk doorloopen. in Gestalte.

ARISTOTELES hadt, in zyne Verdeeling, zo wel op het Dier dat de Hoorens en Schulpen bewoont, als op de Gestalte derzelven agt Oude Verdeeling in Klassen.

(*) KLEIN *Lucubratiuncula de formatione Testarum.* p. 11.

VI. Afdeel. XXVIII. Hoofdstuk.

agt gegeven, doch zyne Onderdeelingen zyn voor ons niet allen verſtaanbaar. Plinius heeft ook daar van geen gebruik gemaakt en beſchryft de Conchyliën ſlegts volgens eenige van hem geſtelde Geſlagten. Gesnerus, de Oude, die voor twee Eeuwen leefde, volgt Aristoteles in veele opzigten: doch ſtelt vier Klasſen, van Eenkleppige, Tweekleppige, Spiraal gedraaide (*) en Onregelmaatige Conchyliën. In de Eerſte Klasſe waren de Patellen en Zee-Ooren, in de Tweede alle Doubletten, in de Derde alle zogenaamde Hoorens, in de Vierde de Pokken, Wormbuisjes, Zee-Appelen, ja zelfs de Zee-Sterren, vervat. Aldrovandus volgde Gesnerus, doch keerde de Orde der Klasſen of Hoofdverdeelingen om, en de Vierde Klasſe nam hy niet in aanmerking. Dus was zyne Eerſte Klasſe van de Hoorens, de Tweede van de Doubletten en de Derde van de Eenkleppige, waar toe hy de Patellen, Zee-Ooren en anderen, in welke de Draaijen niet of naauwlyks zigtbaar zyn, gelyk de Porſelein-Hoorens, Tepelbakken en Wormbuisjes of Pypagtige Kokers betrekt. In 't algemeene wordt hy door Johnston gevolgd, met eeni-

(*) *Turbinata.* Dit zou men gemeenlyk Tolagtig vertaalen, doch de betekenis is algemeener, en ſchynt dus eigener uitgedrukt te kunnen worden. *Aliis* turbinatio *Piri*, *aliis ovata ſpecies*, zegt Plinius.

eenige verschikking en naauwkeuriger verdeeling der Geslagten. Van CHARLETON, wiens Naamlyst der Dieren nu honderd Jaar geleeden uitkwam (*), zyn de Eenkleppige, waar toe deeze Autheur veelen betrekt, die daar niet toe behooren, in 't midden tusschen de Hoorens en Doubletten geplaatst. Hy hadt veel beter gedaan, aan die Klasse den naam te geeven van Onregelmaatige Conchyliën. In de Tweede Uitgaave van zyn Werk, hoe zeer vermeerderd, volgt hy niettemin de zelfde Verdeeling (†).

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Methode van MAJOR.

Omtrent dien zelfden tyd stelde de Heer MAJOR, Hoogleeraar der Geneeskunde te Kiel, een nieuw Systema der Conchyliën voor (‡). Hy merkt aan, dat geen der voorgaande Autheuren zig nog behoorlyk had toegelegd op deezen arbeid. Niettemin is zyne Methode gantsch gebrekkelyk; doordien hy zig aan eene geduurige tweesplitsing verbondt. Twee Klassen worden 'er maar van hem gesteld, van Eenkleppige en Meerkleppige, waar van de laatste zo wel de Doubletten als de Veelkleppige, gelyk de Pokken (*Balani*,) bevatten zou. In de Rangschikking verdeelt hy de Eenkleppige in zulken die de Mond-

(*) *Onomasticum Zoicum*, Lond. 1668. Quarto. p. 178.

(†) Oxoniæ. 1677. in Folio, sub eodem Titulo.

(‡) *Annotationes in Librum* FAB. COLUMNÆ *de Purpura*. Kiliæ. 1675.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Mond-Opening naauwer en die dezelve wyder hebben, waar van de eersten wederom in overlangs en overdwars gaapende, de anderen in de zodanigen die een Spiraale draay hebben, en die dezelve niet hebben, onderscheiden worden. Hier uit blykt genoegzaam de onvolkomenheid van zyne Methode in 't algemeen.

Vervolgens hebben SIBBALD en BONANNI geheel andere Verdeelingen ter baan gebragt, die naauwlyks aanmerking verdienen, hoe zeer ook deeze Autheuren anders zig beroemd gemaakt hebben in de Natuurlyke Historie. De vermaarde TOURNEFORT, die de Kruidkunde zo veel Lichts heeft toegebragt, was in deezen veel naauwkeuriger, en de Methode, door hem uitgedagt, schoon veele Jaaren na zyn dood eerst in 't licht gegeven, verdient nog onze beschouwing (*).

Methode van TOURNEFORT.

Deeze Autheur heeft allereerst de regte Hoofdverdeeling der Conchyliën, in drie Klassen, van *Eenkleppige*, *Tweekleppige en Veelkleppige*, ontworpen. De eersten verdeelt hy wederom in drie Familiën, van Opene, Spiraale en Pypagtige. Tot de eerste Familie wordt

(*) Hy stierf in 't laatste des Jaars 1708, drie-en-vyftig Jaaren oud zynde, en deeze Methode, door hem in Geschrifte nagelaten, is in druk uitgegeven door den Heer GUALTHIERI, in deszelfs Werk, dat te Florence, in 't jaar 1742, in groot Folio aan 't licht kwam.

wordt door hem, behalven de Patellen, ook de zoogenaamde Zee-Pisfebed, die hy dus voor Eenſchaalig ſchynt gehouden te hebben, betrokken. Die van de tweede Familie worden door hem in twee Rangen, naar dat zy de Krultrek duidelyk, of onduidelyk en verborgen hebben, onderſcheiden. Van de genen, die dezelve duidelyk hebben, telt hy elf Geſlagten, genaamd 1. *Murex*, 2. *Buccinum*, 3. *Buccino-Murex*, 4. *Purpura*, 5. *Buccino-Purpura*, 6. *Peribolus*, 7. *Turbo*, 8. *Verticillus*, 9. *Cochlea*, 10. *Nerita*, 11. *Auris marina.* Tot het Eerſte Geſlagt, aan de naauwe lange Mond-Opening kenbaar, werden door hem niet alleen de gewoone Rotshoorens, maar ook de Pieramidaale, thans Tooten genaamd, t'huis gebragt. Het tweede Geſlagt begreep de gewoone Trompethoorens, als wyder van Mond en langer van Krultrek nederwaards zynde, dan die van het eerſte. Het derde Geſlagt de genen, die in Mond-Opening naar de Rotshoorens, maar in Spil gelyken naar de anderen. Die van het vierde Geſlagt waren onze Purperhoorens, aan de Slakhoornvormige Geſtalte, met een lange Punt of Steel, kenbaar, zynde die met een korte Steel of Staart in het vyfde Geſlagt geplaatst. Die van het zesde waren de Pennen, van het zevende de Tollen, en van het agtſte geeft hy geen voorbeeld. Het moesten, zo 't my toeſchynt, Tollen zyn, met een Punt van onderen, die men

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

VI. Afdeel. XXVIII. Hoofdstuk.

men thans Spillen noemt. Het negende Geslagt begreep de Slakhoorens in 't algemeen, waar onder Aard- en Zee-Slakken: het tiende de Nerieten en het elfde de Zee-Ooren. Van de tweede Familie, die de Krultrek onduidelyk of verborgen hebben, waren vier Geslagten, bevattende de Porselein-Hoorens, Tepelbakken en Nautilussen. De derde Familie, die de Pypagtige begreep, hadt de drie Geslagten, van *Dentale*, *Entale* en *Tubuli marini* of Wormbuisjes, enz. De Tweede Klasse, de *Tweekleppige Conchyliën* bevattende, werdt door hem verdeeld in twee Familiën, waar van die der eene de Schulpen altoos gesloten, die der tweede dezelven altoos open staande hadden. In de eerste Familie waren agt Geslagten, naamelyk van 1. *Concha*, 2. *Concula*, 3. *Ostreum*, 4. *Mytulus*, 5. *Pinna*, 6. *Perna*, 7. *Pholas*, 8. *Pectunculus*: in de tweede Familie alleen maar twee, van *Chama* en *Solen*. Zyn Derde Klasse, van *Veelkleppige*, begreep, behalve de Pokken, ook de Zee-Appelen.

Methode van Rumphius.

Deeze Methode nu, hoe laat ook aan 't licht gekomen, was zekerlyk een Eersteling deezer Eeuw en mooglyk wel de Fakkel, die anderen eindelyk op den regten Weg gebragt heeft. Van de Manier van Rumphius, welke mooglyk meer aan deszelfs Vriend, Doktor Sipmann, toe te schryven is, zal ik, als in het Nederduitsche Werk, de Amboin-

boinſche Rariteitkamer, vervat, en voor iedereen bloot gelegd zynde, niet gewagen. Alleenlyk moet ik aanmerken, dat dezelve wel degelyk haare gebreken heeft, en zy wordt van de keurigſte Liefhebbers, hedendaags, met regt verworpen. Voorts moet ik hier, in 't korte, aanmerken, dat zyne Eerſte Klasſe van de Hoorens, de Tweede van de Eenſchaalige Schulpen, gelyk de Patellen, Zee-Ooren, Pokken, Pypjes; de Derde van de Tweeſchaalige of Doublet-Schulpen is: zynde door hem het allereerst de Zee-Appelen van de Conchyliën afgezonderd en onder de weeke Schaalvisſchen t'huis gebragt. VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Voor LANGIUS, wiens Samenſtel in 't jaar 1722 te voorſchyn kwam (*), heeft niemand de Geſlagten der Conchyliën zo naauwkeurig door hunne Kenmerken onderſcheiden. Hy volgt de Botaniſche Methode van TOURNEFORT en, ſchoon 'er eenige duiſterheden, door de al te fyne bepaalingen, in zyne Methode zyn, heeft dezelve nogthans de Eer genooten, dat 'er de beroemde GUALTHIERI, met eenige verbeteringen of veranderingen, gebruik van maakte. Wy zullen derhalve, in 't vervolg, het voornaamſte van zyne Methode beſchouwen, en merken alleen aan, Methode van LANGIUS, en anderen.

(*) CAR. NIC. LANGII *Methodus nova Testacea marina in ſuas Claſſes Genera & Species distribuendi.* Lucern. 1722. Quarto.

VI. Afdeel. XXVIII. Hoofdstuk.

aan, dat hy de Zeenavels van Bonanni, onvoorzigtig, tot Ammons-Hoornen maakt. Op hem is Kundmann gevolgd, wiens beknopte Methode vry meer gebreken heeft (*). De vermaarde Valentyn, weleer Predikant op Amboina, voldoet wegens zyne Afbeeldingen, onder welken veele raare Stukken voorkomen, ongelyk meer dan door derzelver verdeeling of Orde, waar in hy t'eenemaal de Methode van Bonanni gevolgd heeft. De ſchikking van Hebenstreit (†), die wel agt Klasſen maakt, vindt, zo ten opzigt van de algemeene als van de byzondere verdeelingen, nog minder ſmaak.

Methode van Breyn.

Dus zag men dan, tusſchen de Jaaren 1720 en 1730, drie byzondere Konſtige Methoden van Conchyliën-beſchryving te voorſchyn komen, waar op, niet lang daarna, door den geleerden Breynius, wederom een andere ter baan gebragt werdt (‡). Deeze Autheur heeft het Stelzel der Conchyliën volkomener getragt te maaken, met zodanigen, die men niet dan Verſteend aantreft, gelyk de Orthokeratieten, Ammons-Hoorens en Belemnieten, daar

(*) Joh. Christ. Kundmanni, *Promptuarium Rer. Nat. & Artificialium.* Wratisl. 1726. Quarto.

(†) Jo. Ernst. Hebenstreit *Disſert. de Ordinibus Conchyliorum Methodicâ ratione inſtituendis.* Lipſ. 1728. Quarto.

(‡) Disſert. Phyſica *de Polythalamiis, novâ Testaceorum Clasſe.* Gedani. 1732. Quarto.

daar in te voegen, omtrent welke laatsten zelfs twyfelagtig is of zy van Conchyliën afkomstig zyn. Zyne Methode kan derhalve aangemerkt worden meer Speculatief te zyn dan Praktikaal. Ondertusschen verdient zyne Verdeeling in agt Klassen nog haare opmerking. De eerste derzelven bevat de Pypagtige Kokers, *Tubuli*, waaronder dan de Belemnieten: de tweede de genen die wy Hoorens noemen, in 't algemeen, onder den naam van *Cochlidia*; waar onder zelfs de Zee-Ooren begreepen zyn en de Papiere Nautilussen, die maar ééne holligheid hebben. De derde van *Polythalamia*, wegens de menigvuldige Hokjes, bevat de gewoone Nautilussen, Ammons-Hoorens en Orthokeratieten: de vierde, onder den naam van *Lepas*, de Patellen: de vyfde, onder dien van *Concha*, alle Doubletten, die uit niet meer dan twee Schulpen bestaan: de zesde, onder dien van *Conchoides*, de Pholaden en Eende-Schulpen: de zevende, onder dien van *Balanus*, de Pokken of Zee-Tulpen: de agtste, onder den naam van *Echinus*, allerley Zee-Egels of Zee-Appelen.

Methode van GUALTHIERI.

Twee Jaaren laater kwam het vermaarde Werk van den Italiaan GUALTHIERI, die Lyf-Arts was van den laatsten Groot Hertog van Toskanen, uit het Huis van Medicis, en gewoon Hoogleeraar der Geneeskunde op de Universiteit van Pisa, te voorschyn

VI. Afdeel XXVIII. Hoofdstuk. ſchyn (*). Hetzelve voldoet niet minder door de keurige uitvoering der Afbeeldingen en rykheid van Onderwerpen, dan door de naauwkeurigheid in derzelver beſchryving waargenomen, niettegenſtaande het eene zonderlinge manier van Verdeeling heeft, die niet zo zeer behaagt. Zie hier een korte Schets daar van.

Hy onderſcheidt de Conchyliën in vyf Hoofddeelen, waar van het Eerſte de genen bevat, die buiten de Zee voortkomen, naamelyk de Aard- en Rivier Slakhoorens: het Tweede de enkele Zee-Schulpen, die zonder Spiraale draaijen zyn of ſchynen te zyn; gelyk de Patellen, Wormbuisjes en Porſeleinhoorens: het Derde de genen, die men gewoonlyk Hoorens noemt, uit de Zee voortkomende: het Vierde de Doubletten: het Vyfde de Veelſchaalige, gelyk daar zyn de Pokken en Zee-Appelen. Die Hoorentjes, welke Plancus in het Zee-Zand aan den Oever by Rimini ontdekt heeft, zyn door hem, onder den naam van *Tubuloſæ polythalamiæ*, t'huis gebragt tot het Tweede Hoofddeel. De Klasſen aangaande, die zyn 'er twee in het Eerſte, twee in het Tweede, zes in het Derde, drie in het Vierde, en maar één in het Vyfde of laatſte der

(*) *Index Testarum Conchyliorum, quæ asſervantur in Muſæo* Nicolai Gualthieri *& methodice distributæ exhibentur Tab.* CX. Florent. 1742. in Fol. majori.

der Hoofddeelen. Zyne Klasſikaale verdeeling der Doubletten is beter dan die der Hoorens.

VI. Afdeel. XXVIII. Hoofdstuk. Methode van d'Argenville.

Het Werk van den Franſchen Heer D'ARGENVILLE, dat in 't zelfde Jaar uitkwam (*), heeft, ten opzigt van de Methodiſche verdeeling, een algemeener Smaak. Ik zal om die reden dezelve omſtandiger voordraagen, waar door men dan ook zal kunnen zien, hoe veel onze hedendaagſche Liefhebbers daar van hebben overgenomen, en in welke opzigten zy daar van afgeweeken zyn.

Hy verdeelt alle de Conchyliën der Zee in drie Klasſen; waar van de Eerſte de genen bevat die uit één Stuk beſtaan, en in 't Latyn *Univalvia*, in 't Franſch *Univalves*, in 't Nederduitſch ook wel *Eenkleppige* genoemd worden. Deeze benaaming, hoewel oneigen, is doch in vergelyking met de volgende in trein gebragt en door 't gebruik gewettigd. Zyn Tweede Klasſe bevat de genen die uit twee Stukken of Kleppen beſtaan, en derhalve zeer gepast in 't Latyn *Bivalvia*, in 't Franſch *Bivalves* heeten, en in 't Nederduitſch *Tweekleppige* of *Doubletten*. Zyne Derde Klasſe begrypt de genen die uit meer dan twee Stukken ſamengeſteld zyn, in 't Latyn *Multivalvia*,

(*) *l'Histoire Naturelle eclaircie dans deux de ses parties principales, la Lithologie & la Conchyliologie*, a Paris, in Quarto 1742.

VI. Afdeel. XXVIII Hoofdstuk. *via*, in 't Fransch *Multivalves* of *Veelkleppige* getyteld. Onder de Rivier-Conchyliën komen alleenlyk de twee eerste Klassen voor. Die der Aarde worden door hem in Levende en Doode, door welke laatsten hy de Gegravene of Versteende, *Coquillages Fossiles*, verstaat, onderscheiden. De Eersten behooren altemaal tot de Eenkleppige: onder de anderen komen 'er voor van alle de drie Klassen.

Dit is zekerlyk een aangenaame en zeer geregelde Hoofdverdeeling. Wy zullen nu zyne Onderdeelingen beschouwen. De Zee-Conchyliën, van de Eerste Klasse, maaken by hem vyftien Familiën uit, als volgt.

1. *Lepades five Patellæ*; *Patelles*; Kapjes; Schilden of Patellen.

2. *Aures Marinæ*; *Oreilles de Mer*; Zee-Ooren.

3. *Canales five Tubuli & Vermiculi Marini*: *Tuyaux & Vermisseaux de Mer*: Pypagtige Kokers of Wormbuisjes.

4. *Naviculæ five Nautili*; *Vaisseaux ou Nautiles*: Schippertjes of Nautilussen.

5. *Cochleæ Lunares*: *Limaçons a Bouche ronde*: Maanhoorens.

6. *Cochleæ Semilunares*: *Limaçons a Bouche demi-ronde*: Halve Maan Hoorens.

7. *Cochleæ Ore depresso*: *Limaçons a Bouche aplatie*: Tollen of Navelhoorens; liever Platmonden.

8. *Coch-*

8. *Conchæ dictæ Buccina: Trompes ou Buccins:* Trompethoorens, Kinkhoorens. VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

9. *Turbines seu Strombi: Vis:* Pennen.

10. *Volutæ seu Cuculli: Volutes ou Cornets:* Tooten.

11. *Rhombi: Roulleaux:* Rollen, Dadels.

12. *Murices: Rochers:* Rotshoorens.

13. *Purpuræ: Pourpres:* Purperhoorens.

14. *Conchæ Globosæ: Tonnes:* Blaas- of Belhoorens.

15. *Porcellanæ seu Conchæ Veneris: Porselaines:* Porseleinhoorens.

Onder de Conchyliën van de Tweede Klasse, 't welk de Tweekleppige of Doubletten zyn, telt D'ARGENVILLE zes Familiën: te weeten

1. *Conchæ dictæ Ostrea: Huitres:* Oesters; waar onder de Lazarus-Klappen, Poolse Hamers, Haspels, enz.

2. *Chamæ: Cames:* Gaapers of Gaap-Doubletten.

3. *Musculi seu Mytuli: Moules:* Mosselen; hier onder de Ham-Doubletten en allen die meer of min puntig uitloopen.

4. *Conchæ Cordiformes: Cœurs:* Hartvormige of Hartgelykende; waaronder de Venus-Harten, Paardevoeten, Nagel-Doubletten, enz.

5. *Pectines: Peignes:* Kam-Doubletten, om dat zy Kamswyze geribd zyn; gelyk de Mantels: enz.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

6. *Solenes: Manches de Couteaux:* Scheeden of Mesſe-Hechten.

De Veelkleppige, van de Derde Klasſe, komen wederom in zes Familiën verdeeld voor: als

1. *Echini: Ourſins ou Boutons de Mer.* Zee-Egels of Zee-Appelen.

2. *Oscabrion: Lepas a huit côtes:* Zee-Pisſebed.

3. *Balani: Glands de Mer:* Pokken of Zee-Tulpen.

4. *Pollicipedes: Pousſepieds:* Myters.

5. *Conchæ Anatiferæ: Conques Anatiferes:* Eenden-Schulpen of Ganzen-Mosſelen.

6. *Pholades: Pholades:* Pholaden.

De Hoofdverdeeling van deezen Autheur is zekerlyk zeer goed, zo wel als die der Conchyliën van de Eerſte Klasſe, doch die der Doubletten niet zeer naauwkeurig, zo min als die van de Derde Klasſe. Evenwel kan ik niet zien, dat de Heer DE BERGEN reden had om te denken, of de *Pollicipedes* of Myters ook onvolgroeide Doubletten waren. De Wormbuisjes zyn door hem als de Tweede Familie van de Derde Klasſe, in plaats van de *Oscabrion* of Zee-Pisſebed, opgegeven (*).

Methode van LESSER.

In de Catalogus van een Conchyliën-Kabinet, dat in 't Jaar 1743 te Leipſig in openbaare Veiling kwam, werdt wederom een andere

(*) CAR. AUG. DE BERGEN. *Clasſes Conchyliorum*

dere Methode gevolgd. Daar heeft men de Zee-Tulpen onder de Eenkleppige geplaatst, en eene Derde Klasse gemaakt van gedeelten van Zeedieren, waar onder de Zee-Appelen en Zee-Sterren, dat zonderling en ongerymd is, een groote figuur maaken. De Methode van LESSER verdient nog minder roem. Hy maakt eene Hoofdverdeeling in Buisagtige en Vatagtige Conchyliën, in de eerste van welken alle Hoorens, in de andere alle Doubletten, ja de Pokken, Myters en Eende-Schulpen zelfs, begreepen zyn (*).

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Methode van KLEIN.

De Heer KLEIN gaf ook eene Methode uit, die waarlyk eene der geleerdsten en uitvoerigsten is (†). Men dient zyn Werk zelf in te zien om daar van te oordeelen. Ik zal alleen de Aanmerkingen van gezegden Hoogleeraar DE BERGEN, op deeze Methode, hier voordraagen. „ Hy heeft, 1. de Klas„ sen, Geslagten en Soorten, naar 't my toe„ schynt, al te zeer vermenigvuldigd, en „ dikwils den naam van Soorten gegeven aan „ enkele Verscheidenheden, die van Geslag„ ten aan enkele Soorten en uit sommige Ge„ slagten Klassen geformeerd. 2. Door het „ invoeren van nieuwe Naamen der Geslag„ ten begaat hy den zelfden misslag, dien hy „ zo

(*) *Testaceo-Theologia.* Lipſ. 1748. Octavo. p. 106.

(†) *Tentamen Methodi Ostracologicæ.* Lugd. Batav. 1753.

VI. Afdeel. XXVIII. Hoofdstuk.

„ zo menigmaal aan Linnæus heeft ver„ weten. 3. De Soorten zyn, voor 't ove„ rige, door hem, beter dan door iemand, „ in rang geschikt. 4. De aanhangzels, agter „ de Deelen zyner Methode gevoegd, met „ uitsluiting van de Kenmerken der Klassen, „ zouden beter aan het end geplaatst zyn, „ als overschot der Conchyliën. 5. In som„ mige Klassen zyn geen Geslagten. 6. Het „ Derde Deel heeft geen Klassen, en maar „ één Geslagt, te weeten dat der Eende-Schul„ pen. De Tweede Klasse van het Vierde „ Deel heeft maar éène Soort, de Schildpad„ Pok, naamelyk; zo wel als de Derde Klas„ se, het Mytertje. 7. In het Vyfde en Zes„ de Deel zou hy, de Zee-Appelen en „ Wormbuisjes niet, gelyk hy elders doet, „ van de Conchyliën uitsluiten willende, ook „ de Soortelyke Verdeeling van ieder hebben „ moeten opgeeven".

De Conchyliën, naamelyk, worden door den Heer Klein in zes Hoofddeelen onderscheiden; waar van het Eerste, onder den naam van *Cochlides*, de Hoorens; het Tweede, onder dien van *Conchæ*, de Doubletten bevat: het Derde, onder den tytel van *Polyconchæ*, de Eende-Schulpen, als gezegd is, alleen: het Vierde, onder dien van *Niduli Testacei*, de Tulpen en Zee-Pokken: het Vyfde en Zesde, als gemeld is, de Zee-Appelen en Wormbuisjes. Ik vind opmerkelyk, dat hy

hy de Patellen, onder den naam van *Monoconchæ*, geplaatst heeft in het voorste van het tweede Hoofddeel. De onderscheiding der Doubletten ontleent hy, zo wel als D'ARGENVILLE en GUALTHIERI, van de figuur en sluiting der Schulpen. VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

BROWN was, in zyne beschryving der Conchyliën van Jamaika (*), de eerste die de Verdeeling der Doubletten afleidt van derzelver Scharnier. Dus stelt deeze, in zyne Tweede Klasse, drie Rangen; welker eerste is van de genen, die slegts door Ligamenten samengevoegd zyn, gelyk de Oesters, Mosselen, Mantels, enz: de tweede van de genen, die Ligamenten hebben en uitsteekende Tandjes in 't Scharnier: de derde van de genen, die alleenlyk met Tandjes samengewricht zyn. Hier mede komt de Hedendaagsche Methode, om dezelven in Scharnier-gelykende, Halfgescharnierde, Gescharnierde en Ongescharnierde te onderscheiden, eenigermaate overeen. Ik zal van andere byzondere Verdeelingen, hoedanig eene die van HEBENSTREIT is, welke de Hoorens naar de langte van den Kroltrek onderscheidt (†), niet omstandig spreeken: noch my ophouden met de manier van LISTER, dat eene Methode zon- Methode van BROWN.

(*) *The Civil and Natural History of Jamaica.* Lond. 1756. Folio.

(†) *Dissert. Phys. de Ordinibus Conchyliorum*, p. 29.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK. Methode van ADANSON.

zonder Methode is, waar in hy de Liefhebbers minder voldaan heeft, dan door de naauwkeurigheid zyner Afbeeldingen.

De Fransche Heer ADANSON (*): die aan de Kust van Senegal zig byzonder toegelegd heeft op de kennis der Conchyliën, onderscheidt dezelven in de vier Hoofdsoorten van Eenkleppige, Gedekzelde, Tweekleppige en Veelkleppige. Die van de Eerste Soort, op zyne vyf eerste Plaaten afgebeeld, zyn, onder anderen, de Posthoorentjes, Topslakken, Patellen, Zee-Ooren, Tepelbakken, Pennen, Dadels en Porseleinhoorens: tot de Tweede Soort behooren alle de overige Hoorens: tot de Derde alle Doubletten of Tweeschaalige en tot de Vierde alle Meerschaalige Conchyliën. Voorts worden de Hoorens door hem, naar de verscheidenheid van de Draaijen, den Top, den Mond, het Dekzel, het Paarlemoer en het Buitenvlies, in Rangschikking gebragt; waar onder hy dan t'elkens de Gedekzelde van de Ongedekzelde onderscheidt. Dus komen 'er, by voorbeeld, van de genen die de Opening met stompe Randen hebben, zonder uitwendige Zoom, vyf Soorten voor die ongedekzeld en tien die gedekzeld zyn. De meesten hebben het Dekzeltje Hoorn-doch eeni-

(*) *Hist. Naturelle de Senegal.* COQUILLAGES. Paris 1757. Quarto.

eenige weinigen Steenagtig. Het is in veelen Cirkelrond, in anderen Ovaal, in sommigen Halfmaanswyze, in sommigen langwerpig. De Schulp van eenige Hoorens was van binnen Paarlemoer; doch ver de meesten vondt hy natuurlyk niet gepaarlemoerd, noch van binnen noch van buiten. Eenigen waren van buiten zonder Vlies, eenigen hadden het dun, eenige weinigen dik.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

Tot verdeeling der Doubletten geeft de Heer ADANSON agt op zeven dingen: naamelyk de Kleppen, de Toppen, het Scharnier, het Ligament, de aanhechtingen, het Paarlemoer en 't Buitenvlies. Sommigen hebben de Kleppen of Helften gelykvormig en even groot, anderen ongelykvormig. Eenigen hebben geen Toppen; anderen hebben die in 't midden, boven of onder 't midden der Schulpen. Onder de eersten kwamen niet dan Veelkleppige, onder de laatsten niet dan Tweekleppige voor. Ten opzigt van het Scharnier, waren 'er die hetzelve onkennelyk of zonder Tandjes; die het, met één, twee of drie Tandjes hadden, welke taamelyk egaal waren. In anderen, met ongelyke Tandjes, was derzelver getal van twee tot tien, en zy hadden holligheden, om die Tandjes in te neemen. In anderen hadt dit zelfde plaats, met tien egaale Tandjes in ieder Schulp. Van alle deeze Gescharnierde kwamen 'er geene voor dan Tweekleppige of Doubletten: alzo de Veelkleppige wel Tand-

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK. jes doch geen holligheden, om dezelven in te neemen, hadden. Het Scharnier, merkt hy aan, is doorgaans by de Toppen geplaatst. Het Ligament is in sommige Doubletten byna rond, en om of in 't midden der Toppen, van binnen, geplaatst: in anderen is hetzelve langwerpig en heeft zyne plaats boven de Toppen, van buiten: in eenigen tusschen de Toppen en rondom de Toppen, aan de buitenzyde van de Schulp. Onder deeze laatsten worden ook Veelkleppige geteld. Het Schulpdier heeft altoos Spieren, die hetzelve aan de Schulp hechten, waar van men de Merktekenen vindt in de Schulpen. Van zodanige Vlakken hebben 'er eenigen ééne, anderen twee, anderen vier in elke Schulp: maar ver de meesten hebben twee zodanige Vlakken. Zeven Soorten waren ten minste van binnen gepaarlemoerd: agt anderen hadden 'er van binnen eenige schyn van; doch vier-en-veertig, waar onder vier Veelkleppige, hadden geen Paarlemoer van binnen noch van buiten. In omtrent de helft der Doubletten was geen Buitenvlies kennelyk, dat in ver de minsten eene aanmerkelyke dikte hadt.

Voorts worden de Hoorens, volgens de hoedanigheden van het Dier, dat dezelven bewoont, door deezen Heer beschouwd, en wel ten opzigt van deszelfs Hoornen, Oogen, Bek, Lugtpyp en Voet. Sommigen, doch zeer weinigen, hebben geene; de meesten twee en eeni-

rigen vier Hoornen, die of Cylindrifch of Kegelvormig zyn, en voor aan 't Kop-end of agterlyker geplaatst. Zeer weinigen hebben geene, de overigen twee Oogen, die of aan den Wortel der Hoornen, in 't midden, of aan 't end derzelven ftaan. De Bek heeft of twee Kaaken zonder Snuit, of een Snuit zonder Kaaken. Van deeze laatften waren agttien Eenkleppigen, zes-en-vyftig Gedekzelde; van de anderen ook agttien Eenkleppige, doch maar drie-en-twintig Gedekzelde Soorten. De Lugtpyp maakt in eenigen het Gat aan een der zyden van het Dier; in anderen een lange Buis, die naar de Rug toe uitkomt. De Voet, dat het gedeelte is, daar de Slakken en dergelyke Dieren mede loopen, heeft in fommigen een Groefje aan 't voorfte gedeelte overdwars, 't welk in de minften ontbreekt. Om de Doubletten volgens de hoedanigheden van het Dier, dat dezelven bewoont, te befchouwen, geeft hy agt op derzelver Mantel, Lugtpyp, den Voet en de Draaden. De Mantel, zynde het Vlies dat de Schulpen inwendig bekleedt, is of in de geheele omtrek, of alleen aan de eene zyde in twee Kwabben verdeeld, of maakt een Zak, die flegts aan de beide enden open is. Sommigen hebben maar ééne Lugtpyp, anderen twee, die dan flegts als Openingen zyn, of Buisagtig. In eenige weinigen ontbreekt de Voet of dezelve vertoont zig uitwendig niet: de

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

meesten hebben dien zigtbaar; doch geenszins die Veelkleppig zyn, welke zig ook niet met Draaden vasthechten, dat slegts eigen was aan negenderley Doubletten.

Op alle deeze Methoden heb ik in 't algemeen aan te merken, dat de minst Konstige de beste is, dewyl de Natuur zig niet laat dwingen, en schoon de Heer ADANSON zig voornaamelyk toegelegd heeft, om de Stelzels der Dieren en Planten in dit opzigt te hervormen, zo schynt hy my doch, wederom, de moeielykheid van derzelver Verdeeling vermeerderd te hebben door te menigvuldige onderscheidingen. Men zal ook niet ligt zyne Methode, hoe naauwkeurig anders zynde, in gebruik kunnen brengen tot eene gevoeglyke Schikking der Conchyliën in de Kabinetten, 't welk in deezen een voornaam vereischte is. Die Methode, welke onlangs door den Heer A. VOSMAER, Direkteur van het Muséum en van de Diergaarden zyner Doorlugtigste Hoogheid, den Heere Prince van Orange, aan 't licht gegeven werdt (*), en volgens welke de voortreffelyke Verzameling van Hoorens en Schulpen in de Erfstadhouderlyke Rariteitkamers is geschikt, overtreft de meesten door haare duidelykheid.

Zyn

(*) In de *Beredeneerde en Systematische Catalogus, van eene by uitstek fraaije en weergalooze Verzameling*, 's Gravenhage 1765.

Zyn Wel Edele verdeelt de eigentlyke Conchyliën in twee Klasſen, van *Eenſchaalige* en *Meerſchaalige*. Ieder Klasſe heeft twee Rangen, en dus ſtelt hy vier Rangen van Conchyliën. De Eerſte Rang behelst de Eenſchaaligen die Spiraal gedraaid zyn, dat is alle zogenaamde Hoorens: de Tweede die niet gedraaid zyn, gelyk de Patellen, enz. De Derde bevat de Tweeſchaalige of Doubletten: de Vierde de Veelſchaalige, gelyk de Eendeſchulpen, enz. In deeze vier Rangen zyn dertig Geſlagten begreepen, die dus op elkander volgen. 1. *Porcellanæ*, Porſeleinhoorens: 2. *Globoſæ*, Blaashoorens: 3. *Nautili*, Schippertjes: 4. *Semilunares*, Halvemaantjes: 5. *Lunares*, Maanhoorens: 6. *Trochi*, Tollen: 7. *Strombi*, Pennen: 8. *Cylindri*, Rollen: 9. *Volutæ*, Tooten: 10. *Casſides*, Kasketten: 11. *Alatæ*, Vleugelhoorens: 12. *Murices*, Rotshoorens: 13. *Purpuræ*, Purperhoorens: 14. *Buccina*, Trompetten: 15. *Aures*, Ooren: 16. *Patellæ*, Schotteltjes: 17. *Vermiculi*, Wormagtige: 18. *Tubuli*, Pypagtige: 19. *Pectines*, Mantels: 20. *Oſtrea*, Oeſters: 21. *Chamæ*, Gaapers: 22. *Labra*, Fonteinbakken: 23. *Cordiformes*, Hartachtige: 24. *Arcæ*, Noachs Arken: 25. *Solenes*, Gooten: 26. *Mytuli*, Mosſels: 27. *Tellinæ*, Dunſchaalige: 28. *Anatiferæ*, Langhalſen: 29. *Balani*, Pokken: 30. *Pholades*, Steenſchulpen. Op het end zyn twee Geſlagten van Zee-Appelen, als een Rang van

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

Methode van VOSMAER.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

van Weekſchaaligen uitmaakende, bygevoegd.

De Heer Legations-Raad F. C. MEUSCHEN, door de ſchikking en het opmaaken der Naamlysten van verſcheide Kabinetten bekend en vermaard in onze Nederlanden, gaf nog laater eene Syſtematiſche Verdeeling aan 't licht (*).

Methode van MEUSCHEN.

Zyne Hoofdſchikking, in Een-, Twee- en Veelſchaalige, komt met die van D'ARGENVILLE overeen. In de Hoorens maakt zyn Wel Ed. geene, doch in de Doubletten zo veel te meer verdeelingen, alzo hy dezelven in de vier Rangen, van Scharniergelykende, Halfgeſcharnierde, Geſcharnierde en Niet geſcharnierde, plaatst. Dit zou men liever als Geſlagts Kenmerken mogen aanzien. Ten minſte dunkt my, dat de derde en vierde Rang veel bekwaamer op den Vyfden hadden kunnen volgen, waar door dan de Doubletten in 1. Geſcharnierde: 2. Halfgeſcharnierde: 3. Scharnieragtige, en 4. Ongeſcharnierde, zouden verdeeld zyn. Dat zyn Wel Ed. met de Wormbuisjes begint, is niet oneigen; doch de Patellen en Zee-Ooren zouden, naar myn denkbeeld, beter op de Porſe-

(*) *Catalogus* van het Kabinet van wylen den Heer A. LEERS, te Amſterdam verkogt in May 1767: thans met andere Catalogusſen, van zyn Wel Ed. Opſtel, onder den tytel van *Meuſcheniana*, by een gevoegd en uitgegeven.

ſelein-Hoorens volgen: te meer, dewyl die, zo wel als deeze, Klipkleevers zyn, en dit zou een bekwaamen overgang maaken tot de Oesters en dergelyken. Voorts mogt zyn Ed. de Kenmerken der Geſlagten wel aangetekend hebben, die door den Heer VOSMAER zeer omſtandig opgegeven zyn (*). VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

Zie hier de Naamen van de Geſlagten, volgens de Methode van den Heer MEUSCHEN. 1. Wormagtige Kookers: 2. Pypagtige Kokers: 3. Schottels of Patellen: 4. Zee-Ooren: 5. Zeilers: 6. Schippers: 7. Postryders: 8. Halve Maan Hoorens: 9. Maanhoorens: 10. Tollen: 11. Pennen: 12. Trompetten: 13. Purperhoorens: 14. Rotshoorens: 15. Vleugel- en halve Vleugelhoorens: 16. Tooten, enz: 17. Rollen of Dadels: 18. Blaashoorens: 19. Kasketten: 20. Porſelein- en halve Porſeleinhoorens: 21. Mosſels: 22. Mantels: 23. Oesters: 24. Arken: 25. Lazarusklappen: 26. Foelie-bladeren: 27. Fonteinbakken of Paardevoeten: 28. Hartgelykende, enz: 29. Gaapers: 30. Dunſchaalen: 31. Gooten: 32. Steenſchulpen: 33. Eendehalzen en Voet-Teenen: 34. Pokken. Dit alles wordt beſlooten met zes

(*) Men moet deze Aanmerkingen niet aanzien als berispingen, maar als bedenkingen, omtrent eenige verandering of verbetering, met welke deeze Methode, myns oordeels, zou kunnen volſtaan en aangenomen worden.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK. Methode van LINNÆUS.

zes Geflagten van Zee-Appelen, die ten uiterfte naauwkeurig onderfcheiden zyn.

Het Samenftel der Natuur van den Heer LINNÆUS by herhaalingen veranderd en verbeterd zynde, zo hebben de Aanmerkingen, die 'er op de Eerfte Uitgaaven zyn gemaakt, dikwils geen plaats ten opzigt van de laatfte. Ja, als een andere APELLES heeft zyn Ed. de gedagte Aanmerkingen zig ftilzwygende ten nutte en daarvan gebruik gemaakt, tot verbetering van zyn Samenftel; dat, zo veel de Conchyliën aangaat, Hemelsbreedte verfchilt van de Eerfte Uitgaave (*). Toen maakte hy agt, naderhand negen Hoofdverdeelingen of Geflagten, naamelyk van 1. Patellen, 2. gedraaide Hoorens, 3. Porfeleinhoorens, 4. Zee-Ooren, 5. Wormkokers, 6. Nautilusfen, 7. Doubletten, 8. Lepaden, 9. Microcosmus. De betekenis van dit laatfte is duifter en dubbelzinnig geweest, gelyk de Heer DE BERGEN billyk aanmerkt (†), en in de volgende Uitgaaven heeft onze Ridder dit woord niet als een Geflagtnaam gebruikt. In de Tiende Uitgaave is de Orde omgekeerd. Zyn Ed. begint met de Veelfchaa-

(*) CAR. LINN. *Syst. Naturæ*, Lugd. Bat. 1735. Folio Regali.

(†) Annot. in CAR. LINN. *Syst. Nat.* Ed. VI. Stockholm. 1748, editam, *Ephem. Naturæ Curioforum*, ut fupra p. 82.

ſchaalige of Veelkleppige, en eindigt met de Eenſchaalige. Dit was ook gepaster; dewyl hy den voorgaanden Rang, der *Mollusca*, met het Geſlagt der Zee-Egels of Zee-Appelen, die weezentlyk Veelſchaalig zyn, doch geen harde Korst hebben, beſlooten hadt, en de volgende Rang, van de *Lithophyta*, uit Eenſchaaligen beſtaat. Dus heeft zyn Ed. dan ook die zelfde Orde gevolgd in de Twaalfde en laatſte Uitgaave van zyn Samenſtel der Natuur (*), welke ik thans gebruik; met enkele byvoeging van drie nieuwe Geſlagten, die van *Mactra*, naamelyk, *Teredo* en *Sabella:* zo dat het getal der Geſlagten van Hoorens en Schulpen of Conchyliën in 't algemeen, by hem, thans zes-en-dertig is. En, dewyl deeze geen Pooten hebbende Dieren, door onzen Ridder, in het algemeen Samenſtel der Natuur, en wel in het Ryk der Dieren, met regt in de Zesde Afdeeling, dat is in de Klasſe der VERMES of WORMEN, geplaatst zyn; zo bekleeden zy daar in, op de naakte Slakken en Slakgelykende Dieren volgende, onder den naam van *Testacea* of Schulpdieren, als gezegd is, den Derden Rang.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

OR-

(*) *Syst. Naturæ.* Ed. XII. Octavo. Holmiæ. 1767.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

ORDO TERTIUS.

TESTACEA.

Mollusca ſimplicia, quæ Testâ Calcareâ obtecta ſunt.

1. Multivalvia.

300. CHITON. *Testa multivalvis, longitudinaliter Dorſalis.*

301. LEPAS. *Testa multivalvis, inæquivalvis, ſesſilis.*

302. PHOLAS. *Testa bivalvis, accesſoriis posticis.*

2. Bivalvia. CONCHÆ.

303. MYA. *Testæ Cardines Dente craſſo vacuo.*

304. SOLEN. *Testæ Cardines Dentibus lateralibus remotis.*

305. TELLINA. *Testæ Cardines Dentibus lateralibus alterius vacuis.*

306. CARDIUM. *Testæ Cardines Dentibus lateralibus remotis penetrantibus.*

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

DERDE RANG.

SCHULPDIEREN.

Weeklyvige Dieren, het Lighaam eenvoudig, en bekleed met eene Kalkworwordende Schaal.

1. *Veelkleppige.*

300. CHITON. Een Veelkleppige Schaal, overlangs op de Rug.
301. LEPAS. Een Veel- doch ongelyk-Kleppige Schaal, die ergens aangehecht is.
302. PHOLAS. Een Tweekleppige Schaal, met kleintjes van agteren.

2. *Tweekleppige.* SCHULPEN.

303. MYA. 't Scharnier met een dikke niet fluitende Tand.
304. SOLEN. 't Scharnier met de zyd-Tanden ver van elkander af.
305. TELLINA. 't Scharnier met de zyd-Tanden van de eene Schulp niet fluitende.
306. CARDIUM. 't Scharnier met de zyd-Tanden ver af en inschietende.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

307. MACTRA *Testæ Cardines Dente intermedio complicato.*

308. DONAX *Testæ Cardines Dente laterali remoto vacuo.*

309. VENUS. *Testæ Cardines Dentibus approximatis, divaricatis.*

310. SPONDYLUS. *Testæ Cardines Dentibus duobus foraminulo distinctis.*

311. CHAMA. *Testæ Cardines Dentibus duobus obliquis obtusis*

312. ARCA. *Testæ Cardines Dentibus numerosis penetrantibus.*

313. OSTREA. *Testæ Cardines Dentibus nullis, scrobiculo ovato.*

314. ANOMIA. *Testæ Cardines Dentibus nullis, scrobiculo lineari marginali.*

315. MYTILUS. *Testæ Cardines Dentibus nullis, scrobiculo Subulato distincto.*

316. PINNA. *Testæ Cardines Dentibus nullis, margine altero coalito.*

3. Univalvia Spirâ regulari. COCHLEÆ.

317. ARGONAUTA. *Testa Unilocularis: Animal Sepia.*

307. MACTRA. 't Scharnier met een middel-Tand die famengevouwen is. VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

308. DONAX. 't Scharnier met een zyd-Tand die ver af is, niet fluitende.

309. VENUS. 't Scharnier met Tanden die digt aan elkander ftaan, met afwykende Punten.

310. SPONDYLUS. 't Scharnier met twee Tanden, die door een Gaatje afgefcheiden zyn.

311. CHAMA. 't Scharnier met twee Tanden, die fcheef en ftomp zyn.

312. ARCA. 't Scharnier met een menigte van infchietende Tanden.

313. OSTREA. 't Scharnier zonder Tanden, maar met een langrond Kuiltje.

314. ANOMIA. 't Scharnier zonder Tanden, met een Streepswyz' Kuiltje aan den Rand.

315. MYTILUS 't Scharnier zonder Tanden, aan een Elswyz' Kuiltje kenbaar.

316. PINNA. 't Scharnier zonder Tanden, met den eenen Rand famengegroeid.

3 *Eenkleppige die regelmaatig gedraaid zyn.*
HOORENS.

317. ARGONAUTA. De Schaal zonder Hokjes. Het Dier tot de Zee-Katten behoorende.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

318. NAUTILUS. *Testa multilocularis, foramine communicante.*

319. CONUS. *Testa Apertura effusa, lineari, edentula.*

320. CYPRÆA. *Testa Apertura effusa, lineari, utrinque dentata.*

321. BULLA. *Testa Apertura subcoarctata, obliquata.*

322. VOLUTA. *Testa Apertura effusa, Columella plicata.*

323. BUCCINUM. *Testa Apertura Canaliculo dextro.*

324. STROMBUS. *Testa Apertura Canaliculo sinistro.*

325. MUREX. *Testa Apertura Canaliculo recto.*

326. TROCHUS. *Testa Apertura coarctata subtetragona.*

327. TURBO. *Testa Apertura coarctata orbiculari.*

328. HELIX. *Testa Apertura coarctata Lunari.*

329. NERITA. *Testa Apertura coarctata semiorbiculari.*

330. HALIOTIS. *Testa Apertura dilatata, pertusa.*

4. Uni-

318. NAUTILUS De Schaal met veele Hokjes, die door middel van een Gaatje gemeenſchap hebben.

319. CONUS. De Schaal met een wyd uitloopende Mond, die ſmal is en overal even breed, zonder Tanden.

320. CYPRÆA. De Schaal met een wyd uitloopende Mond, die ſmal is en overal even breed, wederzyds getand.

321. BULLA. De Schaal met een naauwer toeloopende Mond, die ſcheef ſtaat.

322. VOLUTA. De Schaal met een wyd uitloopende Mond; de Spil geplooid.

323. BUCCINUM. De Schaal met een Sleufje aan de regterzyde van den Mond.

324. STROMBUS. De Schaal met een Sleufje aan de ſlinkerzyde van den Mond.

325. MUREX. De Schaal met een regtuit loopende Sleuf, by den Mond.

326. TROCHUS. De Schaal met een vernaauwde Opening, die eenigermaate vierhoekig is.

327. TURBO. De Schaal met een vernaauwde Opening, die rondagtig is.

328. HELIX. De Schaal met een vernaauwde Opening, Maanswyze.

329. NERITA. De Schaal met een vernaauwde Opening, die halfrond is.

330. HALIOTIS. De Schaal een wyde Opening hebbende, met Gaatjes doorboord.

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

4. Univalvia absque Spirâ regulari.

331. PATELLA. *Testa patenti-conica, quiescens.*

332. DENTALIUM. *Testa libera, Subulata, utroque extremo aperta.*

333. SERPULA *Testa adnata Tubulosa.*

334. TEREDO. *Testa intrusa Ligno.*

335. SABELLA *Testa granis Arenaceis confecta.*

VI. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

4. *Eenkleppige, niet regelmaatig gedraaid.*

331. PATELLA. De Schaal Kegelvormig, wyd open, rustende.

332. DENTALIUM. De Schaal vry, Elsvormig en aan de beide enden open.

333. SERPULA. De Schaal aangegroeid, Buisagtig.

334. TEREDO. De Schaal in Hout ingeboord.

335 SABELLA. De Schaal uit Zandagtige Greintjes ſamengeſteld.

VI. AFDEEL. XXIX. HOOFDSTUK.

XXIX. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* CHITONS, *waar onder die men* Zee-Pissebedden *noemt.*

Naam. Naast aan de Zee-Appelen, die den voorgaanden Rang besluiten, volgt met reden het Geslagt van die Dieren, welke een Schaal hebben, uit veele Schulpagtige Stukken bestaande, die regelmaatig zyn samengevoegd en de Rug van het Dier overlangs bekleeden; zodanig dat het zig, deswegen, gelyk een Pissebed met dwarse Insnydingen vertoont. Sommige Soorten voeren derhalve, in 't Nederduitsch, gemeenlyk den naam van ZEE-PISSEBEDDEN. Die Schildagtige Rok geeft 'er den Griekschen naam van *Chiton* aan, welken LINNÆUS gebruikt, zynde van ouds toegepast geweest op een Soort van Motten.

Kenmerken. De Kenmerken bestaan in gedagte Schulpjes, die langs de rug overdwars geplaatst zyn, en dus het Dier van boven bedekken, dat van onderen zig als een Zee-Slak vertoont.

Soorten. 't Getal der Soorten, in dit Geslagt, is negen, waar van eenigen in de Indische Zee, anderen in de Europische Oceaan en elders waargenomen zyn.

(1) Chi-

(1) Chiton *met eene zesledige gestreepte Schulp.*

VI. AFDEEL. XXIX. HOOFDSTUK.

I. *Chiton hispidus.* Stekelige.

De woonplaats van deeze is aan LINNÆUS onbekend geweest.

II. *Tuberculatus.* Geknobbelde.

(2) Chiton *met de Schaal zevenledig, het Lyf geknobbeld.*

Deeze heeft, volgens onzen Ridder, het Lyf ovaal, van boven gedekt met verheven Knobbeltjes, die Eeltagtig zyn, Ruitswyze geplaatst. De zeven Schulpjes, meer overdwars, boogagtig gestreept, zyn naauwlyks gekield, en aan de zyden door een hoek onderscheiden; het eerste en zevende met verheven Knobbeltjes besprengd. Het zou de langwerpige ge-articuleerde *Patella* zyn van SLOANE en de *Oscabrion* van PETIVER. De aangehaalde Figuur van SEBA heeft agt Leedjes. Men merkt aldaar aan, dat zy van veele onkùndigen voor Slangekroonen gehouden worden; 't geen ongerymd is, dewyl het Schulp-

(1) *Chiton* Testâ sexvalvi striatâ. † *Syst. Nat.* XII. Gen. 300.

(2) *Chiton* Testâ septemvalvi, Corpore tuberculato. *Syst. Nat.* X, XII. Chiton Oscabrion. *Muf. Ad. Frid.* I. p. 96. Oscabrion. PETIV. *Gaz.* Tab. I. f. 4. Patella oblonga articulata. SLOAN. *Jam.* II. p. 233. SEB. *Muf.* III. T. 1. f. 14.

VI. AFDEEL. XXIX. HOOFDSTUK.

Schulpagtig dekzel een Dier besluit, 't welk kruipt gelyk een Slak.

* Valisnieri, p. 95. Tom. 2.

„ Dit Schulpdier (*Coquillage*, zegt D'ARGENVILLE,) daar weinig Autheuren gewag van maaken, heeft verschillende Naamen gekreegen. PETIVER noemtze, *Oscabrion van Carolina; dat zeer fraay is*. Anderen * geeven 'er den naam van Zee-Wants (*Cimex Marina*) aan. Daar zyn 'er, die ze een Schuitje of Zee-Rups tytelen, en sommigen Zee-Pissebed of Zee-Bootje. 't Blykt, dat het veeleer een soort van langwerpige Lepas zy, met agt van een gescheiden Ribben, die zig aan de Klippen hecht, zo wel als de andere Patellen. Indien zy niet vertoond is in het voorgaande Gezin der Lepaden, zo komt dit, om dat haare agt afgezonderde Ribben haar schynen uit te sluiten van de Klasse der Eenkleppige en Natuurlyk te brengen in die der Veelkleppige. Het *Oscabrion Carolinum* komt van Amerika, en wordt gevischt aan de Oevers van den grooten Inham, op 't Eiland van St. Domingo. Het *Oscabrion Gallicum* komt van Dieppe, en verschilt van het voorgaande eenigermaate daar in, dat zyne Ribben, schoon van een zelfde getal, aan ieder End kleine Tandjes hebben, die zig verheffen en vereenigen aan den Omtrek van de Schulp"(*).

Zo

(*) *La Conchyliologie*. I. Partie. p. 312.

Zo blykt dan, dat deeze Heer de Westindi-sche of Amerikaansche Zee-Pissebed niet van de Franschen onderscheidt door het getal der Leedjes, 't welk in myne Westindische, daar ik de gedagte oneffenheden in waarneem, ook agt is. Wy zullen in 't vervolg zyne afbeelding van de Franschen, met het Dier daar in, beschouwen. VI. AFDEEL. XXIX. HOOFD-STUK.

(3) Chiton *met de Schaal agtledig en gestreept, het Lyf eenigermaate gedoornd.* III. *Aculeatus.* Gedoornde.

Agt Schulpagtige Schaaltjes, die in 't geheel overdwars gestreept zyn en niet gekield, met de uiterste kleinst, dekken het Lyf van deeze, 't welk de gedaante van dat der voorgaande Soort heeft en ovaal is, van boven bezet met Elsvormige smalle, boogswyze, ongelyke, roode Stekeltjes of Doornen; zegt LINNÆUS, die 'er de wooning in Asia aan toeschryft.

De aangehaalde Zee-Slak van RUMPHIUS, vier Vingerbreedten lang en twee breed, heeft de Rug bedekt met zwartagtige en slappe Doornen, waar onder zeven of agt halve Kringen als Nagels leggen, die als een Pantsier

(3) *Chiton* Testâ octovalvi striatâ, Corpore subaculeato. *Syst. Nat.* X, XII. Limax Marina. RUMPH. *Mus.* T. X. f. 4. EDW. *Av.* Tab. 286. f. B. SEB. *Mus.* II. Tab. 61. f. 4.

VI. AFDEEL. XXIX. HOOFDSTUK.

ſier of Schild ſamengevoegd zyn. Van onderen heeft zy een geel, taay en Slymerig Vleeſch, waar mede het Dier zig zo vast hecht aan de Klippen, dat men hetzelve 'er niet dan met geweld kan afrukken; wanneer het, gelyk een Egeltje, zig door inkrimping rond maakt. Dus ſchynt het my, dat die Stekels of Doornen, in deeze Oostindiſche Zee-Slak, niet op het Lyf maar op het Schild zitten: doch zouden zy tusſchen de Geledindingen door kunnen uitkomen, en ſchynt dezelve wel een ſoort van Zee-Rups te zyn. De Amboineezen noemenze *Kokohot*, die van Loehoe *Talluul*. Het Dier wordt van de Inlanders gekookt en tot Spyze gebruikt.

IV. *Fascicularis.* Met Kwastjes.

(4) Chiton *met de Schaal agtledig, en het Lyf, aan de Leedjes, wederzyds met Kwastjes bezet.*

Aan de Kust van Barbarie is door den Heer BRANDER, Konſul van de Kroon van Sweeden te Algiers, dit ſlag van Zee-Pisſebedden waargenomen. Het Lyf des Diers is Aſchgraauw en effen; de Schaal ſlaauw gekield. Het heeft agt witte Haairige Kwastjes, nevens de zyden van de Schulpjes, wederzyds aan het Lyf zitten.

(5) Chi-

(4) *Chiton* Testâ octovalvi, Corpore ad Valvulas utrinque faſciculato. *Syst. Nat.* XII.

(5) Chiton *met de Schaal agtledig en half gestreept, het Lyf als met Schubbetjes bezet.* VI. AFDEEL. XXIX. HOOFDSTUK. V. *Squamosus.* Geschubde.

Deeze, die zig in 't Kabinet der Koningin van Sweeden bevondt, was uit de Indiën afkomstig.

(6) Chiton *met de Schaal agtledig en niet gestreept, het Lyf met uitgeholde Stippen.* VI. *Punctatus.* Gestippelde.

LINNÆUS haalt hier OSBECK aan, dien, op zyn Reistogt naar China, in de Baay van Kadix dit Dier was voorgekomen, dat hy zegt de *Chiton læve* te zyn, welke PETIVER Oscabrion noemt. Dezelve hadt de Schaal uit agt Stukken bestaande, die overdwars met Voortjes overtoogen waren, zynde de Schaal aan den Rand week, doch voor 't overige hard. Het Dier was plat, week en bedekte de Schuitvormige Schaal van binnen, die het, aangeraakt wordende, zo te samen trok, dat de eene Punt van de Schaal aan de andere kwam

(5) *Chiton* Testâ octovalvi semistriatâ, Corpore squamulolo. M. L. U. 465 *.

(6) *Chiton* Testâ octovalvi lævi, Corpore Punctis excavatis. *Syst. Nat.* X. XII. Chiton Corpore punctato, Testis octo. *Amœn. Acad.* 4. p. 256. OSBECK *Itin.* 62. SEB. *Mus.* III. Tab. 1. f. 13. Calva Serpentis Diadema. *Eph. Nat. Cur.* 1727, p. 36. T. I. f. 1, 2. KNORR *Verzam.* IV. D. Pl. 17. *f.* 3, 4.

VI. AFDEEL. XXIX. HOOFDSTUK.

kwam te raaken. By het uitwinden van het Anker was dit Dier, benevens eenige Krabbetjes, opgehaald De uitgeholde Stippen zyn waargenomen in die Chiton, welke zig in de Chineesche Verzameling van LAGERSTROOM bevondt. Dus stelt LINNÆUS de Woonplaats van deeze Soort in Asia, Europa en Amerika.

Westindische.

De Heer D'ARGENVILLE, de afbeelding geevende van zyn *Oscabrion*, met het Dier daar in, zegt, dat hetzelve zeldzaam in Vrankryk, en oirsprongelyk uit Amerika afkomstig is. Men vindt het aldaar, op drie of vier Voeten diepte, onder Water, aan de Klippen zittende, op plaatsen die weinig bezogt worden. De Ingewanden, en weeke deelen van het Lyf, zyn in de ovaale holte van de Schaal beslooten. Aan een der enden is de Kop of Bek van het Dier, blykbaar aan eene taamelyk groote roodagtige Opening; aan het andere end de Staart of plaats daar het zyn Afgang loost. Men zegt, voegt hy 'er by, dat de Oscabrion zig op de Rug der Walvisschen aanhecht, en aldaar blyft leeven. Het Dier schynt geen Hoorntjes Oogen of Pooten te hebben. Terwyl het, gelyk de Patellen, op de Rotsen kruipt, vertoont de Kop zig duidelyk wanneer het met kragt wil te werk gaan; anders ziet menze in 't geheel niet. Dan is de Kop halfmaanswyze rond, en met een ovaal Gat doorboord,

het

het welk eene Buis uitgeeft, die aan het end met twee halve Bolletjes is gesslooten. De Kop niet rustende, doet het deeze Buis als by Ademhaaling werken, dewyl zy oogenblikkelyk verschynt en verdwynt. Deeze beweeging is, meer dan een half Uur lang, met het Vergrootglas waargenomen. VI. AFDEEL. XXIX. HOOFD. STUK.

Het Fransche Oscabrion, te Dieppe gevangen, verschilt in de samenvoeging van zyne agt Ribben, die aan ieder end vergezeld zyn met kleine Tandswyze verhevenheden, welke zig vereenigen of samenloopen aan den Zoom van de Schaal. Deszelfs ovaale Voet strekt zig nooit buiten den Rand van de Schaal uit, en de Opperhuid van het Dier, zynde maar een taamelyk dik Vel, is van binnen aan de Schaal gelymd; zy omringt dezelve van buiten om te sluiten aan den Rand, 't welk steunzel aan de Ribben kan geeven. Fransche.

De Afbeeldingen zyn naar de mynen gemaakt; en, schoon ik niet twyfele of *Fig.* 1. Plaat CXVI. is een Zee-Pissebed van de Fransche Kust, welke ik met het Dier daar in, gedroogd bewaar, schynt doch deszelfs Voet zig ver buiten den Zoom van de Schaal uit te strekken. Voor 't overige is het Dier taamelyk overeenkomstig met dat van D'ARGENVILLE, terwyl ik die Tandswyze verheffingen ook duidelyk in de Schaal waarneem, welke zig niet zo zeer in de myne van *Fig.* 2, dat de ledige Schaal van eene Westindische Plaat CXVI. *Fig.* 1, 2.

is,

VI. AFDEEL. XXIX. HOOFD-STUK. is, vertoonen, en zyn aan deeze ook geene dwarsſtreepjes zigtbaar, hoedanigen de andere zeer duidelyk op de Ribben heeft. Men kan dezelve dan, met regt, tot deeze Soort betrekken. Zy heeft den Rand of Zoom, rond als een Koord, bekleed met veele Schubbetjes, en, 't is aanmerkelyk, dat in deeze Rand de Ribben of Leden van de Schaal, zelfs in myne gedroogde Chitons, nog beweeglyk zyn.

VII. *Ruber.* Roode. (7) Chiton *met de Schaal agtledig en Boogagtig eenigermaate geſtreept, het Lyf rood.*

In de Noorder-Oceaan was deeze, gelyk de Patellen aangehecht zynde, door KOENIG waargenomen. Zy hadt de Schaal ovaal, eenigzins langwerpig, de Rug gekield en de Leedjes ſchuins Boogagtig geſtreept. Die, welke MARTIN uit de Zee van Noorwegen aan den Ridder gebragt hadt, was van grootte als een Linze, en hadt de Schaal rood. Zyn Ed. betrok dezelve tot de voorgaande Soort.

VIII. *Albus.* Witte. (8) Chiton *met de Schaal agtledig en effen, het eerſte Leedje van agteren uitgerand.*

Deeze, in de Yslandſche Oceaan door dien zelf-

(7) *Chiton* Testâ octovalvi, arcuato ſubſtriatâ, Corpore rubro. *Faun. Suec.* 2119.

(8) *Chiton* Testâ octovalvi lævi, Valvulâ primâ postice emarginatâ, *Syst. Nat.* XII.

zelfden Heer gevonden, heeft de Schaal ovaal, effen, naauwlyks gerugd, en minder gekield.

VI. AFDEEL. XXIX. HOOFDSTUK. IX. *Cinereus.* Asch-graauwe.

(9) Chiton *met de Schaal agtledig en Eyrond.*

Deeze, uit de Zee van Noorwegen, hadt de Schaal naauwlyks grooter dan een Weegluis, platagtig, Aschgraauw, Eyrond of van agteren iets breeder, weinig gekield, niet glad.

XXX. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* LEPADEN, *gemeenlyk* Zee-Eikels, Zee-Tulpen, Pokken, Myters, Langhalzen *of* Eende-Schulpen, *en* Ganze-Mosselen *genaamd.*

Den Griekschen naam *Lepas*, welke voor Patellen gebruikelyk is geweest, heeft LINNÆUS tot een Geslagtnaam gebezigd voor deeze Schepzelen. Zy onderscheiden zig door een Schaal die uit veele Leden, welke ongelyk van grootte en figuur zyn, bestaat, en met haaren Grondsteun ergens aan gehecht is. Dit Geslagt begrypt tien Soorten, als volgt.

(10) Le-

(9) *Chiton* Testâ octovalvi ovatâ. *Syst. Nat.* XII.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. X: Lepas Balanus. Zee Pok.

(10) Lepas *met een Kegelvormige gegroefde Schaal, die onbeweeglyk vast zit, de Dekzeltjes spits.*

By den naam van *Zee-Pokken* of *Zee-Puisten* kennen wy de eerste Soort van dit Geslagt, welke overal gemeen is aan de Oevers van den Europischen Oceaan. Een menigte van Hoorens en Schulpen of Koraalen, dryvend Hout, Paalen, Ankers, ja Schuiten en Schepen, vindt men 'er dikwils mede bezet, en als geheel mede begroeid. De Ouden hebben zekerlyk deeze *Balani* genoemd; hoewel zy dien naam ook gaven aan de Pholaden en Langhalzen of Eende-Schulpen; om dat die allen eenigermaate de figuur van Eikels of langwerpige Nooten hebben: 't welk het Grieksche woord Βάλανος te kennen gaf. De Schulpjes, inderdaad, die het Dier bedekken binnen de buiten-Schaal, doen deeze Zee-Puisten zig niet kwaalyk als een Eikel in haar Dop of Kelk vertoonen. De Gestalte, voor 't overige, en dat zy zo menigvuldig nevens elkander groeijen, geeft 'er, niet oneigen, den naam van Zee-Pokken aan.

De

(10) *Lepas* Testa Conicâ sulcatâ fixâ, operculis acuminatis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 301. *Faun. Suec.* 2122*. M. L. U. 466. N. 2*. *It. Westgoth.* 170. LEEUWENH. *Epist.* 82. p. 472. T. 465. KLEIN. *Ostr.* T. 12. Fig. 94, 95. GUALTH. *Test.* 106. f. P. *Philos. Transact.* 1758. V. 2. T. 34. f. 17. BASTER *Opusc. subces.* 127. T. 12. f. 7——10.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Zee-Pok.*

De Heer BASTER geeft ons een zeer naauwkeurige afbeelding en beschryving van het Dier, dat in de Zee-Pokken huisvest; doch ten opzigt van de Schaal, en de Kenmerken daar uit afgeleid, heeft hy LINNÆUS niet begreepen. Men behoeft slegts de byzondere beschryvingen, welken de Ridder daar van gegeven heeft, zo in die van de Sweedsche Dieren, als van zyn Westgotthischen Reistogt, na te zien, en zal bevinden, dat hy door *Sulcata* de Sleuven bedoelt, die 'er langs de Schaal loopen in deeze Soort, en dus dezelve van de volgende, die de Schaal effen heeft, onderscheiden. Zyn Ed. zegt, dat hy, by Marstrand, deeze Balanus hier en daar vond zitten op de Schaalen der Beurskrabben: de Schaal meest bestaande uit zes Kleppen, in de figuur van een geknotten Kegel, die de bovenste Opening gedekt heeft met vier Puntige Ruitswyze Klepjes, waar van de twee onderften grootst (*). Zy verschilt van de volgende; 1. dat zy grooter is: 2. dat de Schaal op de zyden met veele ongelyke Sleuven is uitgegroefd: 3. dat het Dekzel, uit vier Kleppen samengesteld, een lange Spleet tot sluiting heeft, welke schuins ge-

(*) Testa constans Valvulis sæpius VI. Coni truncati forma; apertura superiore tecta Valvulis IV. acuminatis Rhombi forma, quarum 2 inferiores majores. *Wesgoth. Reise.* pag. 198.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK.

gespitst is (*). Die, welken D'ARGENVILLE in zyne Figuur A afbeeldt, schynen my echter geenszins tot deeze maar tot de derde Soort te behooren (†).

Het Dier *Triton* genaamd. PLAAT CXVI. *Fig.* 3.

De grootte vind ik nergens bepaald, doch schynt my die van een Hazelnoot weinig te overtreffen. Van de zodanigen hadt de Heer ELLIS de Afbeelding van het Dier ontleend, welke in onze *Fig.* 3, op PLAAT CXVI. is overgenomen, om dezelve met die van den Heer BASTER te vergelyken. Hy gebruikte daar toe het Water-Mikroskoop van CUFF, doende het Diertje, uit de Schaal gehaald zynde, in een Orlogie-glaasje met Zout Water, of hetzelve leggende op een gewoon Plaatje Glas, en dan door een Penseeltje met Zout Water besprengende, zo lang de Waarneeming duurt: 't welk de Klaauwtjes en Snuit, verscheidene Uuren agtereen, zegt hy, in beweeging zal houden.

„ Dit Dier (vervolgt ELLIS) heeft vier- „ entwintig Klaauwen of Baardjes, die op „ de volgende wyze geschikt zyn. De twaalf „ langsten staan regt overend, van de Rug- „ zyde des Diers afkomende, en allen by „ paaren samengevoegd aan den bodem, „ waar zy in een gemeenen Grondsteun in- „ geplant zyn. Deeze vertoonen zig als zo „ veele geele gekrulde Veders, die als Hoorn „ door-

(*) *Faun. Suecica.* Ed. II. p. 515.

(†) Zy zyn daar aangehaald.

„ doorſchynende en door Gewrichten ſamen- VI. Afdeel. XXX. Hoofd-stuk. *Zee-Pok.*
„ gevoegd zyn. Ieder Gewricht heeft, aan de
„ holle zyde, twee ryën Haairtjes. Het Dier
„ is, om zyne prooy te vangen, ſteeds be-
„ zig met het uitſtrekken en ſamentrekken
„ van deeze Boogswyze Haairige Klaauwen,
„ die aan 't zelve voor een Net verſtrekken.
„ De twaalf kleinſte Klaauwen zyn nevens
„ de grooten, ter wederzyde zes geplaatst en
„ by paaren verdeeld, zittende twee Klaauwt-
„ jes aan éène Stam, gelyk de Schaaren of
„ Klaauwen van een Krab. Deeze zyn buig-
„ zaamer en voller van Haairtjes dan de an-
„ deren, en ſchynen aan het Dier den dienst
„ te doen van Handen. 't Geheele getal der
„ Klaauwen neemt trapswyze in grootte af,
„ zo voor als agterwaards, van de grootſten
„ op de Rug tot de laatſte op één naa we-
„ derzyds van vooren; welke twee laatſten
„ van middelmaatige grootte zyn. De *Pro-*
„ *boscis* of Snuit komt uit het midden van
„ den Grondſteun der grootſte Klaauwen
„ voort, en is langer dan één derzelven.
„ Het Dier beweegt de Snuit, met groote
„ vlugheid, naar alle kanten. Zy is van eene
„ Buisagtige figuur, doorſchynende, en ſa-
„ mengeſteld uit Ringen die trapswyze, naar
„ het end toe, verkleinen, 't welk omringd
„ is met een Kring van kleine Borſteltjes,
„ die ook beweeglyk zyn naar believen van
„ het Dier. Deeze, en andere kleine Haairt-

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Zee-Pok.*

„ jes aan de Snuit, verdwynen als het ſterft. „ Langs de binnenzyde van deeze doorſchy„ nende *Proboscis* vertoont zig de Spiraale „ donker gekleurde Tong zeer duidelyk, wel„ ke van het Dier, naar believen, uitgeſto„ ken en weder ingetrokken wordt. De „ Mond, naar een ſamengetrokken Beurs ge„ lykende, is van vooren, tusſchen de voor„ ſte Klaauwen geplaatst. In de plooijen van „ deeze Vliezige zelfſtandigheid zyn zes of „ agt Hoornagtige Plaatjes of Tanden, die „ overend ſtaan en ieder een Pees hebben, „ welke bekwaam is om hunne beweeging te „ beſtuuren. Sommigen van deeze Tanden „ hebben Zaagswyze puntjes, anderen Kwast„ jes van ſcherpe Haairtjes in plaats van In„ kervingen aan de verhevenronde zyde, die „ in de Mond nederwaards gekeerd ſtaan; zo „ dat geen Diertje, 't welk een prooy van „ deeze Schulpdieren wordt, terugwaards „ kan ontſnappen. Onder den Mond leggen, „ behalve de Maag, ook de Darmen en Pee„ zen, door welken zy aan de Schaal ge„ hecht zyn. Deeze Kenmerken ſtrekken „ zig uit tot het Dier van dit geheele Ge„ ſlagt, zo wel die op Stammetjes zitten, „ [gelyk de Eendeſchulpen,] als die met den „ Grondſteun van hunne Schaal ergens vast„ gegroeid zyn (*)".

(11) Le-

(*) *Philoſ. Tranſact.* loc. citato.

(11) Lepas *die onbeweeglyk vast zit, met eene Kegelvormige, geknotte, gladde Schaal, de Dekzeltjes ſtomp.*

VI. AFDEEL. XXX. HOOFD-STUK. XI. *Balanoides.* Zee-Pokje.

Deeze onthoudt zig aan de Rotſen van den Noorder-Oceaan, zegt onze Ridder, zynde kleiner maar talryker, en niet hooger dan de Peil van laag Water, gaapende met de Ebbe en zig ſluitende met den Vloed. Het Dier, zegt hy, heeft een weeke omgedraaide Snuit; wederzyds vier lange, ge-articuleerde, Haairige Pooten, en bovendien aan ieder zyde drie Pooten, die dik zyn, naar korte Schaaren gelykende, elk met twee korte gewrichte Borſteltjes gewapend; de Bek van onderen heeft twee Tanden, met een Lipje, daar op leggende.

De Afbeelding van LEEUWENHOEK wordt door zyn Ed., als zeer goed zynde, aangepreezen, ten opzigt van het Dier, hoewel zy eenigermaate verſchilt van die van NEEDHAM, welke de Triton in de Langhalſen of Eendeſchulpen heeft doen aftekenen (*). LISTER,

(11) *Lepas* Testâ Conicâ truncatâ lævi fixâ, Operculis obtuſis. *Faun. Suec.* 2123 *. LIST. *Anim. Angl.* T. 2. f. 41. & *Conch.* III. T. 444. f. 287. Balanus parvus vulgaris. PETIV. *Muſ.* 82. N. 802. LEEUWENH. *Arc.* 474. T. 465. f. 1, E & f. 7. ARGENV. *Conchyl.* T. (26.) 30 f. C.

(*) *Nouvelles Obſerv. Microscopiques.* Paris. 1750. Pl. 6. Fig. 1. Zie *Uitgezogte Verhandelingen*, II. DEEL, bladz. 577, Plaat XVIII. *fig.* 4.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Zee-Pokje.*

TER heeft hetzelve, zeer duidelyk en ongemeen ſterk vergroot zynde, in Plaat vertoond (*). Op de plaats, die hier van LINNÆUS aangehaald wordt, geeft hy de Afbeelding van eene Soort van Zee-Pokken, aan de Kust van Engeland voorkomende, wier Schaal de grootte van een groote Hazelnoot bereikt, Aſchgraauw of witagtig van Kleur is en eenigermaate naar een Patella gelykt. De Schaal, zegt hy, beſtaat uit zes geſtreepte Plaatjes, 't welk de Afbeelding ook duidelyk aantoont; des ik niet begryp, hoe deeze Soort een effene Schaal kan gezegd worden te hebben, in vergelyking met de voorgaande; ten zy men de Sleuven, tusſchen de Plaatjes, door die oneffenheden verſtaan moet. Ondertusſchen zou het my toeſchynen dat die Sleuven door de aangroeijing van het Dier, welke de Schaal doet uitzetten, veroirzaakt worden, en dus konden de twee eerſte Soorten van dit Geſlagt wel alleen in trap van aangroeijing of ouderdom verſchillen.

De Heer BASTER, immers, merkt aan, dat de Kegelvormige Schulp of Schaal, onbepaald, drie of vier Streepen heeft, die Vliesagtig geweest zyn, en van boven nog zyn, waar door het Dier in ſtaat is, om, geduurende zyne aangroeijing, zyne Wooning te

(*) *Exercitat. Anatomica.* III. Lond. 1696. Tab. 8.

te vergrooten. Dat het waarlyk aan de Rotsen gehecht zy, zonder zig te kunnen losmaaken, wil LISTER daar uit betoogen, dat men op Oesters of Steenen het Merk vindt waar de Schaal gezeten heeft; na dat zy daar afgescheiden is; op welke plaats zy wederom aangevoegd kan worden. Het gekookte Vleesch van deeze Dieren hadt hy, uit liefhebbery, rykelyk geproefd, dat hem eerst aangenaam voorkwam, doch vervolgens scherper dan Peper in de Mond wierdt en zyne Tong nog lang daar na prikkelde (*).

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Zee-Pokjes.*

Onze Vrind verzekert dat de Schaal der Pokken, buiten om het Lighaam des Diers, eene verbaazende menigte bevat van kleine langwerpige Eitjes: zodanig, dat hy woordelyk getuige, *het Eijernest beslaat voorts de geheele ruimte van de Schulp.* Zyn Ed. voegt 'er echter niet by, dat zulks altoos plaats heeft, 't welk ik ook niet zou denken. Deeze Dieren zullen een byzonder Tydperk van Vrugtbaarheid en Voortteeling hebben, gelyk algemeen is aan de Ondermaansche Schepzelen. Die Eijertjes moeten zekerlyk in het Lighaam voortge-

(*) 't Is onbegrypelyk, hoe de Heer ASCANIUS, *Hist. Nat. Professor*, nog in 't jaar 1767 kon schryven, dat men in die van het Geslagt der Lepaden en dus ook in de Zee-Pokken het leevende Dier nog niet gezien hadt, dan in de *Concha Anatifera* alleen. *Icon. Animal. viv. col. express.* Koppenhagen. 1767. *Folio oblonga.*

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Zee-Pok.*

gebragt, en dan in de holligheid van de Schaal uitgeworpen zyn. Tot de verdere uitwerping kan ik geen zwaarigheid vinden; dewyl die, als 'er de Schaal zo vol van is, door het openen der Dekzeltjes van zelf ſchynt te moeten geſchieden, wanneer het Dier zyn Lighaam, dat naar een hollen Darm of mooglyk liever naar den Blinden Darm gelykt, maar een weinig doet zwellen. Dan worden, waarſchynlyk, die Eitjes alom verſtrooid, en dus zullen maar weinige zig ergens kunnen aanhechten. Zulk eene ongeregelde verſpreiding komt met de Kuitſchieting der Visſchen overeen, en wordt bovendien bevestigd door de verwardheid, in welke men de Pokken ſamengegroeid vindt. Ik heb een gewoone Mosſel, die op de beide Schulpen te ſamen met een Tros van Pokken bezet is, welke haar by de twee Duimen dik maakt. Daàr zitten dertig Pokken op, waar van de helft byna zo groot als Hazelnooten. Op Franſche Patellen heb ik 'er kleiner dan Hennipzaad in menigte. Maar het aanmerkelykſte is, dat ik op kleine Kokhaantjes of geſtreepte Strandſchulpjes, aan de Kust der Zuiderzee, by Muiden opgeraapt, en geſlooten ongevaar de grootte van een Erwt hebbende, zodanige Pokjes vindt, die niet alleen aan de kanten van de Schaal, uitwendig, als gewoonlyk, met kleinder Pokjes begroeid zyn, maar ook op de Dekzeltjes, binnen den Mond

der

der Schaal, één of meer jonge Pokjes hebben zitten, die somtyds zelfs de geheele Opening van de Schaal zodanig vullen, dat zy het Dier van de Moeder-Pok noodwendig hebben moeten doen verstikken. Zou dit sommigen ook tot het ongerymde denkbeeld hebben gebragt, dat de Kwast of Pluimen het Vrugtbeginzel of de Vrugt zelve van het Dier der Pokken zyn (*)?

VI. AFDEEL. XXX. HOOFD-STUK. *Zee-Pokje.*

(12) Lepas, *die onbeweeglyk vast zit, met eene Kegelvormige, gerimpelde, stompe Schaal.*

XII. *Lepas Tintinnabulum.* Zee-Tulp.

In Oostindie valt een grooter Soort van Zee-Pokken of Zee-Eikels, die men in 't Maleitsch *Gindi Laut* en doorgaans *Zee-Tulpen* noemt. Zy zitten by klompen aan de Schepen en Klippen, somtyds wel een knoest maakende van grootte als eens Menschen Hoofd. Ieder heeft

(*) *On presume que ce Panache est l'Embrion même de l'Animal*, zegt de Heer D'ARGENVILLE, *dans la Conchyliologie*, II. Part. p. 65. Zo dat het duister is, of hy dit voor zyn eigen denkbeeld, dan voor dat van anderen, opgeeve.

(12) *Lepas* Testâ conicâ rugosâ, obtusâ, fixâ. M. L. U. 456. N. 8*. Balanus tintinnabuliformis lævis. LANG. *Test.* 4. RUMPH. *Mus.* T. 41. f. A. GUALTH. *Test.* T. 106. f. H. ARGENV. *Conch.* T. 30 (26.) f. A. *Philos. Transact.* 1758. V. 2. T. 34. f. 8. KNORR *Verzamel.* II. D. Pl. 2. fig. 6. IV. D. Pl. 21. fig. 1.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Zee-Tulp.*

heeft de Opening byna als een opgaande Tulp, en daar binnen vertoonen zig twee fpitfe Beentjes, die als Tanden in malkander fluiten, kunnende ieder wederom in tweeën verdeeld worden. Als deeze Tanden van elkander gaan, komt 'er een bosje uit te voorfchyn van twaalf Haairige Pluimpjes, waar mede het Dier zyn Aas naar zig haalt, 't welk in de Mos en Slym, die 'er zig van buiten aanzet, fchynt te beftaan. Deeze Knoesten van de Schepen afbytelende, en die dan in Zeewater zettende, kan men de werking van deeze Baardjes met pleizier befchouwen. Het Vleefch van het Dier is Slymerig, doch wordt door kooken hard en wit, als wanneer het niet alleen voor de Indiaanen tot Spyze ftrekt, maar de Chineezen houden het voor een kostelyk Eeten. Men haalt het ook raauw uit, en zout het in als Balatfan; maar het moet dan ten minfte een half Jaar ftaan, eer men het nuttige. Men gebruikt de Pokken, als zy van 't Vleefch ontledigd en gedroogd zyn, in Indie ook wel als Kandelaaren, om 'er Kaarfen in te zetten, enz.

Dit verhaalt ons RUMPHIUS van de Oostindifche Zee-Eikels, hoedanigen aan de t'huis komende Schepen hier ook wel voorkomen. Ik heb 'er zodanigen, ieder op een Oester-Schulp gegroeid, die een Duim breed zyn, en by de twee Duim hoog. Een derzelven is be-

bezet met omtrent twintig Jongen, van grootte als een Erwt en kleinder. Hier uit blykt, dat zy ſterk moeten aangroeijen. Voor 't overige worden ons deeze Zee-Tulpen, zo enkeld, als op verſcheide manieren ſamengegroeid, toegebragt; ſomtyds nevens elkander, gelyk in de afbeeldingen van RUMPHIUS en D'ARGENVILLE; ſomtyds op elkander zittende en als tot één Lighaam ſamengehecht, zodanig, dat menze niet zonder breeken van elkander kan ſcheiden. Ik heb van deezen aart een allerfraaist Stuk, dat men, in plaats van Zee-Tulpen, wel een Zee-Roos mogt noemen. Een Pok, van rykelyk twee Duimen hoog, en aan den Grondſteun, die als op een Zandſteen vast zit, anderhalf Duim breed, heeft de Opening gevuld met een Tros van kleiner Pokken, (waar onder doch ook van een Duim hoog en een half Duim breed zyn,) twaalf in getal, die zig dus veel meer uitbreiden, dan de breedte is van den Grondſteun. Een deezer Pokken bevat een aanzienlyke Wormbuis, dikker dan een Penneſchaft; een andere, aan den anderen kant, is, door een langwerpig geknobbeld Hoorentje, in de groeijing tot een postuur gebragt, 't welk dezelve naar een Haanekam-Schulp doet gelyken; zynde dat Hoorentje nog daar in begreepen. De Kleur van dit geheele Stuk is, gelyk die der gewoone Zee-Tulpen, vuil paarſchagtig (*).

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Zee-Tulp.*

Fraai-

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Zee-Tulp.* Pl. CXVI. *Fig.* 4.

Fraaijer munt de Koleur en het maakzel van de Schaal uit in die kleiner Soort van Zee-Tulp, welk uit de mynen, in *Fig.* 4. naauwkeurig vertoond wordt.

De Heer ELLIS geeft de afbeelding van dergelyke Zee-Tulpen, van een Schip afgenomen dat van Sumatra kwam, 't welk de door LINNÆUS aangehaalde Figuur is, en van anderen, komende van een Jamaikaasch-vaarder; die hy de Klokwyze noemt, om dat dezelve, naar boven, wat smaller toeloopt: als ook een derde Soort, door hem de Tulpagtige genaamd, maakende een Tros uit, die aan een Stuk Bloedkoraal gegroeid was; zynde dit zeldzaame Stuk aan de Kust van Italie, by Livorno, uit de Zee opgehaald. De gestalte, zegt hy, niet alleen wegens de spitse punten van den Rand; maar de Kleur, met sierlyk roode Streepen op een witten Grond, maakte die benaaming eigen. Dergelyken als in de Indiën zouden dan, gelyk LINNÆUS aanmerkt, ook in de Europische Zee voorkomen, en ik geloof dat deeze drie slegts Verscheidenheden van deeze Soort zyn; zo wel als de scheef gemonde van de Kaap: doch die Soort, welke ELLIS in zyne *Fig.* 11. afbeeldt, ook uit Oostindie afkomstig zynde, kan niet wel tot deeze Soort behooren, om

(*) Men zal het in 't Vervolg van de *Verzameling van gekleurde Hoorens en Schulpen* door KNORR, afgebeeld vinden.

om dat de Wanden van de Schaal dik en voos, en als uit Pypjes samengesteld zyn; 't welk grootelyks van de gesteldheid der gewoone Zee-Tulpen verschilt. Mooglyk is dit die Soort, waar van RUMPHIUS spreekt, zeggende dat zy van buiten niet geribd zyn, maar leelyk graauw, ruig en gegaat, (dat is met gaatjes,) die men zo wel aan de Klippen vindt, als aan de Schildpadden. Ik heb 'er zodanig één, waar op een Kaapsch Zeegewas, van ongemeene grootte, gegroeid is.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Zee-Tulp.*

(13) Lepas, *die vast zit, met de Schaal rondagtig zeshoekig en gegroefd.*

XIII. *Lepas Diadema.* Walvisch-Pok.

Welke Schaal- of Schulpdieren het zyn, die BOCCONE met den naam van Walvischluis bedoelt, is, uit deszelfs beschryving en afbeelding, niet duidelyk op te maaken. Uit vergelyking, evenwel, van dezelven met het gene SIBBALD van zulk een Dier schreef, en met de afbeelding, welke LISTER geeft van een Pok of Zee-Eikel, die op de Walvisschen somtyds gevonden wordt, heeft men opgemaakt, dat deeze Schaal een Dier, naar de Polypussen zweemende, bevat, 't welk de Armen ver buiten de Schaal uitstrekt, en de lang-

(13) *Lepas* Testâ subrotundâ sexlobata, sulcatâ, fixâ. *Syst. Nat.* XII. GUALTH. *Test.* T. 106. f. Q. BOCCONE *Recherches.* 294. RUMPH. *Mus.* T. 14. H.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Walvisch-Pok.*

langte heeft van zeven Duimen (*). Hier uit heb ik, het gene elders van de Walvischluis gemeld is (†), ontleend gehad. Thans kennen wy een ander slag van Walvischluizen, die door my naauwkeurig beschreeven en in Plaat vertoond zyn (‡).

Ik noem dan deeze Soort van Zee-Eikels liever een *Walvisch-Pok*, en de afbeelding, welke 'er door GUALTHIERI van gegeven wordt, is veel meer met de gedaante van een Spinrok, (gelyk BOCCONE zegt), overeenkomstig, dan die van RUMPHIUS, op de aangehaalde Plaat. 't Verwondert my, dat LINNÆUS de zevende Figuur van den Heer ELLIS niet aangehaald heeft op deeze Soort, welke volmaakt de Gestalte uitdrukt van deeze Zee-Pok, zynde te Stavenger in Noorwegen van de Lip van een Walvisch afgesneeden, met zeven zodanige ge-Oorde Lepaden, als de laatste Soort van dit Geslagt uitmaaken, daar op zittende. Hy vertoont ook de Schaal van onderen, alwaar zy uit Plaatjes bestaat, gelyk een Paddestoel, wier tusschenruimten gevuld waren met het Spek van den Wal-

(*) *Dictionn. des Animaux.* Paris 1759. TOM. III. p. 573, sub titulo *Pou de la Baleine.*

(†) In het III. STUK van deeze *Natuurl. Historie*, bladz. 457. Zie de Aanmerkingen van den Heer BASTER, *Nat. Uitspann.* II. D. bl. 155.

(‡) *Nat. Hist.* XIII. Stuk, Plaat CIV. f. 4, 5. bladz. 491.

Walvisch, en door dit middel (zegt hy) kleeven zy aan de Kraakbeenige Huid van den Visch vast. De smalle holligheden, tusschen de getakte Plaatjes, (voegt hy 'er by,) zyn de plaatsen, daar de Ligamenten of Peezen, die de Dekzels beweegen, haare inplanting hebben (*).

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Walvisch-Pok.*

Niettegenstaande alle mooglyke oplettendheid komt my doch deeze beschryving van de Walvisch-Pok, door den Heer ELLIS, zeer duister voor. Laat ons zien, of wy den Heer GUALTHIERI beter begrypen kunnen, die 'er dus van spreekt. „ *Balanus compressus*, in 't voorste deel verhevenrond, daar „ zes rangen van Streepen, aan den Grondsteun breeder, naar den Top in een hoek „ vereenigd omgekromd worden, en de Streepen zelf, in ieder Rang, zyn door vier „ dwarse streepen ruuw. Tusschen den eenen en anderen Rang der Streepen is zeker effen en vlak deel geplaatst. Hy heeft „ een rondagtigen Mond, van welken de „ eerste taamelyk holronde en diepe Legerstee inwaards gemaakt wordt, doch die in „ 't midden met een rond Gat doorboord is. „ Het agterste deel is vlak, en met een Leeragtig Vlies, zo ik geloof, bedekt; waar „ van ontbloot zynde, zig ongevaar agttien „ Middelschotten vertoonen, die van den om- „ trek

(*) *Philos. Transact.* for 1758. p. 851.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Walvisch-Pok.*

„ trek naar den rand van het boven gedagte „ Gat samenloopen, en de tweede Legerstee „ in zo veel ongelyke verdeelingen scheiden. „ Ieder Middelschot bestaat uit een dubbeld „ Plaatje, dat somtyds gaapt en aan 't end „ van een wykt. Deeze *Balanus* wordt by- „ zonderlyk door BOCCONE beschreeven, „ en de *Walvischluis* geheten".

Pl. CXVI. *Fig.* 5.

Uit het voorgaande is dan ten minste blykbaar, dat deeze Pokken aan Walvisschen gevonden worden; doch, dat zy zig ook wel aan andere dingen hechten, is grootelyks te vermoeden. De Afbeelding *Fig.* 5, vertoont 'er zodanig één, van de mynen, in deszelfs waare gedaante, zynde een Dier daar op zittende verbeeld, hoedanig 'er zeven op dergelyke Zee-Pok, aan de Kust van Noorwegen, voorkwamen, gelyk gemeld is. De Heer EDWARDS, die 'er een dergelyke Afbeelding van geeft, schynt zig te verbeelden, dat deeze Pokken altoos bezet zyn met dergelyke Dieren, welke de Pooten zouden zyn, die SIBBALD aan de Walvischluis toeschryft. Het is baarblykelyk, dat zy het eigen Dier niet zyn van deeze *Balanus*. LINNÆUS stelt de woonplaats zo wel in de Middellandsche als in de Indische Zee, en zegt, dat de Schaal de Gestalte van een Zee-Appel zonder Pennen heeft. Geen van beiden moet men in de gestrengste zin opneemen.

(14) Le-

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. XIV. *Lepas Testudinaria.* Schildpad-Pok.

(14) Lepas, *die vast zit, met de Schaal platagtig verhevenrond, hebbende zes uitgeholde gestreepte Straalen.*

Deeze Pok heeft haaren bynaam daar van, dat menze gemeenlyk gehecht vindt aan de Schilden der Schildpadden. RUMPHIUS getuigt dit van de zyne, die men, zo hy verhaalt, in 't Maleitsch *Kutu totruga*, dat is Schildpadsluis noemt, en welke men niet vindt dan aan groote Schildpadden; ja wel meest aan de genen, die zig onthouden aan de Schilpads-Eilanden, vyfentwintig Mylen bezuiden Amboina gelegen. Deeze zyn platagtig, een Lid van een Duim lang en een halve Vingerbreed hoog, samengesteld uit zes Beenderen, die witagtig en effen zyn, hangende met Naaden en Groeven aan malkanderen. De verdeelingen tusschen de Kleppen vertoonen een Ster met zes Punten, zegt ELLIS, die aanmerkt, dat, zo men deeze Schaalen in Zeepsop doet, en 'er dezelven eenige Uuren in leggen laat, dat zy zig dan in zes Stukken of Klep-

(14) *Lepas* Testâ plano-convexâ fixâ, Radiis sex excavatis striatis. M. L. U. 467. N. 4*. BONANN. *Kirch.* I. f. 36. Verruca Testudinaria. RUMPH. *Mus.* T. 40 K. GUALTH. *Test.* T. 106. f. M, N, O. PETIV. *Gazoph.* T. 9. f. 9. *Amb.* T. 1. f. 11. PLANC. *Conch.* T. 5. f. 2. KLEIN *Ostrac.* T. 12. f. 99. *Phil. Transact.* 1758. V. II. T. 34. f. 12, 13. GINANN. *Adriat.* 41. T. 30. f. 175. KNORR *Verzam.* III. D. Pl. 30. f. 3, 4.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Schildpad-Pok.*

Kleppen van een ſcheiden, waar van ieder twee Ooren heeft, gelyk de Mantel-Schulpen. Hier uit beſluit hy, dat deeze Soort haare Kleppen ſamengevoegd heeft door Vliezen, in plaats van Schulpagtige Naaden, gelyk de meeste andere Pokken die hebben.

Waarſchynlyk wordt deeze van een dergelyk Dier bewoond: immers vindt men zulks door PLANCUS aangetekend, ten opzigt van zyne *Balanus compresſus major* of groote platagtige Zee-Eikel, welke men, volgens zyn oordeel, beter *Polypus* of *Polypes*, dat is Veelvoet, zou noemen, om dat zy veele Pooten, als Haairtjes, tot haaren Schulpagtigen Mond uitgeeft, gelyk dit door hem afgebeeld wordt. Het Dier, zegt hy, vertoont zig, wanneer men van agteren, of van onderen, een ſoort van Lederagtig Vlies daar af haalt, gelyk een klein Krabbetje. Na het aftrekken van het Vlies komt de Schaal van onderen zeer fraay, gelyk een Doolhof uitgehold, te voorſchyn. Gemeenlyk, zegt hy, zit deeze Pok, op zig zelf alleen, gehecht aan de Schilden der Zee-Schildpadden.

LINNÆUS zegt, dat deeze Soort van Zee-Pokken in de Oceaan, dikwils op de Schildpadden, en in de Adriatiſche Zee zig onthoude. Thans tekent zyn Ed. aan, dat 'er een Zee-Schildpad in de Middellandſche Zee huisvest, die zelden voorkomt in de Adriatiſche; doch deeze heeft een Lederagtige Huid, in

plaats

plaats van Schild. De gewoone Zee-Schildpadden weet ik niet, dat in die Wateren zig onthouden. Men vindtze zo veel te meer in de Westindiën. De Heer ELLIS vondt verscheide dergelyke, doch kleiner Pokken, zitten aan een Krab, die van 't Eiland Nevis in Engeland gebragt was en daarom worden zy van hem getyteld Amerikaansche Krabs-Wratten. Zy schynen ook tot deeze Soort te behooren.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFD-STUK. *Schildpad-Pok.*

(15) Lepas, *die de Schaal samengedrukt verheven, en ongelykvormig gestreept heeft.*

XV. *Lepas Mitella.* Myter. Pl. CXVI. *Fig.* 6.

't Woord *compressus* wordt, in tegenstelling van *depressus*, door LINNÆUS gebruikt, om eene samengedruktheid der zyden te betekenen, en daar door onderscheidt zig deeze Soort zeer duidelyk van de voorgaande, die by PLANCUS, om dat zy platagtig nedergedrukt is, *Balanus compressus* heet: waar LIN-

(15) *Lepas* Testâ compresso-erectâ difformiter striatâ. M. L. U. 467. N. 5*. Balanus Tulipæformis striatus. LANG. *Test.* 4. Balanus Rondeletii. GESN. *Aq.* 121. RUMPH. *Mus.* T. 47. fig M. ARGENV. *Conch.* T. 30 (26.) f. D. *Phil. Transact.* 1758. V. II. T. 23. f. 4. Balanus Chinensis striatus. PET. *Gazoph.* T. 6. f. 10. KLEIN *Ostrac.* T. 12. f. 100. SEB. *Mus.* III. T. 16. f. 3. KNORR *Verzam.* V. D. Pl. 13. f. 7.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Myter.*

LINNÆUS voor zeggen zou, *depresſus*. Deeze is op zyde zeer plat en loopt opwaards in meer dan ééne Punt uit, 't welk een Geſtalte maakt, die niet kwaalyk naar een Myter zweemt. Zo noemen wy ze dan ook volgens RUMPHIUS, die zeer naauwkeurig is in de beſchryving van dit Schulpdier, 't welk zelfs aan RONDELETIUS ſchynt bekend te zyn geweest; zo hy geen Eende-Schulpen meene. Dat gene, 't welk de Franſchen *Pousſepied* tytelen, zegt hy, valt in Spanje wel een Duim dik, doch kleiner in ons Bretagne. Het agterſte deel, daar het mede aan de Klippen hangt, is ruuw als Sagryn-Leder, het voorſte rond en beſtaat uit twee Schulpen, die de witheid en dunte van Nagels hebben. Het Volk kookte en at den Stam, die in 't eerſte Muisvaal was, doch vervolgens rood wierdt. RUMPHIUS getuigt, dat de Inlanders van Oostindie deeze Mytertjes zoeken, wegens de Smaak, om daar Papeda-Sauzen van te maaken; want, zegt hy, daar zit weinig Vleeſch in. Men vindtze aan groote en ſteile Zee-Klippen, daar 't hoogſte Water tegen aan ſpat, maar nooit onder Water. Ieder Myter is uit vier of vyf Beentjes gemaakt, die naar Klaauwen van een Vogel gelyken, en waar tusſchen het Dier dergelyke Haairtjes uitgeeft, als dat der Pokken. Verſcheidene zitten dikwils aan een Tros by malkander, gelyk D'ARGENVILLE dit zeer fraay vertoont.

toont. In *Fig.* 6, heb ik een der mynen doen afbeelden, die uit Oostindie afkomſtig zyn. By PETIVER komen zy voor, onder den naam van Geſtreepte Chineeſche Zee-Eikel. De woonplaats wordt onzeker geſteld door LINNÆUS.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFD-STUK.

(16) Lepas, *die de Schaal ſamengedrukt dertienkleppig en eenigermaate glad heeft, zittende op een geſchubden Darm.*

XVI. *Lepas Scalpellum.* Pennemes. Pl. CXVI. *Fig.* 7.

Onze Afbeelding *Fig.* 7, vertoont deeze Schulpdieren, zo als men dezelven, gehecht zynde aan een Zee-gewas, in de Zee van Noorwegen gevonden hadt. Dit Stuk heeft de Heer PONTOPPIDANS, Biſchop van Bergen, naar Londen gezonden, en het is door den Heer ELLIS in Plaat gebragt, die hetzelve 't *Noorſche Zeewaaijer Pennemes* noemt. Het Steeltje daar van is, zo hy aanmerkt, met kleine Schulpagtige Schubbetjes bekleed. Het opperſte deel van het Dier is beſlooten in dertien onderſcheiden Schulpen, zes aan ieder zyde, behalve de Scharnier-Schulp op de Rug, welke gemeen is aan de beide zyden

(16) *Lepas* Testâ compresſâ tredecemvalvi læviusculâ, Inteſtino ſquamoſo inſidente. *Faun. Suec.* 2121 *. GUALTH. *Test.* 106. fig. C. *Philoſ. Tranſact.* 1758. V. II. T. 34. fig. 2.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. den. Zy zyn te famen verbonden door een Vlies, dat de geheele binnenkant bekleedt.

De Geftalte van dat Schulpdier, 't welk de Heer D'ARGENVILLE met de Letters F, G, aangeweezen heeft, en 't gene hy zegt in het Kanaal, tusfchen Engeland en Vrankryk, aan Zeeplanten gehecht, voor te komen, doet hetzelve my tot deeze Soort betrekken, hoewel het de Schaal niet meer dan Vyfkleppig heeft. ELLIS heeft hetzelve ook het *Brittannifch Kanaal Pennemes* geheten. Ik behoef niet te zeggen, dat de figuur van beiden veel naar een Pennemes gelykt.

XVII. *Lepas Anserifera.* Ganzen. Schulp.

(17) Lepas, *die de Schaal famengedrukt vyfkleppig en geftreept heeft, op een Darm zittende.*

In de Amerikaanfche Zee komt deeze voor, die onder de Verfteende Schulpen groot is, doch hier de Schaal kleiner dan Lynzaad heeft. Haar maakzel is volftrekt als dat der Eendefchulpen, uitgenomen dat zy de Kleppen duidelyk gegroefd heeft met verheven Sleuven, zegt LINNÆUS. Waarom, zou men mogen vraagen, heet deeze dan *Anferifera* of Ganzen-Schulp?

(18) Le-

(17) *Lepas* Testâ compresfâ, quinquevalvi ftriatâ, Inteftino infidente. *Syst. Nat.* XII.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. XVIII. *Lepas Anatifera.* Eende-Schulp.

(18) Lepas, *die de Schaal samengedrukt, vyfkleppig en effen heeft, op een Darm zittende.*

De groote menigte van zwemmende Watervogelen, omstreeks de Noorder en Wester-Eilanden van Schotland jaarlyks voortkomende, zonder dat men wist van waar zy kwamen aan den eenen, en derzelver manier van Aazen op zekere Wormagtige Lighaamen, aldaar menigvuldig aan rottig Hout, dat in Zee dreef groeijende, met Schulpen aan 't end, die als kleine Vedertjes uitgaven, aan den anderen kant; bragt weleer het algemeene denkbeeld ter baan, dat die Eendvogelen hunnen oir-

(18) *Lepas* Testâ compressâ quinquevalvi lævi, Intestino insidente. *Faun. Suec.* 2120. M. L. U. 468. N. 6*. Lepas Testâ compressâ basi Membranâ cylindricâ. *Faun. Suec.* Ed. I. N. 1350. Concha Anatifera. ALDROV. *Ornith.* Cap. 20. f. 548. Tellina pedata. BONANN. *Recr.* 2. f. 2. Concha Pedata. IMPERAT. *Nat.* 904. STALPART *Obs.* II. p. 458. T. 15. BARTH. *Cent.* 6. p. 271. WORM. *Mus.* 256. MARCGR. *Brasil.* 188. GREW. *Mus.* 148. HOEFN. *Ins.* 3. T. 6. SIBB. *Mus.* 170. N. 2. LIST. *Exercit.* III. T. 7. f. 4, 5. *Conch.* T. 440. f. 283. GUALTH. *Test.* T. 106. f. A——D. D'ARGENV. *Conch.* T. 30 (26) f. E. PLANC. *Conch.* T. 5. f. 4. COLUMN. *Phytob.* 110. T. 30. Arbor ex cujus Ligni putredine Vermes. 1, 2, 3. BAUH. *Pinax.* 513. NEEDHAM *Microgr.* T. 7. f. 1, 2 & Tab. 6. SEB. *Mus.* III. T. 16. f. 1, 2. Lepas Anatifera cum Tritone. OSB. *Itin.* 82. *Phil. Transact.* 1758. VOL. II. T. 34. f. 5, 6. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 30. f. 4, 5.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Eende-Schulp.*

oirſprong hadden uit deeze Schulpen. Veele Autheuren hebben dit, in de voorgaande Eeuw, niet alleen geſchreeven en vastgeſteld, maar ook met kragt gedreeven. De Kruidkundigen beeldden Eenddraagende Boomen af: zy ſchreeven, dat uit derzelver rottend Hout Wormen voortkwamen, of een ſoort van Paddeſtoelen, waar uit dan leevende Vogels geboren werden. Dus wierdt de Fabel algemeen, die echter, zo dra zy onderzogt werdt, in rook verdwynen moest, en thans zodanig verdweenen is, dat wy ons niet met eenige bewysredenen, om dezelve te wederleggen, behoeven op te houden. Ook hebben wy elders reeds die zaak genoegzaam aangeroerd (*).

Niettegenſtaande zulks behouden nog deeze Lighaamen, uit dien hoofde, den naam van *Conchæ Anatiferæ*, dat is Eenddraagende of Eende-Schulpen: ja het geheele Geſlagt van Lepaden, 't welk nog zonderlinger is, voert tot heden, by de Engelſchen, den naam van *Barnacles*, of *Barnakel-Schulpen*; die van de Rotganzen of dergelyke Zwemvogelen afkomſtig is (†). Anderen noemenze Schulpen die

(*) In het V. STUK deezer *Natuurlyke Historie*, bladz. 37. Zie ook de *Hedend. Historie* of *Tegenw. Staat van Groot Brittannie.* II. DEEL, bladz. 548.

(†) De Heer ELLIS beſchryft onder dien naam de Pokken of Zee-Eikels, enz. Zie zyn aangehaalde Vertoog: *An*

die op een Voet ſtaan, gelyk BONANNI, die, door het verhaal van zo veele oude Autheuren nieuwsgierig gemaakt, aan zynen Vriend, een Heer van Adel te Londen, om eenigen van deeze Schulpen ſchreef, welke volgens het algemeene getuigenis in de Zee, aan de Oevers van Engeland en Schotland, zig onthouden moesten, doch tot antwoord kreeg, dat men van zodanig een Wonder aldaar nimmer gehoord hadt. „ Daar komen „ wel, (voegde die Heer 'er by,) eenige Wor- „ men onder Water, niet in Schulpen maar „ in rottend Hout voort, en kleeven daar „ onbeweeglyk aan vast, tot dat zy, zekere „ grootte erlangd hebbende, de Geſtalte van „ Vlinders verkrygen, die, op het Water „ zwemmende, allengs in Vogels verande- „ ren" (*). Het enkele voortkomen van die Vogels uit Schulpen onder Water kwam dien Heer zo belachelyk voor: terwyl hy de Historie nog ongerymder maakte door zyn Berigt. Ondertusſchen ziet men ligtelyk, dat die Geſtalte van Vlinders haare betrekking heeft op de Haairige Vezeltjes, welke het Dier van deeze Eendeſchulpen daar buiten uitgeeft, gelyk in de Afbeeldingen blykt (†). Dee-

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Eende-Schulp.*

An account of ſeveral rare ſpecies of Barnacles. Philoſ. Tranſact. 1758.

(*) *Recreat. Mentis & Oculi.* p. 96.

(†) Zie dezelven by D'ARGENVILLE, *Conchyl.* Pl. 26.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Eende-Schulp.*

Deeze zal men aangezien hebben voor uitkomende Veertjes, toen zodanig eene Schulp, met den Vogel daar in zittende, aan Koning Franciscus vertoond werdt, zo SCALIGER verhaalt (*). SIBBALD noemde ze, veel beter, eene samengedrukte Vyfkleppige Schulp, die met zeker Buisje aan Houten of Zeewier gehecht is, en een byzonder Dier met veele Krulletjes voorzien, bevat; wordende valschelyk de Eenddraagende getyteld (†).

Pl. CXVI. *Fig.* 5.

Uit de beschouwing van zodanige Voorwerpen, die van tyd tot tyd op onze Stranden aangespoeld zyn, kan ik thans deeze algemeene Aanmerkingen maaken. Tot derzelver Voortteeling of Rustplaats wordt geen Rottig Hout vereischt: men heeftze hier in menigte gezien, die aan een Stuk van een redelyk gaaven Scheeps-Mast gegroeid waren. Ook komen zy dikwils aan brokken van Wrakken voor, die aan den Oever opspoelen, en de t'huis komende Schepen, die wat vervuild zyn, hebbenze gemeenlyk aan de Kiel zitten. Voorts hebben zy, aan een zelfde stuk Houts, niet

k: by ELLIS *Philos. Transact.* 1758. Tab. 34. fig. 5, 6. Als ook in het II. Deel der *Uitgezogte Verhandelingen.* Pl. XVIII. bladz. 576 en vervolgens, alwaar dit Schulpdier ten naauwkeurigste is afgebeeld en uit NEEDHAM beschreeven.

(*) BONANNI, *ut supra.*

(†) *Sibb. Mus.* 170. N. 2.

niet allen de zelfde grootte; gelyk my geblee- ken is in veele duizenden, die alhier onlangs leevende vertoond werden; dewyl menze in een Trog of Bak hieldt, daar het ſtuk Houts nu en dan met Zeewater bevogtigd werdt. Eenigen hadden Steelen, Stammen of Darmen van meer dan een Voet lang en rykelyk als een Vinger dikte; anderen hadden die Steelen zeer kort, en zulks ſcheen van de plaats der aanhechting meer af te hangen dan van indrooging of intrekking. Ook was 'er een aanmerkelyk verſchil in de grootte der Schulpen, zynde ſommigen wel anderhalf Duim lang en aan den grondſteun een Duim breed: anderen naauwlyks een half Duim lang. Hoe klein zy ſomtyds voorkomen, en hoe kort van Steeltjes, kan men uit het Groepje in *Fig.* 8 afgebeeld, dat ik gedroogd bezit, en waar zy een gemeenen Grondſteun met twee zonderlinge Pokjes hebben, opmaaken. De Haairige Vezelen zyn in de grootſte alleen uit andere Voorwerpen, om het Dier eenigermaate te vertoonen, hier bygevoegd.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFD-STUK. *Eende-Schulp.*

Het Dier der Eenden-Schulpen, (zegt OSBECK die dezelven, op zyn Oostindiſchen Reistogt, by het ſchoon maaken van het Schip door de Matroozen, in de Oceaan voorby de Kaap, kreeg,) „ *Triton* genaamd, „ heeft tien paar Kamagtige Armen, welke „ zig Schroefvormig naar elkander neigen, „ graauw of zwart van Kleur, aan den Grond- ſteun

VI. AFDEEL. XXX. HOOFD-STUK. *Eende-Schulp.*

„ ſteun te ſamen hangen en de langte van „ een Duim hebben. Een ieder enkeld Paar „ is ſamengegroeid en geheel. Buiten deeze „ tien Armen bevindt zig een enkele in het „ midden, die van Wormagtige gedaante, „ korter, aan de Punt Haairig en misſchien „ het Werktuig is, om de van de overige „ Voelhoornen aangevatte Spyzen tot den „ Mond te brengen. Bovendien zyn aan ie- „ der zyde een paar Armen, welke naar de „ eerſte tien gelyken, doch wat verder ſtaan, „ korter zyn en eene Waterkleur hebben. „ De Smoel is uit zeven ingeboogene Blaad- „ jes, welke aan de binnenzyde gekarteld „ zyn, ſamengeſteld. Aan de zyden van den „ Smoel zyn help-Blaadjes, welke naar de „ voorgemelden gelyken. Zy hangen alle aan „ een langwerpig ronde Blaas. De Schaal „ hangt aan het Schip door middel van een „ Lederagtige gerimpelde Buis, van eene on- „ volkomen Spongieuze zelfſtandigheid, die „ taay en blaauwagtig is, en tien of meer „ Ringswyze kreuken heeft. De Schaal is „ tweekleppig, ovaal, ſamengedrukt, Water- „ kleurig met geele Naaden. Ieder Klep „ wordt door een dwars-Naad in twee dee- „ len gedeeld, waar van het gene, dat de „ Punt uitmaakt, het kleinſte is De zig o- „ penende Zyde heeft geele byna Streepagti- „ ge Randen, doch de Rug maakt byna een „ Cirkel uit: haare Rand is bruinagtig en heeft

„ we-

„ wederzyds zwarte en geele Naaden. De „ Grond is Saffraangeel”.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. XIX. *Lepas Aurita.* Ge-Oorde Langhals. Pl. CXVI. *Fig.* 9.

(19) Lepas, *met een Vliezige Buikige Schaal, die op een Buis zit, den Bek agtkleppig getand hebbende, en ge-Oord zynde met een dubbeld Buisje.*

Op de Walvisch-Pok, waar van ik gesproken heb, die aan de Kust van Noorwegen van de Lip van een Walvisch afgesneeden werdt, waren zeven zodanige Langhalzen gegroeid, als wy hier in *Fig.* 9, vertoonen: zynde die Walvisch aldaar, in 't jaar 1757, op den Oever gesmeeten. De Heer ELLIS noemt dit Dier de *naakte Vleezige Bernakel met Ooren*, om dat het, zegt hy, geen Schaalige wooning, en alleenlyk een Kraakbeenig of Vleezig bekleedzel heeft. Op deszelfs top zyn twee Buisagtige figuuren, als Ooren, die overend staan en gemeenschap hebben met de inwendige holligheid van het Dier. Dit was hem door de Opening van het Lighaam, dat Blaasagtig is, en een dergelyk Dier als de anderen bevat, gebleeken. Ook bevondt hy de Steel of

(19) *Lepas* Testâ Membranaceâ Ventricosâ Tubo insidente, Ore octovalvi dentato; Tubulo gemino Aurita. *Syst. Nat.* XII. Lepas nuda Comosa aurita. *Philos. Trans.* 1758. T. 34. f. 1. EDW. *Av.* II. T. 286. f. A. SEB. *Mus.* III. T. 16. f. 5.

VI. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. of Hals vol te zyn van eene zagte, Spongieuze, geele zelfſtandigheid, welke, vergroot zynde, ſcheen te beſtaan uit regelmaatige ovaale Lighaamen, door veele kleine Vezeltjes te ſamen verbonden, welken hy vastſtelt de Vrugtbeginzels te zyn van het Dier. Ik vind niet, dat hy gewag maakt van de agt Schulpagtige Klepjes, die den Mond, welke aan 't end van de Blaas is, volgens LINNÆUS zouden ſluiten. In de afbeelding van een dergelyk ſlag van ge-Oorde Langhalzen, by SEBA, wordt maar van twee Schulpjes geſproken.

XXXI. HOOFDSTUK.

Beſchryving van 't Geſlagt *der* PHOLADEN, *die gemeenlyk* Steenſchulpen *genoemd worden, om dat zy in Steenen huisvesten.*

Naam. De Geſlagtnaam *Pholas* is afkomſtig van een Griekſch woord, dat verbergen betekent, en wordt met reden daar van afgeleid, dat deeze Schulpdieren binnen Steenen gevonden worden, alwaar zy in holligheden zitten, die naar de grootte en geſtalte van haare Schulpen gefatſoeneerd zyn, hebbende maar een klein Gaatje van buiten zigtbaar in de Steen, door 't welke zy hun Voedzel van Lugt

Lugt en Water schynen te ontvangen. Van zodanige Pholaden, die men in de Kraalsteenen, Katskoppen genaamd, in Oostindie ontmoet, en die niet te voorschyn komen, dan wanneer men deeze Steenen, om Kalk daar van te branden, aan Stukken slaat, maakt RUMPHIUS gewag. Ook vindt menze geenszins in alle zodanige Steenen. In de weeke Krytsteenen, aan de Oevers van Groot Brittannie, worden zy van de Visschers opgezogt, om het Dier voor Aas aan den Hoek te slaan; elders maakt men 'er ook gebruik van tot Spyze (*). By Hartlepool worden zy veel gevonden, als mede in verscheide Zeehavens aan de Kusten van Vrankryk. In Normandie noemt men ze *Pitaut*, in Poitou en 't Land van Aunis gemeenlyk *Dails* of Dadels, te Toulon *Dattes*, en *Piddocks* in Engeland. Haar gewoone naam, te Parys, is *Pholades*, dat zo veel zegt als Pholaden.

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFD-STUK.

Eigenschappen.

De zonderlinge Woonplaats van deeze Schulpdieren, heeft de Natuurkundigen verdeeld gemaakt over hunne Eigenschappen. Sommigen hebben zig verbeeld, dat de Pholaden alleenlyk zig een wooning uitholden in weeke Steenen: anderen dat zy in Gaten, die reeds door het Zeewater in de Steenen uit-

(*) Pholades multum alunt & Palato suaves sunt, sed virus olent & mali sunt succi. ATHENÆUS.

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK. uitgehold waren, kroopen en nestelden: anderen dat de Steenen 'er om heen groeiden: eindelyk, dat zy zig, weezentlyk, eene woonplaats uitholden zelfs in de harde Steenen. Dit denkbeeld, 't welk VALISNIERI geopperd heeft, vindt thans een algemeene goedkeuring. De Heer DONATI vondt op zyne Reize door de Gebergten, die de Grenzen van Piemont en Provence, aan de Zeekust, bepaalen, eene klomp van Rotsen, die, op eene aanmerkelyke hoogte, t'eenemaal doorboord is van Pholaden (*). Bovendien schynt dit stuk door de Waarneeming van den Heer BOHADSCH omtrent de Marmeren Kolommen van een ouden Tempel, die te Pozzuoli by Napels, met ongelooflyke Onkosten, door den Koning van Napels ontbloot is en te voorschyn gebragt, op een geheel vasten voet gesteld te zyn. Hy vondt, naamelyk, deeze Kolommen, op drie Voeten hoogte, van Pholaden doorboord, die nog daar in zaten. Nu zou het ongerymd te denken zyn, dat de Ouden uit zulk Marmer die Kolommen gemaakt hadden: weshalve hy waarschynlyk oordeelt, dat dezelven eenigen tyd door de Zee zyn bespoeld geweest, en dat, by die gelegenheid, de Pholaden zig, daar in, wooningen hebben uit-

(*) Zie het IV. DEEL der *Uitgezogte Verhandelingen*, bladz. 624.

uitgehold (*). Te minder is dit onwaarschynlyk, dewyl men weet, dat 'er meer Schulpdieren zyn, die dit doen, ja zelfs Wormen of dergelyke Weeklyvige Dieren. In de Stokholmse Verhandelingen vindt men een Brief van Doktor KAHLER, van Marseille gezonden aan den Koninglyken Lyf-Arts BACK, over een nieuw Soort van Water-Polypen die Steenen uitknaagen. Dit Dier, dat LINNÆUS *Terebella* noemt, heb ik, in 't voorgaande STUK deezer Natuurlyke Historie, onder den naam van *Steenboorder* beschreeven. By gelegenheid van eenige doorboorde Steenen, die nu weinige Jaaren geleeden aan de Stranden van 't Eiland Walcheren gevonden werden, nam de Heer BASTER waar, dat zulks aan Steenmosfels of Pholaden toe te schryven was, die men vindt aan de Stranden, niet alleen van Europa, maar ook van de andere Wereldsdeelen (†).

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFD-STUK.

Deelen van de Schulp.

Onze Vrind verzekert, dat deeze Schulpdieren, schoon in 't begin kleinder dan een Mostaardzaadje zynde, in de hardste Steenen weeten in te booren, en, naar maate dat zy groeijen, hunne verblyfplaats te vergrooten, door middel van hunne Schulp, die als een Vyl getand is, en uit vyf Stukken bestaat.

Of,

(*) BOHADSCH *de Animalibus Marinis*, Cap. XI.

(†) Zie zyn Wel Ed. Vertoog over de Steenmosfels. *Natuurkundige Uitspanningen*. II. DEEL, bladz. 70.

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFD-STUK. Of, nu, deeze Schulpdieren, reeds in de tederfte jongheid, de Schaal zo fterk hebben, dat zy die als een Vyl gebruiken kunnen, om Steen te fchaaven: of zy zelfs in haare Ouderdom en Volwasfenheid, in een Holligheid beflooten zynde, die twee of driemaal zo groot is als het Lighaam met de Schulpen bekleed (*), evenwel zulk een kragt daar op kunnen oefenen: dan of het niet waarfchynlyker is, dat zy de vergrooting van hunne Woonplaats door een bytend Vogt verrigten: terwyl RUMPHIUS aanmerkt dat de Steenfchulpen, in Oostindie, binnen den Steen, in eene Meelagtige zelfftandigheid als een Papje leggen, en dat, hoe minder die is, hoe gladder en zwarter de Schulpen zig vertoonen; terwyl zy anders ruig, ruuw en doodfch van Kleur zyn? Dit alles daar laatende, zal ik flegts agt geeven op 't getal der Deelen van de Schulp, waar omtrent D'ARGENVILLE dus fpreekt (†).

„ ALDROVANDUS erkent twee Soorten „ van Pholaden, verfchillende van die van „ RONDELETIUS: de eerfte is gehecht aan „ Rotfen, en bevindt zig menigvuldig in een „ zelfde Steen: zy heeft twee Stukken of „ Schulpen, die rood van Kleur zyn, naar 't „ bruine trekkende (‡): de Geftalte is lang- „ wer-

(*) LISTER *Exercit. Anatom.* III. p. 89.

(†) *La Conchyliologie*, p. 319, &c.

(‡) Coloris funt rubri, ad album tendentis: zegt ALDROVANDUS. Cap. 74.

„ werpig, als een Cylinder gerond en gelykt „ naar de Vrugt van een Dadelboom. De „ tweede Soort, uit zes Stukken bestaande, is „ Aschkleurig en vyf Vingers lang, met een „ klein Steeltje. Die, daar LISTER van „ spreekt, heeft vyf Stukken. Hy bekent zelf „ zig bedrogen te hebben ten opzigt van de Pho- „ las, alzo hy die niet levendig gezien hadt". Dezelve heeft geen drie Schulpen, gelyk ik zelf gemeend heb [zegt LISTER], veel minder maar twee, gelyk andere Autheuren, onder welken ALDROVANDUS zelf, hebben geboekstaafd, maar vyf; naamelyk twee voornaame en grootere zydelingse, gelykerwys alle Doubletten, en twee kleinere op de Rug, die breedagtig zyn, doch met de Toppen buitenwaards of regt strydig met de twee anderen geplaatst, en, eindelyk, een vyfde, die met een zeer lange smalle Schaal zig tot beneden het Scharnier uitstrekt. „ Deeze drie „ laatste Stukken, die kleiner zyn dan de „ twee voornaamste, zyn door Ligamenten „ aan de Rug van de Schulp gehecht, en „ gaan 'er, zo dra de Pholade uit de Zee komt, „ af. Men leest in 't *Auctarium Balfouria-* „ *ni*, dat de Pholaden van Engeland vyf „ Kleppen hebben: zy hebben 'er zelfs een „ zesde, die LISTER en de meeste Natu- „ ralisten is ontsnapt. Hier van ben ik over- „ tuigd door nieuwe Waarneemingen, gelyk „ men

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFD-STUK.

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK.

,, men het in de Figuuren op myne Zesen-
,, twintigfte Plaat, kan befchouwen".

Verfcheide Autheuren hadden opgemerkt, dat de Schulpdieren, die men, aan de Kusten van Italie en Provence, uit Steenen haalt, beter van fmaak zelfs dan de Oefters zyn. BLONDEL voegt 'er by, dat te Toulon Steenen zyn, die keurlyke Oesters uitleveren. Anderen maakten 'er Mosfelen en veelerley andere Doubletten van. D'ARGENVILLE zelf verfcheide zulke Steenen, zo in de Haven van Toulon als in die van Ancona, aan ftukken flaande, om den Vifch te kunnen eeten, bevondt die altemaal *Tweekleppig* in harde Steenen ingekast en geen Opening uitwaards hebbende, dan een klein Gaatje. Men vindt 'er ook wel Oesters, zegt hy, in Gaten van de Klippen onder Water, doch die Gaten zyn door dezelven niet gemaakt. Voorts wordt door hem verzekerd, dat gedagte Doubletten een geheel andere Geftalte hadden dan de Mosfelen; gelykende naar een Cylinder, die aan de twee Enden naauwkeurig fluit. ,, Die van
,, Rochelle, Poitou en van Engeland, (zegt
,, hy,) hebben zes Stukken. Men brengt 'er
,, uit Amerika, die geheel wit zyn, van zes
,, of agt Duimen lang en dik naar evenre-
,, digheid, altemaal *Zeskleppig*. Daar zyn dan
,, zekerlyk twee Geflagten van Pholaden, het
,, eene met zes, het andere met twee Klep-
,, pen,

„ pen, zonder die te willen verwarren met „ de Oesters en Scheeden of Mesſcheechten, „ waar van de Smaak 'er naby kan komen, „ doch wier verſchil zeer aanmerkelyk is, zo „ in de Geſtalte als in de Eigenſchap van voor „ zig zelf een Gat uit te hollen in de Steen, „ en geen Water in te neemen dan door een „ zeer klein Buisje". VI. AFDEEL. XXXI. HOOFD-STUK.

Phosphoriek Licht.

De ongemeene kleinte van dit Gaatje wordt wederom, ten opzigt van de Engelſche Pholaden, in twyfel getrokken door LISTER, die ook getuigt, dat zy aan de beide Enden gaapen, kunnende zig daar niet ſluiten (*). Haare zonderlinge Eigenſchap, om in den duister Licht te geeven als de Phosphorus; zodanig, dat zig dit Licht in de Mond der geenen die ze kaauwen, aan de Handen, en zelfs door afvallende Druppelen op de Kleederen en op den Grond vertoont, daar PLINIUS van ſpreekt, is, zo wel als haar Steenboorend vermogen, door den Heer REAUMUR bevestigd (†).

Kenmerken.

De Kenmerken van dit Geſlagt, door LINNÆUS opgegeven, zyn. Het Dier behoort tot de Zee-Scheeden (*Ascidiæ*). De Schaal beſtaat uit twee Kleppen, die van elkander wyken, met kleintjes daar by komende, die van ongelyke Geſtalte zyn, aan het Scharnier,

(*) *Exercit. Anatom.* III. p. 89.

(†) *Hist. & Mem. de l'Acad. Royale des Sciences*, de l'An. 1712. p. 126.

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK. Soorten.

nier, 't welk agterwaards omgekromd is, en door een Kraakbeen zyn verband heeft.

Zes Soorten van Pholaden komen 'er in dit Geslagt voor, die hier volgen.

XX. *Pholas Dactylus.* Gewoone.

(20) Pholas *met de Schaal langwerpig Netswys' gestreept aan 't ééne end.*

De zes deelen, waar uit de Schaal van deeze Steenschulp of Steenboorder samengesteld is, zyn zo fraay en duidelyk in Plaat gebragt door den Heer GUALTHIERI, dat men geenszins daar aan kan twyfelen. Het moet derhalve die niet zyn, welke uit D'ARGENVILLE aangehaald is, maar wel die by Letter H, waar van deeze Autheur de vier kleine Stukken by Letter I vertoont. LISTER noemt de zyne *Pholas rostratus major Diepensis*, en zegt dat het een zeer smaakelyk Voorjaars-eeten is, wordende de genen, die deeze Schulpdieren uit de Klippen hakken, *Pitoquiers* genoemd. Ik heb 'er zodanigen van Dieppe, die inderdaad Snuitagtig uitloo-

(20) *Pholas* Testâ oblongâ, hinc reticulato-striatâ. *Syst. Nat.* XII. Gen. 302. *Faun. Suec.* 2124. ROND. *Test.* 23. f. 2. BELL. *Aq.* 414. LIST. *Angl. App.* T. 2. f. 3. BONANN. *Recr.* T. II. f. 25, 26, 27. GUALTH. *Test.* 105. f. A, B, C, D. ARGENV. *Conch.* T. 30, (26.) f. K. GINANN. *Adrsat.* 44. T. 31. f. 184. SEB. *Mus.* III. T. 16. f. 6. REAUM. *Act. Paris.* 1712. PLANC. *Conch.* 33. N. 3.

loopen, en waar aan nog eenigen van de gedagte Schulpjes zyn.

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK. Pl. CXVI. Fig. 10.

De Pholade, waar van de Afbeelding met het Dier uit D'ARGENVILLE, in *Fig.* 10, ontleend is, was hem van Rochelle toegebragt onder den naam van *Pitaut* of *Dail*; „ zynde van de Soort der genen die zes „ Kleppen hebben. Uit het midden van der„ zelver Schulpen komt een groote Tromp „ of lange dikke Buis voort, die in twee on„ gelyke holligheden verdeeld is, waar van „ het eene Gat tot de loozing der Vuilighe„ den, het andere tot Ademhaaling en innee„ ming van Voedzel dient. De Eijerſtok en „ deelen der Voortteeling zyn onder deeze „ Buis geplaatst. Nooit ſluit het Dier de „ Enden van zyne Schulpen, wier Opper„ vlakte naar eene Raſp gelykt, wegens de „ menigvuldige oneffenheden, die 'er op de „ geheele Schaal, doch meest naar het Hoofd„ end toe, zyn. 't Schynt dat hetzelve met „ zyne Wapenen de Steenen doorboort, en „ zyn Graf vergroot, naar maate dat het in „ grootte toeneemt. BONANNI wil, dat „ het de Opening maakt met zyne Tanden. „ Ik heb een groote Maltheeſche Oester door „ en door geboord gezien, in zyne twee „ Schulpen, van eene Pholade. Te veel „ Water ingenomen hebbende, werpt het „ dat met geweld uit. Naar maate dit Dier „ aangroeit, holt hetzelve zyn Gat uit met

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFD-STUK.

„ een rond en Vleezig deel, naar eene Tong „ gelykende, dat zig in 't bovenste van de „ Afbeelding vertoont, en het is geenszins „ met zyne twee Kleppen, noch met zyne „ Tanden, dat het deeze werking verrigt".

Zie daar eene zonderlinge verklaaring van het doorbooren der Steenen door de Pholaden: zodanig beschreeven, als of die Heer dezelve had bygewoond. PLANCUS zegt, „ daar is een groote en kleine Pholas, maar „ op de Rug van beiden heb ik twee beweeg„ lyke Kraakbeenderen waargenomen, die als „ Wieken of Hengzels zyn, op welke het „ Dier zig binnen den Steen gemakkelyker „ beweegen kan, om denzelven beter uit te „ knaagen en te doorbooren, en een Steenen „ Gevangenis, die echter gemakkelyk zy, „ voor zig te bereiden. In 't hardste Marmer, „ naamelyk, verschuilen zig somtyds Phola„ den, om niet van Zandsteenen te spreeken: „ 't welk waarlyk wonder is, daar zy 'er niet „ dan met sterke Steenhouwers Werktuigen „ uit te breeken zyn". Men heeftze thans ook in de Klippen van Noorwegen waargenomen.

XXI. *Costatus.* Geribde.

(21) Pholas *met een Eyvormige Schaal, die gestreept is door verheven Ribben.*

Volgens de aangehaalde Afbeelding van GUAL-

(21) *Pholas* Testâ ovatâ, Costis elevatis striatâ. GUALTH. *Test.* T. 105. f. G. KNORR. *Verzam.* II. D. Pl. 25. f. 4.

GUALTHIERI wordt hier een zeer fraaije Soort van Steenschulpen bedoeld, welke echter in Gestalte niet zo zeer van de voorgaande en gewoone Pholaden verschilt, om de Schaal Eyvormig te noemen. De Schulpen van deeze zyn ongevaar driemaal zo lang als breed, zo wel als die der voorgaande Soort. De Holte en manier van sluiting is ook nagenoeg de zelfde. Ik heb 'er van deeze, die meer dan vyf Duim lang zyn, twee Duim breed en één Duim diep; 't welk eene aanmerkelyke grootte is. 't Getal der Ribben, die zeer verheven en gekarteld zyn, op zulk eene Schulp, is vyf of zesentwintig. Elders vindt men ze geplooide en gedoornde *Langhals-Doubletten* getyteld (*); voor welke benaaming ik doch geen reden vind. Zy zullen waarschynlyk, zo wel als die van BONANNI, welke hy de Brasiliaansche Schulp noemt (†), uit de Westindiën afkomstig zyn.

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK.

(22) Pholas *met de Schaal Eyvormig en veelvoudig gestreept.*

XXII. *Striatus.* Gestreepte.

Volgens de aangehaalde afbeelding van GUALTHIERI schynt deeze Soort overeen te

(*) *Catalogus* van LEERS, bladz. 142.

(†) BONANN. *Recr.* Clasf. III. N. 351. p. 163.

(22) *Pholas* Testâ ovatâ, multifariam striatâ. *Syst. Nat.* XII. GUALTH. *Test.* Tab. 105. f. E.

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK. te komen met dat Schulpdier, 't welk onlangs door den Heer PARSONS, onder den naam van *Pholas Conöides*, is voorgesteld en beschreeven (*). Hy oordeelt hetzelve de *Pholas Lignorum* of Hout-Mossel te zyn van RUMPHIUS, die getuigt, dat zy in verrotte Paalen groeijen, welke in Zout Water staan. Ontelbaare zodanigen zaten begraven in de Kiel van een Spaansch Schip, dat uit de Westindiën gebragt werdt. Hy oordeelt de Schaal van deeze Pholade te bestaan uit vyf, niet uit zes Stukken, zeggende dat zy anderhalf Duim lang en drie vierden Duims breed is aan het dikste end; zynde dit, zo 't hem toescheen, de uiterste grootte, die zy bereiken. Zie hier de beschryving, welke hy 'er van geeft.

„ De grootste Kleppen zyn donker wit, „ trekkende, aan het dikste End, naar eene „ Purperkleur. Aldaar zyn de Streepen zeer „ fyn en klein, opwaards te gemoet loopen- „ de aan die, welke grooter zyn op het Lig- „ haam, met eenen Golfagtigen krommen „ koers, en de effene deelen van deeze, zo „ wel als de andere Stukken, zyn volmaakt „ wit, zonder eenige Streepen in 't geheel. „ Het dikste End van deezen Visch schynt „ bedekt te zyn met drie Plaaten, die wit en „ effen zyn: doch dit zyn alleenlyk de twee „ effene Stukken van de groote Kleppen, be-

„ ne-

(*) *Phil. Transact.* for 1765. LV. p. 1.

„ nevens de Cirkelronde agterſte Plaat, te „ vooren gemeld. Daar deeze ſamenkomen „ zyn twee nederdrukkingen, eindigende in „ twee Kuiltjes, die 'er in de grondſteu-„ nen der groote Kleppen zyn, welke half „ bedekt zyn door het agterſte Cirkelronde „ Stuk. De Top is rond en platagtig en for-„ meert bykans een ſcherpen kant door de „ ſamenlooping der twee groote Kleppen: „ zynde de voor- en agterkanten vereenigd „ door de lange Stukken, waar van voorheen „ geſproken is.

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFD-STUK.

De Heer PARSONS, naamelyk, hadt opgemerkt, dat de Schaal, in deeze Pholaden, behalve de twee groote Kleppen of Schulpen, van vooren, zo wel als van agteren, een lang Stuk heeft, die door middel van een Cirkelrond Stuk, aan het dikſte End, ſamengevoegd zyn. „ Het geweefzel van de Schaal, „ (vervolgt zyn Ed.) is zeer dun en brooſch, „ en derhalve is het verwonderlyk te zien, „ dat de Holletjes, daar zy in leggen, zo „ effen en eenvormig zyn, als of zy met een „ hard en ſcherp Werktuig geboord waren. „ Het dikſte End legt altoos inwaards, en de „ Holligheid heeft uitwaards maar een zeer „ klein Gaatje. Dit is het geval met alle „ Soorten, die dus gehuisveſt zyn in Hout of „ Steen: waar uit men beſluiten moet, dat „ zy 'er zeer klein of jong, en geenszins in „ de ſtaat van volwasſenheid, zyn ingekomen:

„ want

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFD-STUK.

„ want, dus daar in boorende met haar dikste „ End, zou de Holligheid Cylindrisch, of „ van gelyke wydte, moeten geworden zyn. „ Doch, hoe deeze Dieren de Holligheid in „ stand doen blyven, en door hunne uitzet- „ ting vergrooten, is een Vraag, zeer moeie- „ lyk op te losfen, die veele verstandige „ Naturalisten in het onderzoek verbysterd „ heeft".

De Heer ADANSON vondt ook een Kegelvormige Pholas, die hy zig verbeeldt met de Hout-Mosfel van RUMPHIUS overeenkomstig te zyn, aan de Kust van Senegal, by het Eiland Goeree en aan Kaap Verde menigvuldig voorkomende. Men treft, zegt hy, dezelve niet aan dan in troppen van Zee-Pokken, wier Schulp zy tot haare huisvesting doorboort, doch daar niet dieper indringt dan haare langte is, laatende altoos de punten van haare Kleppen uitkomen, om gemeenschap te hebben met het Water. Zy bekleedt het Gat, dat zy zig uitgehold heeft, met eene taamelyk dunne Schaal, in de gedaante van een Pypje, naar dat van den Zee-Houtworm gelykende, maar 't welk aan die der Pokken zo vast gehecht is, dat men hetzelve 'er niet van afscheiden kan. Haar eigen Schaal bestaat uit twee Stukken of Kleppen, die een Eyvormig Lighaam formeeren van een Duim of daaromtrent lang en maar een derde Duims breed. Zy zyn zeer dun, egaal, zonder

Schar-

Scharnier, en fluiten volmaakt digt. De Oppervlakte is effen, fomtyds vaal of bruin, maar doorgaans witagtig. Hy heeft dezelve *Ropan* oemd, of zy werdt aldaar dus geheten (*). VI. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK.

(23) Pholas, *die de Schaal langwerpig heeft, overal met gekruifte Streepen gedoornd.* XXIII. *Candidus.* Witte.

Uit de Afbeeldingen van LISTER, zo wel als uit de befchryving, zou het fchynen, dat hier die voorheen gedagte Soort van Pholaden bedoeld werde, welke D'ARGENVILLE aanmerkt tweekleppig te zyn, zonder eenige bykomende Stukken, en volmaakt te fluiten. Die Soort, welke hy de tweede noemt, veel te Toulon in Provence en te Ancona in Italie voorkomende, zit aldaar in de hardfte Steenen, en voornaamelyk in Marmer: zo dat het een weezentlyke Steenboorder is of Steenmosfel: doch LINNÆUS heeft dezelve t'huis gebragt in het Geflagt der *Mytuli* of Mosfelen, zo wel als die der Agtentwintigfte figuur van BONANNI, welke hier mogt fchynen bedoeld worden; alzo de Vierentwintigfte geheel iets anders is. Zyn Ed.,

(*) *Voyage au Senegal.* COQUILLAGES. *p.* 267.

(23) *Pholas* Testâ oblongâ, undique ftriis decusfatis muricatâ. M. L. U. 469. N. 7. BONANN. *Recr.* T. II. 24. GUALTH. *Test.* T. 105. f. E. LIST. *Angl.* 193. T. 5. f. 39. *App.* T. 2. f. 4, 6.

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK.

Ed., die de voorgaande Soort in de Zee-Klippen der Zuidelyke deelen van Europa geplaatst hadt, geeft aan deeze de Klippen van Europa, in 't algemeen, en die van Amerika, tot eene woonplaats. Ik geloof dat de eerste en laatste van deeze vier, Europische, en de twee middelste Amerikaansche of Westindische Pholaden zyn.

XXIV. *Pusillus.* Kleine.

(24) Pholas, *die de Schaal langwerpig, gerond, en Boogswys' gestreept heeft.*

LINNÆUS, die deeze Westindische uit BROWN aanhaalt, hadt dezelve niet gezien. Hy merkt aan, dat dezelve de bykomende Klepjes op de Rug van de Schaal enkeld heeft, en vraagt, of zy ook tot een byzonder Geslagt behoore.

XXV. *Crispata.* Gekrulde.

(25) Pholas, *die de Schaal Ovaal, aan 't eene End stomper en Krulagtig gestreept heeft, met een krommen Tand aan 't Scharnier.*

Van deeze Schulpen zeid LISTER, dat zy een

(24) *Pholas* Testâ oblongâ, rotundatâ, arcuato striatâ. †. BROWN. *Jam.* 417. Tab. 40. f. 11.

(25) *Pholas* Testâ ovali, hinc obtusiore crispato-striatâ, Cardinis Dente curvo. M. L. U. 469. N. 8. Mya crispata. *Faun. Suec.* 212. LIST. *Angl.* T. 5. f. 38. *App.* T. 2. f. 7.

een zeer ongewoone figuur hebben, zo dat hy haar gelyke nog nooit gezien hadt. Of deeze Doubletten derhalve ook tot de *Pelorides* der Ouden te betrekken waren; zo om dat zy van een monſtreus maakzel zyn, als om dat zy natuurlyk altoos aan beide enden gaapen, werdt door hem onbeſlist gelaten. De Schaal, zegt hy, is taamelyk dik, hebbende iets meer dan twee Vingerbreedten langte en ééne Vingerbreedte overdwars. Ik heb 'er die wel drie Duimen lang zyn, en meer dan anderhalf Duim breed. Die Sleuf, welke de buitenſte Oppervlakte overdwars verdeelt, is taamelyk diep, en van dezelve loopen naar den eenen kant eenvoudige Boogswyze, naar den anderen kant dergelyke Golfswys' gekrulde ſtreepen. Aan den eerstgemelden kant eindigt de Schulp met een rond, aan den anderen kant met een puntig end. Van binnen is de Oppervlakte effen en gelyk, doch ter plaatſe van de gedagte Sleuf aanmerkelyk verheven. Bovendien heeft ieder Schulp een verwonderlyk Tandswys' Uitſtek, dat ſmal is en byna een half Duim lang, naar de holte van de Schulp, die zeer diep is, gekromd.

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK.

Menigvuldig kwam dit Schulpdier, zo LISTER aanmerkte, voor, aan den Uitloop van de Rivier Tees, en wel aan den Yorkſchen Oever. Naderhand, dit Schulpdier in zyne Schul-

VI. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK.

Schulpen afbeeldende (*), zegt hy, dat het ook een Pholas is, die in Rotsen van Kryt beslooten gevonden wordt by Dieppe aan de Fransche Kust, alwaar menze *Piteau* noemt. „ Dezelve komt (vervolgt hy) in een Aluin-„ Steen zeer menigvuldig voor, nevens *Hunt-„ ley Nab*. Zy heeft, (dat men wel opmer-„ ken moet,) ook een derde klein Schulpje „ aan het Scharnier der Kleppen, en dit heb „ ik slegts in 't leevende Dier waargenomen. „ De Schaft van hetzelve, daar het Dier „ Water door uitspuit, is ook met twee Ope-„ ningen doorboord, en heeft dwarse Purper-„ agtige Streepen. In 't midden heeft de „ Schulp een ingedrukte Sleuf. Zy wordt „ gebooren en leeft binnen in de Klippen. „ Haar dikste End heeft zy in 't bovenste „ gedeelte. Zou het ook de derde lange „ Schulp van ALDROVANDUS zyn?"

Van dit Dier heb ik een Exemplaar, dat in Moutwyn is bewaard. Het maakt als een overgang tot de Gaapers van het volgende Geslagt, tot welken het voorheen was t'huis gebragt geweest (†), en daar het thans, meest uit aanmerking van het gedagte derde Schulpje,

(*) Tab. II. *Fig.* 7, der *Appendix Animalium Angliæ*, die agter GOEDARTIUS *de Insectis, in Methodum redactus per Listerum*, Anno 1685, te Londen, in Octavo uitgegeven, is geplaatst.

(†) Onder den tytel van *Mya crispata. Syst. Nat.* X. p. 670.

je, van ſchynt afgezonderd te zyn. Ik heb 'er ook van Dieppe met het gedroogde Dier daar in. Men ziet dan, dat het zig in de Noorder Oceaan onthoude. VI. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK.

XXXII. HOOFDSTUK.

Beſchryving van 't Geſlagt *der* GAAPEREN, *waar onder de zogenaamde* Slikmosſelen *en de* Paarlmosſelen, *die het Onderwerp der* Paarlviſcheryën *zyn in* Schotland, Noorwegen, Sweeden *en andere deelen van Europa.*

't Woord *Mya* is van de Ouden voor een Soort van Schulpviſch gebruikt, naast overeenkomende met de Mosſelen; doch zoeter van Smaak, kleiner, ronder en ruig van Schaal, en nog in andere Eigenſchappen daar van verſchillende, volgens PLINIUS en ATHENÆUS. Ik vind het derhalve, hier, niet oneigen, van LINNÆUS tot een Geſlagtnaam gebezigd voor de Schulpdieren van dit Geſlagt, die wy onder den naam van GAAPERS zullen voorſtellen. Naam.

Een voornaam Kenmerk van dezelven, naamelyk, is, dat zy altoos gaapen aan 't ééne End, gelykerwys de Pholaden, waar van zy eensdeels door de Woonplaats, andersdeels door niet meer dan twee Schulpen te hebben, Kenmerken.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK.

verschillen. De meesten hebben tot Scharnier een dikken breeden Tand, die niet sluit in de overstaande Schulp. Het Dier behoort, zo wel als dat der Pholaden, tot de Zee-Scheeden (*).

Soorten.

Van deeze komen zeven Soorten voor, waar onder vyf Europische zyn, als volgt.

XXVI. *Mya Truncata.* Stompe Gaaper.

(26) Gaaper, *die de Schaal Eyrond, van agteren geknot; den Tand van het Scharnier voorwaards gestrekt en uitermaate stomp heeft.*

De aangehaalde afbeeldingen toonen genoegzaam de Gestalte der Schulpen van deeze Doublet, wier ééne End zig als afgesneeden, het andere zeer breed en rond vertoont. LISTER vondt die aan den Mond van de Ri-

(*) De Heer BASTER maakt een aanmerking op de beschryving van dit Schulpdier, door LINNÆUS, als of die hetzelve tot geen byzondere *Classis* gebragt had, daar het, volgens zyn oordeel, tot de *Tethydes* behoorde. *Nat. Uitspann.* II. D. bladz. 73, 74. Doch in dit geval schynt zyn Ed. niet bedagt te hebben, dat de Ridder tusschen de *Mollusca* en *Testacea* onderscheid gemaakt had, en dat overzulks de Schulpdieren, met haare Schulpen één Lighaam uitmaakende, volgens zyne Rangschikking geen *Tethydes* konden zyn.

(26) *Mya* Testâ ovatâ, postice truncatâ, Cardinis Dente antrorsum porrecto obtusissimo. *Faun. Suec.* 2126. *It. Westgotth.* 199 N. 3. T. 5. f. 3. Concha lævis, alterâ tantum parte clausilis. LIST. *Anim. Angl.* 191. T. 5. f. 36. GUALTH. *Test.* T. 91. f. D.

Rivier Tees, in de Noordelyke deelen van Engeland, overvloedig. Niettegenſtaande de menigte, die men 'er van in Sweeden, op de Bergen, Verſteend aantreft; waren zy aldaar nog niet Natuurlyk voorgekomen, eer onze Ridder dezelven, op zyn Westgotthiſchen Reistogt, zeer gevallig ontdekte. Zie hier, wat hy dien aangaande ſchryft. VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK.

„ Als wy op den Zeegrond liepen, zagen
„ wy, dat 'er in dezelve, op verſcheide
„ plaatſen, Gaten waren, niet zo breed als
„ een Vinger, als ook twee nevens elkander,
„ nooit enkelde of drie te ſamen. Wy wier-
„ den daar by geene opgeworpene Aarde ge-
„ waar, en konden derhalve niet beſpeuren,
„ waar de Aarde of het Zand uit deeze Ga-
„ ten gebleeven ware. Wy vonden deeze Ga-
„ ten, meestendeels, in eene diepte van on-
„ gevaar een Elle op den Zeegrond, langs
„ het Strand heen. De nieuwsgierigheid dreef
„ my aan, om te onderzoeken, wat in dee-
„ ze Gaten zyn mogte. Ik ſtak 'er een Ta-
„ bakspyp in, welke een Vierendeel Elle diep
„ nederging, doch dan op wat hards ſtiet, 't
„ welk naar 't gevoel wel een Steen ſcheen
„ te zyn. Ik boorde met myn Degen in het
„ Zand, en deeze ging 'er een gantſche Elle
„ diep in, zonder een Steen of Rots aan te
„ treffen. Zo dikwils ik met de Pyp in een
„ Gat ſtiet, was 't even 't zelfde, en nog-
„ thans kwam 'er geen Worm te voorſchyn.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK.

„ Wy begonnen dan met de Handen te graa-
„ ven, daar wy twee zulke Gaten by elkander
„ zagen, en, als wy op den Grond derzelven
„ kwamen, vonden wy flegts een groote Mos-
„ fel en geen Worm. Zo dikwils wy ze na-
„ groeven, was altoos zulk een Mosfel onze
„ buit. Het is dan zeker, dat deeze Gaten
„ van dergelyke Schulpdieren vervaardigd
„ worden; doch, hoe zy dezelven beginnen,
„ en op welk eene manier zy zo diep in het
„ Zand indringen kunnen, is naauwlyks te
„ begrypen".

XXVII. *Arenaria.* Zand-Gaaper.

(27) Gaaper, *die de Schaal Eyvormig, van agteren gerond; den Tand van het Scharnier voorwaards geftrekt en rond heeft, met een zydelings Tandje.*

Hier haalt de Ridder, thans, die bladzyde van zynen Westgotthifchen Reistogt aan, welke ik zo even gebruikt heb, op de voorgaande Soort. Zyn Ed. naamelyk, hadt aldaar, bladz. 199, gezegd, dat die een zelfde ware met zyne *Concha fubarenaceo-Marina*, welke hy thans fchynt gelyk te ftellen met die Zeeuwfche Schulpdieren, waar van de Heer

(27) *Mya* Testâ ovatâ postice rotundatâ, Cardinis Dente antrorfum porrecto, rotundato, Denticuloque laterali. *Faun. Suec.* 2127. Mya Arenaria. BASTER *Subfec.* II. p. 69. T. 7. f. 1, 2, 3. *It. Westgotth.* 187.

Heer BASTER ons, onder den naam van Gaapers of Slikmosſelen, eene zo naauwkeu- keurige afbeelding en beſchryving geeft, tot welke ik de Liefhebbers wyze (*). Alleen- lyk zal ik, het gene zyn Ed. zo naauwkeu- rig omtrent de beweegingen, die het Dier met zeker Deel, de Voet genaamd, maakt, om in het Zand te booren, en welke men, hetzelve in een Glas met helder Zeewater gedaan hebbende, zo zyn Ed. aanmerkt, met pleizier beſchouwen kan; hier bybrengen, als waar door de duiſterheid, in welke zig LIN- NÆUS daar omtrent bevondt, geheel wordt opgehelderd, niet alleen, maar ook de Le- vensmanier van dergelyke Schulpdieren ver- klaard.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFD- STUK.

„ Als een Gaper of andere diergelyke Schelp- „ vis, (zegt zyn Ed.), op het Zand of Slyk „ eenigen tyd, met geſloten Schulpen, ſtil „ geleegen heeft, dan begint hy, evenveel „ zynde op wat zyde hy legt, deze Voet na „ alle kanten uit te ſteken, tot dat hy het „ Slik of Zand voeld; dan ſteekt hy die een „ weinig in het Zand, en weet zig daar me- „ de zoo te keeren, dat de onderſte randen „ van zyn Schulpen op het Zand leggen; „ vervolgens ſteekt hy de Voet als een ſtyve „ ſcherpe Punt uit en boord een holligheid „ in

(*) *Natuurkundige Uitſpanningen*, II. DEEL, bladz. 72. Pl. VII.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK.

„ in het Zand, die hy, die Voet als een Bytel verbreedende, breeder en dieper maakt, „ waar door hy allenskens dieper in 't Zand „ zinkt. Verkiest hy, diep genoeg zynde, „ voorwaarts te gaan, hy steekt de Voet als „ een Schop of Spade vooruit, drukt het „ Zand aan wederzyden weg, en trekt zig, „ door middel van die zelfde Voet, die dan „ vooruitstekende, en het onderste gedeelte „ daar van als een Lip wat omkrommende, „ en in het vaste Zand hegtende, al meer „ voorwaarts".

De gezegde Voet is dat platagtige witte Deel, 't welk zig in onze Afbeelding van de Pholade, in *Fig.* 10, Plaat CXVI, zeer duidelyk tusschen de Schulpen vertoont. De meeste Schulpdieren hebben 't zelve van onderen, en het dient hun allen tot de voortgaande beweeging, gelyk in de Slakken. Het is in eenigen veel grooter, breeder, steviger, dan in anderen. Voor 't overige komt het Dier van deeze Gaapers veel met dat der gewoone Mosselen overeen. Zy zitten, somtyds, een Voet diep onder 't Slik, en zyn te vinden door één Gaatje, ter grootte van een Stuiver. Uit het Zeewater gehaald, werpen zy, door de grootste Opening aan 't end van haare Snuit, het Water eenige Voeten vér. Uit dit alles blykt, dat zy verschillen van de gezegde Sweedsche Gaapers, in welken de éénе Schulp maar een uitsteekende Tand heeft,

heeft, met een evenwydig Tandje naar de gaaping toe. De grootte wordt by die van een Ganzen-Ey vergeleecken. VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK.

(28) Gaaper, *die de Schaal Eyvormig heeft, met den voornaamſten Tand van het Scharnier gekarteld, den zydelingſchen overlangs geſtrekt; die van de andere helft tweevoudig.* XXVIII. *Mya Pictorum.* Verf-Schulp.

De ſchrandere BONANNI geeft reden van de benaaming. „ Zy wordt, zegt hy, *Concha Pictorum* geheten; niet wegens de Kleur, „ maar, wegens het gebruik dat 'er de Schilders van maaken, om Verwen in te bergen, „ waar toe deeze Schulpen, die in de Rivieren gevonden worden, beter zyn dan de „ Zee-Schulpen. Zy zyn, naamelyk, van die „ Zoutige deeltjes bevryd, door welken, anders, veele Verwen verbasteren en bederven. Van buiten hebben zy een geel „ groenagtig bekleedzel, van binnen zyn zy „ Zilver- of Paarlemoerkleurig: ſomtyds roodglanzig, ſomtyds met een blaauwagtige „ Huid overtoogen. In zodanige Schulpen, „ die de Tyber naar Rome voert, heb ik „ kleine Paarltjes gevonden".

Tot

(28) *Mya* Testâ ovatâ; Cardinis Dente primario crenulato; laterali longitudinali; alterius duplicato. *Faun. Suec.* 2129. BONANN. *Recreat.* II. f. 41. LIST. *Angl. App.* T. I. f. 4.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK.

Tot deeze Soort schynen die beide te behooren, welke Doktor LISTER in *Fig.* 4 en 6 heeft doen afbeelden, en, die hy in de Rivieren van Engeland gevonden hadt. De eerstgemelde, zynde de kleinste, was bleekgroen en veel smaller, dan de andere, die zwartagtig groen was, en de langte ongevaar van drie en een half Duim, de breedte van anderhalf Duim hadt, weegende ieder Schulp, van den Visch gezuiverd en schoon gemaakt zynde, byna twee Loot. Hier uit kon men van de dikte oordeelen. Aan 't Scharnier hadt deeze een Tand, die in tweeën verdeeld was, en zo wel Zaagswyze gekarteld als in de andere, daar deeze Tand niet was verdeeld. Het een zo wel als 't andere bevind ik plaats te hebben in zulke, welke men tot Verfschulpen te Neurenburg gebruikt, hoewel de dikte of zwaarte geenszins met die der gedagte Engelsche Schulpen strookt.

XXIX. *Mya Margaritifera.* Paarl-Mosfel.

(29) Gaaper, *die de Schaal Eyvormig, van vooren smaller, met den hoofdtand van 't Scharnier Kegelagtig en de Billen ontbolsterd heeft.*

In de voorgemelde Gaaper hadt LISTER op

(29) *Mya* Testâ ovatâ antice coarctatâ, Cardinis Dente primario conico, Natibus decorticatis. *Faun. Suec.* 2130. LIST. *Conch.* Tab. 149. f. 4. *Angl. App.* p. 15. T. I. f. I. KLEIN

op eens gevonden zestien Paarltjes, van de grootte van Papaver of Slaapbollen-Zaad tot die van Peper, zynde van de kleinsten sommigen zeer rond, doch de grootsten altemaal ruuw en ongelyk van figuur. Haar zitplaats was in 't laagste der Banden, als in Kastjes, niet anders dan de Steenen in de Nieren, of elders in 't Menschelyke Lighaam, of in dat der Dieren, gehuisvest zyn. Want zy hebben, zo wel als de Dieren der andere Doubletten, twee dikke en sterke Peesagtige Ligamenten, door middel van welken het Dier aan de Schulpen vastgehecht wordt, dezelven opent en weder toe sluit. Zodanige Paarlen nooit gevonden hebbende dan in groote Doubletten, besluit hy, dat het een gebrek des Ouderdoms zy, in de Schulpdieren (*).

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosfel.*

De Paarl-Mosfel, daar LISTER van spreekt, en die, met den zelfden tytel, door KLEIN is aangehaald en afgebeeld, wordt genoemd *Zwarte Doublet, met de allerdikste en zwaarste Schaal.* Ter langte van vyf en een halve, ter breedte van drie Duimen, woog de geheele Schaal, van Visch gezuiverd zynde, omtrent zes Oncen, en hadt de dikte ongevaar van een Oester-Schulp. Het meest uitste-

KLEIN *Ostrac.* T. X. f. 47. KNORR *Verzam.* IV. DEEL, Pl. XXV. fig. 2.

(*) Hæc sane Senescentium Musculorum vitia sunt, &c. *App.* p. 19.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFD-STUK. *Paarl-Mosfel.*

ftekend Tandje aan 't Scharnier was glad en fpits, naar de Punt van een Hondstand gelykende. Ook is de Schulp, byna in 't midden van den Omtrek, tegen 't Scharnier over, ingeboogen. Men vifchtze fomtyds met het Net, in diepe Kolken van de Rivier Tees, niet ver van Dinsdale in 't Graaffchap York, in Engeland.

Het zullen, waarfchynlyk, zodanige Schulpen zyn, die de Schotfche Paarlen, anders ook wel Mosfelpaarlen genaamd, uitleveren. Ten minfte komen 'er zodanigen in de grootfte Rivieren, inzonderheid van Lapland, voor, alwaar menze meest vindt in de Draaykolken, wordende van de Sweeden *Paarlmosfel* geheten, zegt LINNÆUS, die ze dus befchryft. ,, De Schaal is langwerpig ovaal, zwaarwig-,, tig, van vooren Stompagtig famengedrukt, ,, van buiten zwartagtig ruuw, met de fmal-,, fte of bovenfte zyde ruighaairig, de Billen ,, zeer ontbolfterd: door uitdrooging, ook ,, van zelf, wordt zy broofch. Van binnen ,, is de Schaal witagtig, met twee Lidtekens ,, voor de inplantinge der Spieren. De Tand ,, van het Scharnier is Kegelagtig, ftomp, ,, uitgeftrekt: geen zydelingfe heeft 'er plaats; ,, maar in de kleinere een overlangfe, die ,, gekarteld is. Zouden deeze kleine ook een ,, byzondere Soort zyn?"

Over de natuur en eigenfchappen van deeze Paarlmosfelen zyn den Heer PONTOPPIDANS,

DANS, Bisſchop van Bergen in Noorwegen, door den Inſpecteur of Toeziender op de Paarlvisſcheryën, in dat Ryk, van wegen de Kroon van Deenemarken, eenige Aanmerkingen medegedeeld, van welken ik hier, als inzonderheid ter zaake dienende, gebruik zal maaken, met dezelven woordelyk te vertaalen.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosſel.*

„ De geſtalte der Schulpen is bekend. *Zo* „ lang zy in 't Water ſtaan, zo lang bevindt „ zig de Viſch of de Slak bykans geheel „ buiten de Schaal, omtrent op die zelfde „ wyze als een Aardſlak, wanneer zy haar „ Huis draagt. Derhalven zyn de Schaa- „ len ook, zo lang zy in 't Water zyn, „ open; doch zodanigerwyze, dat men van „ den Viſch niets gewaar wordt: want hy „ heeft zig, met de helft zyner Schaal, in „ 't Zand verborgen. Wanneer men het „ Schulpdier ſchielyk opneemt, dan ziet men „ dat de Viſch, als gezegd is, zig buiten de „ Schaal bevindt, die zig alsdan langzaam in- „ trekt en de Schaal toeſluit. Men neemtze „ met de Hand, met Tangen of Houten „ Klemmers, op. Men kanze ook met een „ puntigen Stok opneemen, aan welken zy „ zig vast knypen, wanneer men dien regt „ in de Opening ſteekt, en zy blyven daar „ aan hangen; zo dat men ze dus ophaalen „ kan. Indien men daar mede de Opening niet „ op ſtaande voet treft, maar de Schaal aan-

„ roert,

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosfel.*

„ roert, zo fluiten zy zig toe. Zy kunnen „ op een harden Grond, gelyk op Steenen „ en dergelyken, niet ftaan; offchoon de „ Vifch 'er uit kruipt, en zig aldaar tragt vast „ te maaken: maar in Zandgronden kunnen „ zy, levendig daar op geworpen wordende, „ zig binnen vierentwintig Uuren weder vast „ zetten; anders moeten zy op de Zyde leg- „ gen. Het dikke End der Schaal is het „ voorfte deel, 't welk in 't Zand ftaat: het „ agterfte deel, als het fmalfte End der Schaal, „ fteekt boven het Zand uit, en daar aan „ wordt men ze gewaar. Klein zynde vindt „ men ze geheel in 't Zand verborgen. Op „ eenen zuiveren Zandgrond kunnen zy voort- „ gaan; doch dit gefchiedt zo langzaam, dat „ men het niet gewaar wordt dan aan het „ Gaatje of Sleufje, 't welk zy als een Spoor „ agter zig laaten. Daar de Grond Steenig „ is kunnen zy het niet doen. Een andere „ beweeging, dan de voorgemelde, wordt „ men 'er niet aan gewaar. Dus is het valfch, „ dat fommigen meenen; als of zy zig naar „ de Oppervlakte des Waters begaven, om „ van den Daauw bezwangerd te worden. „ Even zo onregtmaatig is ook het Gevoe- „ len, dat de Paarlen het Zaad zouden zyn, „ waar door deeze Schulpdieren voortgeplant „ worden: want, ware dit zo, dan moesten, „ ter plaatfe waar de meeste Paarlmosfelen „ zyn, ook de meeste Paarlen gevonden wor-

„ den:

„ den: doch de Ondervinding leert het tegen-
„ deel. Wy willen geen andere bewyzen daar
„ tegen ophaalen.

VI. Afdeel. XXXII. Hoofdstuk. *Paarl-Mosſel.*

„ Het is buiten twyfel zeker, dat de Schulp-
„ visſchen, gelykerwys andere leevende Die-
„ ren, door de vermenging van Mannetje en
„ Wyfje voortgeplant worden. Evenwel heb
„ ik geen het minſte onderſcheid, ten aan-
„ zien van de Teelleden, tusſchen dezelven
„ kunnen waarneemen. Alleenlyk wordt men
„ in 't midden van de Zomer aan dezelven,
„ en wel inwendig op de Schaal, een Wate-
„ rige zelfſtandigheid gewaar, die zig als het
„ helderſte en witſte Vorſchen-Schot of Zaad
„ vertoont. Deeze wordt vervolgens, op
„ 't end van de Zomer, gelyk men dezelve
„ bevindt, wat Korrelig, en ziet 'er uit als
„ of zy zig in kleine ronde Bolletjes verdee-
„ len wilde. Deeze Stoffe, nu, ſchynt haar
„ Zaad te zyn. De plaats, waar men eigent-
„ lyk vermoeden kan de Paarlen te vinden,
„ is aan het agterſte End der Schaal, in dat
„ gedeelte van den Viſch, 't welk men in
„ de Oesters de Baard noemt, en wel in de
„ beide Schulpen. Men vindt ook wel ſom-
„ tyds Paarlen in het voorſte deel, doch dee-
„ ze zyn altoos aan die zyde plat, waar me-
„ de zy tegen de Schaal aan leggen. Hier
„ uit kan men vermoeden, dat de Stoffe,
„ uit welke de Paarl beſtaat, eertyds week
„ moet zyn geweest, en dat de Viſch, die
„ daar

De Paarlen zyn het Zaad der Mosſelen niet.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosſel.*

„ daar ter plaatſe uitkruipt, en ze gevolgelyk tegen de harde Schaal aandrukt, zulks veroirzaakt hebbe. Niet zelden bevindt men, dat de Paarlen aan de Schaal vastgegroeid zyn, en dit zo wel de genen, die het regte Water hebben, als de roodagtig bruine. Dewyl, nu, deeze Kleur op de Schaal gevonden wordt, en ook ieder vastgegroeide Paarl de Kleur vertoont van de Schaal, waar op zy gegroeid is, zo kan men daar uit beſluiten, dat de Paarl en de Schaal van eenerley zelfſtandigheid zyn.

Zy komen uit de Schaal voort.

„ Geen Mosſel kan de Paarl van zelf verliezen, (gelyk doch eenigen dit meenen,) zonder eenig geweld te ondergaan, of van Menſchen Handen, of door andere Werktuigen, of van veelerley Toevallen. Het Vlies of de dunne Schaal, die de Paarl omkleedt, is aan de Zyde, welke naar de Schaal gekeerd is geweest, zo helder, dat men zeer duidelyk het Water of den Glans van de Paarl daar door heen kan zien: doch aan de andere Zyde gaat dit zo goed niet aan, en, ſchoon men met een Inſtrument wat van de Slymige zelfſtandigheid afkrabt, welke de fyne Schaal bedekt, kan men doch niet zo ver daar mede komen, om de gebreken, midden over de rondte, te bemerken. De Schulp, op welke de Paarl legt, heeft dikwils een gebrek in

„ haa-

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosſel.*

,, haare geſtalte, zynde of krom geboogen, ,, of korter dan de andere Schulp. Hoe ,, grooter de Paarl en hoe kleiner de Schulp ,, is, hoe duidelyker zig dit gebrek voordoet. ,, Niettegenſtaande zulks kan men doch van ,, buiten niet daar toe komen, om, eer de ,, Schaal geopend worde, te verzekeren, of ,, zy een Paarl bevatte of niet, en nog min- ,, der, welk Water de Paarl hebbe: want de ,, Mosſel kan, door toevallige omſtandighe- ,, den, een gebrek aan haare geſtalte hebben ,, bekomen; dewyl zy, nog klein en week ,, zynde, door een Steen of iets anders ge- ,, drukt kan zyn geworden. In ééne Schaal ,, kan men ſomtyds meer dan ééne Paarl vin- ,, den, die of allen goed, of waar van ten ,, minſten eenige goed zyn. De meeſten van ,, deze Paarlen zyn bruinrood, veelen wit- ,, of graauwagtig, eenigen zwart, doch de ,, minſten hebben het regte Water of den ,, behoorlyken Glans. Wanneer de Mosſel ,, op een Grond ſtaat, daar het Water ee- ,, nen onrustigen en ſterken Stroom heeft, ,, zo is zy altoos uitwendig bruingeel, doch ,, op een Modderigen Grond, en daar het ,, Water als 't ware ſtil ſtaat, daar is zy op ,, de Schaal zwart. Men kan evenwel niet ,, zeggen, of de Grond, dan de Kleur der ,, uitwendige zyde van de Schaal, de oirzaak ,, zy, dat de Paarlen grooter of kleiner, be- ,, ter of ſlegter, menigvuldig zyn, of ont-

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosfel.*

,, breeken. Men kan de Mosfel openen, zon-
,, der ze te dooden; en dezelve kan nog in
,, 't leven blyven, na dat men 'er de Paarl
,, uitgenomen heeft: maar, als menze van alle
,, Paarlen beroofd heeft, dan krygen zy 'er
,, geene meer".

Paarlvisfcheryen

De meefte Rivieren der Noordelyke deelen van Europa leveren Paarlmosfelen, en derhalve ook van deeze Paarlen uit. Op die plaatfen in Schotland daar men Zalm vangt, worden doorgaans ook Paarlen gevonden, in zwarte Mosfelen. Sommigen zyn zo fyn, zuiver, en zelfs ruim zo helder, als de Orientaalfche: ja men heeft wel honderd Ryksdaalders gegeven voor eene Schotfche Paarl (*). In Noorwegen zyn ook dergelyke gevonden, doch de meesten, die men voor de besten houdt, zyn Melkwit, met eenen Zilverglans. In 't Stigt Christiaanzand zyn verfcheide Rivieren tot de Koninglyke Paarlvisfchery beftemd, en de echte Paarlen, die jaarlyks, omtrent Sint Jan, en vervolgens, in die Wateren gevonden worden, behooren, als een Eigendom van de Kroon, aan haare Majefteit, de Koningin van Deenemarken. Het Schulpdier, waar menze uit krygt, is van de Zee-Mosfelen, die fomtyds ook wel een enkele Paarl geeven, daar in verfchillende, dat het de Schaal ovaal rond,

(*) *Tegenw. Staat van Schotland.* Amfterd. 1755, bladz. 412.

rond, en aan de beide enden breed en vlak heeft; zynde anders de Schaal, in dikte en kleur, met die der Zee-Mosfelen overeenkomftig (*).

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosfel.* in Sweeden.

De Paarlvisfcheryën in Sweeden hebben veelerley toevallen gehad. Het bevel van Koning KAREL den XI., van 't jaar 1691, dat zy aan de Kroon toebehooren zouden, werdt wel door de Ordonnantien des Ryks, van 't jaar 1723, vernietigd, maar vervolgens wederom op zekere manier, door het verbod van 1731, bevestigd. Het Koninglyke Reglement, van 't jaar 1736, laat alle op Schats- en Kroons-Gronden bevindlyke Paarlvisfcheryën, voor den tyd van drie Jaaren, aan zekere Onderneemers over. Eindelyk werdt, door de aanfchryving van het Koninglyk Kommercie-Kollegie en Staats-Komptoir, aan den Landshoofdman, in de Herfst van 1739 en in het Voorjaar 1740 verklaard, dat de Paarlvisfchery in Hallands-Leen ter proeve op eigen rekening van de Kroon zou worden uitgevoerd. Men kreeg, echter, in dat Jaar niet meer dan vyfentagtig ftuks Paarlen. In 't jaar 1741 vifchte men op de Lahomifche Elbe vyfenzestig ftuks beste en zevenenvyftig ftuks flegtere Paarlen. In 't volgende Jaar kreeg men 'er flegts drie-en-dertig. In 't jaar 1743 werdt,

(*) PONTOPPIDANS *Naturl. Hist. von Norwegen.* II. Th. p. 310, enz.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosfel.*

werdt, op den Ryksdag, geene Paarlvisfchery voorgenomen. Men kreeg 'er, in 't jaar 1744, niet meer dan zes ftuks. Hoe het, in 't jaar 1745, daarmede toegegaan zy, weet men niet, doch met dat Jaar hieldt de geheele Paarlvisfchery in Halland op, dewyl zy de Onkosten niet kon goedmaaken.

Halland is maar een zeer klein gedeelte van Sweeden, dat benoorden Schônen aan de Sond legt. In de overige deelen van dit Koningryk, inzonderheid in 't Noordland en Lapmark, heeft men veel ryker Paarl-Rivieren, en de Laplanders zyn de grootfte Paarlvisfchers van het geheele Ryk. Niettegenftaande zulks is het veel, zo men aldaar onder de honderd, ja duizend, Mosfelen ééne aantreft, die Paarlen bevat. Hier uit begrypt men, welk een menigte van deeze Mosfelen vernield wordt, om ééne Paarl te bekomen, die men 'er gemeenlyk als Speldekoppen, doch fomtyds ook van grootte als Zwaluwen-Eitjes aantreft. Van de kleinen, die als Zandkorrelen zyn, vindt men 'er wel meer dan twintig in één Schaal, doch van de middelmaatigen zelden meer dan twee of drie. Het Vleefch deezer Schulpdieren wordt niet gegeten, maar tot Lok-aas voor Visfchen aan den Hengel gebruikt.

Onder de Sweedfche Geleerden, die over dit ftuk der Natuurlyke Historie gehandeld hebben, verdient de Heer Doktor GISLER,

Lec-

Lector van de Natuurkunde te Hernosand, den meesten roem. Ik zal uit zyn Vertoog over de Paarlvisscheryën (*) het voornaamste hier te berde brengen.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFD-STUK. *Paarl-Mossel.*

In de Bergen vindt men geen deugende Paarlmosselen, maar wel in de Dalen of Valleijen, waar de Rivieren van de Bergen samenvlieten. De meeste Schulpen komen voor in de Rivieren die Oost en West loopen, doch men zal de beste en fynste Paarlen in zodanige Rivieren aantreffen, die Noord- of Zuidwaards vloeijen, en in Kuilen, daar de Zon dikwils op den Bodem schynt. Aan de Zuidelyke Oevers leggen zy, echter, veelal in de Schaduw, by Steenen, omgevallen Boomen en meest in diepe Holligheden. Onder de beroemdste Paarlstroomen in Angermanland, de Noordelykste Provincie van Sweeden, aan Lapland grenzende, is de Gideaô-Rivier, welke by Grunsund in Zee valt. Hier heeft men de grootste Paarlen, en in zulk een menigte gevonden, dat oudtyds een half Stoop daar van voor vyftig Plaaten verkogt werdt. Tegenwoordig is die geheel uitgevischt, hoewel 'er nog eenige weinige Paarlen in zyn, van zo aanmerkelyk grootte en fraaiheid, dat men zyn Reize wel betaald vindt, als men een

(*) *Der Königl. Schwed. Akad. der Wissenschaften Abhandlungen auf das Jahr* 1762. XXIV. Band. Hamb. & Leipz. 1765. pag. 64.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosfel.* een half dozyn Mosfels met Paarlen daar in aantreffen kan. De meeste andere Paarl-Rivieren, zo van deeze Provincie, als van die van Medelpad en Jemtland, Zuidwaards daar aan grenzende, zyn ook uitgevifcht: Inzonderheid die van het Dorp Borgfio, welken de Paarl-Infpector BERGSTROOM, in de Jaaren 1741 en 1742, tot den bodem toe van Paarlmosfelen deedt zuiveren, dezelven altemaal op den Oever fmyten en door 't openen van de Schaal om 't leven brengen. Dit is een voornaame reden van de vermindering der Paarlvisfcheryën in Sweeden, welke nog daar door vergroot wordt, dat men de Dammen, die gemaakt zyn om de Schulpen te kunnen vinden, in de Rivieren laat ftaan: waar door zy dan in drooge Zomers geheel uitdroogen, en dus ook het jonge broed vernield wordt. Zo is mede de Paarlvangst, in kleine Rivieren, geheel te niet gegaan, waar Molendammen of dergelyke Gebouwen in laater tyden zyn aangelegd, fchoon men op die plaatfen weleer een aanzienlyke veelheid aantrof van Paarlmosfelen.

Geftalte der Paarlmosfelen. „ De grootften, die een Vierendeel Elle „ lang en een dwarfe Hand breed zyn, en op „ Mos en Slibber zig aangezet hebben, zyn „ de besten. De kleine, die men hier in de „ Meiren en ondiepe Rivieren vindt, verdie- „ nen niet geopend te worden. (Derzelver „ Schaalen zyn kleiner, aan 't fmalle of bo-

„ ven-

„ venſte End meer ſamengedrukt en langwerpig, doch aan het onderſte of ſtompe End meer Buikig of rond.) In 't midden agter aan de Rug der Schaal bevindt zig een drie Vingerbreedte lange Hoornagtige Band of Scharnier, welk de Schaalen ſamenhoudt. Onder dit Scharnier zitten, binnen den Rand, aan de regter Schulp twee Uitwasſen als Tanden, tusſchen welken een ander dergelyk Uitwas van de ſlinker Schulp inſchiet; gelyk die Geleding, welke *Ginglymus* genoemd wordt. Daar aan hangt de onderſte Vingerdikke Pees of dwars-Band, met welken het Dier, te gelyk met eenen kleineren en dergelyken dwars-Band, aan het bovenſte End der Schaal, de Schulpen zo ſtyf te ſamen trekt, dat zy bezwaarlyk, zonder een Mes of dergelyk ſcherp Werktuig, te openen zyn. Twee andere Peesagtige Banden, in de langte van het Dier, zyn als de tegenwerkers daar van, en dienen om de Schaal te openen. Zy is van binnen zeer fyn glanzig en Zilverkleurig, gelyk ander Paarlemoer, doch aan den Rand bevindt zig een graauwe Zoom, van een vierde Duims breed, welke zig in de beide Schulpen rondom de Randen uitſtrekt, zynde in 't midden breedst. De beide Schaalen zyn van binnen met een dun Vlies, als een *Periosteum*, overtoogen, dat aan de Randen dikker, en een weinig plooijig of

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFD-STUK. *Paarl-Mosſel.*

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosfel.*

„ als met Franje is, en uitgefpannen wordt, „ wanneer de Mosfel gaapt; maar, als zy de „ Schaal toefluit, zig te famen trekt. Door „ deeze Plooijen weert zy Zand en andere „ Vuiligheden af, die met den Stroom haar „ tegen komen, Aan gedagte Huid vertoo- „ nen zig twee Bladerige graauwe en bruin- „ agtige Vliesjes, ter wederzyde van het Lig- „ haam des Diers, met welken het aange- „ hecht is aan de Schaal, en deeze maaken, „ alt 't ware, de Kieuwen of Longen uit, „ waar mede zy het Water, gelykerwys de „ Vifchen, inhaalen of inlaaten.

„ Het Lyf van het Dier zelf vertoont zig „ zeer eenvoudig, fpongieus, Tongagtig, uit „ den witten of bleekgeel van Kleur, langs „ den buitenften Rand in twee helften ge- „ deeld, daar inwendig, in de tusfchenwyd- „ te, twee paar lange fmalle Uitfchietzels of „ rimpels aan zitten. Voorts ziet men dui- „ delyk de Ingewanden, Bek, Maag, Lever, „ Darmen, het Hart met ééne holligheid, „ gelyk in de Visfchen, de Kuitzak, enz. „ Het Dier fteekt zyn Tongagtig Lighaam „ fomtyds, ten deele, door het bovenfte End „ der Schaal, maar meest en menigvuldigst „ van onderen, aan het onder-End, een „ goede Handbreedte uit, daar mede zig on- „ der aan den Grond vast houdende, naar „ andere plaatfen voorttrekkende, en wat dies „ meer is; zo dat dit eenvoudig Werkftuk

„ aan

„ aan het Dier voor Snavel, Buik en Pooten, „ te gelyk dient. De Mosfel ftaat altoos op „ zyn End fchuins, met de Opening naar „ den Stroom gekeerd. Aan de zyden der „ Kuilen ftaan zy meest met de Opening „ naar de diepte. Wanneer de Mosfel zig „ in Vryheid bevindt, dan is zy altoos een „ half Duim wyd open, en dan wordt men „ 'er een langzaame en gelyke Ademhaling „ of beweeging in gewaar, door welke de „ Schaal zig, met ongevaar een Stroobreedte „ verandering, meer of minder opent en toe- „ trekt".

VI. Afdeel. XXXII. Hoofd-stuk. *Paarl-Mosfel.*

Uit het Spoor 't welk zy in 't Zand maaken, blykt in deeze, zo wel als het in onze Slikmosfelen is opgemerkt *, dat zy voortgaan, niet alleen, maar ook dat zy, by Paaren, elkander naderen. By verandering van den Wind wordt men gewaar, dat zy de Schaalen uitfpannen, zig los maaken en veele Vademen ver door den Stroom laaten voortrollen; zettende zig dan weder fchrap. Als zy van den Grond opgenomen zyn, fteeken zy haar bleekgeel Tongagtig deel uit, en zuigen zig op nieuws vast. Komt menze op een Vierendeel Elle met een Stok of Tang naby, dan fluiten zy aanftonds de Schaal, doch, als men het dunne End van den Stok voorzigtig in de Gaaping fteekt, dan knypen zy de Schulpen zo vast toe, dat menze met den Stok uit het Water ligten kan. Zy fchynen

* Bladz. 151.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosfel.* Uitwendige Kentekenen der Paarlen.

nen, derhalve, het Zintuig van 't Gevoel zeer fcherp te hebben (*).

Deeze Schulpdieren beminnen, inzonderheid, zuiver, helder, koud en een weinig ftroomend Water, op een Kleijigen Grond, die met Zand en Steengruis bedekt is. Als het Rivierwater zeer bezet is met Yzeragtige of Okerdeelen, of dat het Dier geel Vleefch heeft, dan vindt men 'er geen goede Paarlen in. Die Mosfelen, welke van de gezegde grootte, zeer breed, en aan 't kleine End dik zyn, en wit Ingewand hebben, ftaande op een Kley-Grond in kleine Stroomen, geeven goede hope tot deugdlyke Paarlen. Dat zy Paarlen bevatten ontdekt men fomtyds aan een Groefje, 't welk van de heldere Vlak naar den Rand loopt, en eer het den Rand bereikt eindigt. In de flinker Schulp, aan 't kleine End, zitten de meeste Paarlen, die aldaar verfcheidentlyk by den Rand der Schulpen, tus-

(*) Dit meen ik, volgt uit het gezegde eer, dan *dat zy anders geen uiterlyken Zin, dan het Gevoel alleen, fchynen te hebben*, gelyk GISZLER zegt. Met reden merkt KALM aan, dat zy zekerlyk ook van Smaak niet onbegaafd moeten zyn, en my dunkt dat uit dit fluiten der Schulpen, voor 't aannaderend gevaar, een aandoening, naar Gezigt gelykenkende, is op te maaken, om nu van de Reuk en 't Gehoor niet te fpreeken. *Natices qui capiunt, non adverfo flatu fed fecundo adeunt, quoties Escam perfequuntur; nec voce ulla fed filentio agunt; utpote cum & olfaciant & audiant.* ALDROVAND.

tusfchen de beide dwars-Banden, geplaatst zyn. Aan het grootfte End en onder in de Schaal komen zelden Paarlen voor, en, die men 'er vindt, deugen niet. De Heer FISSCHER-STROOM brengt de volgende Kentekenen by (*). „ Wanneer de Mosfel, aan de éene „ zyde, vyf, zes, of meer, fcheef neder- „ gaande Streepen heeft: wanneer men op „ de zyden verhevene Knobbels aantreft: wan- „ neer de Schulpen zig, aan 't kleine End, „ ongewoonlyk omkrommen, en een diepe „ Voor dwars over de Schaal loopt. Hoe „ meer en dieper Streepen of Groeven, en „ hoe meer Knobbels voor handen zyn, en „ hoe krommer de Schaalen, hoe waarfchyne- „ lyker het is, dat men 'er Paarlen in zal vin- „ den".

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFD-STUK. *Paarl-Mosfel.*

Over den oirfprong en de aangroeijing deezer Mosfel-Paarlen, redeneert de Heer GISSLER aldus. „ In de Exkrementen van het „ Dier bevinden zig dunne, byna onzigtbaa- „ re glinfterende Schubbetjes, die in zelfftan- „ digheid en kleur de inwendige witte Schaal „ volkomen gelyken. In de Darmen en dee- „ len die den Endeldarm aan het ftompe End „ naast zyn, zitten, by een zeer groot Deel, „ eenige zeer kleine, zeer fyne, doorfchy- „ nende, ronde Paarlen, zo groot als Spel-

Haar oirfprong en aangroeijing.

„ de-

(*) Gezegde *Abhandlungen auf das Jahr* 1759. bladz 142.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFD-STUK. *Paarl-Mossel.*

„ dekoppen; ja ook wel grooter dan Hennep-
„ zaad; benevens eenige hoekige, heldere en
„ en mismaakte Paarlen by elkander. Vervol-
„ gens vindt men altoos grooter Paarlen in
„ de Huid, welke de Schaalen bekleedt, tus-
„ schen de Schyven der Huid zelf ingesloo-
„ ten. De weg en voortgang, nu, der Paar-
„ len hangt ten deele af van de zitplaats in
„ de Huid, ten deele van de Gestalte der
„ Schaalen zelve. De regte weg is, van het
„ onderdeel en middelpunt des Lighaams van
„ het Dier, scheef uitwaards tot aan den
„ Rand, alwaar de Paarl altoos volkomen
„ ryp zit, of in de Huid beslooten zynde,
„ of vastgegroeid aan de Schaal. In 't laat-
„ ste geval bekomt zy haare Laagswyze toe-
„ neeming met de Schaal, zynde ook bruin
„ of helder, naar dat het gedeelte der Schaal
„ is, by het welke zy zig bevindt: in 't an-
„ dere Geval wordt zy ook langs de Schaal
„ naar den Rand voortgeschooven, 't welk
„ uitwendig de gedagte Groef veroirzaakt,
„ welke een Kenteken is van de tegenwoor-
„ digheid der Paarlen. Dat de Paarl, in haar
„ beschreeven koers, tusschen de Huid uit-
„ waards gedreeven wordt, kan alleenlyk ver-
„ oirzaakt worden, door de gedagte naar
„ Ademhaaling zweemende beweeging: dat
„ zy Laagswys' aangroeit komt met de Struc-
„ tuur van het inwendige bekleedzel der
„ Schulpen overeen: en haare verschillende

„ Ge-

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosfel.*

„ Geſtalte is van de zitplaats afhanglyk. In „ de holle Schaal is zy rond, doch naar den „ Rand voortgaande wordt zy in meer lang- „ werpige en op verſcheide wyzen rondagti- „ ge Geſtalten gerold.

„ Eene regte goede Paarl, derhalve, is een „ in de onderſte deelen van de Mosſel eerst „ aangevangen, en met derzelver Schaalagti- „ ge natuur overeenſtemmend, rond toebe- „ reid, zeer klein en helder ſtukje Paarle- „ moer, dat door de Levensbeweegingen des „ Diers, inzonderheid de Ademhaaling; te „ gelyk met de fyne Vezeltjes tot de glinſte- „ rende Schaal, tusſchen de Laagen der lee- „ vendige Schaalhuid gedreeven wordt, en „ onderwegs eene Laagswyze Jaarlykſe aan- „ groeijing bekomt, tot dat het aan den ui- „ terſten Rand der Schaalhuid ſtaan blyft, of „ onder zynen voortgang van een Schyfje der „ Schaalhuid wordt terug gehouden, groeijen- „ de daarmede aan de Schulp vast, en dan „ vervolgens daar zitten blyvende. Naar dat, „ nu, deeze aangegroeide Paarlen een langer „ tyd in de Schaal gezeten hebben, zyn ook „ de Laagen boven aan dezelven menigvuldig „ over de Paarl zelve heen vermeerderd, zo „ dat zig eindlyk aan de Schaal als een Bo- „ chel vertoont, en, wanneer men dezelve „ opent, daar in een graauwagtige Paarl ge- „ vonden wordt. De vast gegroeide zyn ook „ altoos digt aan den Rand gedreeven, waar „ de

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFD-STUK. *Paarl-Mosſel.*

„ de Schaalhuid ſtrakker geſpannen, en de „ Schaal niet zo hard en glad is. Somtyds „ vindt men verſcheide Paarlen, tot zeven „ toe, in een zelfde Mosſel, doch ſlegts aan „ het bovenſte en onderſte End op eene Ry, „ nevens elkander aan den Rand, ieder in „ een Beursje der geplooide Huid, die in „ deugd en grootte verſchillende zyn, gelyk „ twee witte en één graauwe, of allen graauw, „ enz".

Manier om de Paarl-Mosſelen te bekomen.

De Paarlvisſchery beſtaat in het ophaalen der Paarlmosſelen, en in het openen derzelven om naar Paarlen te zoeken. Daar 't Water ondiep is, kan men ze met de Handen grypen: daar 't dieper is gaan de Paarlvisſchers ſomtyds langs een Stok neder, en vatten de Mosſelen met hunne Toonen. Anderszins wordt ook wel een Vlotje gemaakt, met een Gat in 't midden, door 't welke men een Houten Tang tot op den Grond ſteekt en dus de Mosſelen ophaalt. Het Vlot is van onderen wit geverwd, en wordt door een Steen zodanig tegengehouden, dat het maar langzaam afdryft met den Stroom. Een Man, met zyn Aangezigt over 't Gat leggende, kan de Mosſelen zien en met de Tang vatten. Door middel van zulk een Toeſtel kan hy wel duizend Mosſelen in een Dag ophaalen: doch, daar het eenige Ellen diep is of troebel Water, gaat zulks niet aan.

Dus een menigte van Paarlmosſelen bekomen

men hebbende, zo is de Vraag, hoe 'er de Paarlen best uit te haalen zyn. Smyt menze op 't Land, zo gaapen zy wel draa, en fterven, zo zy in de Zonnefchyn leggen, binnen 't half Uur. Veelen fteeken 'er het Mes in, en fnyden de Banden los, waar door het Dier ook onfeilbaar fterven moet. Dit heeft een ongelooflyke vernieling van deeze Schulpdieren, tot groot bederf van de Paarlvisfchery in Sweeden, te weeg gebragt. De Heer GISSLER ftelt derhalve een Manier voor, om de Schaal te openen, en de Paarlen uit te haalen, of naar dezelven te zien, zonder befchadiging van het Dier: als volgt.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosfel.*

„ Neem eene enkele Mosfelfchulp, met het „ ftompe End, in de regter Hand, en, de hel„ dere Zyde naar u toekeerende, zo fteek „ voorzigtig het kleine fpitfe End der Schaal, „ fcheef tusfchen en langs de ongevliesde „ Schaalranden der Mosfel, die men wil ope„ nen, tot aan de Huid, twee Duim boven „ den dwars-Band aan het ftompfte End. Men „ houdt, inmiddels, de Mosfel met de flin„ ker Hand, en, de Schulpen dus een Vin„ gerbreedte van elkander geboogen hebben„ de, brengt men de Slinker Duim midden „ in de Schaal, dwars over de Opening, en „ onderftut tevens de beide Schulpen, dat zy „ zig niet te famentrekken: dan beziet men „ voor in de Schaal, aan de Randen, op de „ gedagte plaatfen, naauwkeurig, of zig ee„ ne

Hoe dezelven te openen.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFD-STUK. *Paarl-Mosfel.*

„ ne ronde verhevenheid aan de Schaalhuid „ vertoone; in welk Geval men de Paarl „ met den Vinger uitneemt, zonder de Huid „ verder los te fcheuren of meer te befcha- „ digen, dan wat de kleine Opening aangaat, „ door welke de Paarl uitfpringt. Wil men „ de Oogen niet alleen betrouwen, maar de „ begeerde kostbaarheid tevens met den Vin- „ ger voelen, zo opent men de Schaal een „ weinig wyder met de enkelde Schulp; dan „ kan men den Vinger voor in de Gaaping „ fteeken en voelen rondom langs den rand „ van de Schaalhuid heen, als wanneer men „ alles gewaar kan worden, tot het kleinfte „ Zandkorreltje toe, dat zig daar bevinden „ mogt. Ter plaatfe, daar men de Schulp „ tusfchen de Randen in fteekt, aan het ftom- „ pe End, is de kragt van de Mosfel; doch „ in 't midden, daar men de beide Schulpen „ met den flinker Duim onderftut, hebben „ zy de minfte kragt, zo dat men daar ge- „ makkelyk de Schulpen van elkander kan „ houden. Wanneer men de enkelde Schulp, „ op gedagte manier, voorzigtig inbrengt, en „ zorge draagt van de Schaal niet te bree- „ ken, noch de Peezen in 't Scharnier te be- „ fchadigen, zo blyft de Mosfel leeven, en, „ nadat zy dan weder fpoedig in 't Water „ geworpen zyn, ziet menze des anderen daags „ wederom met de ftompe Enden in de Grond „ ftaan, om te arbeiden tot haar Leevens-on- „ derhoud en Voortteeling". „ Ik

„ Ik heb gezegd, dat men de Mosſelen o- penende, die Paarlen hebben, altoos de Paarlen in de geplooide of gekreukelde Huid vindt, aan den buitenſten Rand van dat Vlies, 't welk de Schaal bekleedt, *Periosteum* van my genaamd. Zit de Paarl boven het witte der Schaal, zo is zy wit; doch, in het Vlies boven den graauwen Zoom zittende, aan den uiterſten Rand van de Schulp, dan is zy graauw, en dus, hoe verder inwaards zittende, hoe beter. Heeft de Paarl haare zitplaats midden tusſchen het uiterſte der Schaal en den graauwen Zoom, zo is zy ten deele wit, ten deele graauw. De Paarl aan de eene kant plat zynde, zo beſpeurt men, dat de Huid aan de platte zyde zeer dun is, en de Paarl zelf tegen de Schulp afgewreeven, het welk zonder beweeging niet geſchieden kan. Uit de zelfde oorzaak zyn eenige Paarlen, ja de meeſten, zo wonderbaar met verheffingen en verdiepingen gekromd, veelen rond, halfrond, langwerpig, Kegelvormig, enz: andere aan beide Enden wit, met een graauwen Ring in 't midden, daarom heen: eenigen als van elkander gezaagd en weder te ſamen gedrukt, rimpelig en mismaakt. Ik heb nooit een witte Paarl gevonden die vastgegroeid ware: alle aan de Schaal vast zittende waren graauw of anders wanſtaltige ſtukken. Hoe verder

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFD-STUK. *Paarl-Mosſel.* Verſchil der Mosſel-Paarlen.

VI. AFDEEL XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosſel.*

„ de Paarl inwaards zit in de glanzige Schulp, „ hoe harder zy is: terwyl die, welke ge- „ heel digt aan den Rand zitten, zo voos „ zyn, dat men dezelven met een Mes door- „ ſnyden en de Laagen tellen kan. In 't al- „ gemeen zyn alle graauwe Paarlen voozer „ dan de witte, en, wanneer een graauwe „ Rand om de Paarl zit, laat zy zig met de „ Tanden doorbyten.

„ Om een deel witte Paarlen groeit een „ graauwe Laag, wanneer zy taamelyk groot „ geworden zyn: doch men kan dezelve ge- „ makkelyk met een ſcherp Mes afſchillen, „ als wanneer de Kern, inwendig, zeer goed „ en helder is. Op een Kleijigen Grond val- „ len de heldere Paarlen blaauwagtig wit, „ maar op een Zandigen en zuiveren Steen- „ agtigen Grond geheel wit en klaar. Som- „ tyds vindt men de Kern inwendig graauw, „ met witte nog taamelyk goede Laagen van „ buiten daar om heen. Dit komt daar van, „ dat zy, eerst aan den graauwen Zoom des „ Rands gezeten hebbende, naderhand, groot „ geworden zynde, door de ſamenknypende „ Lippen van de Schaal, inwaards, naar den „ helderen bodem is gedreeven; daar zy al- „ toos een witter Kleur bekomen. Somtyds „ wordt de uiterſte Huid, aan den rand der „ Schaal, geſpannen, en zy vallen uit, zo „ dat zig in de Schaal ſlegts de Weg ver- „ toont, dien de Paarl gegaan heeft. Der-

„ hal-

„ halve vindt men ook, nu en dan, eene „ Paarl vry leggende in het Zand, en treft „ by geval ook wel eene Paarl aan in de Krop „ van Eenden en Ganzen, die klaar en glin- „ ſterend Kwartszand verſlinden.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosſel.*

„ De graauwe Paarlen kan men verbeteren „ door het gedeelte der Huid, waar in zy „ beſlooten zyn, in de leevende Mosſel „ voorzigtig los te maaken, waar door de „ Paarl in de holte van de Schaal valt, en „ dus vervolgens, zekerlyk, witte Laagen, „ by haaren volgenden wasdom, verkrygt. „ Zodanig eene Paarl vertoont zig blaauw- „ agtig, wanneer zig maar weinige Laa- „ gen daar om heen gezet hebben. Dof wit- „ te Paarlen worden een weinig zuiverer, „ wanneer menze in een Fleſch met Water „ in de Zonnenſchyn zet. Als men de bin- „ nenſte Laag neemt van de glanzige Schaal, „ dezelve fyn ſtoot, en zulk eene Paarl, „ daar in gebonden, in een ſtukje Lywaat in „ de Zonneſchyn plaatst, bevogtende die da- „ gelyks met eenig Water, zo worden zy ook „ nader tot de begeerde helderheid gebragt: „ doch, 't gene de Natuur zelf uitvoert, is „ altoos het beste".

Hoe de Paarlen te verbeteren.

De Heer GISSLER zegt dat de Ouderdom der Paarlmosſelen omtrent aan de evenwydige Streepen, die ze op haare Schulpen hebben, af te neemen is, en dus beſluit hy, dat zy honderd Jaar en daar over kunnen leeven.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosſel.*

Wat bewys hy hier voor hebbe, is ons onbekend. Voorts merkt hy aan, dat buiten, op de hoogſte uitranding, digt aan het ſtompſte End, altoos een glinſterende Vlak is op alle oude Schaalen, door het afſpringen of afſlyten van de buitenſte graauwe Laag. Zulke Mosſelen, zegt hy, behooren onder de oudſten van haar Geſlagt. Hy ſchryft zulks toe aan de afſlyting op een Zandgrond, en zegt, dat de genen, die tusſchen Steenen in de Grond vast zitten, zulks niet hebben. Hoe kan LINNÆUS dan, als een algemeen Kenmerk van deeze Soort van Gaapers, opgeeven, dat zy de Billen ontbolſterd hebben: ja, hoe kan hy deeze Doubletten, die zig weezentlyk aan beide Enden ſluiten, tot dit Geſlagt t'huis brengen?

Die, welke Paarlen in hebben, zien 'er altyd van buiten ruuw, oneffen en leelyk uit, zegt GISSLER: ook merkt hy aan, dat zy wel van Wormen doorboord worden: des het bedenklyk is, of niet de zelfde oirzaak te ſtellen zy van de groeijing der Mosſelpaarlen, als wy vervolgens zien zullen plaats te hebben in de Oeſter-Paarlen.

Paarlen in Duitſchland gevonden.

In Sweeden niet alleen, maar ook in andere deelen van Europa, worden Paarlen gevonden in Zoet Water Schulpen. Men heeft in Lyfland en Ingermenland Paarlvisſcheryën, doch in geen andere Beeken of Rivieren, dan wier Water friſch en helder is, en waar in

zig

zig Forellen onthouden. Men vindtze flegts daar in van het midden van July tot het midden van Augustus. In Oosterbothnie, dat tot Finland behoort, zyn verscheide Stroomen, waar men om St. Jan Paarlen vischt. In 't Hertogdom Luneburg, in de Luhe by Winsen, worden Mosselen gevonden, die Paarlen draagen, wier schoonheid de Oosterschen trotseert. Niet ver van Augsburg is een Meirtje, waar in veele Zoet Water Schulpen leggen, die geelagtige Paarlen bevatten, met eenen Zilverglans. In 't Bisdom Pasfau, by de Stad van dien naam, worden in de Rivier Ilse Mosselen gevischt, die schoone Paarlen draagen, waar onder eenigen de Indische niet ongelyk. Sommige Rivieren van Beijeren leveren Paarlmosselen uit. In de Rivier van Bohemen, Watawa genaamt, vindt men ook schoone Paarlen, die onder de Europischen niet van de geringste zyn. De Moldau zou dergelyke Paarlschulpen voeren. In het Zand van de Rivier Queifs, tusschen de Lausnits en Silezie, worden somtyds Paarlen gevonden, die van zodanige Schulpen uitgeworpen zyn. De Elster, in Voigtland, is rykelyk voorzien vanPaarlmosselen. Niet ver van Oelsburg vindt men, in deeze Rivier, zo schoone Paarlen, dat de voorige Koning van Poolen, Hertog van Saxen, Strandryders aanstelde, om toe te zien, dat niemand, dan de ge-

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosfel.*

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mosſel.*

genen, die daar toe bevoegd waren, dezelven opzogt (*).

„ Ik zelf, (zegt LESSER (†), van wien „ wy dit ontleenen,) bezit daar van een „ *Paarlen-Trog*, (gelyk men die Schulpen „ noemt,) in wier ééne zyde, vooraan, een „ Paarl zit, die zo groot is als een Erwt, glad, „ en byna geheel rond. Zy is Zilverkleurig, „ doch, wanneer men haar op verſcheide „ wyzen tegen 't Licht draait, ſpiegelen zig „ veelerley Regenboog-Kleuren, daar op, „ als in een Opaal-Steen. Onze Wateren „ (vervolgt de Pastoor) ſleepen ook, doch „ zeldzaam, Mosſelen met zig, die kleine „ Paarlen in hebben, waar van ik weleer het „ volgende Berigt gaf (‡).

„ Toen ik, voor eenige Jaaren, een Vyver „ liet uitdiepen, bevonden zig in de Slyk „ veele Mosſelen, die de gemeene Man al- „ hier Padden-Mollen noemt. Ik liet 'er „ een deel van openen, om Waterverwen „ voor myn Schilderwerk daar in te doen, „ en men vondt in ieder Schulp byna eene „ Paarl, zo groot als een Anys-Zaadje, die „ aangegroeid was. Dit bewoog my, om „ zelf

(*) In Lotharingen en elders in Vrankryk zyn ook Paarl-visſcheryën, zie de *Tegenw. Staat* van dat Ryk, Tweede Deels Register.

(†) *Testaceo-Theologie* p. 966, enz.

(‡) *Hamb. Gel. Ber.* van 1735. p. 726.

„ zelf nog eenige Mosſelen open te maaken, „ en te onderzoeken; doch ik vond 'er in „ geenen, dan die regt groot waren, nog eeni- „ ge. Ik liet daar op in de volgende Maan- „ den, en naderhand, nog twee Jaar lang, in „ alle Maanden, als de Vyver niet toege- „ vrooren was, eenigen van de grootſte Mos- „ ſelen daar uithaalen, en zag ze naa, doch „ heb 'er nooit Paarlen in aangetroffen, dan „ alleenlyk op 't end van July en in 't begin „ van Augustus, en nooit meer dan éene in „ ieder Mosſel. De meeſte Paarlen zyn als „ halve Kogeltjes, met eenen Zilverkleurigen „ doch doffen Glans op haare rondte, zynde „ aan die zyde, waar mede zy aan de „ Schulp vast zitten, geelagtig. Ik ben, ver- „ volgens, in dit ſtuk bevestigd geworden, „ toen ik in de Rob van een Forel een Paarlt- „ je, wat grooter dan een Geerstkoorn, aan- „ trof, dat vermoedelyk zulk eene Paarlmos- „ ſel ontvallen en van den Viſch ingeſlokt „ zal zyn.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFD-STUK. *Paarl-Mosſel.*

„ Hier valt nu de Vraag, of de Oostindi- „ ſche Paarlen beter dan de Europiſchen zyn? „ De Heer Doktor EBERHARD mag hier op „ antwoorden, die, in zyne Verhandeling over „ den Oirſprong der Paarlen (*), aldus ſchryft. „ Dewyl wy dit byzondere geluk hebben, „ dat

Waardy der Europiſche Paarlen.

(*) *Abhandl. von den urſprung der Perle.* Halle 1751. Octavo. Cap. VI. §. 61. p. 142.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Paarl-Mossel.*

„ dat wy niets hoog ſchatten willen, 't geen „ niet ten minſte duizend Mylen ver van ons „ afſtandig is, of eenen Ouderdom van eeni- „ ge honderd Jaaren heeft: zo moeten de „ Oostindiſche Paarlen zekerlyk de besten „ zyn, offchoon de Europiſche niet minder „ voortreffelyk waren. Eenige Juweliers be- „ dienen zig van dit vooroordeel, om de ge- „ nen wat duurder te verkoopen, die in geen „ agting zouden zyn, als men wist, dat zy „ in onze nabuurſchap gegroeid waren. Dus „ moet menig Europiſche Paarl haar Vader- „ land verloochenen, en zig onder een groot „ getal Indiſche als naturalizeeren laaten. „ Doch andere Natiën gaat het in dit Stuk „ niet beter. De Chineezen moeten onze „ Salie hoog ſchatten, dewyl die uit zo ver- „ re Landen komt, en onze benevens de A- „ merikaanſche Paarlen worden, om die zelf- „ de reden, in Oostindie voor wat raars ge- „ houden. Doch dit vooroordeel heeft zig „ niet van alle Européers meeſter gemaakt. „ TAVERNIER, die zeer groote kenner der „ Edele Geſteenten, verhaalt, dat eenige in „ Beijeren gevonden Stukken duizenden waar- „ dig zyn. Dat ook de Lyflandſche Paarlen „ niet ſlegt zyn moeten, kan men reeds daar „ uit zien, dat, zo de Heer JETSE berigt, „ de Keizerin aan de bezitters der Vyveren, „ waar in de Paarlen geviſcht worden, voor

„ ie-

„ ieder Loot Paarlen van de eerfte grootte
„ zestig Roebels betaalen laat".

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK.

(30) Gaaper, *die de Schaal langwerpig en breed, aan den Grondfteun fmaller en famengedrukt heeft.*

XXX. *Mya Perna.* Breede Mosfel.

Deeze, die D'ARGENVILLE *la grande Moule de Magellan* noemt, heeft, zegt hy, een Violetkleur, gemengd met Purper en Agaat. Zy is by de Straat van Magellaan afkomftig, en mag wel den naam voeren van *de groote* Magellaanfche Mosfel. Wy hebben 'er van vyf Duimen lang en drie Duim breed: die Purper, Violet en Roozekleurig, of fchoon blaauw zyn, met verfcheiderley veranderingen.

(31) Gaaper, *die de Schaal Tongagtig, aan't end met een lang Scharnier heeft, dat halfrond is.*

XXXI. *Mya Volfella.* Baard-Knyper.

Tot deeze Soort behooren die langwerpige Doubletten, daar men den naam van *Peul-* of *Boe-*

(30) *Mya* Testâ oblongâ dilatatâ, Basfi anguftiore compresfâ. M. L. U. 470. N. 10 *. ARGENV. *Conch.* T. 25. (22.) f. N. KNORR *Verzam.* V. DEEL Pl. 25. fig. 1.

(31) *Mya* Testâ Linguiformi, Cardine terminali depresfo femi-orbiculato. M. L. U. 471. N. 11. *Muf. Tesfin.* T. 6. f. 3. RUMPH. *Muf.* T. 46. f. A. GUALTH. *Test.* T. 90. f. H. KNORR *Verzam.* V. D. Pl. 2.

VI. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK.

Boereboon - Doublet; en, volgens RUMPHIUS, dien van *Baardknyper* aan geeft. De grootften zyn, zo die Autheur aanmerkt, drie en vier Duimen lang, doch zo fraay niet als de kleinere, die beter naar een Tang of Chineefche Baardnyper gelyken. Deeze zyn een kleine Vinger lang, wat krom als een Zabel, donkergraauw of Aardverwig. Men vindtze in groote Klompen, van zeventig of tagtig, by een, door middel van een ruig Mos te famen gegroeid zynde. Zodanig is de langte, omtrent, van dat by GUALTHIERI, 't welk veel breeder is, naar reden van de langte, dan 't gene ik, volgens een zeer fraay Exemplaar, op de Tweede Plaat in 't Vyfde Deel der Verzameling van gekleurde Hoorens en Schulpen, ftrekkende tot een Vervolg van KNORR, heb doen aftekenen.

XXXII. *Mya Arctica.* Noordfch Boontje,

(32) Gaaper, *die de Schaal geftreept heeft, de Kleppen met twee eenigszins gedoornde Ruggen; 't Scharnier ongetand.*

Aan de Kust van Noorwegen, in de Noorder-Oceaan, onthoudt zig zodanig een Doubletje, dat de grootte van een Boon heeft en de Geftalte van eene Noachs Ark, bleek en ruuw. Van vooren is het ftomp en platagtig, van

(32) *Mya* Testâ ftriatâ, Valvulis carinis duabus fpinulofis, Cardine edentulo. *Syst. Nat.* XII.

van agteren korter en eenigermaate fcherp. Het voorfte deel loopt, van de Billen af, uit in twee ver afftandige hoeken, die aan den voorkant eenigermaate gedoornd zyn. Van binnen is de holligheid Melkwit. Het heeft naauwlyks een Scharnier. VI. AFDEEL. XXXII. HOOFD-STUK.

XXXIII. HOOFDSTUK.

Befchryving van 't Geflagt *der* SCHEEDEN, *waar in de* Geuten, Mesfehechten, Peul- *en* Boereboon-Doubletten *begreepen zyn.*

'T Woord *Solen*, dat hier tot een Geflagt-naam gebruikt wordt, is zuiver Griekfch, en heeft, in die Taal, een Geut of Waterleiding betekend. By de Heelkundigen werdt het gebruikt voor die holle Spaanen of Laaden, waar in men een gebroken Been of Arm legt; by de Ontleedkundigen voerde het Kanaal van 't Ruggemerg deezen naam. Men vindt derhalve ook, dat de Ouden reeds getwist hebben, of de *Solenes* eenkleppig dan veelkleppig waren; gelyk RUMPHIUS dus de Wormbuizen *Solenes folidi*, als uit één ftuk beftaande, getyteld heeft. Thans noemt men flegts de zodanigen, als die van dit Geflagt, *Solenes* of SCHEEDEN, in 't Franfch *Manches de Couteaux*, dat is Meshechten. Naam.

De

VI. AFDEEL. XXXIII. HOOFD-STUK. Kenmerken.

De Kenmerken beſtaan in een Schaal die langwerpig en tweekleppig is, wederzyds gaapende, hebbende tot Scharnier een Elswyzen, omgeboogenen, dikwils dubbelen Tand, niet ſluitende in de tegenover-Schulp: den zydrand ſlaauwer. Het Dier behoort tot het Geſlagt der *Ascidiæ*, gelyk in de voorgaanden.

Soorten.

Tien Soorten zyn 'er thans van dit Geſlagt bekend, waar onder zes voorkomen in de Europiſche Zee-Wateren.

XXXIII. *Solen Vagina.* Geut-Doublet.

(33) Scheede *met eene overal even breede, regte Schaal; het ééne End gerand; de Scharnieren ééntandig.*

Aan deeze Soort geeft men gemeenlyk den naam van *Geut-Doublet*, en ook wel van *Mesſehecht*, daar de geſlooten Schulpen niet kwaalyk naar gelyken. Ook ſtaat by RUMPHIUS, dat menze in 't Neerduitſch *Orgelpypen* noemt. Zy hebben, zegt die Autheur, de langte van vier en vyf Duimen, de breedte van een Vinger, zyn dunſchaalig, uit den ronden wat plat, aan de eene zyde door een Vel-

(33) *Solen* Testâ lineari rectâ; extremitate alterâ marginatâ; Cardinibus unidentatis. M. L. U. 472. N. 12. *Syst. Nat.* XII. Gen. 304. RUMPH. *Muſ.* T. 45. f. M GUALTH. *Testar.* T. 95. f. D. ARGENV. *Conch.* T. 27. (24.) f. K. KLEIN, *Ostracol.* T. 11. f. 65. KNORR, *Verzam.* I. D. Pl. 28. f. 3.

Velletje wat ſamengevoegd, aan de andere los, doch niet wyd gaapende, dewyl aldaar, kort agter de Gaaping, ook een Velletje is. De beide Enden zyn open, doch het eene is regt, het andere ſcheef rondagtig afgeſneeden. Men vindtze overend ſtaan in een zuivere Zandgrond, aan den rand van 't laagſte Water, daar de Wal begint ſchuins af te gaan, doch zitten zo diep, dat menze uitgraaven moet, wordende het Dier, dat 'er in zit, anders zeer hard en onverteerbaar zynde, van de Chineezen ingepekeld en gegeten. De Kleur van de Schaal wordt gezegd lichtbruin te zyn, ſomtyds met witte Plekken en Straalen. Schoon gemaakt zyn de Oostindiſche Geut-Doubletten Roozerood of geelagtig van Kleur, met witte Streepen.

VI. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

(34) Scheede *met eene overal even breede, regte, Schaal, het éene Scharnier tweetandig.*

XXXIV. *Solen Siliqua.* Mesſehecht. Pl.CXVII. *Fig.* 1.

Dewyl hier de regte Scheede bedoeld wordt, zo moet het de Afbeelding M zyn van D'AR-

GEN-

(34) *Solen* Testâ lineari rectâ, Cardine altero bidentato. *Faun. Suec.* 2131. M. L. U. 473. N. 13. ROND. *Test.* 43. BELLON. *Aquat.* T. 414. f. 2 LIST. *Angl* T. 5. f. 37. BONANN. *Recr* II. T. 57. GUALTH. *Test.* T. 95 f. C. ARGENV. *Conch.* T. 27. (24.) f. M. PLANC *Conch.* T. 3. f. 6. GINANN. *Adriat.* II. p. 37. T. 27. f. 170.

VI. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

GENVILLE, door hem het Wyfje getyteld, daar die Heer dan verder de Afbeelding van geeft met het Dier, welke door my in *Fig.* 1, PLAAT CXVII, is overgenomen. Men ziet daar dit Schulpdier van onderen, en in die gedaante, zegt hy, welke het heeft, wanneer het zig wil intrekken binnen zyne Schulp: als dan trekt het zig zo geweldig op zyne Punt ſamen, dat aldaar zulk een zonderlinge zwelling veroirzaakt worde. De twee Buisagtige openingen, aan het voor-end, dienen tot Ademhaaling, zo hy aanmerkt, en tot inhaaling van Water. „ De twee Schulpen, (zegt „ hy verder, die als twee helften zyn van „ een hollen Cylinder, zyn met geplooide „ Vliezen bedekt en ſamengehecht door een „ Veerkragtig Ligament, dat zig in de Figuur „ vertoont. Zy beſluiten, in het onderſte ge„ deelte, eene Poot, die, niet in het Zand „ ſteekende, zig tot aan de helft der Schul„ pen wegtrekt, en beſtaat uit een week „ Vleeſch, uit Cirkelronde en overlangſe Ve„ zelen, welke tot de voortgaande beweeging „ ſtrekken van het Dier. Alles kruipt bin„ nen die Schulpen, uitgenomen de Knob„ bel, die dikker is dan de wydte van de „ Schaal. Boven deeze Poot, en in het bo„ venſte gedeelte van binnen, zyn verſcheide „ Vliezen, in haar Natuurlyke ſtaat, ge„ plaatst, die de twee Buizen van den Kop „ formeeren. Twee Voeten diep boort zig

„ dit

„ dit Schulpdier in het Zand, en maakt dus „ een rond Gaatje, waar men het uit kan „ doen komen, door middel van eenige Korreltjes Zout daar in te werpen: want het „ kan geen Zout verdraagen, en ſluit daar „ voor de Openingen aan 't end, die het, „ als gezegd is, tot de Ademhaaling ſchynt „ open te moeten houden. Zonderling is 't, „ dat dit Schulpdier, in Zout Water leevende zulk een afkeer heeft van Zout. Men „ haalt het dan uit het Zand met een puntig „ Yzer, *Dardillon* genaamd".

VI. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

De gewoone Kleur der Schulpen, zo hy aanmerkt, is vaal en Agaatagtig: men vindt 'er ook, die Violet en bruin geſpikkeld zyn. De Oostindiſche, voegt hy 'er by, zyn Roozekleur. RUMPHIUS heeft reeds deeze met die van de Middellandſche Zee vergeleeken, alwaar zy by de Grieken *Sulinees*, en by de Italiaanen, zegt hy, *Languetti* geheten worden. By JOHNSTON vondt hy den Venetiaanſchen naam *Cappa longa*, en den Bononiſchen *Peſche Canella*. PLANCUS getuigt, dat de Mannetjes *Solen*, volgens ATHENÆUS en PLINIUS, ja RONDELETIUS zelf, een blaauwe Schaal heeft, met witte dwars-Streepen en geele Streepen overlangs getekend: daar het doch de zelfde ſchynt te zyn als deeze Soort, die aanmerkelyk van de volgende verſchilt.

(35) Schee-

VI. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK. XXXV. *Solen Ensis.* Peul-Doublet.

(35) Scheede *met de Schaal overal even breed en een weinig gekromd; het ééne Scharnier tweetandig.*

De kromte, die 'er bekwaamelyk den naam van *Peul-Doublet* aan kan geeven, onderſcheidt deeze Soort genoegzaam van de voorgaande, en ik oordeel, dat alle de *Solenes* van LISTER hier toe te betrekken zyn: zo wel als die: welke D'ARGENVILLE het Mannetje noemt, in zyne Figuur L vertoond, hebbende de helft van haaren Rok Violet, de andere helft bruin geſpikkeld. Van de zodanigen, die echter in Kleur meest uit den groenen bruinagtig zyn, hebben wy ze niet alleen kleiner dan de voorgaande, maar zelfs veel grooter tot by de zeven Duimen lang en één Duim breed. LISTER hadt 'er van agt Duimen. Zie hier, wat hy van dezelven zegt.

„ De Schaal is dun en glad, taamelyk hol. „ De beide Schulpen zyn ſamengehecht door „ een zwarte Pees, die het Scharnier uit„ maakt, dat naast is aan 't ééne End. In de „ éëne Schaal zyn twee Tandswyze uitſteek„ zels, in de andere als een dun Plaatje, dat „ tusſchen de gedagte Tandjes inſchiet. De „ bei-

(35) *Solen* Testâ lineari ſubarcuatâ, Cardine altero bidentato. M. L. U. 473. N. 14 *. LIST. *Angl. App.* T. 2. f. 9. ARGENVILLE *Conch.* T. 27. (24.) f. L? KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 7. f. 1.

„ beide Enden, ſtomp en als afgebroken, „ ſtaan altoos open. Van deeze Schulpen is „ de uitwendige Kleur, ook in 't leeven, „ uit den bruinen of groenen geelagtig: het „ Vleeſch van het Dier geheel wit of wit- „ agtig als Room van Melk. Men vangtze „ levendig, by zwaare Ebben, die omtrent „ de Volle Maan gewoonlyk plaats hebben, „ inzonderheid in de Maanden February en „ Maart, menigvuldig aan het Strand, op „ ſommige plaatſen van Engeland. Zy zyn „ gewoon zig op het éénе End in 't Zand „ op te regten, dan kan menze met weinig „ moeite in menigte, ja by nagt als met „ Kaarslicht vangen". Hier zal hy, waarſchynlyk, het oog hebben op dat Phosphoricke Licht, 't welk deeze Schulpdieren uitgeeven, dat zig zelfs in de Mond der genen, die dezelven eeten, vertoont, zo D'ARGENVILLE meldt.

VI. AFDEEL. XXXIII. HOOFD-STUK.

„ Van deeze Visſchen (vervolgt LISTER,) „ is men gewoon een Soupe te bereiden; „ welke ſommigen voor lekker houden. Ook „ ſmaakte my haar Vleeſch, toen ik het proefde, beter dan dat van eenige andere onzer „ Zee-Schulpen, en kwam, myns oordeels, „ zeer naa aan de Garnaalen. Onze Visſchers, „ evenwel, tellenze maar onder het Aas, dat „ men aan den Hoek ſlaat, om andere Visſchen „ te vangen (*)

„ De

(*) *At noſtris Piſcatoribus inter Eſcas tantum numerantur.* *App.*

VI. AFDEEL. XXXIII HOOFD-STUK.

„ De Visch, nu, binnen de Schaal, is dus „ gesteld. Uit het wydste deel, dat digtst „ aan het gedagte Scharnier is, komen twee „ ronde Openingen voort, het bovenste twee„ maal zo groot als het onderste, doch bei„ den als met een ruige Sluitspier geslooten „ zynde. De Huik, nu, van een gehaald of „ doorgesneeden zynde, (want in veelen be„ dekt die den geheelen Visch,) komen dub„ belde Kieuwen en ik weet niet welk een „ Lid, naar de Mannelykheid zweemende, „ te voorschyn. Dit Lid, het welke, zelfs „ zeer samengetrokken zynde, vier Vingeren „ of daaromtrent lang, Peesagtig, eeniger„ maate styf en stomp is, kan ook ver buiten „ de Schulp uitgestoken worden, het welk ik „ heb gezien.

„ Nog een andere *Solen* is 'er, (mooglyk „ die men te Venetie gemeenlyk *Cappa longa* „ noemt, volgens ALDROVANDUS,) welke, „ zo men my verhaald heeft, op de Banken „ van de Rivier Severn, aan den Oever van „ 't Graafschap Wales, overvloedig voor„ komt. Derzelver Schaalen, my toegebragt, „ waren veel smaller dan de zo even gemel„ de, en, daar voornaamelyk op te letten „ staat, naar de Rugzyde gekromd: (ik noem „ de Rugzyde daar het Scharnier is".) LIS-

TER

App. p. 35. Ik hope dat ik hem wel begreepen zal hebben.

TER wyst hier tot zyne Afbeelding, welke door LINNÆUS aangehaald wordt op deeze Soort. Hy wil daar door niet zeggen, dat anderen over de andere zyde gekromd zyn, maar alleenlyk, dat deeze krom zyn of krommer dan de voorgaande. Ik heb 'er zodanigen van vyf Duim lang en een half Duim breed; ik heb 'er van geen drie Duim lang en iets meer dan een Kwartier Duims breed: beiden aanmerkelyk gekromd en dus Lemmeragtig, geelagtig bruin gemarmerd: hoedanigen men ook aan onze Stranden vindt. De Vraag zou zyn, of deeze in Soort van elkander of van de gedagte groote Scheeden verschillen?

VI. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

(36) Scheede, *met de Schaal evenbreedig ovaal, regt; 't Scharnier tweetandig, in de ééne Schulp Vorkagtig gespleeten.*

XXXVI. *Solen Legumen.* Boere-Boon.

In de Middellandsche Zee is deeze Doublet, die zeer naar een *Peultje* of *Boere-Boon* gelykt, waargenomen door FR. LOGIE, van Algiers, die veel Conchyliën van zyn Vaderland bezat. Zy is korter dan de voorgaanden,

(36) *Solen* Testâ lineari-ovali rectâ; Cardinibus bidentatis, alterius bifido. *Syst. Nat.* XII. PLANC. *Conch.* T. 3. f. 5. GUALTH. *Testar.* T. 91. f. A. ADANS. *Sen.* T. 19. f. 3.

VI. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

den, en heeft het Scharnier naar het midden van de langte der Schaal, niet aan 't end, gelyk de anderen. Deeze noemt PLANCUS, evenwel, de *Wyfjes Solen*, volgens de Ouden, en wel om reden, zo hy oordeelt, dat zy altoos kleiner is van Schaal, eenkleurig of geheel geelagtig. „ Het is een Schulpdier, „ zegt hy, dat zeer menigvuldig by ons voor- „ komt, wordende van de Landlieden, die „ aan 't Strand woonen, by zeer laag Wa- „ ter uit het Zand gegraven: maar geen van „ beiden, de Mannetjes noch de Wyfjes, is „ by ons zo zeer getrokken, als by de Na- „ politaanen, die verscheide Geregten en Toe- „ spyzen maaken van zodanige Schulpdieren, „ welke zy, even als wy, *Canaliculi* of Geut- „ jes noemen. Ik heb waargenomen, dat „ de *Solenes*, die men Mannetjes tytelt, in „ de Darmen eene witte Vuiligheid bevatten; „ de Wyfjes een zwarte. Deeze *Solen*, die ik „ het Wyfje noem, heeft LISTER niet er- „ kend, schoon dezelve naar 't leven afgete- „ kend hebbende: want hy betrekt die tot de „ Pholaden, wier aart het niet is in Zand te „ huisvesten, maar in Steenen".

Aan den Mond van de Rivier Niger, in Afrika, vondt de Heer ADANSON een Doubletschulp in het Zand zitten, genaamd *Molan*, die zeer overeenkomstig schynt te zyn met deeze. Anderhalf Duim was de langte en de breedte half zo veel: de Schaal plat-

ag-

agtig, ongemeen dun en broofch, glanzig en zeer doorfchynende, witagtig, als de Kleur van Hoorn hebbende, met het Scharnier op een derde van het End.

VI. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

(37) Scheede, *die de Schaal langwerpig ovaal, en eenigermaate krom heeft.*

XXXVII. *Solen Cultellus.* Poolfch Mesje.

De aangehaalde Afbeelding van RUMPHIUS is een Peuldoublet, die het *Poolfch Mesje* genoemd wordt, zo wegens de Geftalte, als om dat de kanten fnydend fcherp zyn: maar men geeft 'er, ook wel, den naam van *Boere Boon Doublet* aan. Men vindt ze, doch zeldzaam, aan de Oevers der Molukkifche Eilanden, in 't Zand overend fteekende, en uit den bovenften Mond Water fpuitende, als men 'er naar graaft, waar op zy dieper zakken in het Zand. Zy zyn op de witagtige Schaal, zeer fraay, met bleekbruin en ros, of ook, gelyk GUALTHIERI zegt, met Violet gefpikkeld. Zeer zeldzaam komen deeze Doubletten voor, in de Verzamelingen van Natuurlyke Zaaken.

(38) Schee-

(37) *Solen* Testâ ovali-oblongâ fubarcuatâ. M. L. U. 474. N. 15. RUMPH. *Muf.* T. 45. f. F. GUALTH. *Teft.* T. 90. f. E.

VI. Afdeel. XXXIII. Hoofdstuk. XXXVIII. *Solen Radiatus.* Blaauwe Zonnestraal,

(38) Scheede, *die de Schaal ovaal, regt en glad, met een laage Rib overdwars daar aan gegroeid heeft,*

Somtyds noemt men deeze de *Purpere*, doch meest de *blaauwe Zonnestraal*; 't welk ruim zo eigen is, om dat de Kleur altoos naar 't blaauwe of Violette trekt. De algemeene naam is afkomstig van de vier witte of witagtig geele Straalen, die altoos van 't Scharnier af naar den omtrek loopen, gelyk men dit in 't Eerste Deel van KNORRS Verzameling van gekleurde Hoorens en Schulpen, zeer duidelyk, in *Fig.* 5. op de Zesde Plaat, kan zien. Aldaar is opgemerkt, dat de smalste witte Streep, aan de binnenzyde, een soort van Ribbetje overdwars maakt, dat mede tot een Kenmerk strekt van dit slag van Doubletten. RUMPHIUS hadtze *Tellina Violacea* getyteld, doch de Gestalte niet alleen, maar ook, dat zy aan de beide Enden open zyn, geeft 'er gevoeglyker plaats aan onder de Scheeden. Men vindtze ook overend staande in 't fyne Zand, alwaar zy aan een Gaatje kenbaar zyn; maar niet menigvuldig, en dit maakt ze zeldzaamer dan de gewoone Zonnestraalen.

(39) Schee-

(38) *Solen* Testâ ovali rectâ lævi, Costâ transversali adnatâ depressâ. M. L. U. 474 N. 16. RUMPH. *Muf.* 45. f. E. GUALTH. *Test.* T. 91. f. B. ARGENV. *Conch.* T. 25. (22.) f. P. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 6. f. 5.

(39) Scheede, *die de Schaal ovaal en ſchuins geſtreept heeft.*

VI. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK. XXXIX. *Solen Strigilatus.* Roozeroode Zonneſtraal.

De fyne Voortjes, door welken deeze Doublet zig als geroskamd vertoont, geeven 'er den Latynſchen bynaam aan. Zy heeft de Schaal Vleeſchkleurig of Roozerood met twee breede witte Straalen, en een kromme inwaards uitſteekende Tand aan het Scharnier, dat ſterk uitpuilt. Men vindtze in de Middellandſche Zee. BONANNI ſpreekt 'er dus van. „ De Schulp, die RONDELETIUS „ de Lange noemt, zullen wy, om dat 'er „ veelen van die langte zyn, liever *Chama* „ *Peloris* tytelen: en wel *Chama* om dat haa„ re Kleppen niet volkomen ſluiten; *Peloris*, „ om dat menze overvloedig vindt by den „ Siciliaanſchen Berg *Pelorus*, of, om dat *Pe*„ *loron*, volgens ATHENÆUS, iets groots „ en wonderbaars betekent. Zy is evenwel „ niet zeer groot, maar zeer ſchoon van aan„ zien, met een witte Kleur aan 't Scharnier „ en Roozekleurige Banden, daar twee witte „ Straalswyze ſtreepen van 't Scharnier over „ heen loopen. De Rimpels, waar mede zy „ als omſlingerd is, worden van andere fy-

„ nere

(39) *Solen* Teſtâ ovali oblique ſtriatâ. M. L. U. 475. N. 17. Concha nigra. ROND. *Teſt.* 14. BONANN. *Recreat.* 2. T. 77. GUALTH. *Teſt.* T. 91. f. C. ADANS. *Seneg.* I. T. 19. f. 2. KNORR. *Verzam.* VI. D. Pl. 5. f. 4.

VI. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK. „ nere zodanig overdwars doorsneeden, dat „ de Schulp een dubbelde Bast schynt te heb- „ ben".

De Heer ADANSON, die een dergelyk Doublet, *Golar* genaamd, in de Zanden aan den Mond van de Niger, in Afrika, slegts ruim twee Duimen lang en anderhalf maal zo breed zynde, schoon rood van Kleur, gevonden hadt, verwart dezelve met de blaauwe Zonnestraalen, die dikwils zo donker gekleurd zyn, dat zy mooglyk meer naar de *Concha nigra* of *Chama nigra* van RONDELETIUS, welke hy ook aanhaalt, gelyken. Die ondertusschen, welke ALDROVANDUS onder deezen naam voorstelt, heeft de Schaal hard en dik, als Marmeragtig: 't welk weinig met de gesteldheid van deeze *Roozeroode Zonnestraal* strookt. Men zal dezelve, in 't Zesde Deel der Verzameling van KNORR, naar 't leven afgebeeld vinden.

XL. *Solen Anatinus.* Eendebek. (40) Scheede, *die de Schaal Eyrond en Vliezig met Haair; aan 't Scharnier een kromme scherpe Rib heeft.*

De naam van *Eendebek*, die by RUMPHIUS aan deeze gegeven wordt, is, wegens de

(40) *Solen* Testâ Ovatâ membranaceâ inflatâ Pilosâ, Cardinis Costâ falcatâ. M. L. U. 475. N. 18. Rostrum Anatis. RUMPH. *Mus.* T. 45. f. O.

de Geſtalte, niet oneigen. Hy verbeeldt zig, dat het mooglyk de Wyfjes *Solenes* van PLINIUS zyn. Zy worden in Oostindie, op de wyze der andere Scheeden, in grof Zand, daar een Moerasſige Grond onder is, gevonden, en niet tot ſpyze gebruikt.

VI. AFDEEL. XXXIII. HOOFD-STUK.

XLI. *Solen Bullatus.* Blaasagtige.

(41) Scheede, *die de Schaal rondagtig opgeblazen, eenigermaate geſtreept en van vooren als met Tandjes gaapende heeft.*

Een Doublet, welke RUMPHIUS *Pecten bullatus* tytelt, om dat dezelve een Blaasagtige figuur heeft, en zeer dun is van Schaal, wordt, wegens de algemeene Kenmerken, tot deeze Soort betrokken. De Tandjes, naamelyk, van den Rand, ſluiten niet volmaakt in malkander en de figuur is langwerpig. Aan 't Scharnier heeft zy maar éénen Tand, terwyl de twee aan den Rand ver af geplaatst zyn, en als op zyde plat gekneepen. Van buiten is zy ligtros en geelagtig, met ſlaauwe Kamribbetjes en kleine Tandjes, van binnen licht rood van Kleur. Hier van zal men insgelyks de gekleurde Afbeelding vinden in 't Zesde Deel van 't gedagte Werk.

(42) Schee-

(41) *Solen* Testâ ſubrotundâ Inflatâ, ſubſtriatâ, antice crenato-hiante. *Syst. Nat* XII. RUMPH. *Muſ.* T. 44. N. KNORR. *Verzam.* VI. D. Pl. 7. f. 6.

VI. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

XLII. *Solen minutus.* Kleine.

(42) Scheede, *die de Schaal langwerpig rond heeft, met de beide hoeken van de Schaal Zaagswyze getand.*

Deeze in de Zee, aan de Kust van Noorwegen, gevonden, heeft de Schaal slegts van grootte als Komkommer-Zaad, overlangs gestreept, aan den Top geknot. Van 't Scharnier naar den Top zyn van elkander afwykende, scherpe, Zaagswys' getande Kielen.

XLIII. *Solen virens.* Groenagtige Scheede.

(43) Scheede, *die de Schaal langwerpig ovaal heeft, met de Kleppen in 't midden gezwollen.*

Van deeze Oostindische is de Schaal ongelyk van Kleppen, langwerpig ovaal, bultig uitgezet aan de zyden, wit, van buiten groenagtig, zeer broosch, doorschynende, van gestalte als de Verwschulpen, aan den Top en Grondsteun naauwlyks geslooten. 't Scharnier van de éene Schulp heeft twee Tanden digt aan elkander zonder tegenwerkers, en bovendien is een Eelt in ieder Schulp, die zig als een afgesleeten Tand van de Schaal vertoont.

XXXIV. HOOFD-

(42) *Solen* Testâ ovali, Valvularum angulis utrisque serratis. *Syst. Nat.* XII.

(43) *Solen* Testâ ovato-oblonga, Umbonibus tumidis. *Syst. Nat.* XII.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK.

XXXIV. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* TELLINEN, *of Scheefschaalige Doubletten.*

Schoon men het woord *Tellina*, als een Geslagtnaam aangemerkt zynde, gewoon is door *Dunschaalen* te vertolken, zal ik echter, om dat die benaaming zo min aan de Kenmerken voldoet, als toepasselyk is op alle Soorten van dit Geslagt, zulks niet navolgen. Men zou ze beter *Scheefschaalen* kunnen tytelen; doch, dit niet gebruikelyk zynde, zal ik, gelyk de Franschen, van *Tellinæ Tellines* maaken, en met een Nederduitschen uitgang, TELLINEN. Naam.

De Kenmerken bestaan in een tweekleppige Schaal, die van vooren, aan de éene zyde, naar den anderen kant is omgeboogen. De Schulpen zyn sommigen langwerpig, anderen byna Cirkelrond. Het Scharnier heeft drie Tanden, waar van de zydelingse plat zyn, in de éene Schulp. Het Dier behoort tot de *Tethydes* zegt LINNÆUS. Kenmerken.

Van deeze Doubletten geeft hy thans negen-en-twintig Soorten op, waar van zes langwerpig rond en taamelyk dik; twaalf van de zelfde figuur en dunner; de overigen byna Cirkelrond zyn. Tien of twaalf van deeze Soorten Soorten.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK. ten zyn uit de Indiën afkomſtig; agttien komen 'er voor in de Europiſche Wateren.

I. Tellinen, die Ovaal en dikagtig zyn.

XLIV. *Tellina Gargadia.* Getande Venus-Doublet.

(44) Telline, *die de Schaal rondagtig ſamengedrukt, van vooren rimpelig heeft, met eene getande Spleet.*

Deze wordt van KLEIN t'huis gebragt tot de Venus-Schulpen en gemeenlyk de *getande Venus-Doublet* geheten, zynde in de uitwendige Geſtalte aan dezelven gelyk, maar door de omgeboogen Lip, die als in de andere Schulp ſluit, te onderſcheiden. Volgens RUMPHIUS behoort zy tot die Schulpen, welke in 't Maleitſch *Remies* genoemd worden, waar van ſtraks nader. Deeze worden van hem witte Remies Schulpjes, die Zaagswys getand zyn, geheten.

XLV. *Lingua Felis.* Sagryn-Doublet.

(45) Telline, *die de Schaal ovaalagtig en ruuw heeft, met halfmaanswyze Schubbetjes Ruitswyze geplaatst.*

Deeze, zo wel als de voorgaande Soort uit

(44) *Tellina* Testâ ſubrotundâ compreſſâ antice rugoſâ, Rimâ dentatâ. *Syst. Nat.* XII. Gen. 305. M. L. U. 476. N. 19. Remies Gargadica. RUMPH. *Muſ.* T. 43. f. N. KLEIN *Ostrac.* T. 11. f. 55.

(45) *Tellina* Testâ ſubovatâ ſcabrâ, Squamulis Lunatis quin-

uit Oostindie afkomſtig, voert gemeenlyk den naam van *Sagryn-Doublet* wegens haare ruuwheid. Zy is anderhalfmaal zo breed als lang. Het zyn breede platte Schulpen, aan de eene zyde regt rond, aan de andere zyde met een hoek, wit van Kleur, met Roozeroode Straalen, die aan 't Scharnier ſamenloopen, hoewel men 'er ook geheel witte vindt. De Katte-Tongen zyn hier van verſchillende.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFD-STUK.

(46) Telline, *die de Schaal ovaal heeft, met kromme overdwarſe Streepen, van vooren gehoekt; de zyd-Tanden uitpuilende.*

XLVI. *Tellina Virgata.* Ceylonſche Zonneſtraal.

Deeze is, onder den naam van *Ceylonſche Zonneſtraal*, bekend, en verſchilt van de andere zo blaauwe als Roozeroode, hier voor beſchreeven, niet alleen maar ook van de gewoone rood en geel geſtraalde, aanmerkelyk. Men heeft 'er die wit, die geel of bleek van Grond zyn; doch de Straalen, in 't algemeen, zyn ros of roodagtig en ſomtyds bruin-

quincuncialibus. M. L. U. 476. N. 20. RUMPH. *Muſ.* T. XLV. f. G. GUALTH. *Test.* T. 76. f. B. KLEIN *Ostrac.* T. XI. f. 62. KNORR *Verzam.* II. Deel, Pl. 2. f. 1.

(46) *Tellina* Testâ ovali, ſtriis transverſis recurvatis antice angulatâ, Dentibus lateralibus prominulis. M. L. U. 477. N. 21. Tellina virgata. RUMPH. *Muſ.* T. 45. H. ARGENV. *Conch.* T. 25. (22.) G. KNORR *Verzam.* II. Deel, Pl. 21. f. 4. IV D. 25. Pl. f. 1.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK.

bruinrood. Men vindt 'er ook die rood van Grond zyn met witte of geele Straalen; ja die geheel wit zyn van Kleur. Zy vallen veel in de Ambonsche Inham, op vlakke en harde Stranden, doch worden niet gezogt tot Spyze, zegt RUMPHIUS. De Schaal is op 't gevoel zo ruuw, dat sommigen 'er den naam aan geeven van fyne Robbetongen.

XLVII. *Tellina Angulata.* Witte.

(47) Telline, *die de Schaal ovaalagtig heeft, met kromme overdwarse Streepen, van vooren gehoekt, zonder eenige zyd-Tanden.*

Van de gemelde Ceylonsche Zonnestraalen komt hier de gedagte Witte in aanmerking, die minder langwerpig is en meer gehoekt, zonder eenige Vlakken of Straalen, hebbende ook geene zyd-Tanden.

XLVIII. *Tellina Gari.* Bacassan-Doublet.

(48) Telline, *die de Schaal ovaal heeft, met kromme dwars-Streepen en zeer flaauwe zyd-Tanden.*

De Indiaansche benaaming van een soort van

(47) *Tellina* Testâ subovatâ Striis transversis recurvatis, antice angulatâ; Dentibus lateralibus nullis. *Syst. Nat.* XII.

(48) *Tellina* Testâ ovali, Striis transversis recurvatis, Dentibus lateralibus obsoletis. M. L. U. 478. N. 22. Tellina Gari. RUMPH. *Mus.* T. 45. D. ARGENV. *Conch.* T. 25. (22.) I. KNORR *Verzam.* II. Deel Pl. 20. f. 5. IV. Deel Pl. 11. f. 2.

van Kaviaar, gelykende naar het *Garum* der Romeinen, welke zy *Bacasſan* of *Bocasſan* noemen, geeft den Latynſchen, zo wel als den Nederduitſchen naam, aan deeze Doubletten. De *Garum* werdt oudtyds, gelyk de Kaviaar ten huidigen dage, aan de Middellandſche, Zwarte en Kaspiſche Zee, gemaakt van Kuit van Steur of andere Visſchen (*). De Bacasſan, welke de Amboineezen gebruiken als een voortreffelyke Toeſpyze, om de Eetenslust op te wekken, inzonderheid by 't Gebraad, en die van daar door geheel Indie vervoerd wordt, heeft haaren grondſlag te danken aan dit Schulpdier. Zy maaken, naamelyk, daar van een witte en zwarte Bacasſan, waar van de eerſte door de Europeaanen, de anderen door de Chineezen en Maleijers meest bemind wordt. Alle de Bacasſan-Doubletten, zo de geſtreepte als de ongeſtreepte, zyn byna zo dik als breed, en bevatten derhalve taamelyk veel Viſch. Zy hebben die eigenſchap, dat zy in het Zand zitten, zo ver hetzelve door de Zee beſpoeld wordt, en met het Ty kruipen zy het Strand op en af. Zy moeten derhalve, daar een ſtille Zee is, uit het weeke of Modderige Zand gegraven worden. Dan laat menze eenige Dagen in Zeewater ſtaan, om ze van Zand te

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK. *Bacasſan-Doublet.*

(*) Zie het VI. STUK deezer *Natuurlyke Hiſtorie*, bladz. 552.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK. *Bacasſan-Doublet.*

te zuiveren; voorts opent men de Schulpen; neemt het Dier daar uit, ſnydt al het zwarte of bruine weg; waſcht het witte Vleeſch, dat meest in Velletjes beſtaat, en, agt Dagen in 't Zout gelegen hebbende, met Azyn, Peper en andere Kruideryën of ook met Look toegemaakt wordt, doende daar boven op wat Oly in de Potjes: dan kan men het wel een Jaar goed houden. Tot de zwarte Bacasſan neemt men geen Azyn, en behoudt het zwarte Vet, alleenlyk het zogenaamde Papaver of den Zandzak wegſmytende, en het Vleeſch ſterk inzoutende: weshalve deeze zwarte Bacasſan meest naar de Kaviaar of naar het *Garum* der Romeinen zweemt.

De Bacasſan-Doubletten zyn veel breeder, dan de langte is, van het Scharnier af te rekenen, en komen daar in nagenoeg met de Ceylonſche Zonneſtraalen overeen. Men vindtze naar den Omtrek toe zeer fyn geribd en doorgaans donker paarſchagtig blaauw geſtraald; doch aan den ſcherpen hoek is de Schulp van binnen en van buiten doorgaans donker blaauw. Zulks openbaart zig voornaamelyk in de genen die afgeſleepen zyn, welke dan praalen met een ſchoon glanzig geele of roode Kleur. Het Dier ſteekt, zo RUMPHIUS aanmerkt, twee holle Pypjes, die aan de Opening met een roode Franje gezoomd zyn, aan den langſten of ſcherpen hoek uit; doch aan den ronden hoek is de uit-

gang

gang der Vuiligheid, door eene andere Opening. Bovendien heeft het nog een Vleezigen Voet, om zig vast te zetten en voort te gaan, gelyk de andere Schulpdieren. In Zeewater gelegd zynde, werpt het door één van de gedagte Pypjes het Water zo ſterk uit, dat het iemand, die 'er by komt, in 't Aangezigt kan ſpuiten. Deeze uitwerping veroirzaakt een rond Gaatje in 't Zand, daar zy, gelyk alle Tellinen, overend in ſtaan, op 't hoogſte een Voet diep; doch, als het Water wast, ryzen zy naar boven, en dan, maar half zo diep ſtaande, zyn zy het beste uit te graaven.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK.

(49) Telline, *die de Schaal Eyrond wit en gebult heeft, met kromme dwarsſtreepen, de Billen geelagtig.*

XLIX. *Tellina fragilis.* Brooſche. Pl. CXVII. *Fig.* 2.

Deeze Europiſche, die de grootte van het uiterſte Duimlid heeft en bultig is, met de Streepen eenigermaate ruuw, doet my hier de Afbeelding te pas brengen, welke de Heer D'ARGENVILLE geeft van een dergelyk Schulpdier, als zo even ten opzigt van de Bacasſan-Doubletten is gemeld, zittende in een Doublet, die men in de Zeehavens van Vrankryk ontmoet, en aldaar bekend is onder den naam van *Palourde.* De Oppervlakte der

(49) *Tellina* Testâ ovatâ albâ gibbâ, Striis transverſis recurvatis, Natibus flavescentibus. *Syst. Nat.* X. XII.

VI. AFDEEL XXXIV. HOOFDSTUK.

der Schaal heeft een zeer fyn Netswys' Geweefzel van Ribbetjes, zynde bleekgraauw, met eenige donkere Vlakken. Het Dier doet, uit het langste end van zyne Schaal, een glad Vliezig Lighaam voortkomen, dat zig in twee Pypjes verdeelt, die dun en wit, doch aan 't end geel zyn, met witte Haairtjes gezoomd. Deeze twee Pypjes hebben van binnen gemeenschap met elkander, zo dat het Water, 't welk door een van beiden ingezoogen wordt, zig eensklaps ontlasten kan door het andere. Dit geschiedt met zulk een kragt, dat het Schulpdier zyn Water somtyds wel uitwerpt tot den afstand van vyftien Voeten. Voor 't overige bestaat deszelfs geheele werking, oogschynelyk, in zig te begraaven in het Zand, waar toe het zynen Voet gebruikt, dien regt voorwaards uitsteekende, en dus zig eenen Weg baant, daar het langs hoe dieper indringt met de scherpte van zyne Schulpen. Men haalt deeze Doubletten uit het Zand, met een lang puntig Werktuig, om ze te eeten, dewyl het een zeer aangenaame Spyze is, zegt D'ARGENVILLE, die ze nogthans tot de *Cames* betrekt (*).

2. Tellinen, die ovaal en platagtig zyn.

L. *Tellina albida.* Bleekroode.

(50) Telline, *die de Schaal ovaal heeft en effen, de Nymphen uitsteekende.*

Dee-

(*) *Conchyliologie.* II. Partie. p. 50.

(50) *Tellina* Testâ ovali lævi, Nymphis prominentibus. M. L. U. 479. N. 23. KNORR *Verzam.* IV. D. Pl. 3. f. 4. V. D. Pl. 9. f. 3.

Deeze Europische heeft, voor en agter 't Scharnier, een Naad van rosse dwars-Streepjes. 't Scharnier bestaat wederzyds uit drie Tanden, waar van de twee voornaamste in de andere Schulp vereenigd zyn, die geene zyd-Tanden in 't geheel heeft. De Schaal heeft de grootte van een Ey en is roodagtig wit, van buiten met zeer flaauwe dwars-Streepen; hebbende de voorzyde naauwlyks blykbaar krom geboogen, noch gespitst.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFD-STUK.

(51) Telline, *die de Schaal ovaal heeft, met de Spleet Zaagswyze, aan de Randen ruuw.*

LI. *Tellina foliacea.* Goude Tong.

Deeze Oosindische zeer fraaije, daar men weleer den naam van Blad aan gaf, van wegen haare dunte, noemen wy thans, zo wegens de Gestalte, als wegens de Goudgeele Kleur, een *Goude Tong* Doublet.

(52) Telline, *die de Schaal samengedrukt Eyvormig heeft, overdwars eenigermaate gestreept en glad; met scherpe Randen, ruig aan de Spleet.*

LII. *Planata.* Roos-Doublet.

O 2 De

(51) *Tellina* Testâ ovali, Pube scabrâ, Rimâ serratâ. M. L. U. 479. N. 24. Folium. RUMPH. *Mus.* T. 45. f. K. ARGENV. *Conch.* T. 25. (22.) f. E. KLEIN *Ostrac.* T. XI. f. 64. KNORR *Verzam.* V. D. Pl. 29. f. 2.

(52) *Tellina* Testâ ovatâ compressâ, transversim substriatâ lævi, marginibus acutis, Pube subtomentosâ. M. L. U. 480. N.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFD-STUK. De Schaal van deeze is, zo LINNÆUS aanmerkt, zeer vlak, doorſchynende, Vleeſch-kleurig of Roozerood, weinig omgeboogen en uitermaate ſcherp gerand. Men vindtze zo wel aan de Europiſche Kusten in 't algemeen, als in de Middellandſche Zee. Het moet, volgens de Afbeelding van GUALTHIERI, een taamelyk groote Doublet zyn. Ik heb kleine Roos-Doubletjes van de Franſche Kust.

LIII. *Lævigata.* Indiſche. (53) Telline, *die de Schaal Eyvormig en glad heeft, met de zyd-Tanden gerand, aan de ſpleet Streepagtig ruuw, de Nymphen omgeboogen.*

Deeze, die zo wel aan de Indiſche, als aan de Europiſche Zee-Kusten voorkomt, behoort ook onder de Roos-Doubletten.

LIV. *Radiata.* Geſtraalde. (54) Telline, *die de Schaal langwerpig en overlangs zeer fyn geſtreept en glanzig heeft, met een Buisagtig Naadje aan den Aars.*

Dit

N. 25. GUALTH. *Test.* T. 98. f. G. REGENF. *Conch.* T. 3. f. 28. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 12. f. 1.

(53) *Tellina* Testâ ovatâ lævigatâ, Dentibus lateralibus marginatis, Pube ſtriato-ſcabrâ, Nymphis inflexis. M. L. U. 480. N. 26. Tellina lævis. RUMPH. *Muſ.* T. 45. f. 1.

(54) *Tellina* Testâ oblongâ longitudinaliter ſubtilisſime ſubſtriatâ, nitidâ, Suturâ Anali canaliculatâ. M. L. U. 481. N. 27. *Faun. Suec.* 2132.

Dit is een Europisch Doublet, hebbende de Schaal met roode Straalen en zeer flaauw gestreept zynde. Aan de Spleet zyn gaapende en niet uitsteekende Nymphen. Men vindtze aan de Kust van Noorwegen. VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK.

(55) Telline, *die de Schaal langwerpig, van vooren hoekig en als met een Snuit heeft, de hoeken eenigermaate getand zynde.* LV. *Rostrata.* Banket-Hammetje.

By RUMPH heet deeze *Petasunculus* of Hammetje, maar men geeft 'er gemeenlyk den naam aan van *Banket-Hammetje*, wegens de Gestalte en Kleur, die Roozerood is, of geelagtig. Volgens D'ARGENVILLE zou menze Koorntangetjes mogen noemen. Zy komen uit Oostindie.

(56) Telline, *die de Schaal langwerpig en met een Snuit heeft, de ééne helft vlak.* LVI. *Inæquivalvis.* Platzydige.

In de Middellandsche Zee komt dit Doubletje voor, zynde een Duimbreed lang, Melkwit en doorschynende. Het heeft de Rugnaad

(55) *Tellina* Testâ oblongâ, antice angulato-rostratâ, angulis subdentatis. M. L. U. 481. N. 28. ARGENV. *Conch.* T. 25. (22.) f. O. GUALTH. T. 88. T. RUMPH. *Mus.* T. 45. L. KNORR *Verzam.* IV Deel. Pl. 2. f. 3, 5.

(56) *Tellina* Testâ oblongo-rostratâ, Valvulâ alterâ planâ. *Syst. Nat.* XII.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK.

naad regt uitloopende in een ſtompe gaapende Snuit, maakende een ſcheeven hoek gelyk in dit Geſlagt algemeen is. De ééne Schulp is vlak, de andere een weinig verheven: 't Scharnier tweetandig, zonder zyd-Tanden.

LVII. *Trifasciata.* Drieſtraalige.

(57) Telline, *die de Schaal eenigermaate glad, Eyvormig, met drie Bloedkleurige Straalen heeft, aan de Spleet gerimpeld.*

De aanhaaling van LISTER is fout. Veel meer komt hier mede overeen die Doublet, welke D'ARGENVILLE onder de Franſchen, met het Dier daar in, voorſtelt en beſchryft by den naam van Telline, zeggende dat men 'er in Poitou twee Soorten van heeft, de eene als een Koorntangetje, en dus naar de gezegde Banket-Hammetjes gelykende; de andere, die door hem by M afgebeeld wordt, met drie Straalen op de Schulp; doch grooter dan een Nagel, zo LINNÆUS de grootte bepaalt, indien hy 'er eens Menſchen Nagel door verſtaat. Zy komt, volgens denzelven, voor in de Europiſche Oceaan.

LVIII. *Incarnata.* Rood Juffertje.

(58) Telline, *die de Schaal Eyvormig, van voo-*

(57) *Tellina* Testâ ovatâ læviusculâ, Sanguineo-triradiatâ, rube rugoſâ. *Faun. Suec.* 2133. LIST. *Angl. App.* p. 32. f. 8. ARGENV. *Conch.* II. Partie. Tab. 5. M.

(58) *Tellina* Testâ ovatâ, antice productiore compresſopla-

vooren langer, en platagtig ſamengedrukt heeft, met de Billen eenigermaate geſpitst.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFD-STUK.

Van deeze, die zo wel in de Europiſche Oceaan als in de Middellandſche Zee gevonden wordt, heeft de Schaal de grootte van het uiterſte Duimlid, en gelykt veel naar de Europiſche Roos-Doubletten.

(59) Telline, *die de Schaal Eyvormig, platagtig ſamengedrukt heeft en eenigermaate glad, van vooren zeer ſtomp.* LIX. *Donacina.* Paarſch.

Deeze, die in de Middellandſche Zee voorkomt, gelykt veel naar de voorgaande, maar is paarſchagtig, met menigvuldige roode Straalen, en heeft het End geknot, byna gelyk dit in het Geſlagt der Donax plaats heeft, waar van de bynaam.

(60) Telline, *die de Schaal ovaal ſamengedrukt en eenigermaate geſtreept heeft, het voorſte deel geknot en door een Naad onderſcheiden.* LX. *Truncata.* Zaagertje.

Dee-

planiuscula, Natibus ſubmucronatis. *Faun. Suec.* 2134. LIST. *Angl. App.* 32. T. 1. f. 8. GUALTH. *Test.* T. 88. f. M.

(59) *Tellina* Testâ ovatâ compreſſo-planiusculâ læviusculâ, antice obtuſisſimâ. GUALTH. *Test.* T. 88. f. N.

(60) *Tellina* Testâ ovali compreſsâ ſubſtriatâ, parte anticâ truncatâ Suturâque diſtinctâ. *Syst. Nat.* XII. KNORR *Verzam.* I. Deel. Pl. VII. f. 7.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK.

Deeze Oostindiſche, ook veel naar de Roode gelykende, is brooſcher, hebbende den Rand vol Tandjes, weshalve men 'er den naam van *Zaager* of *Zaagertje* aan geeft. Sommigen zyn geheel Violet van binnen, anderen maar voor een gedeelte, en van buiten zyn zy meest wit. Zy vallen niet zeer groot.

LXI. *Balauſtina.* Ronde.

(61) Telline, *die de Schaal breed-rond en gladagtig heeft, de eene helft met zyd-Tanden.*

Dit is een Doubletje, van grootte byna als de Boontjes van witte Lupinen, witagtig met flaauwe roſe Streepen. Men heeft het in de Middellandſche Zee gevonden.

3. Tellinen, die rondagtig zyn.

LXII. *Remis.* Remies.

(62) Telline, *die de Schaal rondagtig ſamengedrukt en met Rimpels heeft.*

Deeze Soort bevat die Oostindiſche Doubletten, welken men aldaar *Remieſen* noemt, volgens RUMPHIUS. Zy zyn plat, vol uitſteekende Kringen, dik en wit van Schaal, zon-

(61) *Tellina* Testâ dilatatato-orbiculatâ læviusculâ, Valvulâ alterâ Dentibus lateralibus. *Syst. Nat.* XII.

(62) *Tellina* Testâ ſuborbiculatâ compreſſâ rugoſâ. M. L. U. 482. N. 29. Remies RUMPH. *Muſ.* T. 43. f. I. GUALTH. *Test.* T. 76. f. F.

zonder eenige Tekening of Kleur. De grootsten vallen drie Vingers breed, de kleinsten als de Nagel van een Duim, en worden veel in 't Zand gevonden, aan woeste en onbewoonde Eilanden. Zy zyn goed om te eeten, wordende, daar toe, met de Schaal en al ingepekeld.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK.

(63) Telline, *die de Schaal Linsvormig, samengedrukt, en Netswyze gestreept heeft.* LXIII. *Reticulata.* Tygers-Tong.

Deeze, wier fyne Kringen van overdwarse Streepen doorsneeden worden, voert wegens haare rimpeligheid den naam van *Tygers-Tong.* Zy komt, zo wel als de voorgaande, uit Indie. Sommigen noemen deeze ook wel *Lip-Doubletten.*

(64) Telline, *die de Schaal Linsvormig en ruuw heeft door Ruitswys' geplaatste Schubbetjes, die halfmaanswyze zyn van figuur.* LXIV. *Scobinata.* Robbe Tong.

Van sommigen wordt deeze de *Robbe-Tong* getyteld. Zy is inzonderheid door haare rondheid

(63) *Tellina* Testâ Lentiformi compressâ reticulatâ. RUMPH. *Mus.* T. 43. f. E. KNORR. *Verzam.* IV. D. Pl. 3. f. 2.

(64) *Tellina* Testâ Lenticulari scabrâ, Squamis Lunatis quincuncialibus. M. L. U. 482. N. 30. GUALTH. *Test.* T. 76. f. E. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 28. f. 2.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK. heid van de Sagryn-Doublet, hier voor beschreeven, verschillende, en komt insgelyks uit Oostindie.

LXV. *Lactea.* Melkwitte. (65) Telline, *die de Schaal Linsvormig, bultig, wit, doorschynende en effen heeft.*

In de Middellandsche Zee vindt men deeze, wier Schaal, grooter dan wit Lupinen-Zaad, overdwars een weinig flaauw gestreept is.

LXVI. *Carnaria.* Vleeschkleurige. (66) Telline, *die de Schaal rondagtig en effen, wederzyds Vleeschkleurig schuins gestreept, met de Streepen aan den eenen kant omgeboogen heeft.*

Op de Zandbanken in de Oceaan, aan de Kust van Engeland, by Lancaster, is deeze door LISTER waargenomen, hebbende de Schaal een weinig kleiner zelfs dan de voorgaande Soort.

LXVII. *Bimaculata.* Tweevlakkige. (67) Telline, *die de Schaal driehoekig rond en bree-*

(65) *Tellina* Testâ Lentiformi gibbâ, albâ, pellucidâ, lævi. *Syst. Nat.* XII. GUALTH. *Test.* T. 71. f. D.

(66) *Tellina* Testâ suborbiculatâ lævi, utrinque incarnatâ oblique striatâ, Striis hinc reflexis. *Syst. Natur.* XII. LIST. *Angl.* 175. T. 4. f. 25. GUALTH. *Test.* T. 77. f. 1.

(67) *Tellina* Testâ Triangulo-subrotundâ latiore lævi albidâ, intus maculis duabus Sanguineis oblongis. *Faun. Suec.* 2135.

breeder, glad en witagtig heeft, van binnen met twee Bloedkleurige langwerpige Vlakken. VI. AFDEEL. XXXVI. HOOFDSTUK.

De Schaal van deeze, zegt LINNÆUS, heeft naauwlyks de grootte van het uiterste Duimlid, zynde van buiten wit, doch de inwendige Vlakken blinken een weinig door; en zou glad of effen zyn, indien zy niet met eenige flaauwe Streepen omgeven ware. De buiging van de Schaal is daar in niet blykbaar. Zy komt voor aan de Kusten van Europa.

De grootte en gestalte komt taamelyk overeen met die welke de Heer BASTER onder den naam van *Gladde Strandschulpjes* heeft beschreeven en afgebeeld als zeer gemeen zynde aan onze Stranden: doch de Bloedkleurige Vlakken vind ik daar in niet aangetekend, en begryp ook niet, hoe zyn Ed. dezelven met de Bacasfan-Doubletten vergelyken kan, die daar van zo zeer verschillende zyn. Is het ook, om dat zy in Indie mede in het Strand voorkomen? Zyn Ed. ondertusschen zegt, dat de Bacasfan in Indie *van deeze Schulpvischjes*, (die der Gladde Strandschulpjes naamelyk,) *wordt gemaakt* (*).

(68) Tel-

(*) *Natuurkundige Uitspanningen*, II. DEEL, bladz. 79.

VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK.

LXVIII. *Balthica.* Oostzeefche.

(68) Telline, *die de Schaal rondagtig, glad, van buiten Rooze-rood heeft.*

In de Oostzee vindt men deeze, wier Schaal de grootte omtrent heeft van een Turkfche Boon en zeer broofch is, naauwlyks het aanraaken veelende, aan het Scharnier hoekig en weinig verhevenrond, zonder eenige Streepen.

LXIX. *Pififormis.* Erwtagtige.

(69) Telline, *die de Schaal Klootrondagtig glad, van binnen Rooze-rood, fcheef eenigermaate geftreept, de Streepen van vooren in een fcherpen hoek terug gebogen heeft.*

Aan de Monden der Rivieren van Europa komt deeze voor, die in grootte en geftalte naar een Erwt gelykt, hebbende daar van den bynaam. Zeer zelden vindt men ze geheel wit, zonder eenig Paarfch of Rooze-rood.

LXX. *Divaricata.* Vorkftreepige.

(70) Telline, *die de Schaal Klootrondagtig wit, tweevoudig fcheef geftreept heeft.*

In de Middellandfche Zee vindt men deeze, van

(68) *Tellina* Testâ fubrotundâ lævi, extus incarnatâ. *Faun. Suec.* 2136. *It. Oeland.* p. 43.

(69) *Tellina* Testâ fubglobofâ lævi, intus incarnatâ, oblique fubftriatâ, Striis antice angulo acuto reflexis. *Faun. Suec.* 2137. GUALTH. *Test.* T. 7. f. G.

(70) Testâ fubglobofâ albâ, bifariam oblique ftriatâ. *Syst. Nat.* XII.

van gelyke grootte en figuur, alleenlyk door de Kleur en Streepen verschillende. VI. AFDEEL. XXXIV. HOOFD-STUK.

(71) Telline, *die de Schaal Klootrondagtig bleek heeft, omringd met scheeve Streepen van eenerley gedaante.* LXXI. *Digitaria.* Vingerstreepige.

Deeze, van de zelfde plaats, verschilt van de twee voorgaande niet in grootte, maar door de Streepen, die byna als aan de toppen der Vingeren van een Mensch loopen; zo dat de Schaal zig als Spiraal gestreept vertoont.

(72) Telline, *die de Schaal Klootrond, glad en van Hoornkleur heeft, met een overdwarse Sleuf.* LXXII. *Cornea.* Hoornagtige.

Van deeze wordt gezegd, dat zy zig in de Meiren of Moerasfen, en staande Wateren, van Europa, onthoude. Zy heeft de grootte van een Erwt, doch valt in Ysland wel viermaal zo groot. LISTER merkt aan dat men ze in Engeland ook wel ter grootte van een Hazelnoot aantreft, hebbende de Schulpjes zeer hol, dun en geelagtig bleek, doch aan den rand wit van Kleur.

XXXV. HOOFD-

(71) *Tellina* Testâ subglobosâ pallidâ, cinctâ striis obliquis uniformibus. *Syst. Nat.* XII.

(72) *Tellina* Testâ globosâ glabrâ Cornei coloris, Sulco transversali. *Faun. Suec.* 2138. LIST. *Angl. App.* p. 22. T. 1. f. 5.

VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK.

XXXV. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* HARTEN, *of* Hartgelykende *Doubletten.*

Naam. De Latynsche benaaming, *Cardium*, afkomstig van het Grieksch woord *Kardia*, dat eens Menschen Hart beteekent, doet ons Natuurlyk den naam van HARTEN geeven aan de Doubletten van dit Geslagt, die altemaal, meer of min, *Hartgelykende* zyn, dat is, de figuur uitdrukken van een Hart. Sommigen derzelven zyn onder de *Chamæ*, anderen onder de *Pectines* betrokken geweest, gelyk men ze dus by RUMPHIUS nog geplaatst vindt; doch de Gestalte onderscheidt ze genoegzaam.

Kenmerken. De Kenmerken bestaan in een tweekleppige Schaal, die omtrent gelykzydig en volstrekt gelykkleppig is: het Scharnier heeft in de eene Schaal twee middeltanden en de Zyd-Tanden ver af, inschietende. Het Dier is een *Tethys*, of Zee-Haas, gelyk in de voorgaande en volgende.

Soorten. Van deeze Harten zyn een-en-twintig Soorten opgegeven, onder welken agt gezegd worden voor te komen in de Middellandsche Zee of Europische Oceaan.

(73) Hart-

VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK. LXXIII. *Cardium Costatum.* Geribde Venus Doublet.

(73) Hart-Doublet, *die de Schaal rond uitgezet en gelyk van Kleppen heeft, met verhevene, ſcherpe, holronde, Vliezige Ribben.*

Deeze, compleet zynde, behoort onder de raarſte en kostbaarſte Doubletten; doch dus ontmoet men ze zeer zeldzaam. De Heer ADANSON, die oneindig veele Schulpen, daar toe behoorende, aan den Zandigen Zee-Oever van de Kust van Senegal aantrof, kon 'er, door veele honderden op elkander te passen, naauwlyks ééne Doublet van maaken: dus zyn ook de meesten, die men in de Kabinetten vindt, maar enkele Schulpen, of onvolmaakte Doubletten: 't welk hy daar aan toeſchryft, dat het Dier, zig dieper in Zee onthoudende, zelden gevangen wordt, en dus de Schulpen niet dan ledig en van elkander afgeſcheiden, aan 't Strand geſmeeten worden.

't Schynt of deeze Schulpen, die men, by uitneemendheid, *Conchæ exoticæ*, dat is Vreemde of Uitheemſche Schulpen, tytelt, nergens voorkomen dan aan de Afrikaanſche Kust. Hy noemt

(73) *Cardium* Testâ gibbâ æquivalvi, Costis elevatis carinatis concavis membranaceis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 306. M. L. U. 483. N. 31. COLUMN. *Purp.* 26. T. 27. RUMPH. *Muſ.* T. 48. f. 6. LIST. *Conch.* I. T. 327. f. 164. GUALTH. *Test.* T. 72. f. D. Concha exotica. ARGENVILLE *Conch.* T. 26. f. A. ADANS. *Seneg.* I. T. 18. f. 2. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 28. f. 2.

VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK. *Geribde Venus-Doublet.*

noemtze *Kaman*, en zegt dat de Schaal by uitſtek dun en broosch is, vooral in die Jong zyn, wordende in ouder Schulpen nogthans wat ſteviger en ondoorſchynende. Hy hadt zodanig een Doublet van byna vier Duimen in de langte, breedte en dikte; zo dat zy naa genoeg Klootrond was, overtreffende de breedte geen vyfde deel de andere afmeetingen in langte en dikte, die egaal waren. Een dergelyke is in 't Jaar 1767, hier te Amſterdam, in openbaare Veilinge verkogt voor honderd Guldens.

„ Ieder helft van deeze Doublet, die ge-„ lykkleppig is, maakt dan een halve holle „ Kloot. Haare ſchoonheid beſtaat in agt-„ tien zeer breede ronde Geutswyze uithol-„ lingen; die zig van den Top allerwegs naar „ den Omtrek uitſtrekken. Elf van deeze „ Groeven, de laagſten naamelyk, zegt A-„ DANSON, verheffen zig ieder met eene „ Driehoekige zeer ſcherpe Rib, van een „ vierde Duims hoogte, die van binnen als „ een Pypje is uitgehold. De zeven anderen, „ van het bovenſte End, zyn met een klein „ Kammetje verheven, en eindigen op de kant „ in even zo veel Tandjes, welken tusſchen „ elkander een taamelyke gaaping overlaaten, „ wanneer de Schaal geſlooten is. Gedagte „ Ribben maaken wyde platte Groeven, waar „ van de vyf eerſten, naast aan het bovenſte „ gedeelte, vaal zyn in plaats van wit, ge-

„ lyk

,, lyk de Ribben en het overige van de Schulp. VI.
,, In de regter Klep zyn, dat aanmerkelyk is, AFDEEL.
,, zes Groeven dus gekleurd. Het Scharnier XXXV.
,, overtreft in langte veel de breedte van de HOOFD-
,, helft der Schulpen: men vindt een der STUK.
,, Tanden van het middelfte paar, in de flin-
,, ker Klep, by uitftek lang en puntig".

(74) Hart-Doublet, *die de Schaal Hartvormig heeft, met famengedrukte Zaagswys' gekielde Kleppen; de Billen digt by een.* LXXIV. *Cardium. Cardisfa.* Venus-Hart.

RUMPHIUS merkt aan, dat dit de fraaifte en mooifte zyn van alle *Chamæ*, waar toe hy dezelven ten onregte betrekt. Driederley zodanige *Venus-Harten* komen 'er, volgens hem, in Oostindie voor. De gemeenfte zyn onder en boven Buikig, doch van onderen minst, aan de kanten getand, witgeel van Kleur: anderen zyn witter en ongetand: een derde foort is van onderen wat hol, maar boven zeer gebult, ook meest ongetand en met roodagtige Stipjes. Dat 'er van deeze laatften ook getande zyn, blykt uit D'ARGENVILLE.
Het

(74) *Cardium* Testâ Cordatâ, Valvulis compresfis dentato-carinatis, Natibus approximatis. M. L. U. 484. N. 32. COLUMN. *Aquat.* 16. Cardisfa. RUMPH. *Muf.* T. 42. f. E. GUALTH. *Test.* T. 84. f. B, C, D. Cor Veneris. ARGENV. *Conch.* T. 26. (23.) f. I. KLEIN *Ostrac.* T. 10. f. 39. KNORR *Verzam.* I. Deel Pl. 18. f. 3, 4.

VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK.

Het Dier daar in is meest Slym, zwartagtig, en, als men het een Nagt in verſch Water legt, ligt uitvallende. Sommigen hebben een gladden, anderen een gedoornde Zoom. Die van aanmerkelyke grootte zyn, drie of vier Duim hoog, worden veel waardig geagt, inzonderheid die roode Stipjes hebben en de Citroenkleurige.

LXXV. *Cardium retuſum.* Stomp Venus-Hart.

(75) Hart-Doublet, *die de Schaal Hartvormig heeft, met geſtreepte gekartelde eenigermaate gekielde Kleppen; het Aarsgat halfmaanswyze Hartvormig ingedrongen.*

Deeze, in Indie voorkomende, volgens SPRENGLER, heeft de Schaal als middelſlag tusſchen het Driezydig Venus-Hart en de Aardbey-Doubletten, van Kleur Melkwit: de Kleppen met een hoek eenigermaate gekield, geſtreept, en overdwars gekarteld: het Aarsgat diep ingedrongen met een halfmaanswyze uitſnyding: den rand Plooyswyze getand.

LXXVI. *Hemicardium.* Driezydig Venus-Hart.

(76) Hart-Doublet, *die de Schaal Hartvormig en byna vierzydig heeft, met de Klep-*

(75) *Cardium* Testâ Cordatâ, Valvulis ſtriatis crenulatis ſubcarinatis, Ano Lunato Cordiformi intruſo. *Syſt. Nat.* XII.

(76) *Cardium* Testâ Cordatâ ſubquadrilatera, Valvulis cari-

na-

Kleppen gekield en de Billen ver van een. VI. AFDEEL. XXXV. HOOFD-STUK.

Dewyl één' der kanten, die van het Scharnier naar de Punt loopen, in deeze weinig verheven is, zo heeft het gebruik gewettigd, dezelve *Driezydig Venus-Hart* te tytelen: Het is een fraay Doubletje uit Oostindie, dat van den eenen kant zeer veel naar 't gewoone Venus-Hart gelykt; des men de Afbeeldingen, by D'ARGENVILLE, naauwlyks kan onderscheiden; doch van den anderen kant verschilt het grootelyks daar van. By RUMPHIUS wordt het ook, onder den naam van het Dubbelde Venus-Hartje, zeer wel van ter zyde verbeeld en aangemerkt, dat men, weleer, voor één dat roode Stippeltjes of Vlakjes op de Schaal hadt, zestig Dukatonnen betaald heeft. Tegenwoordig zyn zy op ver naa zo veel niet waardig.

(77) Hart-Doublet, *die de Schaal eenigermaate Hartvormig en Hoekig heeft, met gehoekte Kleppen, die gegroefd zyn en effen.* LXXVII. *Cardium medium.* Middelslag.

Van

natis, Natibus distantibus. M. L. U. 484. N. 33. RUMPH. *Mus.* T. 44. f. H. GUALTH. *Test.* T. 83. f. C. ARGENV. *Conch.* T. 26. (23.) L. KNORR *Verzam.* VI Deel, Pl. 3. fig. 2.

(77) *Cardium* Testâ subcordatâ; subangulatâ, Valvulis angulatis Sulcatis lævibus. M. L. U. 485. N. 34.

VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK.

Van deeze, ook Oostindische, gelykt de Schaal zeer veel naar die der naastvoorgaande Soort, doch is witagtig uit den paarschen bont, met ongedoornde Groeven en de Hoeken niet scherp.

LXXVIII. *Cardium Aculeatum.* Gedoornde Nagel-Doublet.

(78) Hart-Doublet, *die de Schaal eenigermaate Hartvormig heeft en verheven-ronde Ribben, die met een Streep ingeploegd zyn, uitwaards met kromme Doornen gewapend.*

Blykbaar is 't, dat hier die Doublet bedoeld worde, welke wy de *Gedoornde Nagel-Doublet* noemen, afkomstig zynde uit de Middellandsche Zee of van de Spaansche Kust. Zy komt naby aan die, welke D'ARGENVILLE *le Cœur de Bœuf*, dat is het Osfen-Hart, tytelt. Het Kenmerk, dat de Ribben als met een Streep ingeploegd zyn, heeft duidelyk in de myne, die een Genueesche genoemd wordt, en een kleine Vuist groot is, plaats.

LXXIX. *Cardium Echinatum.* Stekelige.

(79) Hart-Doublet, *die de Schaal eenigermaate Hartvormig heeft, de Ribben ge-*

(78) *Cardium* Testâ subcordatâ; Sulcis convexis lineâ exaratis, exterius aculeato-ciliatis. *Syst. Nat.* XII. Cardium muricatum. *M. L. U.* 485. N. 35. BONANN. *Recr.* II. T. 96, 97. GUALTH. T. 72. f. A. Cor Bovis. ARGENV. *Conch.* T. 26. (23.) f. B. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 3. f. 1.

(79) Testâ subcordatâ; Sulcis exaratis lineâ ciliatâ Aculeis in-

geploegd, door eene Streep, die bezet is met een menigte van kromme Stekeltjes. VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK.

Of LINNÆUS met reden twyfelagtig ſtelt, dat deeze wel eene verſcheidenheid kon zyn van de voorgaande, is, aangemerkt het groote verſchil der Afbeeldingen, niet zeker. Ondertusſchen is 't ook waar, dat men in de Gedoornde Nagel-Doubletten veel verſchil ontmoet. Deeze komt voor in de Noorder-Oceaan en de gewoone grootte wordt door LISTER geſteld op twee Vingerbreedten; maar hy hadt 'er wel grooter gezien. De Geſtalte komt veel met die der geribde doch ongedoornde Doubletjes van onze Stranden overeen.

(80) Hart-Doublet, *die de Schaal eenigermaate Hartvormig heeft, en driekantige Ribben, die aan den Rand van de Schulpen gedoornd zyn.* LXXX. *Cardium Ciliare.* Scherp gerande.

Dee-

inflexis plurimis. *Faun. Suec.* 2139. M. L. U. 486. N. 36. Concha echinata. ROND. *Test.* 22. LIST. *Angl.* T. 5. f. 33. *Conch.* T. 324. f. 161. BONANN. *Recr.* 2. T. 90. GESN. *Aquat.* 131, 132. GUALTH. *Test.* T. 72. f. B. KLEIN *Ostrac.* T. 10. f. 40. GINANN. *Adr.* 2. T. 19. f. 130.

(80) *Cardium* Testâ ſubcordatâ; Sulcis elevatis triquetris, extimis aculeato-ciliatis. GUALTH. *Test.* T. 72. f. C.

VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK. Deeze gelykt veel naar de voorigen, doch is kleiner en Sneeuw-wit met geele dwarsbanden, komende voor in de Middellandsche Zee.

LXXXI. *Cardium tuberculatum.* Karthageensche. (81) Hart-Doublet, *die de Schaal eenigermaate Hartvormig heeft, en overdwars gebandeerd, met stompe Knobbelige Ribben.*

By RUMPHIUS vindt men aangetekend, dat zig deeze Doublet volmaakt schoon, zo van Kleur als Tekening, in 't Kabinet der Heeren *Feitama*, bevondt. Hier van zal zy dan ook den naam hebben. Gewoonlyk zyn zy bruingeel met witte dwarsbanden, en meer of min geknobbeld op de Ribben. Zy worden thans niet hoog gewaardeerd, en dikwils, met de volgende, *Karthageensche* Doublet-Schulpen genoemd, als afkomstig zynde van de Spaansche Kust.

Fransche Harten. Pl. CXVII. *Fig.* 3, 4. Tot deeze Soort schynen die Fransche Hart-Doubletten betrekkelyk te zyn, van welken de Heer D'ARGENVILLE de afbeelding geeft met het Dier daar in, onder den naam van *Boucarde* of Ossen-Hart. Hy zegt dat 'er twee Soorten van zyn, de eene taamelyk groot,

(81) *Cardium* Testâ subcordatâ, Sulcis obtusis nodosis transversim striatis. M. L. U. 486. N. 37. RUMPH. *Mus.* T. 48. f. 11. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 29. f. 4.

groot, met diepe Sleuven, die van 't Scharnier naar den Omtrek loopen; de andere kleiner en met ruuwe Knobbeltjes op de Streepen. Deeze wordt door hem in dat postuur vertoond, gelyk wy die, in *Fig* 4, hebben overgenomen, om te beter het Doornagtige Lighaam te onderscheiden, waar uit de twee Pypjes met hunne Haairtjes, in *Fig.* 3 zigtbaar, voorkomen. Hy merkt aan, dat dit Schulpdier een zonderlinge handgreep heeft, daar hy dus van spreekt.

VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK.

„ Aan de uitgestrektste zyde van zyne Schulp, „ die het Scharnier draagt, verlangt het een „ byna driehoekig Lighaam, dat samengesteld „ is uit twee afgezonderde platte Buizen, „ doch welke Cylindrisch worden, als 't Water van de Zee door 't onderste end in„ komt en uitgaat door het bovenste. Dit „ deel van zelf, of wegens eenig geraas, dat „ het verneemt, intrekkende, spuit hetzel„ ve 't Water tot den afstand van een Voet. „ Deeze Buizen zyn bezet met een oneindig „ getal kleine Haairtjes, die de Mond-ope„ ning bezoomen, hebbende eene Goudgeele „ Kleur. Het Dier trekt deeze Hoornen in, „ wanneer het zyn Afgang maaken wil en „ zyn Water uitwerpen, om zig van frisch „ Water te voorzien. Om van plaats te ver„ anderen, doet het voor uit de Schulp en „ van onder zyn Lighaam een nieuw Lid „ voortkomen, dat eene aanmerkelyke langte

„ heeft,

VI. Afdeel. XXXV. Hoofdstuk.

„ heeft, en zig uitstrekt, als in de afbeel„ding *Fig.* 3. Dit is een waare Voet of „Poot, waar van de dun uitloopende Punt „altoos een steuning zoekt, daar zy zig vast „kan hechten, en dan doet dat Lighaamsdeel „de geheele Klomp van het Dier, met zyne „Schulpen, in ééne Stap omtrent twee Dui„men voortgaan. Ontrust wordende trekt „het zig binnen de Schulpen in, gelyk een „Slak in haare Hooren; waar toe de Wan„den of Randen met stevige Vliezen, die „een weinig uitsteeken, bekleed zyn. Som„wylen doet het ook op zyde een korter „Poot uitkomen, die mede in de afbeelding „is vertoond".

LXXXII. *Cardium Isocardia.* Geschubde Nagel-Doublet.

(82) Hart-Doublet, *die de Schaal Hartvormig heeft, de Ribben met gewelfde Schubbetjes als Dakpannen belegd.*

Deeze heeft haar bynaam van de Gestalte, die volmaakt Hartvormig is. In 't Fransch noemt menze *Cœur de Bœuf Tuilé*, wegens de plaatzing der gedagte Schubben, die de Schulpen zeer ruuw maaken; weshalve men ze ook wel Gedoornde Nagel-Doubletten of Karthageensche wegens de afkomst tytelt.

(83) Hart-

(82) *Cardium* Testâ Cordatâ; Sulcis Squamis fornicatis imbricatis. M. L. U. 487. N. 38. RUMPH. *Mus.* T. 48. f. 9. ARGENV. *Conch.* T. 26. (23.) f. M. REGENF. *Conch.* 20. T. 5. f. 56.

(83) Hart-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig en eenigermaate Hoekig heeft, de Ribben met verheven Maantjes.* VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK. LXXXIII. *Cardium Fragum.* Aardbey-Doublet.

Van deeze spreekt RUMPHIUS onder den naam van *Witte Aardbesie*, en zegt, dat zy in de Amboinsche Inham, zo wel als de volgende, rykelyk voorkomen. De roode Stippen op een witten Grond geeven 'er de fraaiheid aan. Zy komen ook uit Westindie en verschillen dan eenigermaate in Kleur.

(84) Hart-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig, de Ribben met gekleurde Maantjes heeft,* LXXXIV. *Cardium Unedo.* Rood Appeltje.

By PLINIUS heeft *Unedo*, zo men wil, een Haag-Appel of Haag-Appelboom betekend. Is het, om dat deeze Doubletten naar kleine, wil-

(83) *Cardium* Testâ subcordatâ, subangulatâ; Sulcis notatis Lunulis elevatis. M. L. U. 488. N. 39. Fragum album. RUMPH. *Mus.* T. 44. f. G. GUALTH. *Test.* T. 71. f. N. KNORR *Verzam.* II. Deel, Pl. 20. f. 3. & 29 f. 2, 5. V. D. Pl. 20 f. 5.

(84) *Cardium* Testâ subcordatâ, Sulcis Lunulis coloratis. M. L. U. 488. N. 40. BONANN. *Recr.* III. T. 375. RUMPH. *Mus.* T. 44. f. F. Fragum. ARGENV. *Conch.* T. 26. (23.) f. N. GUALTH. *Test.* T. 83. f. A, B. REGENF. *Conch.* 12. T. 3. f. 25. KNORR *Verzam.* IV. Deel, Pl. 14. f. 3. & VI. D. Pl. 3, f. 4.

VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK. wilde, Appeltjes gelyken, dat LINNÆUS 'er deezen bynaam aan geeft? De Schaal, zegt hy, is dikker, minder hoekig en tienmaal zo groot: zo dat dezelve ruim eens zo dik en lang moet zyn, als die der Witte Aardbey-Doubletten. De Roode vallen, volgens RUMPHIUS, ook in Oostindie.

LXXXV. *Cardium muricatum.* Stekelige. (85) Hart-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig, geribd en op de zyden ſtekelig heeft.*

Aan de Baay van Campêche, in de Westindiën, komt deeze voor, wier Schaal naar de voorgaanden gelykt, maar de Randen overal Zaagswyze gekarteld heeft, van buiten geelagtig, doch de middelholten van binnen paarſchagtig zynde.

LXXXVI. *Cardium magnum.* Groote. (86) Hart-Doublet, *die de Schaal langwerwerpig heeft, de Ribben hoekig en de kanten gekarteld.*

De grootte van deeze is als de Palm der Hand: des men ze met reden de groote Hart-Doublet kan noemen. De Kleur is bleek, van bin-

(85) *Cardium* Testâ ſubcordatâ, ſulcata, Lateribus muricata. M. L. U. 489. N. 41.

(86) *Cardium* Testâ oblongâ, Sulcis angulatis latere Serratis. M. L. U. 489. N. 42.

binnen wit, doch de Randen zyn rood. Zy valt aan de Kust van Jamaika.

VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK.

(87) Hart-Doublet, *die de Schaal byna Eyrond en gegroefd heeft, aan den voorkant ruuw, aan den agterkant met Tandjes.*

LXXXVII. *Cardium flavum.* Geele Aardbeſie.

Deeze heeft de Schaal geelagtig, doch aan den voorkant wit; aan den agterkant zyn de Ribbetjes met Knobbeltjes gekarteld: de Rand is niet rood, maar het diepſte der Schulpen ziet ſomtyds uit den rosſen. Het zal ook een Weſtindiſche zyn. Men noemtze Geele Aardbeſie.

(88) Hart-Doublet, *die de Schaal dwars Eyrondagtig heeft, met ſlaauwe Streepen overlangs, in plaats van Groeven.*

LXXXVIII. *Cardium lævigatum.* Ongeribde.

De Kleur van deeze is ros met witte Vlakken.

(89) Hart-Doublet, *die de Schaal dwars Ey-*

LXXXIX. *Cardium ſerratum.* Gekartelde.

(87) *Cardium* Testâ ſubovatâ ſulcatâ, Latere anteriore ſcabro, posteriore dentato. M. L. U. 490. N. 43. KNORR *Verzam.* VI. Deel, Pl. 3. f. 5.

(88) *Cardium* Testâ obovatâ, Striis obſoletis longitudinalibus. M. L. U. 490. N. 44.

(89) *Cardium* Testâ obovatâ lævi Striis obſoletis, margine interiore Serrato. M. L. U. 491. N. 45. KNORR *Verzam.* II.

VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK.

Eyrondagtig, glad met flaauwe Streepen, aan den binnen-Rand gekarteld heeft.

De Kleur van deeze, uit de Middellandfche Zee afkomftige, is geel, inzonderheid in het diepfte van de Schulpen, die zeer bultig by 't Scharnier zyn en fomtyds van buiten Oranjekleurig.

XC. *Cardium edule.* Kokhaan.

(90). Hart-Doublet, *die de Schaal aangezoomd heeft; met zesentwintig flaauw gekromde Schubagtige Ribben.*

De Heer BASTER geeft den naam van *Kokhaanen* aan dit flag van Doubletfchulpjes, die aan de Stranden der Noordelyke deelen van Europa zeer gemeen zyn, en, met de andere Strandfchulpjes, den grondflag van onze gewoone Kalk uitleveren. Ik heb reeds van derzelver menigvuldigheid gefproken *. Onze Vrind let meest op de gefteldheid van het Dier, dat deeze Doubletjes bewoont, 't welk zyn

* Bladz. 45.

IV. D. Pl. 20. f. 4. V. D. Pl. 10. f. 7. VI. Deel, Pl. 6. f. 1, 2.

(90) *Cardium* Testâ antiquatâ, Sulcis viginti fex, obfolete recurvato-imbricatis. *Faun. Suec.* 2141. *It. Oeland.* 42. BASTER *Uitfpann.* II. p. 72. T. 8. f. 1—4. LIST. *Angl.* 189. T. 5. f. 34. GUALTH. *Test.* T. 71. f. F. RUMPH. *Muf.* T. 44, f. E. KNORR. *Verzam.* VI. Deel, Pl. 8. f. 4.

zyn Ed. zeer naauwkeurig afgebeeld heeft, en aangemerkt, dat zy zig altoos een weinig onder de Oppervlakte van het Zand der Zee-Oevers onthouden, om gebruik te kunnen maaken van haare twee Pypjes, waar van het eene tot inneeming van Voedzel, het andere tot loozing der Vuiligheden dienen zou. De Pypjes, zegt zyn Ed, gelyken naar de Snuitjes der Zee-Sterren, en door dezelven heeft een geduurige inslurping en uitwerping van het Zeewater plaats. Het Vischje legt als een Mossel in de Schulp, en wordt in Zeeland veel van geringe Luiden gegeten.

Ik merk in 't algemeen aan, dat deeze Doubletjes de genen zyn, die van ouds *Pectunculi* plagten genoemd te worden, als zynde kleine *Pectines* of Kam-Schulpen. Of nu die, welke RUMPHIUS *Pectunculus vulgaris* tytelt, ook tot deeze Soort behoore, valt zo gemakkelyk niet te beslissen: als zynde dezelven, op 't midden van de Schaal, Citroengeel, en op de plooijen merkelyk gekarteld „ Zy hebben, (zegt hy,) veel Vleesch, „ en houden zig op onder 't Zand; doch by „ laag Water komen zy boven, openen haar „ Schaal, en gaapen naar een zagten Wind. „ In dit Gewest is het Vleesch wat hard en „ tot de Kost niet zeer aangenaam, maar in „ Portugal, en langs de Spaansche Kusten, „ daar men ze *Brigigoins* noemt, en daar zy „ niet breeder dan twee dwarse Vingers zyn, „ wor-

VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK. „ wordenze voor een lekkere Kost gehou„ den, en in haar eigen Sop gaar gekookt „ met een Peul Spaansche Peper, als wanneer „ de Ryken zo wel als de Armen 'er greetig „ naar zyn".

De aanzoomingen, om welken LINNÆUS deeze Soort *antiquata* noemt, als konde men de jaarlykse aangroeijing, en hier door den Ouderdom van deeze Doubletten, dus onderscheiden; zyn allerzigtbaarst in de afbeelding van LISTER, die getuigt, dat men deeze Schulpdieren in 't Engelsch *Cockles* tytelt, 't welk veel met de benaaming van Kokhaanen schynt te strooken. Hy geeft 'er de gewoone maat slegts van een Vingerbreedte aan; gelyk zy by ons vallen. Zesentwintig Ribbetjes hadt hy ook op deeze Schulpen geteld, zo wel als de Heer BASTER en LINNÆUS. Ons Volk verzameltze, zegt hy, van de Herfst tot laat in 't Voorjaar, dat is den geheelen Winter door, op de Zandige Stranden, alwaar zy overvloedig voorkomen. Zeer aangenaam zyn zy van Smaak, en worden, zo wel raauw als gekookt, even gelyk de Oesters gegeten.

XCI. *Cardium rusticum.* Boersche.

(91) Hart-Doublet, *die de Schaal aangezoomd heeft*;

(91) *Cardium* Testâ antiquatâ, Sulcis viginti remotis, interstitiis rugosis. *Syst. Nat.* XII. Concha striata. RONDEL. *Test.* I. c. 19. RUMPH. *Mus.* T. 44. f. K. GUALTH. *Test.*

heeft, met twintig Groeven ver van een; de Ribben rimpelig. VI. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK.

Wegens de grofheid van de Schaal, zal mooglyk deeze, door LINNÆUS, de *Boerſche* gebynaamd zyn. Of het ook die zy, waar van RUMPHIUS zo even gewaagde, zou men mogen twyfelen. Zodanige Schulpen zyn niet ongemeen, vallende op de Kusten der Zuidelyke deelen van Europa, zo aan den Oceaan, als aan de Middellandſche Zee, in menigte. Sommigen zyn Roestkleurig of ros geel met bruine; anderen, die kleiner zyn, wit met rosagtige Banden. Men vindt ook dergelyke geele aan onze Kust, onder de Strandſchulpen, en de Karthageenſche, zo genaamd, hebben insgelyks twintig Ribben.

(92) Hart-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig en gekamd heeft.* XCII. *Cardium Pectinatum.*

De *Ryst-Doubletten*, dus naar de Korreltjes, waar mede zy als begroeid zyn, niet oneigen genaamd, verſchillen van de Scherfjes, die tot de Kousjes zyn t'huis gebragt. De binnenholte, onder de Navel, is geel, het Aars- Ryst-Doublet.

Test. T. 71. f. M. REGENF. *Conch.* T. 3. f. 23, 24 & T. 12. f. 77, 78. KNORR. *Verzam.* VI. Deel, Pl. 8. f. 3.

(92) *Cardium* Testâ ſubcordatâ, pectinatâ. M. L. U. 492. N. 47. GUALTH. T. 75. f. A. KNORR *Verzam.* VI. Deel, Pl. 3. f. 3.

VI. Afdeel. XXXV. Hoofd-stuk. Aarsgat ovaal, ingedrukt met uitpuilende Randen: de Schaal heeft dikke Ribbetjes, die opwaards ruuw zyn, en de Geſtalte is langwerpig rond of ovaal, meer naar die van een Amandel in zyn Bolſter gelykende; doch het Scharnier maakt het voornaamſte onderſcheid. *Gekamd* noemt LINNÆUS de genen die van vooren Streepen hebben, welke uit een ander Punt ſpreiden, dan die op de verhevenheid der Schulpen: anders zouden de Kokhaanen ook gekamd zyn.

XCIII. *Cardium Virgineum.* Maagdelyke.

(93) Hart-Doublet, *die de Schaal driehoekig rond en gelykzydig heeft, met dwarſe Vliesagtig omgeboogen Rimpels, het Scharnier blaauw.*

De Schaal van deeze is fraay, gebandeerd met Streepen die ruggelings over elkander geplooid zyn, ver van een, met een Zee-groenagtige Korst bedekt. De Holligheid is wit, maar de Scharnieren blaauw. Zy heeft de zyd-Tanden in de langte en evenbreedig, byna als in het volgende Geſlagt, doch het Scharnier doet ze hier t'huis brengen. Haar afkomst is uit de Middellandſche Zee.

XXXVI. HOOFD-

(93) *Cardium* Testâ triangulo-rotundatâ æquilaterâ, rugis transverſis membranaceo-recurvatis, Cardinibus cæruleis. *Syst. Nat.* XII. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 5. f. 2.

VI. AFDEEL. XXXVI. HOOFDSTUK.

XXXVI. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* KORF-DOUBLETTEN.

Met den Latynschen naam *Mactra*, welke, volgens sommigen, een Bakkers-Trog, volgens anderen een Broodkorf betekend zou hebben, stelt LINNÆUS thans een nieuw Geslagt voor, 't welk ik, derhalve, onder den naam van KORF-DOUBLETTEN zal beschryven. Naam.

Zy komen met die van het voorgaande Geslagt in de meeste Kenmerken overeen, doch zyn geheel ongelykzydig, hoewel zy de Kleppen gelyk hebben. In plaats van twee heeft het Scharnier eenen samengevouwen middel-Tand met een Kuiltje daar nevens: de zyd-Tanden zyn ook ver van elkander af en inschietende. Kenmerken.

Onder de agt Soorten, welken dit Geslagt begrypt, zyn weinige, die in fraaiheid uitmunten. Een Kaapsche, een Oostindische en een Afrikaansche Soort, wordt 'er onder opgeteld. Soorten.

(94) Korf-Doublet, *die de Schaal effen, de* XCIV. *Mactra Sprengleri.* Sprenglers-Schulp.

(94) *Mactra* Testâ lævi, Vulvâ planâ, rimâ Lunulâ hiante. *Syst. Nat.* XII. Gen. 307.

VI. AFDEEL. XXXVI. HOOFDSTUK.

de Klink vlak, de Spleet met een gaapend Maantje heeft.

Deeze is aan de Kaap der Goede Hope door den Heer SPRENGLER waargenomen. De Schaal, byna de grootte van een Hand hebbende, is wat Driehoekig van Gestalte; effen, bleek en eenigermaate doorschynende. Haar voorzyde, met een hoek gekield, is van de Randen onderscheiden. De Klink, aan de Billen Maanswyze scherp, is geheel gaapende in het Spleetje van 't Scharnier; de agterzyde platagtig en gestreept: de Billen zyn omgekromd: de zyd-Tanden van 't Scharnier driehoekig.

XCV. *Mactra plicataria.* Geplooide.

(95) Korf-Doublet, *die de Schaal overdwars Rimpelagtig geplooid, doorschynende; de Klink platagtig, het Aarsgat samengedrukt langwerpig heeft.*

De Schaal heeft de breedte van een Ey; zy is wit, dun als Papier, overdwars geplooid met evenwydige Rimpels: de zyd-Tanden van 't Scharnier bestaan uit twee evenwydige Vliezen: de Billen zyn krom en omgeboogen. Deeze is van Java afkomstig.

(96) Korf-

(95) *Mactra* Testâ transverse rugoso-plicatâ diaphanâ, Vulvâ planiusculâ, Ano compresso oblongo. *Syst. Nat.* XII.

(96) Korf-Doublet, *die de Schaal effen en doorſchynende, de Navels eenigermaate geſtreept, de Klink met een effen ingedrukte Kiel omgeven heeft.*

VI. AFDEEL. XXXVI. HOOFDSTUK. XCVI. *Mactra ſtriatula.* Geſtreepte.

Van deeze, uit de Middellandſche Zee, is de Schaal wit, van breedte als een Walnoot: de Navels zyn geſtreept.

(97) Korf-Doublet, *die de Schaal doorſchynende, effen, geſtreept; de Navels uitermaate glad, de Klink en Aars geſtreept heeft.*

XCVII. *Mactra glabatra.* Gladde.

De Schaal van deeze, die men van de Afrikaanſche Kust bekomen heeft, is van grootte als een Hazelnoot en wit. Zy heeft de Billen en Navels zeer glad en niet geſtreept: de Klink niet gekield.

(98) Korf-Doublet, *die de Schaal byna doorſchynende, effen, en wit heeft, met Melkwitte Banden.*

XCVIII. *Mactra Corallina.* Koraalagtige.

De

(96) *Mactra* Testâ lævi diaphanâ, Umbonibus ſubſtriatis, Vulvâ lævi impresſâ Carinâ circumſcriptâ. *Syst. Nat.* XII.

(97) *Mactra* Testâ lævi diaphanâ ſtriatâ, Umbonibus læviſſimis, Vulvâ Anoque ſtriatis. *Syst. Nat.* XII.

(98) *Mactra* Testâ lævi ſubdiaphanâ albâ, Fasciis lacteis. BONANN. *Recreat.* II. T. 53. ROND. *Test.* I. p. 32. T. 33. GUALTH. *Test.* T. 71. f. B. PLANC. *Conch.* T. 3. f. 4?

VI. AFDEEL. XXXVI. HOOFDSTUK.

De bynaam zou daar van afkomſtig zyn, dat de Schaal van deeze uitwendig een Koraalkleur heeft, volgens BONANNI, of Koraalagtig is; doch dit ſchynt my met de Afbeelding van GUALTHIERI zo min te ſtrooken, als met de beſchryving van PLANCUS, die van een groote verſcheidenheid van Tellinen ſpreekt, waar toe ook deeze door hem betrokken wordt, aan de Kusten van de Middellandſche Zee voorkomende, en een eetbaar Dier bevattende; waar onder ook de *Concha fasciata* van RONDELETIUS, met roode Streepen.

XCIX. *Mactra ſtultorum.* Geſtraalde.

(99) Korf-Doublet, *die de Schaal byna doorſchynende effen en flaauw geſtraald heeft, met een bultige Klink; zynde van binnen paarſchagtig.*

Waarom deeze den bynaam voert van *Stultorum*, begryp ik niet, dewyl zy geenszins naar de Zotskappen gelykt. Wy geeven 'er derhalve liever den naam aan van Geſtraalde: want zy is weezentlyk geſtraald. Men vindtze doorgaans bruinagtig met bleeke Straalen. Zy komt voor, aan de Kusten van Europa.

(100) Korf-

(99) *Mactra* Testâ ſubdiaphanâ lævi, obſolete radiatâ, intus purpurascente, Vulvâ gibbâ. *Syst. Nat.* X. p. 681. N. 8. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 5. f. 1.

(100) Korf-Doublet, *die de Schaal gladagtig, ondoorschynende, eenigermaate aangezoomd heeft.* VI. AFDEEL. XXXVI. HOOFDSTUK. C. *Mactra solida.* Gewoone Strandschulpjes.

Tot deeze Soort schynen onze gewoone *Strandschulpjes*, welke de Heer BASTER met het Dier afgebeeld en beschreeven heeft, te behooren. Zy hebben een groote verscheiheid van Kleuren, gelyk iedereen bekend is, doch vallen meest geel of blaauwagtig, en zyn doorgaans wat gezoomd op haare Oppervlakte, van binnen naar de Kleur van buiten is. De opgegeven Kenmerken komen vry wel overeen.

(101) Korf-Doublet, *die de Schaal langwerpig, ovaal, glad; het Scharnier zonder zyd-Tanden heeft.* CI. *Mactra Lutraria.* Slyk-Schulp.

De aangehaalde van RUMPHIUS, door hem de Groote *Eendebek* genaamd, dat een Oostindische Gaaper is, schynt het niet te kun-

(100) *Mactra* Testâ opacâ læviusculâ subantiquatâ. *Syst. Nat.* XII. Cardium solidum. *Faun. Suec.* 2140. BONANN. *Recr.* II. T. 51. ROND. *Test.* I. Cap. 7. LIST. *Angl.* 174. T. 4. f. 24. BASTER *Uitspann.* II. D. p. 78. KNORR *Verzam.* VI. Deel Pl. 8. f. 5.

(101) *Mactra* Testâ ovali oblongâ lævi, Dentibus lateralibus nullis, *Syst. Nat.* XII. Mya Lutraria. *Faun. Suec.* 2128. M. L. U. 470. N. 9. LIST. *Angl.* 170. T. 4. f. 19. BONANN. *Recr.* II. T. 19. RUMPH. *Mus.* T. 45. f. N.

VI. Afdeel. XXXVI Hoofdstuk.

kunnen zyn. Deeze, naamelyk, komt voor aan de Monden der Rivieren van Europa, zegt LINNÆUS, alwaar LISTER dezelve, meer dan vier Duimen lang, en omtrent twee Duimen breed, gevonden hadt. Zy gelykt veel naar de voorheen beſchreevene Slyk-Mosſelen, en is wegens de Banden, waar het Dier de Schulpen mede ſluit, als ook wegens een Peerswyze holligheid, in het Scharnier van ieder Schulp, opmerkelyk. De Kleur deezer Doubletten is van binnen witagtig, van buiten geelagtig bruin; doch men vindtze, wegens de dunte, zelden ongeſchonden.

XXXVII. HOOFDSTUK.

Beſchryving van 't Geſlagt *der* DRIEHOEK-DOUBLETTEN.

Naam.

Dat men 't woord *Donax*, als gelyknaamig met *Solen*, gebruikt vindt by PLINIUS, om de Scheeden of Geut-Doubletten te betekenen, komt niet ongerymd voor; alzo men 'er, van ouds, een Soort van Riet of Rotting door verſtaan heeft: maar de toepasſing van dat zelve woord is duiſter op dit Geſlagt, daar men, met meer reden, den naam van DRIEHOEK-DOUBLETTEN aan kan geeven. De eerſte Soort, naamelyk, voert reeds

reeds dergelyken naam, en, de ſtompheid aan 't éene end, geeft aan alle Soorten eene Driehoekige Geſtalte. VI. AFDEEL. XXXVII. HOOFD-STUK.

De algemeene Kenmerken beſtaan daar in, dat de Schaal haaren voorſten kant zeer ſtomp heeft en zig als geknot of afgeſneeden vertoont: zynde het Scharnier met twee Tanden voorzien, de zydelingſe enkeld, eenigermaate ver af, onder den Aars. Kenmerken.

Soorten komen 'er tien in dit Geſlagt voor, onder welken drie uitheemſche zyn aangetekend. Soorten.

(102) Driehoek-Doublet, *die de Schaal driehoekig Hartvormig heeft, met eene platte Klink.* CII. *Donax Scortum.* Triangel. Pl CXVII. *Fig.* 5.

Sommigen tellen deeze mede onder de Venus-Doubletten, doch wy geeven 'er den naam van *Triangel* aan, wegens de ſpits gepunte Driehoekige figuur. Door het witte is een Violette weerſchyn over de geheele Oppervlakte, die geſtraald is en overdwars geſtreept. Zy komt uit Westindie.

(103) Driehoek-Doublet, *die de Schaal van vooren ruig heeft, met Doorntjes.* CIII. *Donax pubescens.* Ruige.

Van

(102) *Donax* Testâ Triangulo-Cordatâ, Vulvâ planâ. *Syst. Nat.* XII. Gen. 308. M. L. U. 493. N. 48. GUALTH *Test.* T. 85. f. F. ARGENV. *Conch.* T. 24. (21.) f. L.

(103) *Donax* Testâ antice Spinis ciliatâ. M. L. U. 493. N. 49.

VI. AFDEEL. XXXVII. HOOFDSTUK.

Van deeze Oostindische bevindt zig in 't Kabinet van de Koningin van Sweeden een Exemplaar, dat de Schaal scherp, kruislings gestreept heeft, van vooren ook plat zynde, doch met den hoek der Zyden gekield, en aan de Top met Doorntjes bezet.

CIV. *Donax rugosa.* Rimpelige.

(104) Driehoek-Doublet, *die de Schaal van vooren rimpelig gebult, aan de Randen gekarteld heeft.*

De Schulpjes gelyken zeer naar die der Zaagertjes, zynde aan den Rand getand en van binnen Paarschagtig blaauw. Uit den Zuider-Oceaan was deeze afkomstig.

CV. *Donax Trunculus.* Stompje.

(105) Driehoek-Doublet, *die de Schaal van vooren effen, van binnen Violet, en op de Randen gekarteld heeft.*

Van de zogenaamde Zaagertjes, die onder de Tellinen behooren, zyn deeze niet gemak-

ke-

(104) *Donax* Testâ antice rugosâ gibbâ, marginibus crenatis. M. L. U. 494. N. 50. GUALTH. *Test.* T. 90. f. D.

(105) *Donax* Testâ antice lævi, intus violaceâ, marginibus crenatis. *Faun. Suec.* 2142. M. L. U. 494. N. 51. LIST. *Angl.* 190. T. 5. f. 35. BONANN. *Recr.* II T. 47. KLEIN *Ostrac* T. II. f. 61. ADANS. *Seneg.* I. T. 18. f. 1. GUALTH. *Test.* T. 88. f. O. ARGENV. *Conch.* T. 25. (22) f. L. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 23. fig. 2, 3, 4, 5. VI. D. Pl. 7. f. 3.

kelyk te onderfcheiden, alzo zy daar van ook het voornaame Kenmerk, den gekartelden Rand, en van binnen een Violette Kleur hebben. ADANSON beeldt die aan de Kust van Senegal vallen af, met het Dier daar in. ARGENVILLE vertoont de Doublet zodanig, dat zy te regt den naam van *Stompje* of *Stompe* verdient, zeggende dat dezelve geheelenal met wit en Violet geftreept is. BONANNI, van deeze Schulpjes fpreekende, „ noemtze eene Telline, die zeer gemeen is „ aan den Oever van *Antium*, met bleekgeel „ en tevens met vaal of hemelsblaauw en „ eene Aardagtige kleur getekend. Ontelbaa„ re, zegt hy, die hier zouden befchreeven „ kunnen worden, flaan wy over, als zo veel „ moeielyker te befchryven zynde, hoe „ fchooner zy voorkomen van Kleur. Som„ migen, naamelyk, uit den Wester-Oceaan „ aangebragt, zyn zo doorfchynende, dat zy „ niet uit eene Schulpagtige zelfftandigheid „ fchynen te beftaan, maar uit een wit Doek, „ dat aan den Rand verdubbeld ware, 't welk „ 'er een weinig meer dikte en witheid op die „ plaats aan geeft. Sommigen zyn met een „ Honig-geele of Citroenkleur overtoogen: „ ontelbaare hebben de witheid van de aller„ zuiverfte Sneeuw". Van dit verfchil kan men eenigermaate uit de Afbeeldingen by KNORR oordeelen.

VI. AFDEEL. XXXVII. HOOFDSTUK.

 (106) Drie-

VI. AFDEEL XXXVII. HOOFDSTUK. CVI. *Donax ſtriata.* Geſtreepte.

(106) Driehoek-Doublet, *die de Schaal van vooren zeer ſtomp heeft en overal geſtreept, met den Rand getand en de Klink ovaalagtig.*

Aan de Kusten der Zuidelyke deelen van Europa komt deeze voor, die bultiger is dan de voorigen, en, uitgezonderd de Billen, t'eenemaal geſtreept en wit.

CVII. *Denticulata* Getande.

(107) Driehoek-Doublet, *die de Schaal van vooren zeer ſtomp, de Lippen overdwars gerimpeld, den Rand met Tandjes, de Lelletjes Tandagtig heeft.*

In de Middellandſche Zee is deeze Soort door den Heer LOGIE waargenomen. Zy heeft de Schaal Wigagtig, effen, overlangs met Stippen geſtreept, bleek en als 't ware met paarſchagtige Banden, van binnen witagtig met een zeer kleine rondagtige Klink.

CVIII. *Cuneata.* Wigagtige.

(108) Driehoek-Doublet, *die de Schaal Wigagtig en de Randen zonder eenige Tandjes heeft.*

Zou

(106) *Donax* Testâ antice obtuſisſimâ undique ſtriatâ, Margine denticulato, Vulvâ ovatâ. *Syst. Nat.* XII.

(107) *Donax* Testâ antice obtuſisſimâ, Labiis transverſe rugoſis, margine denticulato, Nymphis dentiformibus. *Syst. Nat.* XII.

(108) *Donax* Testâ Cuneiformi, marginibus integerrimis. M. L. U. 495. N. 52.

Zou niet deeze onder de Verfcheidenheden te tellen zyn van deeze Schulpjes, waar van BONANNI fpreekt? Het zyn kleine, ovaale, famengedrukte Doubletjes, van eene Violette of verfcheiderley Kleuren, zegt LINNÆUS, verfchillende van de honderd-vierde en honderd-vyfde Soort alleenlyk door den ongetanden Rand. VI. AFDEEL. XXXVII. HOOFDSTUK.

(109) Driehoek-Doublet, *die de Schaal langwerpig rond, famengedrukt en effen, met paarfche Streepen die als gegolfd zyn, befchreeven; met eene fcherpe Spleet en de Randen gekarteld heeft.* CIX. *Donax fcripta.* Xulaneefche Letter-Doublet.

Van deeze komen, ten opzigt van de Tekening, zo veele Verfcheidenheden voor, dat men daar alleen een geheel Kabinet mede zou kunnen vullen. Zy vallen op de *Xulaneefche* Eilanden, in Oostindie, en hebben daar van den Nederduitfchen bynaam; terwyl de naam van *Letter-Doublet* haar met anderen gemeen is. Men kan 'er, op fommigen, een foort van Gotthifche Letters uit maaken. Die zeer fyn ge-

(109) *Donax* Testâ ovatâ compresfâ lævi, fcriptâ lineis purpureis undatis, rimâ acutâ, marginibus crenulatis. M. L. U. 495. N. 53. Literata Xulanenfis. RUMPH. *Muf.* T. 43. f. L. M. GUALTH. *Test.* T. 88. f. Q. LIST. *Conch.* T. 379. f. 222. BONANN. *Recr.* II. T. 43. KLEIN *Ostrac.* T. II. f. 59. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 7. f. 2, 4, 5.

VI. AFDEEL. XXXVII. HOOFDSTUK.

getekend zyn, veelal de kleinften, worden *Tour de Bras* of Armringen getyteld. Volgens BONANNI zyn dergelyke Schulpen ook in de Napelfche Zee vry gemeen.

CX. *Donax muricata.* Gedoornde.

(110) Driehoek-Doublet, *die de Schaal Eyrondagtig heeft, met gedoornde Streepen en den Rand gekarteld.*

Deeze, uit Oostindie, heeft eene bultige rosagtige Schaal, met een gaapende Spleet, van vooren wederzyds door een famengedrukten Tand bepaald: het Aarsgat ontbreekt.

CXI. *Donax Irus.* Schraale.

(111) Driehoek-Doublet, *die de Schaal langwerpig rond heeft, met Vliezige overend ftaande geftreepte Rimpels omgeven.*

Deeze, in de Middellandfche Zee door BRANDER waargenomen, heeft de Schaal van grootte als een Turkfche Boon, ovaal, wit, van vooren rimpelig en zeer ftomp Het Scharnier heeft wederzyds twee zeer kleine Tandjes, waar van het ééne tweepuntig is.

XXXVIII. HOOFD-

(110) *Donax* Testâ ovatâ, ftriis muricatis, margine denticulato. M. L. U. 496, N. 54.

(111) *Donax* Testâ ovali, rugis membranaceis ftriatis cinctâ. *Syst. Nat.* XII.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFD. STUK.

XXXVIII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* KOUS-DOUBLETTEN.

Onder den naam van *Venus* stelt LINNÆUS een Geslagt van Schulpdieren voor, die van anderen onder de *Chamæ* of *Cames* betrokken worden. Sommigen derzelven noemt men *Venus-Kousen* of *Kousjes*, wegens de Gestalte, die meer of min de Natuurlyke deelen der Sexe uitdrukt. Hierom geef ik 'er den naam van KOUS-DOUBLETTEN aan. Naam.

De onderscheidende Kenmerken bestaan daar in, dat de Lippen met den voorsten Rand op elkander leggen, en dat het Scharnier drie Tanden heeft, allen digt by een; de zydelingsen met de punt van het midden afwykende. Ook is de Klink en Aars van elkander afgezonderd Kenmerken.

In dit Geslagt komen negen en dertig Soorten voor, waar van vier ruig of ruuw zyn aan de Klink; de overigen niet, en van deeze zyn 'er twintig Hartvormig, elf rondagtig, en vier ovaal, boven de Spleet gehoekt. Ver de meesten komen uit de Indiën. Soorten.

I. Die

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK.

I. Die aan de Klink ruig of ruuw zyn.

CXII. *Venus Dione.* Venus-Kous. Pl. CXVII. *Fig.* 6.

(112) Kous-Doublet *die de Schaal byna Hartvormig, overdwars gegroefd, de kanten gedoornd heeft.*

Dat Venus een Dogter van Dione, of uit het Schuim der Zee in eene Schulp gebooren was, hebben de Poeëten verdigt gehad. Zy heet de Moeder der Wellust en van alle geil vermaak. Hierom voert deeze Doublet, welke onder den naam van *Venus-Kous* bekend is, dien bynaam.

Zy heeft een Driehoekige half Hartvormige gestalte, zynde tevens rondagtig, van vooren en van agteren; op zyde met diep uitgeholde Groefjes, die met den Rand evenwydig loopen, en als Schubswyze over elkander leggen. Dit maakt, doordien de grond der Groefjes roodagtig is en de kanten wit zyn, dat de Doublet een geheel andere Kleur heeft, naar dat men ze van onderen of van boven beschouwt. Van vooren is de Klink paarschagtig of Bloedrood, en op de zyden, in

(112) *Venus* Testâ subcordatâ transverse sulcatâ, Pube spinosâ. *Syst. Nat.* XII. Gen. 309. M. L. U. 497. N. 55. LIST. *Conch.* T. 307. f. 140. RUMPH. *Mus.* T. 48. f. 4. OLEAR. *Mus.* 29. f. 4, PET. *Gaz.* T. 31. f. 9. GUALTH. *Test.* T. 76. f. D. Concha Veneris Occidentalis. ARGENV. *Conch.* T. 24. (21.) f. I. KNORR *Verzam.* I. Deel, Pl. 4. f. 3, 4.

in de genen die compleet zyn, bezet met lange Doornagtige Stekels, 't welk de aartigheid en kostbaarheid van deeze Doubletten uitmaakt. Binnen een bleekeren Zoom zyn de Lippen nog gewapend met eenige kleine Puntjes. Men zegt, dat zy uit Westindie afkomſtig zyn.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK.

(113) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig heeft met dikke Rimpels, aan de voorzyde dunner gerimpeld; de Lippen ſamengevouwen.*

CXIII. *Venus Paphia.* Gerimpelde Oude Wyfs Doublet.

Paphia werdt de Godin der Minne gebynaamd naar een Stad van Cyprus, alwaar zy een voornaame Tempel hadt en gewierookt werdt van honderd Altaaren; doch was haar Beeld, volgens TACITUS, aldaar ſlegts een ronde Schyf, zig allengs, en by verdiepingen, verheffende als een Suikerbrood. Dus ſchynt iets overeenkomſtigs met deezen naam te vinden in dit ſlag van Doubletten, die men in 't Franſch *la Vieille ridée*, in 't Latyn *Vetula*, en in 't Nederduitſch *Gerimpelde Oude Wyven* noemt. BONANNI, die aanmerkt dat deeze Dou-

(113) *Venus* Testâ ſubcordatâ, Rugis incrasſatis, Pube rugis attenuatis, Labris complicatis. *Syst. Nat.* XII. BONANN. *Recr.* II. T. 75. RUMPH. *Muſ.* T. 48. f. 5. GUALTH. *Test.* T. 85. f. A. ARGENV. *Conch.* T. 24. (21.) f. B. REGENF. *Conch.* T. 7. f. 11. KNORR *Verzam.* II Deel Pl. 28. f. 2. VI D. Pl. 6. f. 2.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK.

Doubletten op eenen witten Grond fierlyk met rood, hoog, bleek en Stroo- geel getekend zyn, zegt dat de schoonsten aan de Kust van Portugal voorkomen.

CXIV. *Venus Marica.* Gestreepte.

(114) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig en Kruislings gestreept heeft, aan de voorzyde met Plaatjes.*

De Kleur van dit Doubletje, dat zig in 't Kabinet van haare Koninglyke Majesteit van Sweeden bevindt, is Aschgraauwagtig wit, met bruine Vlakken. Het is overdwars en overlangs diep gestreept, en heeft de Klink van vooren, die taamelyk effen is, omringd met opstaande schuinse Plaatjes. Het komt uit Westindie.

CXV. *Venus Dysera.* Geplooide.

(115) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig heeft, met dwarse omgeboogen Ribben ver van elkander; den Rand gekarteld.*

In

(114) *Venus* Testâ subcordatâ decussatim striatâ, Pube lamellosâ M. L. U. 497. N. 56.

(115) *Venus* Testâ subcordatâ, Sulcis transversis remotis reflexis, Margine crenulato. M. L. U. 498. N. 57. LIST. *Conch.* T. 278. f. 115, 122, 123. PET. *Gazoph.* T. 93. f. 17. Concha Veneris Orientalis. ARGENV. *Conch.* T. 24 (21.) f. K. γ. LISTER *Conch* T. 277. f. 114. KLEIN *Ostrac.* T 10. f. 48, 49. δ. ARGENV. *Conch.* T. 24. (21.) f. Q. KNORR *Verzam.* II D. Pl. 28. f. 3. IV D. Pl. 24. f. 3.

In het Kabinet van de Koningin van Sweeden bevinden zig agt Verſcheidenheden van deeze Oude Wyfs Doubletten, naar dat de Ribben ſtomper of ſcherper, en de zyden meer of min gerimpeld zyn, de Klink ruig of getand; enz. De aangehaalde figuur van D'ARGENVILLE, Letter K, ſchynt byna overeen te komen met de gerimpelde Oude Wyfs-Doublet, hier voor beſchreeven. Ook merkt LINNÆUS aan, dat 'er weinig verſchil tusſchen die Soort en deeze zy. Gemeenlyk noemen wy, alle die gerimpelde en geplooide, Oude Wyfs Doubletten, ſchoon zy zelfs Vliezig dunne Rimpels hebben, gelykerwys de volgende Soorten. Zy komen zo wel uit de Oost- als uit de Westindiën.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK.

2. Die niet ruig zyn, Hartvormig.

(116) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig heeft, met Vliezige geſtreepte omgeboogene Ribben, die van vooren inzonderheid Wrattig zyn; den Rand gekarteld.*

CXVI. *Venus Verrucoſa.* Wrattige.

In Geſtalte en Vlakken komt deeze naby aan de Gerimpelde, *Paphia* gebynaamd, zo dat

(116) *Venus* Testâ ſubcordatâ, Sulcis membranaceis ſtriatis reflexis, antice imprimis Verrucoſis, margine crenulato. GUALTH. *Test.* T. 75. f. H.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK. dat het dezelve misschien wel, maar afgesleeten of afgesleepen, konde zyn. Men vindtze aan de Zuidelyke Kusten van ons Wereldsdeel.

CXVII. *Venus Casina.* Gesleufde. (117) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig, met kromme scherpe Ribben overdwars, den agtersten Rand gekarteld en agter den Aars met een Sleufje heeft.*

In de Europische Oceaan komt deeze voor, die men dikwils ook onder de Versteende Zaaken ontmoet.

CXVIII. *Venus Cancellata.* Getraliede. (118) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig, met dwarse Vliezige Streepen ver van elkander af; den Aars Hartvormig heeft.*

Van deeze, uit de Zee van Afrika afkomstig, is de Schaal Aschgraauw en flaauw gestreept van de Billen naar den Rand toe; hebbende dwarse Streepen, ver van elkander af, die verheven en Vliezig zyn, regt-opstaan-

(117) *Venus* Testâ subcordatâ, Sulcis transversis recurvis acutis, margine postico crenulato, pone Anum canaliculato. *Syst. Nat.* XII.

(118) *Venus* Testâ subcordatâ, Striis transversis membranaceis remotis, Ano Cordato. M. L. U. 506. N. 71. GUALTH. *Test.* 88. f. D. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 10. f. 2.

ſtaande, breed. De Rand is eenigermaate gekarteld. De Streepen overlangs ontbreeken ſomtyds.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK.

(119) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig en geſtraald heeft, met ſtompe dwarsſtreepen; den agterſten Tand van 't Scharnier zeer klein; den Rand gekarteld.*

CXIX. *Venus Gallina.* Geſtraalde.

In de Middellandſche Zee, ook aan de Kust van Noorwegen en in Oostindie, onthoudt zig dit Schulpdier, waar van de Schaal met verſcheiderley Kleuren getekend, dikwils zeer glad is, hoewel geſtreept, en de Streepen vertoonen zig gekarteld, ſchoon zy het niet zyn. De ſchoonſten van dit ſlag komen in de Zee by Tarentum voor, volgens BONANNI, alwaar menze, om die van de anderen te onderſcheiden, met een inlandſch woord *Camadie* tytelt.

(120) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig eenigermaate gegroefd; den Rand gekarteld, de Spleet ovaalagtig gaapende en de Lellen ſcherp heeft.*

CXX. *Venus Petulca.* Gaapende.

Dee-

(119) *Venus* Testâ ſubcordatâ radiatâ, Striis transverſis obtuſis, Cardinis Dente postico minimo, Margine crenulato. *Faun. Suec.* 2143. BONANN. *Recr.* II. T. 64, 65.

(120) *Venus* Testâ ſubcordatâ ſubſulcatâ, Margine crenulato Rimâ ſubovatâ hiante, Nymphis acutis. *Syst. Nat.* XII. KNORR. *Verzam.* IV D. Pl. 24. f. 2?

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK.

Deeze is wit en bruin gewolkt: zy heeft de grootte van een Hazelnoot en de Aars is langwerpig. Men vindt ze aan de Zuider-Kusten van ons Wereldsdeel.

CXXI. *Venus Flexuosa.* Schertje.

(121) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig met ſtompe dwars-Groeven; de Lippen van de Klink met een verheven hoek onderſcheiden heeft*

In de Indiën is deeze waargenoomen door den Heer SOLANDER. Zy heeft de Schaal omtrent van grootte als een Eikel, witagtig met rosſe Stippen en dwarſe Streepen, die naauwlyks gekarteld, ſtomp, nevens de Klink dikwils gevorkt zyn. De Klink is ſtomp, roodagtig, ſchuins geſtreept, met de zydhoeken bultig verheven: de Rand naauwlyks blykbaar gekarteld; nevens de Klink omgeboogen. Volgens de aangehaalde figuur van RUMPHIUS zouden zy tot de Scherfjes behooren.

CXXII. *Venus Erycina.* Kwaaker.

(122) Kous-Doublet, *die de Schaal Hartvormig, en overdwars evenwydig gegroefd*

(121) *Venus* Testâ ſubcordatâ, Sulcis transverſis obtuſis, Vulvæ labiis angulo elevato distinctis. RUMPH. *Muſ.* T. 43. f. O.

(122) *Venus* Testâ Cordatâ, transverſim parallele Sulcatâ, Sulcis obtuſisſimis, Vulvâ glabrâ, Ano ovato. *Syst. Nat.* XII. KNORR *Verzam.* V D. Pl. 15. f. 2. VI D. Pl. 10. f. 5.

groefd heeft, met de Ribbetjes zeer ſtomp, de Klink glad, den Aars ovaal. VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFD-STUK.

In Europa is deeze waargenomen, die veel naar de Chineeſche Speeldoubletten gelykt, maar menigvuldige Sleufjes, welke veel dieper zyn, heeft.

(123) Kous-Doublet, *die de Schaal Hartvormig, dik, overdwars flaauw geſtreept en effen, aan den Rand gekarteld en daar binnen Violetkleurig heeft, met den Aars ovaal.* CXXIII. *Venus Mercenaria.* Amerikaanſche.

In Penſylvanie komt deeze voor, volgens KALM, wordende van de Wilden voor Geld gebruikt, waar van de Latynſche bynaam. Men eet aldaar den Viſch, daar in woonende. In Noorwegen heeft menze ook overvloedig aan de Inhammen der Zee, en op de Bergen van Sweeden graaft menze uit den Grond.

't Is eene grove, dikke, zwaare Schulp, volgens LISTER, haalende by de drie Duim in breedte, en byna rond van omtrek zynde. Zo lang 'er de buitenſte Huid nog om zit, is zy uit den bruinen rosagtig of Kastanje-kleur en

(123) *Venus* Testâ Cordatâ ſolidâ transverſe ſubſtriatâ lævi, margine crenulato, intus violaceo; Ano ovato. *Faun. Suec.* 2144. LIST. *Angl.* 229. T. 4. f. 22.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK.

en glad, doch, de Schors 'er afgehaald zynde, komen eenige flaauwe Streepjes of Rimpeltjes te voorschyn, inzonderheid in de kleinsten. Zy zyn zeer hol; de Top loopt spits en Snuitagtig uit. Men vindtze overvloedig op den Zandigen Oever, aan den Mond van de Rivier Tees, in Engeland.

CXXIV. *Venus Islandica.* Ysland-sche.

(124) Kous-Doublet, *die de Schaal Hartvormig, overdwars gestreept en ruuw heeft, met de Lellen gaapende en geen Aars.*

Deeze Soort, op Ysland voorkomende, is naauwlyks grooter dan een Hoender-Ey en wit van Kleur.

CXXV. *Venus Chione.* Speel-Doublet.

(125) Kous-Doublet, *die de Schaal Hartvormig, overdwars een weinig gerimpeld, effen, den agtersten Tand van het Scharnier Lancetvormig heeft.*

Deeze zyn bekend onder den naam van Speel-Doubletten, om dat menze in China en

(124) *Venus* Testâ Cordatâ, transversim striatâ rudi, Nymphis hiantibus, Ano nullo. *Syst Nat*

(125) Testâ Cordatâ, transverse subrugosâ lævi, Cardinis Dente posteriori lanceolato. M. L. U. 500. N. 58. RUMPH. *Mus.* T. 42. f. G. GUALTH. *Test.* T. 86. f. A. ARGENV. *Conch.* T. 24. (21.) C. REGENF. *Conch.* T. 8. f. 17. KNORR. *Verzam.* VI. D. Pl. 4. f. 1.

en Japan tot eenig Spel gebruikt; mooglyk om te raaden, welke Figuurtjes daar in geschilderd zyn. Zy zyn op ieder zyde zo bultig, dat menze gemakkelyk tot Doosjes kan gebruiken, en vallen niet alleen groot, maar ook dik van Schaal. Sommigen zyn van buiten witagtig, met eenig geel; anderen roodagtig met bruinere Straalen, die van 't Scharnier af loopen, en de witagtige Kringen overdwars doorsnyden. Van binnen zyn deeze dof wit van Schaal.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK.

(126) Kous-Doublet, *die de Schaal Hartvormig en effen, met flaauwe Vlakken besprengd heeft.*

CXXVI. *Venus maculata.* Tyger-Doublet.

Deeze voert den bynaam naar de Vlakken, waar mede de Schaal ten fierlykste getygerd is, en die niet alleen de meesten vierkantig, maar ook als op ryën geplaatst zyn, maakende de voornaamsten als Straalen, die van de Scharniertoppen naar den Rand loopen. Somtyds zyn deeze Vlakken zwartagtig, somtyds vaal of geelkleurig. Dit Schulpdier schynt zig in de Westindiën en aan de Afrikaansche Kust

(126) *Venus* Testâ Cordatâ lævi, maculis exoletis sparsis. M. L. U. 500. N. 59. LIST. *Conch.* T. 270. f. 106. ADANS. *Sen.* I. T 17. f. 15 GUALTH. *Test.* T. 86. f. ARGENV. *Conch.* T. 24. (21.) f. H. REGENF. *Conch.* T. 8 f. 16. KNORR *Verzam.* II D. Pl. 28. f. 5. V. D. Pl. 20. f. 4.

VI. AFDEEL, XXXVIII. HOOFDSTUK. Kust te onthouden. De Schulp valt somtyds wat langwerpiger.

CXXVII. *Venus Meretrix.* Bruinlip. (127) Kous-Doublet, *die de Schaal Hartvormig en glad heeft, met de Klink gezwollen bruin; de Lelletjes gaapende.*

Deeze heeft de Schaal wel glad, doch met flaauwe Kringen, aan den Rand evenwydig, gebandeerd; zynde de Grondkleur wit. Haare bruinblaauwe Lippen, van vooren, geeven 'er den bynaam aan. D'ARGENVILLE zegt, dat menze *Gourgandine*, dat is Ligtekooy, tytelt. De afkomst is uit de Indiën.

CXXVIII. *Venus læta.* Blaauwlip. (128) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig dik, zeer glad, met witte Straalen en de Lippen omtrent Violetkleurig heeft.*

Deeze komt, volgens LINNÆUS, zo wel in de Middellandsche Zee voor als in de Indiën. De Schaal is geelagtig met eenige breede

(127) *Venus* Testâ Cordatâ glabra, Vulvâ fuscâ gibbâ, Nymphis hiantibus. M. L. U. 501. N. 60. ARGENV. *Conch.* T. 24. (21.) f. F. KNORR *Verzam.* VI D. Pl. 6. f. 3.

(128) *Venus* Testâ subcordatâ tumidâ glaberrimâ albo radiatâ, Labiis sub-Violaceis. *Syst. Nat.* XII. GUALTH. *Test.* T. 88. f. V. KNORR. *Verzam.* VI D. Pl. 6. f. 4.

de witte Straalen; de Lippen zyn donkerer, het Aarsgat ovaal. Zy valt niet groot.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFD-STUK. CXXIX. *Venus Castrensis.* Griekſche A Doublet.

(129) Kous-Doublet, *die de Schaal drie-hoekig gerond, bultig, zeer glad, en met hoekige Karakters beſchreeven heeft.*

In 't algemeen is de naam, van deeze bekende Soort, *Griekſche A Doublet*; om dat men iets, naar een zulk een Letter gelykende, op dezelven aantreft; doch de Tekening verſchilt in de Oost- en Westindiſche aanmerkelyk. De eerstgemelden ſtelt RUMPHIUS onder den naam van *Perſpectiefjes* voor, noemende die *Chama Optica*, om dat men 'er als Huizen, Tenten, Boomen, in perſpectief-Gezigten, met zwartbruine ſtreepjes op getekend vindt: de anderen die de Tekening grover, doch ook niet onaartig, met roodagtige of bruingeele Kleuren hebben, zyn in 't Werk van KNORR, met Natuurlyke Kleuren, gelyk ook in dat van REGENFUSZ, afgebeeld en nader beſchreeven. Men noemt de laatſten ook wel *Arabiſche-Letter* Doubletten.

(130) Kous-

(129) *Venus* Testâ triangulo-rotundatâ gibbâ glaberrimâ, Characteribus angularibus inſcripta. M. L. U. 501. N. 61. LIST. *Conch.* T. 262. f. 98. BONANN. *Recr.* III. T. 376. RUMPH. *Muſ.* T. 42. f. K. REGENF. *Conch.* II. T. 1. f. 3, 4 & T. 4. f. 41. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 21. f. 5. II. D. Pl. 20. f. 2. VI. D. Pl. 6. f. 5, 6.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK.

CXXX. *Venus Phryne.*

(130) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig en effen, van vooren en agteren overdwars gestreept; den Aars scheef Hartvormig heeft, met Violette Aderen.*

CXXXI. *Venus Merc.*

(131) Kous-Doublet, *die de Schaal Eyrond heeft en samengedrukt, overdwars gestreept, met de agterste Naad gaapende.*

Deeze beiden komen in de Zuidelyke Oceaan voor. De laatste, die de Schaal wit heeft met bleekbruine Aderen, gelykt veel naar de Xulaneesche Letter-Doubletten.

CXXXII. *Venus defiorata.* Bloedige.

(132) Kous-Doublet, *die de Schaal ovaal heeft, overlangs gerimpeld; van vooren Violet, met de Lelletjes zwart.*

Van deeze Europische, die de breedte van een Ey heeft, is de Schaal witagtig, doch van vooren, en meest aan de binnenzyde, Violet. Zy schynt dus veel te gelyken naar de Bacassan-Doubletten.

(133) Kous-

(130) *Venus* Testâ subcordatâ lævi, antice posticeque transverse striatâ, Ano obcordato Venis Violaceis. *Syst. Nat.* XII.

(131) *Venus* Testâ ovatâ compressâ transverse striatâ, Suturâ posticâ hiante. M. L. U. 502. N. 62.

(132) *Venus* Testâ ovali longitudinaliter rugosâ antice violaceâ, Nymphis atris. *Syst. Nat.* XII.

(133) Kous-Doublet, *die de Schaal ovaal en bultig, overlangs geſtreept, over dwars gegroefd heeft, aan den Rand gekarteld.* VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK. CXXXIII. *Venus fimbriata.* Lip-Doublet.

Deeze worden van ſommigen met de Wafelyzers verward. Zy komen uit Oostindie. Men noemtze *Lip-Doubletten*, om dat haare Randen als met fyne Tandjes digt in één ſluiten.

(134) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig, met verheven Streepen gekruist, den Aars ook Hartgelykende, en den Rand ongetand heeft.* CXXXIV. *Venus reticulata.* Wafelyzer.

Deeze is zeer aanmerkelyk wegens de verheven Streepen, die 'er, als men een klein gedeelte beſchouwt, volmaakt de gedaante van een *Wafelyzer* aan geeven. Om dat ADAN-

(133) *Venus* Testâ ovali gibbâ, longitudinaliter ſtriatâ, transverſe ſulcatâ, margine crenulato. M. L. U. 502. N. 63. LIST. *Conch.* T. 336. f. 172. RUMPH. *Muſ.* T. 43. f F. GUALTH. *Test.* T. 75. f. G. ARGENV. *Conch.* T. 24. (21.) G. KLEIN *Ostrac.* T. 10. f. 52. KNORR *Verzam.* VI D. Pl. 10. f. 3.

(134) *Venus* Testâ ſubcordatâ, Striis elevatis decusſatis, Ano Cordato, margine integro. M. L. U. 503. N. 64. BONANN. *Recr.* II. T. 69. LIST. *Conch.* T. 337. f. 174. GUALTH. *Test.* T. 77. f. A. ADANS. *Seneg.* I. T. 16. f. 3. ARGENV. *Conch.* T. 26. (23.) f. F. KNORR *Verzam.* VI D. Pl. 10. f. 1.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK.

ADANSON een dergelyke waargenomen heeft aan de Kust van Senegal, ſtelt LINNÆUS de woonplaats in de Afrikaanſche Zee; doch 't is zeker, dat menze ook in de Indiën ontmoet.

CXXXV. *Venus Squamoſa.* Geſchubde.

(135) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig en Netswyze geſtreept, naar agteren Schubbig heeft.*

Volgens RUMPHIUS zou deeze uit Oostindië afkomſtig zyn.

3. Die niet ruig zyn en rondagtig.

CXXXVI. *Venus Tigerina.* Gekorrelde.

(136) Kous-Doublet, *die de Schaal Linsagtig, met gekruiſte Streepen, den Aars Eyrond ingedrukt heeft.*

Deeze wordt van KLEIN genoemd de *Gekorrelde*, om dat de Oppervlakte als met Korreltjes is bezaaid, die door de kruislingſe Inſnydingen veroirzaakt zyn. Dit is, zekerlyk, van RUMPHIUS afkomſtig, die ze *Chama Granoſa* tytelt, en byna gelyk ſtelt met de Lip-

(135) *Venus* Testâ ſubcordatâ, reticulato-ſtriatâ, retrorſum Squamoſâ. *Syst. Nat.* XII. RUMPH. *Muſ.* T. 44. f. M.

(136) *Venus* Testâ Lentiformi, ſtriis crenatis decusſatis, Ano impresſo ovato. M. L. U. 503. N. 65. RUMPH. *Muſ.* T. 43. f. H. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 28. fig. 1.

Lip-Doubletten of Tygers-Tongen. Die wy *St. Domingo-Schulpen*, of witte Venus-Labaaren noemen, komen hier mede overeen, doch zyn uit de Westindiën afkomstig. Hier van straks nader. VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFD-STUK.

(137) Kous-Doublet, *die de Schaal rondagtig en overdwars gestreept, de Lippen ruuw Vliesagtig heeft.* CXXXVII. *Venus prostrata.* Vliezige.

Van Tranquebar is deeze overgebragt, die de Schaal ruuwagtig en flaauw Tegelrood heeft met witte Straalen; de Billen omgeboogen; een langwerpige gaapende Spleet; den Aars Hartvormig.

(138) Kous-Doublet, *die de Schaal Linsagtig, rimpelig glad en wit, van vooren wederzyds met eene overlangse Sleuf heeft.* CXXXVIII. *Pensylvanica.* Pensylvanische.

Hier wordt de Afbeelding aangehaald van eene Doublet, welke de Heer D'ARGENVILLE zegt de Jamaikasche genoemd te worden en zig in weinige Verzamelingen te bevinden. LIN-

(137) *Venus* Testâ orbiculatâ transverse striatâ, Labiis scabromembranaceis. M. L. U. 504. N. 66.

(138) *Venus* Testâ Lentiformi glabro-rugosâ albâ, antice utrinque Sulco longitudinali. M. L. U. 504. N. 67. ARGENV. *Conch.* T. 24. f. N.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFD-STUK.

LINNÆUS getuigt, dat zy zig in Noord-Amerika onthoude.

CXXXIX. *Venus incrustata.* Korstige.

(139) Kous-Doublet, *die de Schaal Linsagtig, zeer glad en effen, met uitgeholde Stippen heeft.*

Van binnen is de Schaal van deeze met eene dikke witagtige Korst bekleed, en daar van heeft zy den bynaam. Deeze en de volgende zyn uit de Indiën.

CXL. *Venus punctata.* Gestippelde.

(140) Kous-Doublet *die de Schaal Linsagtig overlangs gegroefd, van binnen gestippeld heeft.*

De witagtige Korst, welke deeze van binnen bekleedt, heeft dikwils plaats in de St. Domingo-Schulpen, doch, of die dezelven Natuurlyk eigen zy, is my onbekend. Dit weet ik, dat de aangehaalde Afbeelding van RUMPHIUS hier weinig strookt.

CXLI. *Venus Orbicularis.* Venus-Labaar.

(141) Kous-Doublet, *die de Schaal rond en glad, geelagtig met Roozekleurige Randen heeft.*

By-

(139) *Venus* Testâ Lentiformi glaberrimâ lævissimâ, punctis excavatâ. M. L. U. 505. N. 68.

(140) *Venus* Testâ Lentiformi, longitudinaliter sulcatâ, intus punctatâ. M. L. U. 505. N. 69. RUMPH. *Mus.* T. 43. G.

(141) *Venus* Testâ Lentiformi decussatim striatâ, Ano ovato

Byna de zelfde Kenmerken en aanhaaling hier gebruikt zynde, als op de Honderd zes en dertigste Soort, ja de zelfde benaaming; heb ik de andere in plaats genomen, die bygebragt wordt uit de voorige Uitgaave van het Samenstel der Natuur en de Kenmerken geschikt naar de *Venus-Labaaren*, welke door afslyping gemaakt worden van de St. Domingo-Schulpen. Deeze, weet men, zyn zeer glanzig geel en dikwils met breede Rooskleurige Zoomen versierd, 't welk 'er een groote fraaiheid aan geeft. De naam is afkomstig van den Halsdoek, dien de Vrouwlieden oudtyds, hier in 't Land, plagten te draagen, en de jonge Kinderen, nog wel aangedaan wordt, Labaar of Labaartje genaamd, naar welken deeze Schulpen wel wat gelyken.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFD-STUK.

(142) Kous-Doublet, *die de Schaal Linsagtig, bleek, overdwars gestreept, flaauw gestraald en den Aars Hartvormig heeft.*

CXLII. *Venus exoleta.* Slet.

Deeze by Guernsey en aan de Kust van Noor-

to impresso. M. L. U. 503. N. 65. RUMPH. *Mus.* T. 43. f. H. *ß*. Venus orbicularis. *Syst. Nat.* X. p. 688. N. 18. KNORR *Verzam.* IV D. Pl. 2. f. 1.

(142) *Venus* Testâ Lentiformi transversim striatâ pallidâ, obsolete radiatâ, Ano cordato. *Faun. Suec.* 2145. M. L. U. 506. N. 70. LIST. *Conch.* T. 262. f. 98. PET. *Gaz.* 291. f. 127. GUALTH. *Test.* T. 75. f. F, G. ADANS. *Seneg.* I. T. 16. f. 4. Venus Lupinus, *Syst. Nat.* X. p. 689. N. 123.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK. Noorwegen voorkomende, is van binnen met een dikke witagtige Korst bekleed, en heeft den Aars Roestkleurig. De onaartigheid geeft 'er den gedagten bynaam aan. Zy gelykt veel naar de Korſtige en Geſtippelde Kous-Doubletten, voorgemeld.

CXLIII. *Venus Borealis*; Noordſche; (143) Kous-Doublet, *die de Schaal Linsagtig, met dwarſe Vliezige Streepen heeft, die overend ſtaan en zeer ver van elkander zyn.*

De Schaal van deeze is wit en hoekig, aan de Spleet regt en als 't ware geknot, met ongelyke Vliezige Streepen zegt LINNÆUS. Ik kan niet zien, dat de aangehaalde van LISTER, of in afbeelding of in beſchryving, hier eenige overeenkomst mede heeft. Zy komt voor in de Europiſche Oceaan.

CLXIV. *Venus Pectinata*. Gekamde. (144) Kous-Doublet, *die de Schaal eenigermaate Linsagtig, met rimpelige Streepen overlangs, en by de Spleet voorwaards Takkig heeft.*

Van de Scherfjes en Rystdoubletten is deeze,

(143) *Venus* Testâ Lentiformi, Striis transverſis membranaceis erectis remotisſimis. LIST. *Angl.* 174. T. 4. f. 23.

(144) *Venus* Testâ ſublentiformi, Sulcis longitudinalibus rugoſis, Pube antrorſum ramoſâ. M. L. U. 507. N. 72. RUMPH. *Muſ.* T. 42. f. D. GUALTH. *Test.* T. 72. f. E, F. ARGENV. *Conch.* T. 24. (21.) f. P.

ze, zo door de Geſtalte, als door niet gekorreld te zyn, eenigermaate verſchillende. Men vindtze in de Indiën. VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK.

(145) Kous-Doublet, *die de Schaal Linsagtig ſamengedrukt en geſtreept heeft, maakende van agteren een regten hoek.* CXLV. *Venus ſcripta.* Basterde Strik-Doublet.

Deeze worden niet veel gevonden, en zyn derhalven raar, volgens RUMPHIUS, die haare ſtreepswyze Tekening by de Letteren M en W vergelykt.

(146) Kous-Doublet, *die de Schaal Klootrondagtig Linsvormig heeft, met Rimpels en Tandeloos, den Aars Eyvormig.* CXLVI. *Venus edentula.* Tandelooze.

In de Indiën komt deeze voor. Zy heeft de Schaal doorſchynend wit, den Aars zeer uitgehold met een ſpitſen hoek.

4. Die niet ruig zyn en ovaal, boven de de Spleet eenigermaate gehoekt.

(147)

(145) *Venus* Teſtâ Lentiformi compreſſâ ſtriatâ, poſtice angulo recto angulatâ. M. L. U. 507. N. 73. Chama literata rotunda. RUMPH. *Muſ.* T. 43 f. C. GUALTH. *Teſt.* T. 77. f. C. Chama optica. ARGENV. *Conch.* T. 24. (21) f. M. KNORR *Verzam.* V. D. Pl. 15. f. 3.

(146) *Venus* Teſtâ Lentiformi ſubgloboſo Lenticulatâ rugoſâ edentulâ, Ano ovato. M. L. U. 508. N. 74.

VI. AFDEEL. XXXVIII. HOOFD STUK.

(147) Kous-Doublet, *die de Schaal Eyvormig van vooren gehoekt, en met dwarse Golfagtige Streepen getekend heeft.*

CXLVII. *Venus Litterata.* Strik-Doublet.

Een groote verscheidenheid heerscht onder deezen, die men gemeenlyk Strik-Doubletten noemt; zo ten opzigt van de Kleur, die doorgaans meer of min bleek geelagtig is, als ten opzigt van de Tekening, om welke zy deezen naam voeren. De meesten zyn met Strikswyze door elkander loopende fyne zwarte Streepen, als met de Pen getekend, doch anderen hebben groote Vlakken op de Schaal; hoewel zy niettemin, wegens de Gestalte en Kleur, hier t'huis behooren. De grooten hebben dikwils, van vooren, Rimpels overlangs. Men vindtze, volgens LINNÆUS, zo wel aan de Europische Kusten als in de Indiën. Sommigen zyn veel flaauwer en op een andere manier gestreept; des men die ook wel basterde Strik-Doubletten noemt. Allen behooren zy onder de Letterschulpen.

CXLVIII. *Venus rotundata.* Geronde.

(148) Kous-Doublet, *die de Schaal Eyvormig*

(147) *Venus* Testâ ovatâ antice angulatâ, Striis transversis subundulatis. *Faun. Suec.* 2146. M. L. U. 508. N. 75. BONANN. *Recr.* II. f. 67. Chama literata oblonga. RUMPH. *Mus.* T. 43. f. B. GUALTH. *Test.* T. 86. f. E, F. Chama literata. ARGENV. *Conch.* T. 24. (21.) f. A. REGENF. *Conch.* 16. T. 4. f. 39. KNORR. *Verzam.* I. D. Pl. 6. f. 4. II. D. Pl. 28. f. 4. VI. D. Pl. 14. f. 1.

(148) *Venus* Testâ ovatâ antice subangulatâ; Striis transversis, Cardinis Dente intermedio bifido. M. L. U. 509. N. 76.

mig van vooren eenigermaate gehoekt, met dwarse Streepen getekend; en den middelsten Tand van het Scharnier Vorkagtig heeft. VI. AFDEEL. XXXVIII HOOFDSTUK.

(149) Kous-Doublet, *die de Schaal Eyvormig, van vooren hoekig en kruislings gestreept heeft.* CXLIX. *Venus decussata.* Gekruiste.

Van deeze is de Kleur van binnen witagtig, dikwils met eenig Saffraangeel geverwd. Zy komt, zo wel als de naastvoorgaande en volgende, uit de Indiën.

(150) Kous-Doublet, *die de Schaal byna Eyvormig, van vooren eenigermaate gehoekt, met ongelyke dwarsstreepen, de Klink gezwollen heeft.* CL. *Venus Virginea.* Maagdelyke.

Zy gelykt veel naar de gekruiste, maar is ronder en bleek Vleeschkleurig rood, naauwlyks gestraald, en heeft de Deelen van vooren meer gezwollen, dan in de overigen, met schuinse Streepen.

XXXIX. HOOFD-

(149) *Venus* Testâ ovatâ antice angulatâ, decussatim striatâ. M. L. U. 509. N. 77.

(150) *Venus* Testâ subovatâ antice subangulatâ, Striis transversis inæquilineatis, Vulvâ tumidâ. *Syst. Nat.* XII.

VI. AFDEEL XXXIX. HOOFDSTUK.

XXXIX. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* LAZARUS-KLAPPEN.

Naam.

Zeer eigen heeft LINNÆUS hier den Griekschen naam van *Sphondylos* of *Spondylos* tot eenen Geslagtnaam gebruikt voor de LAZARUS-KLAPPEN. Wy verstaan, naamelyk, daar door, zekere Doubletten, die eene zo vaste Geleding hebben, door het enkele Scharnier, zonder Banden of Vliezen, dat men de eene Schulp in de Hand kan neemen, en met de andere daar op klappen, zonder die vast te houden; even als met een Lazarus-Klap geschiedt. De *Spondylus*, zegt ALDROVANDUS, bestaat uit een dubbelde Schaal, die van binnen hol en effen is, van buiten ruuw en naar de figuur van een Ezelshoef gerond, door een zeer vaste Geleding samengevoegd: want ieder Schaal heeft twee Knobbeltjes, welke van twee Holletjes in de andere worden ingenomen, en dan zyn zy verder door een sterk zwart Ligament aan één verbonden. Haar Vleesch niettemin, met een geplooid Vlies omringd, geleek naar dat der Oesteren, tot welken hy deeze Doubletten, gelyk sommigen nog heden doen, betrokken hadt.

Kenmerken.

De onderscheidende Kenmerken zyn; een ster-

ke ongelykkleppige Schaal, hebbende in het Scharnier twee kromme Tanden, met een Gaatje daar tusschen in. Het Dier behoort tot de Zeehaazen. VI. AFDEEL. XXXIX. HOOFD-STUK.

Van dit Geslagt zyn maar drie Soorten opgegeven, als volgt. Soorten.

(151) Lazarus-Klap, *die de Schaal weinig ge-Oord en met Takken heeft.* CLI. *Spondylus Gæderopus.* Getakte.

De naam van *Gæderopus* werdt in Griekenland aan zekere Oesters gegeven, die naar een Ezels-Hoef geleeken, volgens BELLONIUS, groeijende aan Klippen der Oeveren van de Hellespont, Egæische Zee, *Mer di Marmora*, en andere Wateren, die altyd nagenoeg even hoog blyven. In 't Fransch noemt menze *Huitres Epineuses*, dat is Gedoornde Oesters, hoewel de meesten maar Getakt of Gebladerd zyn.

Dewyl LINNÆUS duidelyk aantekent, dat deeze zig in de Middellandsche Zee bevindt, zo moet hy 'er de zogenaamde *Maltheesche* La-

(151) *Spondylus* Testâ subauritâ Spinosâ. *Syst. Nat.* XII. Gen. 310. M. L. U. 510. N. 78. Concha Histricina. BOCC. *Observ.* 1674. T. 30. ROND. *Pisc.* I. T. 40. RUMPH. *Mus.* T. 47. f. E. BONANN. *Recr.* II. T. 20, 21. GUALTH. *Test.* T. 100, 101. f. A, B. T. 99. f. F, G. ARGENV. *Conch.* T. 23 (20) f. G, B, L. KLEIN *Ostrac.* T. 9. f. 37. REGENF. *Conch.* 16. T. 4. f. 48. SEB. *Mus.* III. T. 88. f. 1-11 & T. 89. f. 8, 7, 4.

VI. AFDEEL. XXXIX. HOOFDSTUK.

Lazarus-Klappen mede bedoelen, wier voornaame Kenmerk is, dat zy de bovenste Klep platagtig en van buiten schoon paarsch, de onderste vuil wit hebben Zodanig eene was die, daar BONANNI op N. 21, de beschryving van geeft, zeggende dat het onderste gedeelte eenkleurig is met de Steenrotsen, waar aan menze gehecht vindt, het bovenste als met een Wollige, vette, donkerroode Korst bekleed. Zulk één komt ook onder die van GUALTHIERI voor; maar de overigen, en die van RUMPHIUS, KLEIN als ook de meesten van SEBA, door LINNÆUS aangehaald, zyn Oostindische, en duidelyk genoeg van de Maltheesche te onderscheiden; hoedanig eene ook die moet geweest zyn, naar welke de beschryving van deeze Soort, in het Kabinet van de Koningin van Sweeden, is opgemaakt; dewyl zyn Ed. 'er de figuur van RUMPHIUS, en die van D'ARGENVILLE Letter L, byzonderlyk toe betrekt, en aanmerkt, dat de Kleur wit, Aschgraauw, rood of Goudgeel, en ongemeen verschillende is, dikwils wit en bruin gestreept, 't welk plaats heeft in de Indische Lazarus-Klappen. Het algemeene Kenmerk hadt beter uit de Gestalte en Kleur kunnen gehaald worden, dan uit de Ge-oordheid, alzo men in de meesten de bovenste Klep met Ooren, de onderste geheel zonder Ooren vindt. Ook hebben zy allen dit Kenmerk, door onzen Ridder geopperd, dat één der Billen van de

Dou-

Doublet veel langer dan de andere en aan den éénen kant plat is, als of zy door Konst afgezaagd en afgevyld ware, doch zulks werdt tot een vrye beweeging, en tevens tot een ftevig fteunzel, van de bovenfte Schulp, vereifcht. Ook is de grootte geen Kenmerk tot genoegzaame onderfcheiding, dewyl men onder de Maltheefche vindt van meer dan een half Voet middellyn. VI. AFDEEL. XXXIX. HOOFD-STUK.

Tegenwoordig zyn 'er, eigentlyk gefproken, drie Soorten van Lazarus-Klappen bekend, welke men in Maltheefche, Oost- en Westindifche, onderfcheidt. De eerstgemelden hebben de bovenfte Schaal platagtig en Purperkleur, als gezegd is; de onderfte vuil wit of graauwagtig, dik en grof, dikwils begroeid met die zogenaamde Foeliebladeren, of ook met Wormbuisjes en Zeegewasfen, ja zelfs met Koraalen en Steenen; terwyl de bovenfte meest alleen maar Takken of Punten heeft (*). Zodanigen vindt men 'er van een of twee Duimen tot meer dan een half Voet breed en drie of vier Duimen dik. Dewyl zy hier en daar aan de Klippen groeijen, zo is het waarfchynlyk dat zy, gelykerwys de Oesters, waar toe zy ook weleer betrokken zyn, zig door zeker Zaad, dat Spatswyze Maltheefche.

(*) KNORR *Verzam.* V. D. Pl. 13. f. 1. ARGENV. *Conchyl.* T. 19. f. H.

VI. AFDEEL XXXIX. HOOFD-STUK.

ze aan Steenen zig vastzet, vermenigvuldigen: temeer, dewyl de Visch, in deeze Schulpen beslooten, veel overeenkomst met de Oesters heeft.

Westindische.

De *Westindische* Lazarus-Klappen, waar van eerst onlangs een menigte overgevoerd zyn, komen met de Maltheesche in grootte, grofheid en aangroeijing van de Schaal, overeen: zy hebben ook die Foeliebladeren aan de onderste Schulp, doch de bovenste is ronder. Voorts vindt men in de Kleur weinig verschil tusschen de bovenste en onderste, zynde die beiden veelal, op eenen vuilwitten Grond, meer of minder Rooskleurig of hooger Rood getekend; inzonderheid aan de Billen, by 't Scharnier, die dikwils allerschoonst Oranjekleurig zyn. De langste Bil is dikwils als een Vogelsneb omgeboogen; de Lippen vindt men, van binnen, paarsch of roodagtig gezoomd; doch de holligheid is, voor 't overige, dof wit als in de gewoone Oesters. Van deeze soort komen 'er voor, die geheel Oranjekleurig en byster lang getakt zyn, 't welk 'er een ongemeene fraaiheid aan byzet (*).

Oostindische.

Zodanige, als de laatstgemelden, mankeeren ook niet onder de Oostindische, en zyn dan van zeer veel waarde. 't Schynt dat D'ARGENVILLE, met Letter G, zulk eene bedoeld

(*) KNORR *Verzam.* V. D. Pl. 9. f. 1. VI. D. Pl. 9. f. 1.

doeld heeft; zeggende dat het een der schoonsten en zeldzaamsten is, door de Autheuren beschreeven onder den naam van *Oester met roode Vlammen.* Niet alleen de Stekels, zegt hy, maar de geheele Schaal, is Vuurkleur. Volgens zyne Afbéelding zou de bovenste zo wel als de onderste Schulp ge-Oord zyn, 't welk ook in die roode van GUALTHIERI, Pl. 99. Letter F en G, schynt plaats gehad te hebben, zo wel als in die van RUMPHIUS, genaamd *Ostreum echinatum*, welke LINNÆUS tot deeze Soort heeft t'huis gebragt. Zodanig is zekerlyk ook die van *Fig.* 1., op de Agtentagtigste Plaat van SEBA, geweest, welke uitermaate hoog was van Kleur: om van andere aangehaalde niet te spreeken. Myne Oostindische, eindelyk, hebben de onderste Klep, zo wel als de bovenste, met Ooren voorzien. Voeg hier by de Afbeeldingen in 't Werk van KNORR, waar uit zig de verschillende Kleur openbaart (†).

VI. AFDEEL. XXXIX. HOOFD-STUK.

Van deeze spreekt RUMPHIUS, onder den naam van *Ostreum echinatum*, in 't Maleitsch *Bia Tsjoeppo*, aldus. „ Zy heeft twee holle „ Schaalen, donkerbruin, en overal met Ste- „ kels of Takken bezet, gelyk een Zee-Ap- „ pel, van ongelyke langte. Sommigen zyn „ breed,

(†) Zie KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 7. f. 1. Pl. 9. f. 3. V D. Pl. 7. f. 2, 3. VI D. Pl. 9. f. 2.

VI. AFDEEL. XXXIX. HOOFD-STUK.

„ breed, fommigen rond. Zy zyn moeielyk „ om aan te vatten, behalve agter by 't hoofd, „ alwaar zy de kortfte Stekels hebben. Een „ andere foort is diep als een Kommetje of „ Theekopje, met een vlak Dekzel daar bo- „ ven op, dat met korte Stekels yl bezet is. „ De zodanigen zyn aan de kanten een wei- „ nig gekarteld, en fommigen van buiten zo „ rood als Koraal. Men vindt 'er nog van „ flegter fatfoen, met korte breedagtige Schub- „ ben en een klein Dekzel, dat wit-graauw en „ Kalkagtig is en daarom niet mooy. Alle „ *Tsjoeppi* hebben van agteren een breed Gat, „ als een Koraalfteenig aanwas, waar mede „ zy aan de Klippen vast zitten. De mooi- „ fte zyn de Kastanje-bruine, die niet zeer „ hol zyn, vol Stekels en zonder Zeegruis, „ waar van men fomtyds twee en drie met de „ Billen aan elkander gegroeid vindt (†). Zy „ zitten aan harde rosfe Keyfteenen, op het „ Strand, en veelen hebben ook een Krabbet- „ je tot een Wagter. Het Vleefch wordt wei- „ nig of niet gegeten, dewyl het een kleine „ Duizeling of benaauwdheid aanbrengt".

CLII. *Spondylus Regius.* Gedoornde.

(152) Lazarus-Klap, *die de Schaal onge-Oord en met Stekels heeft.*

Dat

(†) Vergelyk ARGENVILLE *Conchyl.* Pl. 23. (20) f. B. Zie ook by hem de Oostindifche, Pl. 19. f. G.

(152) *Spondylus* Teftâ inauritâ Spinofâ. M. L. U. 511. N. 79. RUMPH. *Muf.* p. 156. N. 8. GUALTH. *Teft.* T. 100. f. A, B. KNORR *Verzam.* V. D. Pl. 6. f. 2.

Dat 'er, evenwel, onder de Indische ook voorkomen die weinig of niet ge-oord zyn, is zekerer, dan dat RUMPHIUS zodanig eene bedoeld heeft met zyn *Ostreum echinatum maximum & monstrosum*, waar hy aldus van spreekt. „ Dit schynt de Koning van alle *Tsjoeppi* te „ zyn, waar van ik maar één gezien heb, „ die ongemeen groot was en van eene wan- „ staltige gedaante; zynde de Schulp zelf een „ Hand lang, en overal bezet met lange Ste- „ kels, die sommigen een Vinger lang, ande- „ ren korter waren; eenigen plat en scherp, „ als Vlymen, eenigen rond als Doornen, wit „ en graauw, allen naar vooren gekeerd. Dus „ kon men de Schaal nergens aanvatten, dan „ alleen, en dit nog naauwlyks, zegt hy, by „ 't hoofd. Zy klonk als fyn Porselein en geen „ Inlander hadt dergelyke meer gezien. We- „ gens de zeldzaamheid werdt dit stuk, in 't „ jaar 1682, aan den Groot Hertog van Tos- „ kanen gezonden ".

VI. AFDEEL. XXXIX. HOOFD-STUK.

Niet onwaarschynlyk zal het dan deeze zyn, daar GUALTHIERI, op zyne honderdste Plaat, de Afbeelding van geeft, noemende dezelve *Allergrootste, dikste en zwaarste Lazarus-Klap, die op de Rug door sterke Doornen of Beenige Punten zeer Stekelig is, somtyds met Plaatjes en gestreept, uit den Witten en Roozerood en bont; hebbende van binnen, aan den Rand, een breeden paarschen Zoom.* Die, waar van

VI. AFDEEL. XXXIX. HOOFD-STUK.

van LINNÆUS deeze Soort heeft afgeleid, in het Kabinet der Koningen van Sweeden, was inzonderheid door de grootte, als van een Kinderen-Hoofd, de fterke Doornen en Sleuven, van de voorgaanden verfchillende, hebbende ook de Ooren niet zeer blykbaar. Dit alles, echter, ontmoet men ook in fommige Westindifche Lazarus-Klappen.

CLIII. *Spondylus plicatus*, Geplooïde.

(153) Lazarus-Klap, *die de Schaal onge-Oord en ongedoornd, met Plooijen heeft.*

Onder de Oostindifchen komen Lazarus-Klappen voor, die niet ge-Oord noch gedoornd zyn, maar de Schaal als geplooid hebben. Dat deeze een byzondere foort uitmaaken is waarfchynlyker, dan dat zy door RUMPHIUS bedoeld zouden zyn met den naam van Barnfteen-Oesters. Zy hebben, naamelyk, de doorfchynendheid noch de Kleur niet van Barnfteen, en, die RUMPHIUS zo met zyne befchryving als met zyne afbeelding bedoelt, zyn tot het Geflagt der *Anomies* betrokken, en my zeer wel bekend. Ik heb 'er, ook, zodanigen als deeze, die rood, geel of Oranjekleurig zyn, waar van GUALTHIERI een zeer goede Afbeelding geeft, onder den naam van Spondylus met eene taamelyk dikke gestreepte Schaal, die rimpelig is en Purperkleurig.

XL. HOOFD-

(153) *Spondylus* Teftâ inauritâ muticâ plicatâ. M. L. U. 511.

VI. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

XL. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* KOM-DOUBLETTEN, *anders* Chamæ *of* Cames *genaamd.*

De oude benaming van *Chamæ* wordt algemeenlyk, door de Samenstelmaakers of Rangschikkers, en zonder eenige hapering, vertaald door *Gaapers* of *Gaap-Doubletten* †. Dat zulks, echter, niet eigen zy, blykt, om dat men een Geslagt van Doubletten heeft, die weezentlyk altoos gaapen *: aan welken derhalve deeze benaaming eerder toebehoort, dan aan Doubletten, die maar *Chamæ* genoemd zouden zyn, om dat zy somtyds gaapen; 't welk alle Doubletten doen. En schoon men, wel is waar, de *Chamæ*, op den Oever, meest gaapende aantreft, gelyk RUMPHIUS zegt; kan dit doch niet tot een Kenmerk verstrekken voor de Liefhebbers, die deeze Schulpen, volmaakt sluitende, in hunne Kabinetten hebben: ja de benaaming van *Gaapers*, in 't Hoogduitsch *Gienmuschlen*, komt aan hun, in dit Geval, gantsch onverstaanbaar voor. Ook meenen sommigen, dat die van de hol-

Naam.

† Zie bladz. 65, 75.

* Zie bl. 147.

511. N. 80. Ostrea Electrica. RUMPH. *Mus.* T. 47. GUALTH. *Test.* T. 99. f. E. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 6. f. 3. VI. D. Pl. 12. f. 3.

VI. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

holte der Schulpen in deeze *Chamæ* afkomſtig kan zyn (*), en daarom heb ik 'er den Geſlagtnaam van KOM-DOUBLETTEN aan gegeven. De Franſche naam *Came* is van 't Latyn of liever van het Griekſch ontleend, om dat de Ouden zig van ſtukken deezer Schulpen bedienden, tot het graveeren hunner figuuren, genaamd *Camées* of *Camayeux*, die men in 't Griekſch Μονοχρώμα, dat is Eenkleurige, noemde (§); hoedanigen nog heden voorkomen. Andere benaamingen der hedendaagſche Taalen zyn juist op dit Geſlagt niet toepasſelyk, waar in men door de meesten een menigte van Doubletten geplaatst ziet, die ten op-

(*) CHARLETON *Onomaſticon Zoicum*, item ALDROVANDUS, &c. Sed videri poteſt (ut Zoographus indicat) nomen Chamæ a verbo χάω derivari in utravis ſignificatione, ſive quoniam hiant, ſive a capacitate. Cava quidem & capacia omnia hiare videntur, ſicut & cava inanimantium Ora hiant cum accipere aliquid avent: & licet Conchæ omnes tum cavæ, tum ad capiendum aptæ ſint, Chamis tamen privatim hoc nominis contigit, forte tanquâm majuſculis & capacioribus. Cæterum præter cæteras Conchas id ſibi peculiare adſcivére Chamæ, quod plerumque in Littore hiantes inveniuntur. ALDROVANDUS. *De Teſtaceis.* Cap. 58. Ce ſeroit une erreur, de croire avec les Anciens & quelques Modernes, que la Came a toujours ſa Coquille ouverte où béante. L'Animal, qui l'habite, l'ouvre & la ferme a ſon gré, comme font tous les autres Bivalves, dont les battans ferment exactement. ADANS. *Seneg.* p. 220. Melior eſt oculatus teſtis unus, quam auriti decem.

(§) ARGENV. *Conchyl.* I. Part. p. 284.

opzigt van het Scharnier grootelyks verschillen, en derhalve door onzen Ridder tot de voorgaande Geslagten t'huis gebragt zyn (*). VI. AFDEEL. XI. HOOFD-STUK.

Volgens hem, naamelyk, bestaan de Kenmerken der *Chamæ* in een Tweekleppige grovere of grootere Schaal, en het Scharnier is niets dan een Eeltige Bult, die schuins inschiet in een scheef Geutje. De Klink is geslooten en heeft geen Lelletjes. Kenmerken.

Maar twaalf Soorten zyn door zyn Ed. in dit Geslagt opgetekend, waar onder byna de helft of meer voorkomen aan de Kusten van Europa. Soorten.

(154) Kom-Doublet, *die de Schaal rondagtig* CLIV. *Chama Cor.*

(*) Zodanig zyn, onder anderen, die welken in de eerste en tweede Afdeeling, onder het Geslagt der Kous-Doubletten, voorkomen, *Oude Wyven* genaamd; aan sommigen van welken de Franschen, volgens ADANSON, te Marseille, den naam geeven van *Clonisse*, de Genueezen dien van *Arselle*; de Venetiaanen van *Bivirone*, en die de overige Italiaanen, volgens BELLONIUS, groot zynde *Peverozas*, en kleiner zyude *Peveronos* tytelen; 't zy, wegens den scherpen Smaak of eerder om dat zy met Peper worden ingelegd, by de Spaanschen *Armilla* genaamd. De Franschen noemen deze, in 't algemeen, *Flammes* of *Flammettes*, volgens BELLONIUS, die 'er byvoegt, dat 't geen de Latynen *Chama* noemen, de Italiaanen *Cappa* heeten, en de Franschen *Coquille*; waar uit men ziet, in hoe ruime zin 't Woord *Chama* plagt gebruikt te worden.

(154) *Chama* Testâ subrotundâ lævi, Natlbus recnrvatis,

VI. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

tig en effen, met de Billen omgekromd en een gaapende Spleet heeft.

Zotskap-Doublet.

De naam, dien deeze Doublet voert, is van de Gestalte afkomstig, welke, in ieder Schulp op zig zelve, door de omkrulling by 't Scharnier, zeer wel de figuur van eene gewoonlyke Zotskap uitdrukt. Het is deeze waar van BONANNI zegt, *Bucardia* wordt deeze Doublet genoemd wegens de gedaante, die naar een Ossen-Hart gelykt. Zie daar, om wat reden LINNÆUS 'er den bynaam van *Cor* aan geeft: want van de andere zyde, daar die Krullen niet zigtbaar zyn, vertoont zy de Gestalte van een Hart. Aldaar heeft zy ook de Spleet een weinig gaapende. By GUALTHIERI is de Gestalte volmaakt uitgedrukt van deeze Doublet, en van de Schulp, die zeer Komagtig is, wegens haare holte. By SEBA heeft men ze, op de aangehaalde Plaat, en uit derzelver grootte, van ongevaar drie Duimen in langte, breedte en dikte, hoedanige ik ook heb, blykt, dat het die van D'ARGENVILLE, het *kleine Ossen-Hart* genaamd, welke 'er ook in andere opzigten van verschilt, niet zyn kan; zo min als

tis, rimâ hiante, *Syst. Nat.* XII. Gen. 311. M. L. U. 516. N. 88. BONANN. *Recr.* II. T. 88. RUMPH. *Mus.* T. 48. f. 10. GUALTH. *Test.* T. 71. f. E. Cor Bovis ARGENV. *Conch.* T. 26. (23) f. K. GINANN. *Adriat.* T. II. T. 19. f. 129. SEB *Mus.* III. T. 86. f. 1. KNORR *Verzam.* VI. Deel, Pl. 8. fig. 1.

als die, welke in 't Werk van RUMPHIUS door den Uitgeever was ingevoegd, en toen nog nooit Doublet gezien, derhalve ſlegts *dubbelde Zotskap-Schulp* getyteld. VI. AFDEEL. XL. HOOFD-STUK.

Dit Schulpdier onthoudt zig, volgens BONANNI, in de diepten van de Adriatiſche Zee of Golf van Venetie, by de Kust van Dalmatie. Het heeft de Schaal dun en brooſch, in haare [illegible]lligheid als Yvoor, van buiten met eene vast aankleevende Huid, die rosagtig is, bekleed; wordende, hoe verder van 't Scharnier af, hoe geeler en Roestkleuriger. Wy hebbenze thans wit, bruin of geel, doch meest witagtig met geele Banden, en dikwils met ſterke aanzoomingen van de Schaal, naar de Opening der Kleppen toe. Men vindt ook, doch zeer zeldzaam, Zotskappen met eenen paarſchen Mond.

(155) Kom-Doublet, *die de Schaal geplooid heeft en als een Gewelf met Schubben; den Aars gaapende en getand.* CLV. *Chama Gigas.* Fontein-bak.

In geene Doubletten is, tot heden, zulk een

(155) *Chama* Testâ plicatâ fornicato-ſquamoſâ, Ano hiante Crenato. M. L. U. 512. N. 81. OLEAR. *Mus.* T. 29. f. 6. BONANN. *Recr.* II. f. 83, 84. Chama ſquamata. RUMPH. *Mus.* T. 42. f. A, B. GUALTH. *Test.* T. 92. f. A-G. T. 93. f. B. Imbricata aut Faitiére. ARGENV. *Conch.* T. 26. (23.) f. E. REGENF. *Conch.* T. 10. f. 48. KNORR. *Verzam.* I. D. Pl. 19. f. 3.

VI. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK. *Fontein-bak*

een verbaazend onderscheid, ten opzigt van de grootte, gevonden, als in deeze. Men heeft 'er, die weinig grooter dan de Nagel van een Duim zyn; terwyl anderen zo groot voorkomen, dat een enkele Schulp naauwlyks van twee Man kan worden gedragen. In 't Kabinet van de Koningin van Sweeden bevondt 'er zig eene van over de vyfhonderd Ponden zwaar. De twee berugte Wywaters-Bakken, als men van de zyde der Orgelen in de Kerk van St. Sulpice te Parys komt, zyn gemaakt van twee stukken eener Doublet-Schulp van deezen aart, die aan Koning François den I. present gedaan werdt door de Republiek Venetie, zegt D'ARGENVILLE. Den aantekenaar op 't Werk van RUMPHIUS geheugde het, voor eenige Jaaren, op 't Oostindisch Huis hier te Amsterdam, drie zodanigen gezien te hebben, die volkomen Doublet waren, weegende ieder wel driehonderd Ponden. Deeze zyn het, daar RUMPHIUS zelf, onder den naam van *Vader Noachs Schulpen*, van spreekt, hebbende een enkele Schulp, daar zes Mannen genoeg aan te draagen hadden, in 't jaar 1663 uit een Gebergte op Amboina gehaald, en aan den Oud Gouverneur behandigd. In 't jaar 1682 was een kleine, onder zyne andere zeldzaamheden, door hem aan den Groot Hertog van Toskanen gezonden. Men vindtze, zegt hy, meest op alle Eilanden en Kusten van het Ambonsche Ge-

Gebied, en, zo hy gehoord hadt, ook in de Molukkes; zittende veelal aan de Steenrotsen zodanig vastgegroeid, dat menze 'er zelden onbeschadigd van daan kon krygen; doch hy bevondtze volmaakt overeenkomstig met die, welken aldaar nog dagelyks frisch uit de Zee gehaald werden. Haar verblyfplaats op die Bergen wordt, door hem, als een bewys van de uitgestrektheid van den Zondvloed, ten tyde van Noach, over den geheelen Aardbodem, aangemerkt, en daar van zouden zy ook den naam hebben.

VI. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

Fonteinbak.

De grootsten van deeze Doubletschulpen, daar de naam van *Gigas*, als van Reusagtige grootte zynde, op toepasselyk is, noemen wy hedendaags, zo wegens de Gestalte, als wegens haar Gebruik, veelal *Fonteinbakken.* Het is niet ongewoon, zodanigen te zien van anderhalf of twee Voeten breed, en één Voet lang, van 't Scharnier naar den Omtrek toe gerekend. Die kleiner zyn voeren, wegens de Schubagtige oneffenheden, waar mede de Schaal van buiten bekleed is, den naam van *Nagelschulpen*: doch daar komen ook voor, die geheel ongenageld zyn. De Kleur is doorgaans wit, maar onder de kleinere dikwils geel en somtyds hoog geel of roodagtig als Marmer van Tivoli; hoedanigen BONANNI aanmerkt uit de Roode Zee aangebragt te worden, somtyds van vyftien Ponden zwaar.

Nagelschulpen.

T 2 De

VI. AFDEEL. XL. HOOFD-STUK.

Fontein-bak.

De Oostindische Nagelschulpen worden door RUMPHIUS onderscheiden in zodanigen die aan den Oever en die in Zee voorkomen. De Oeverschulpen zyn zeer langwerpig, een Hand lang, en men vindt 'er, zegt hy, Mannetjes en Wyfjes onder. Het Wyfje, dat gemeenst is, heeft de Schaal verdeeld in vier of vyf uitsteekende ronde Ruggen, tusschen beiden diepe Vooren maakende, behalve aan de eene zyde, daar zy een naauwe Opening hebben, welker kanten gekarteld zyn. Het Mannetje is langwerpiger, in negen of tien Ruggen of Ribben verdeeld, en op hetzelve staan de Schubben digter, doch zyn zo lang niet als in 't Wyfje, en de Opening aan de Voorzyde is veel grooter. Deeze verscheidenheden neem ik onder myne Nagel-Doubletten wel duidelyk waar. Die uit Zee komen, genaamd *Pelagia*, worden, zegt hy, van drie tot vier en vyf Voeten lang, en hebben de Schubben niet alleen zeer groot, maar ook wel twee Mesruggen dik, meest stomp en afgebroken; gelyk zy ook zodanig begroeid zyn, dat menze kwaalyk schoon kan krygen. Deeze Doubletten vallen wel een half Voet dik, en dus van ontzaggelyke zwaarte Het zyn de Fonteinbakken, waar van ik heb gesproken. Zo menze aan stukken slaat, bevindt men dat de Schaal uit verscheide Laagen gemaakt is, die buiten twyfel over elkander heen of onder elkander voortgroeijen, en, dewyl de jongste

Laag

Laag tevens de voorste is, zo zyn de kanten, in de onbeschadigde, dikwils zo scherp, dat men de Schulpen niet behandelen kan, zo lang het Beest 'er in is, zonder gevaar van zig te kwetzen. Iemand zou ligt zyn Hand kwyt raaken, indien die tusschen de gaaping der Schulpen in kwam: ja by de Molukkische en Papoesche Eilanden vallen deeze Dieren zo groot, dat zy dikwils het Ankertouw van de Sloepen en kleine Vaartuigen af knypen, even als of het afgekapt ware. De Duikers weeten 'er een Touw om te brengen als een Strop, en dan, het Schulpdier met kragt opgeheessen hebbende, maakt men met een Mes de Pees los, waar door de Schulpen open gaan. Dus kan men niet alleen het gene verlossen, dat 'er in bekneepen is, maar ook den Visch uithaalen. De Visschers maaken van de grootsten Rookvleesch, dat zy dan te koop brengen, maar uitermaate taay is, een lekker Kostje voor Yzeren Tanden en dikke Tongen, slimmer als gedroogde Zeekatten, zegt RUMPHIUS, doch 't wordt meest by den Theebak opgeschaft, om daar aan te peuzelen.

VI. AFDEEL. XI. HOOFDSTUK. *Fonteinbak.*

(156) Kom-Doublet, *die de Schaal geplooid en*

CLVI. *Chama Hippopus.* Paardevoet.

(156) *Chama* Testâ plicatâ muricatâ, Ano retuso clauso dentato. M. L. U. 513. N. 82. BONANN. *Recr.* II. f. 81, 82. RUMPH. *Mus.* T. 42. f. C. GUALTH. *Test.* T. 93. f. A.

VI. AFDEEL. XI. HOOFDSTUK.

en gedoornd heeft, met den Aars ſtomp, geſlooten en getand.

Paardevoet.

Deeze, ook afkomſtig uit Oostindie, verſchilt door de gedagte Kenmerken van de voorige. BONANNI noemtze eene Indiſche Doublet, zeer ſchoon voor 't Oog; zwaarwigtig uit hoofde van de Marmeragtige zelfſtandigheid, die zy heeft, en in Kleur naar Pariſch Marmer zeer gelykende. Daar loopen, naamelyk, hoog geele en Rooskleurige Vlakken, zonder eenige orde, bogtig over heen, en van het middelpunt naar den Rand ſtrekken zig zeer dikke Ribben en diepe Sleuven uit. De plaatzing van deeze Streepen aan de platte Voorzyde doet 'er, niet oneigen, den naam van *Perſpectief-Doublet* aan geeven; doch gemeenlyk noemt menze, wegens de figuur van die Voorzyde, *Paardevoets Doublet.* Wegens den loop der dikke Ribben op de Schulpen geeft 'er D'ARGENVILLE den naam aan van *Feuille de Choux*, dat is Kools-Blad. RUMPHIUS hadtze reeds *Chama Striata*, in 't Maleitſch *Bia Coroerong*, in 't Neerduitſch *Peerdevoetjes*, getyteld. Die, welke hy *Chama aspera obtuſa* noemt, is deeze niet, maar behoort tot de Nagelſchulpen en maakt daar van eene Verſcheidenheid uit, met zeer digt

A. ARGENVILLE *Conch.* T. 26. f. H. REGENF. *Conch.* T. 10 f. 49. KNORR. *Verzam.* I. D. Pl. 22. f. 1, 2. VI. D. Pl. 9. f. 3.

digt geplaatste Rimpelen overdwars, en niet zo zeer geschubd of genageld. VI. AFDEEL. XI. HOOFD-STUK.

De Paardevoeten hadt RUMPHIUS nooit grooter gezien dan een Span lang, doch de fraaisten, merkt hy aan, zyn die de grootte van een Ey hebben. Aan de meest doorschynende, dat is aan de Voorzyde, welke een Paardehoef voorstelt, hoewel die byna geslooten is, hebben zy echter een dunnen Baard uithangen, waar mede zy haar aan de Klippen hechten. Het Dier is van 't zelfde maakzel als dat der Fonteinbakken of Nagelschulpen en dus ysselyk van aanzien: want, als menze ziet gaapen, vertoont zig een gespannen Vel, vol zwarte, witte, geele en Loodverwige Aderen, en dus als een Slangenhuid geschilderd. In 't geopende Beest ziet men twee Gaten; het eene klein en meest geslooten, waar door het Dier zyne Vuiligheden loost; het andere grooter en rondagtig, waar uit een lange Kwast hangt, van grove en taaije Draaden gemaakt, welke men een Baard noemt, daar zy zig zelfs aan 't Zand mede vasthouden. Midden in de Schaal is een dikke Pees, die de Schulpen aan malkander hecht, en waar mede het Dier de Schaalen zo vast te samen trekt, dat men die, in de grooten, met geen geweld kan openen. Rondom deeze Pees, die naar een Pylaar gelykt, legt een ronde Schyf, van vast hardagtig Vleesch, zynde het beste dat men van hetzelve tot Spy- Het Dier.

VI. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK. *Paardevoet.*

ze kan gebruiken, hoewel de Indiaanen ook zeer verflingerd zyn op het Vet, daar aan zittende, 't welk een geele Klomp uitmaakt. Daar onder legt een Zak van zwart Slym, met Zand en Steentjes gemengd, dat men 't *Papaver* noemt in de Schulpdieren, en waar van dezelven gezuiverd moeten worden, even als de Visschen van de Gal, wanneer men ze tot Spyze wil bereiden.

Paarlagtige Steentjes.

Deeze Doubletten zyn, zo wel als de Fonteinbakken, nog om een andere reden merkwaardig. In de gedagte Pees of liever in de Vleezige Schyf, daar om heen leggende, worden somtyds Steentjes gevonden, die oneffen en hoekig zyn, en meerendeels geelagtig. RUMPHIUS noemtze *Chamites*, als Steentjes van de *Chamæ*, in 't Maleitsch, zegt hy, *Mesticabia garu* genaamd. „ In de Amboinsche, voegt „ hy 'er by, vindt menze weinig, maar meer „ in de Makassarsche en Papoësche. Zelfs in het „ gerookte Vleesch van deeze Schulpdieren, „ daar te Lande *Dendeng* genaamd, hadt hy „ kleine half doorschynende aangetroffen Die „ niet boven een Erwt dik zyn, zyn de zui„ verste en witste, maar, die de grootte van „ een Knikker hebben, zyn hoekig en vuil wit. „ Die met visschen en Schulpen zoeken de kost „ te winnen, draagen deeze Steentjes gaarn by„ zig: want de Amboineezen vallen wat byge„ loovig, om deeze groote Schulpen in hunne „ Vaartuigen over Zee te voeren, vreezende

„ dat

„ dat zy anders Storm en Onweer zouden on- „ derhevig zyn. In de grootste Schulpen „ vindt men altyd maar één zodanig Steentje, „ dat dan dikwils de grootte heeft van een „ Turkse Boon: doch in de Papoësche en Ke- „ ramsche Schulpen komt nog een andere *Cha-* „ *mites* voor, langwerpig als een klein Vin- „ gertje, schoon wit van Kleur, en met een „ roodagtig rond Bolletje aan 't end, dat een „ Paarlagtigen weerschyn heeft".

VI. AFDEEL. XL. HOOFD-STUK.

Zo ziet men dan, dat deeze Steentjes min of meer overeenkomen met de Mosselpaarlen; 't gene daar door bevestigd wordt, dat RUMPHIUS *Chamæ* gehad heeft, die van binnen, aan de onderste Schaal, een Uitwas hadden, zeer hoekig en kartelig, schier als een Haane-kam, en van zelfstandigheid als de *Chamites*. Dergelyke, immers, ontmoet men in sommige van binnen gepaarlemoerde en Paarldraagende Schulpen. 't Verschil der Stoffe, derhalve, doet deeze Steentjes verschillen van de Paarlen, en ik twyfel niet of die genen, welken sommigen *Perli de Concona* of Schulp-Paarlen noemen, daar ik 'er twee van heb als ordinaire Baggen groot en Melkwit van Kleur, zullen van dergelyken oirsprong zyn.

(157) Kom-Doublet, *die de Schaal byna Hart-*

CLVII. *Chama antiquata.* Zee-Noot.

(157) *Chama* Testâ subcordata, Sulcis longitudinalibus Striis

VI. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

Hartvormig, met Sleuven overlangs en Streepen overdwars heeft.

Van de aanzoomingen kan ik noch in de aangehaalde van ADANSON, noch in die van GUALTHIERI, eenig blyk vinden. BONANNI spreekt 'er alleenlyk dus van. „De *Zee-Noot* noemt men de hier afgebeelde Doublet, welke in de Zee van Tarentum en elders gemeen is, met zeer dikke en ronde witte Streepen, getekend met Vuurkleurige of rosse Vlakken". Sommigen brengenze t'huis onder de Aardbey-, anderen onder de Amandel-Doubletten.

CLVIII. *Chama Trapezia.* Zee-Erwt.

(158) Kom-Doublet, *die de Schaal scheef vierkantig en bultig heeft, met Ribben overlangs die gekarteld zyn.*

Deeze Noorsche, van grootte als een Erwt, heeft de Billen een weinig omgekromd en twintig Streepen overlangs, die met stompe Knobbeltjes voorzien zyn. De Rand is als met kleine Tandjes gekarteld.

(159)

Striisque transversis. *M. L. U.* 514. N. 84. GUALTH. *Test.* T. 71. f. L. BONANN. *Recr.* II. f. 98. KIRCH. 446. f. 96. ADANS. *Seneg.* I. T. 16. f. 2. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 20. f. 3. VI. D. Pl. 14. f. 2.

(158) *Chama* Testâ trapeziâ gibbâ, Sulcis longitudinalibus Crenulatis. *Syst. Nat.* XII.

VI. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

(159) Kom-Doublet, *die de Schaal half rondagtig ſamengedrukt en ruuw, kruislings geſtreept heeft.*

CLIX. *Chama ſemi-orbiculata.* Zee-Boon.

Van deeze was de woonplaats aan LINNÆUS onbekend.

(160) Kom-Doublet, *die de Schaal langwerpig en van vooren ſtomp heeft, met Dakpanswyze Sleuven.*

CLX. *Chama Calyculata.* Eikel.

Deeze oordeelt ADANSON naby te komen aan de Ham-Doubletten, maakende zig op dergelyke wyze met een Soort van Zyde vast. De Schaal heeft de grootte van het uiterſte Vinger-Lid; zy is wit en aan beide Enden vry ſtomp, 't welk 'er de gedaante van een Eikel aan geeft. De woonplaats ſtelt LINNÆUS in de Middellandſche Zee.

(161) Kom-Doublet, *die de Schaal Hartvormig, overdwars geſtreept, aan den eenen kant lang uitloopende en ſamengedrukt heeft.*

CLXI. *Chama Cordata.* Hartvormige.

De

(159) *Chama* Testâ ſemi-orbiculatâ compreſſâ rudi decusſate ſtriatâ. M. L. U. 514. N. 85.

(160) *Chama* Testâ oblongâ, Sulcis imbricatis antice retuſâ. GUALTH. *Test.* T. 90. f. F. LIST. *Conch.* T. 347. f. 184, 185. ADANS. *Seneg.* I. T. 15. f. 8.

(161) *Chama* Testâ Cordatâ transverſim ſtriatâ, hinc elongatâ compreſſâ. M. L. U. 515. N. 86.

VI. AFDEEL. XI. HOOFDSTUK.

De Schaal van deeze is Roestkleurig of Geelagtig of Tegelrood, hebbende van boven, doch niet naar den buitenften Rand toe, ftompe Ribbetjes, die egaal zyn, overdwars.

CLXII. *Chama Satiata.* Volronde.

(162) Kom-Doublet, *die de Schaal rondagtig, met getande Ribben, welke door Stippen onderfcheiden zyn, en den Aars ftomp heeft.*

De Schaal van deeze is wit, van buiten rosagtig, en aan den Rand gekarteld.

CLXIII. *Chama oblonga.* Langwerpige.

(163) Kom-Doublet, *die de Schaal langwerpig, van vooren gehoekt, met de voorfte Tanden fcherp heeft.*

Deeze is zeer fyn kruislings geftreept en wit, van binnen Melkwit, van vooren wederzyds met een hoek uitloopende. De Woonplaats der drie laatstgenoemden was onzeker.

CLXIV. *Chama Lazarus.* Foelie-Doublet.

(164) Kom-Doublet, *die de Schaal Dakpans.*

(162) *Chama* Testâ fubrotundâ, Sulcis dentatis Punctis interftinctis, Ano retufo. *Syst. Nat.* XII.

(163) *Chama* Testâ oblongâ antice angulatâ, Dentibus anticis acutis. M. L. U. 515. N. 87.

(164) *Chama* Testâ imbricatâ Lamellis laceris, Nate oblique fubfpirali. M. L. U. 513. N. 83. RUMPH. *Muf.* 48. f. 3. Placenta foliacea. ARGENV. *Conch.* T. 23. (20.) f. F, K. BROWN *Jam.* T. 40. f. 9. SEB. *Muf.* III. T. 89. f. 9. 11, 6. KNORR. *Verzam.* I. D. Pl. 8. f. 1. III. D. Pl. 6. f. 1, V. D. Pl. 14. f. 1.

panswyze gedekt heeft met als afgescheurde Plaatjes, en de éene Bil scheef byna Spiraal gedraaid. VI. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

Schoon de Lazarus-Klappen somtyds als met Foelieblaadjes begroeid zyn, 't welk dezelven dan zeer versiert, komen 'er doch anderen voor, die men in 't byzonder *Foelie-Doubletten* noemt. In 't Fransch geeft men 'er den naam aan van *Gateaux feuillettéz* of gebladerde Koekjes. 't Scharnier is het voornaamste Kenmerk van onderscheiding. Men vindt 'er die paarschagtig rood of Roozekleurig, die hoogrood of Oranje, en ook die geel of bleekrood zyn. Dit Schulpdier onthoudt zig in Westindie en in de Middellandsche Zee.

(165) Kom-Doublet, *die de Schaal rondagtig en gedoornd heeft, met de éene Klep platter, de andere lang uitloopende in een kromme Snuit.* CLXV. *Chama Gryphoides.* Rots-Doublet.

De Kenmerken, die de *Rots-Doubletten* van de

(165) *Chama* Testâ orbiculatâ muricatâ, Valvulâ alterâ planiore, alterâ Nate productiore subspirali. *Syst. Nat.* XII. BONANN. *Recr.* II. T. 22. GUALTH. *Test.* T. 101. f. C.I. Comha rugata. ROND. *Test.* I. c. 25. GESN. *Aq.* 316. ALDR. *Exsang.* 158. LIST. *Conch.* T. 212. f. 47. & T. 213. f. 48 & T. 215. f. 50 53. SLOAN. *Jam.* T. 241. f. 4-7. ADANS. *Seneg.* I. T. 15. f. 1. KNORR. *Verzam.* VI. D. Pl. 16. f. 1.

VI. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK. de Foelie-Doubletten onderscheiden kunnen, zyn hier zeer duidelyk voorgesteld. Evenwel worden zy dikwils by de Liefhebbers met elkander verward, doordien de Kenmerken in malkander loopen. Sommigen zyn sterk gedoornd, anderen geheel ongedoornd, en slegts ruuw of rimpelig, gelyk de *Concha rugata* van RONDELETIUS, en die van GUALTHIERI. De Kleur verschilt, gelyk in de Foelie-Doubletten, en is somtyds, zeer fraay, rood, geel of Oranjekleurig. Inzonderheid hebben deeze Rots-Doubletten de eigenschap, van aan allerley Schulpen, Zeegewassen, Steenen, maar inzonderheid aan de Klippen of Rotsen vast te groeijen, waar van de naam afkomstig is. Die aangroeijing nam ADANSON ook in zyne Senegalsche *Jataronus* waar, die zeer gemeen was omtrent het Eiland Goeree en elders by Kaap Verde, inzonderheid in de Maand April, wanneer dezelve, zegt hy, door 't geweld der Baaren wordt afgerukt van den Grond der Zee. Hy betrekt tot dat Geslagt zo wel de *Concha rugata* van RONDELETIUS, als de *Gryphoides* van GUALTHIERI en de *Globi* van LISTER: welke benaamingen elk van een byzonder deel der Gestalte afkomstig zyn.

Deeze Doubletten zyn byna Klootrond en byster dik van Schaal, op 't hoogste, zo hy aanmerkt, twee Duimen middellyns, en schoon Rooze- of Vleeschkleurig van buiten, van

binnen wit, doch fomtyds ook Purperagtig of Violet. De onderfte Klep heeft tot Scharnier een dikken Tand, die van een Kuiltje, dat in de bovenfte vlakkere Klep is, ingenomen wordt. De Natuurlyke plaatzing van de Doublet is, den Top nederwaards te hebben, en, als dan de Schulpen een weinig gaapen, openbaart zig, in de gaaping, de Rok van het Dier, welke naar een gefpannen Zak gelykt, en bezet is met een menigte van geele Pukkeltjes. Voorts heeft deeze Zak drie Openingen, waar van de éène, aan de voorzyde, den Voet doorlaat; de twee anderen, aan de agterkant of Rugzyde, de Lugtgaten zyn of ook dienen tot in- en uitlaating van Water en uitwerping der Vuiligheden. Deeze laatften zyn rondagtig; doch de eerfte is een lange fmalle Spleet, welke zeer zeldzaam den Voet uitlaat, die zig dan doorgaans onder de gedaante van een halfmaanswys Byltje vertoont. Het Lighaam van het Dier is wit, en gelykt veel naar dat van een Oester, doch het Vleefch wordt niet gebruikt. In plaats van éène Spier, die de Schulpen famenhecht, ziet men 'er hier twee, die taamelyk groot en fterk zyn; het welk de zwaarheid, mooglyk, vereifcht zal hebben van de Schaal; die van binnen, in de onderfte Schulp, de gedaante van eens Menfchen Oor heeft.

VI. AFDEEL. XI. HOOFDSTUK.

(166)

VI. AFDEEL, XL. HOOFD-STUK.

CLXVI. *Chama bicornis.* Tweehoornige.

(166) Kom-Doublet, *die de Kleppen van de Schaal Kegelvormig heeft, met schuinse holle Uitsteekzels als Hoornen, die langer dan de Klep zyn.*

Een zonderlinge vertooning maakt ieder Klep van de Schaal, op zig zelve, in deeze Doublet, die men zig verwonderen moet, indien zy in de Middellandsche Zee voorkomt, aan de Italiaansche Autheuren niet bekend geweest te zyn, dan aan COLUMNA alleen.

CLXVII. *Chama Arcinella.* Gedoornde Paardevoet.

(167) Kom-Doublet, *die de Schaal gegroefd, gedoornd, met uitgeholde Stippen heeft; een laage Bult in 't Scharnier.*

Deeze vondt SPRENGLER in de Zee van Amerika. De Schaal heeft de grootte van een Pruim, de Billen omtrent egaal, den Rand gekarteld. De Eelt van 't Scharnier is zeer zonderling, wegens vier smalle Groefjes, daar vier Plaatjes van de andere helft inschieten. Het Aarsgat is Hartvormig ingedrongen, Tepelagtig gerimpeld.

XLI. HOOFD-

(166) *Chama* Testæ Valvulis Conicis, Natibus Corniformibus obliquis Tubulosis Valvulâ longioribus. *Syst. Nat.* XII. COL. *de Purp.* C. 19. LIST. *Conch.* T. 214. f. 49. KLEIN *Ostrac.* 274. T. 12. f. 87, 88.

(167) *Chama* Testâ Sulcatâ muricatâ excavato-punctatâ, Cardinis Callo sessili. *Syst. Nat.* XII. KNORR *Verzam.* IV. D. Pl. 14. f. 1. VI. D. Pl. 26. f. 1, 2.

VI. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

XLI. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* ARKEN *of* Arke-Noach Doubletten.

De benaaming is, volgens het algemeene denkbeeld, dat men van de Ark van Noach heeft, zeer overeenkomstig met de Gestalte van de zodanigen in dit Geslagt, waar van dezelve oirsprongelyk is, en die men in 't Fransch ook *Arches*, in 't Latyn *Arcæ* dat is ARKEN noemt. D'ARGENVILLE, evenwel, brengt deeze tot de Hartgelyke Doubletten, of Harten, t'huis. Naam.

De Schaal is gelyk van Kleppen, en heeft het Scharnier met menigvuldige, scherpe, wederzyds inschietende Tandjes: dat is, in ieder Schulp is een Zaagswys Scharnier, waar van de Tandjes zeer klein zyn, en tusschen die der andere Schulp inschieten. Het *Dier*, dat 'er in huisvest, schynt ook tot de *Tethydes* te behooren. Kenmerken.

Vier afdeelingen maakt LINNÆUS in dit Geslagt, waar in de zeventien Sooren zodanig geschikt zyn, dat 'er de eerste één, de tweede vier, de derde en vierde ieder zes bevatten. Weinigen komen uit Indie. Soorten.

V 1. Met

VI. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

1. Met den Rand zeer effen, de Billen omgekromd.

CLXVIII. *Arca tortuosa.* Haspel-Doublet.

(168) Ark-Doublet, *die de Schaal als scheef gekreukt, met Streepen, schuins gekield, en den Rand zonder eenige Tandjes of insnydingen heeft.*

De Gestalte is zo zonderling, dat menze, deswegen, den naam van *Haspel* of Haspel-Doublet heeft toege-eigend. In 't Latyn noemt menze *Ostreum tortuosum*, dat is gedraaide Oester: in 't Fransch *Arche torse*, of kromme Noachs-Ark. Deeze, fraay zynde en groot, worden van de Liefhebbers nog zeer duur betaald. Nu omtrent vier Jaaren geleeden werdt 'er in openbaare Veilinge één, van drie en een half Duim lang, verkogt voor twee-en-zestig Guldens. RUMPHIUS merkt ook aan, dat zy zeer zeldzaam zyn, zelfs in Oostindie, vallende voornaamelyk aan één der Papoes-Eilanden, behalve dat men 'er eenige weinigen op Kerams Noordkust aantreft. In Noor-

(168) *Arca* Testâ parallelepipedâ Striatâ, Valvulâ obliquè carinatâ, Natibus recurvis, margine integerrimo. *Syst. Nat.* XII. Gen. 312. M. L. U. 517. N. 86. BONANN. *Kirch.* II. T. 122. Ostreum tortuosum. RUMPH. *Mus.* T. 47. f. K. GUALTH. *Test.* T. 95. f. B. KLEIN *Ostrac.* T. 8. f. 16. ARGENV. *Conch.* T. 19. f. I. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 23. f. 3.

Noorwegen komt een dergelyk Doubletje, zegt LINNÆUS, dat zeer klein is, voor. VI. AFDEEL. XLI. HOOFD-STUK.

2. Met den Rand effen, de Billen gebоogen.

(169) Ark-Doublet, *die de Schaal langwerpig, gestreept, aan den Top uitgerand; de Billen krom en zeer wyd van elkander; den Rand zonder eenige Tandjes en gaapende heeft.* CLXIX. *Arca Noæ.* Noachs-Ark.

In 't Werk van RUMPHIUS is deeze door den Uitgeever ingevoegd: zo dat het geen Oostindische schynt te zyn. LINNÆUS stelt de woonplaats in de Roode Zee, in de Middellandsche en in de Indische. Niet onwaarschynlyk komt zy ook van de Amerikaansche Kusten. Het is de regte *Noachs Ark*, waar van BONANNI omstandig spreekt, haar noemende „ Een Schulp die de figuur van een Scheepje „ heeft, *Rhomboides* by sommigen genaamd, „ *Mus-*

(169) *Arca* Testâ oblongâ Striatâ apice emarginatâ, Natibus incurvis remotissimis, margine integerrimo hiante. M. L. U. 517. N. 90. Concha Rhomboides. ROND. *Aq.* 2. p. 27. Musculus Mathioli. LIST. *Conch.* 3. B. f. 6. C I. T. 5. Concha Rhomboides. BONANN. *Recr.* II. T. 32. Arca Noæ. RUMPH. *Mus.* T. 44. f. P. GUALTH. *Test.* T. 87. f. H, I, G. ARGENV. *Conchyl.* T. 26. (23.) f. G. GINANN. *Adr.* II. T. 23. f. 159. REGENF. *Conch.* T. 12. f. 73. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 16. f. 1, 2.

VI. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

„ *Musculus Striatus* by MATTHIOLUS, by „ anderen *Mytulus.* Dezelve onthoudt zig „ diep in Zee, onder de Slyk, hebbende een „ ſoort van Kiel, daar zy zig mede vasthecht „ aan de Steenen, als een Zeegewas. Het „ Vleeſch, in de Schulpen beſlooten, verbas„ tert allengs in een Eeltagtige zelfſtandig„ heid, die zo veel te harder is, hoe nader „ aan den Steen. Met Slyk en Tarter omkleed, „ is zy van eene Aardagtige Kleur, daar van „ ontbloot zynde vertoont zy zig witagtig, met „ Kastanje-bruine *Vlakken*, hebbende de zy„ den met groefjes geſtreept, die te ondieper „ zyn, naar maate zy het middelpunt of dat „ der ſamenloopinge meer naderen. Het bo„ venſte gedeelte, daar de twee Kleppen met „ kleine Tandjes zig ſamenvoegen, is vlak en „ met Streepen getekend, die zodanig geſchikt „ zyn, dat zy als de Punten van Spieſen, op „ elkander gelegd, uitbeelden".

CLXX. *Arca barbata.* Gebaarde.

(170) Ark-Doublet, *die de Schaal langwerpig heeft, met Streepen gebaard, de Bil-*

(170) *Arca* Testâ oblongâ Striis barbatâ, Natibus incurvis, approximatis, margine integerrimo clauſo. *Faun. Suec.* 2147. M. L. U 518. N. 91. *Muſ. Teſſ.* 116. T. 6. f. 1. Chama aspera ROND. *Test.* 14. BONANN. *Recr.* II. T. 79. GUALTH. *Test* T. 91. f. F. ARGENV. *Conch.* T. 25. (22.) f. M. GINANN. *Adriat.* II. T. 23. f. 160. SEB. *Muſ.* III. T. 88. f. 13. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 2. f. 7.

Billen krom en digt by een, den Rand ongekarteld en geslooten.

VI. AFDEEL. XLI. HOOFD. STUK.

Gedagte Kenmerken onderscheiden deeze Soort genoegzaam van de voorgaande, onder welke ook voorkomen die ruighaairig zyn. ARGENVILLE noemtze eene Telline, en GUALTHIERI betrektze tot de Mosselen, gelyk sommigen ook de regte Noachs Arken doen. Zy komt voor, aan de Kusten van Europa en in de Middellandsche Zee. In 't Italiaansch noemt men deeze lange, smalle, ruige Schulpen, *Cozze*, zegt BONANNI. De Kleur is Kastanje-bruin en wit.

Het moet deeze of de voorgaande zyn, daar ADANSON van zegt, dat de Venetiaanen haar *Moussolo* of *Muzzolo* heeten, de Grieken, in de hedendaagsche Taal, *Calognone* of *Calagnone*, en dat zy by de Ouden onder den naam van *Balanos* is bekend geweest, hebbende den tytel gevoerd van *Glans*, dat is Eikel, by de Latynen. Ik weet wel, dat zyne aanhaalingen de gewoone Noachs-Ark betreffen, en dat zyne beschryving van de gaaping meldt, door welke de Pees uitgaat, die deeze Schulpdieren aan de Klippen hecht; maar zyne Afbeelding van de Doublet komt nader overeen met deeze laatste Soort. Waarschynlyk heeft LINNÆUS hem, om deeze twyfelagtigheid, hier niet aangehaald.

VI. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

CLXXI. *Arca Modiolus.* Hoekige.

(171) Ark-Doublet, *die de Schaal langwerpig, gestreept, en van vooren gehoekt heeft.*

Deeze, in de Middellandsche Zee gevonden, heeft ruim de grootte van een Boere Boon, zynde van buiten geelagtig, van binnen wit of blaauwagtig paarsch en volstrekt van Gestalte als de Guineesche Mosselen. Het Kenmerk der kleine Tandjes in 't Scharnier onderscheidtze van dezelven.

CLXXII. *Arca Pella.* Eyronde.

(172) Ark-Doublet, *die de Schaal Eyrond, doorschynende, een weinig gestreept; met de Klink uitpuilende en onderscheiden; den Rand geheel effen en 't Scharnier als met Haairige Tandjes heeft.*

Deeze, in de Middellandsche Zee door F. LOGIE gevonden, is van grootte ongevaar als het Zaad der Zaay-Zonnebloem.

3. Met den Rand gekarteld en de Billen omgekromd.

(173)

(171) *Arca* Testâ oblongâ Striatâ, antice angulatâ. *Syst. Nat.* XII.

(172) *Arca* Testâ ovatâ pellucidâ subſtriatâ, Vulvâ prominente distinctâ, margine integerrimo, Cardine ciliari. *Syst. Nat.* XII.

(173) Ark-Doublet, *die de Schaal Ruitagtig Vierkant, flaauw kruislings gestreept en doorschynende, met de Billen omgekromd en den Rand gekarteld heeft.* VI. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK. CLXXIII. *Arca Lactea.* Melkwitte.

In de Middellandsche Zee is deeze ook gevonden, van grootte zynde als een Paardeboontje.

(174) Ark-Doublet, *die de Schaal scheef Hartvormig heeft met veele Stompe Ribben; de Billen omgekromd, den Rand getand.* CLXXIV. *Arca antiquata.* Basterd-Ark.

Deeze is bekend onder den naam van *Basterd-Ark*, om dat zy veel gelykt naar de waare Arke-Noachs Doublet, doch in andere opzigten, wederom, daar van verschilt, inzonderheid door een uitsteekende hoek, aan de éene zyde. Deeze Doubletten komen uit Oost- en Westindie, en vallen ook aan de Kust van Afri-

(173) *Arca* Testâ subrhomboideâ, obsolete decussatim Striatâ, diaphanâ, Natibus recurvis, margine crenulato. *Syst. Nat.* XII.

(174) *Arca* Testâ oblique Cordatâ multisulcatâ Sulcis muticis, Natibus recurvis, margine crenato. M. L. U. 518. N. 91. BONANN. *Recr.* II. f. 74. LIST. *Conch.* T. 236. f. 70. RUMPH. *Mus.* T. 44. f. I. SLOAN. *Jam.* T. 241. f. 14, 15, 16. GUALTH. *Test.* T. 87. f. C. ADANS. *Seneg.* I. T. 18. f. 6. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 24. f. 3, 4.

VI. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

Afrika ja, zo 't schynt, zelfs in de Middellandsche Zee. Men vindtze taamelyk groot. Uit Zee komende zyn zy, zo wel als de echte Arken, met een graauwagtige Wolligheid bekleed, welke men 'er met Zand af kan wryven, en dan worden zy byna wit van Kleur, zegt RUMPHIUS, die ze tot de Kam-Schulpen betrekt, en aanmerkt, dat men 'er een Steentje in vindt, genaamd *Ctenites*, van grootte als een Erwt, 't welk de Indiaanen, uit bygeloof, met zig neemen, om gelukkig te zyn in 't opzoeken van Mosselen en Schulpen. Het Vleesch, zegt hy, is hardagtig en heeft een Menie-rood spits Handje, waar mede het Dier groot geweld kan doen, van zig geevende een ligt rood Vogt, dat men by de Maandstonden vergelykt en deswegen dit Schulpdier, in 't Maleitsch, *Bia Anadara* tytelt. Deeze benaaming heeft ADANSON derhalve ook voor een Doublet gebruikt, hem aan de Kust van Senegal voorgekomen, welke naar deeze Soort zeer gelykt.

CLXXV. *Arca Senilis.* Breed geribde.

(175) Ark-Doublet, *die de Schaal scheef Hartvormig heeft met agt effene Ribben;*

(175) *Arca* Testâ obliquè Cordatâ octosulcatâ lævi, Natibus recurvis, margine plicato M. L. U. 518. N. 92. LIST. *Conch.* III. B. f. 2, C. 1. T. 4. GUALTH. *Test.* T. 87. f. D. KLEIN *Ostrac.* T. 10. f. 45. ADANS. *Seneg.* I. T. 18. f. 5.

ben; de Billen omgekromd, den Rand geplooid. VI. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

Van deeze, als een klein Osfen-Hart Doublet aangemerkt, en aan haare agt breede Ribben kenbaar, vondt ADANSON een groote menigte in het Modderige Zand aan den Mond van de Niger, alwaar de Negers 'er fterk naar zoeken. Hy noemtze *Jagan*, en merkt aan dat de Kleur, wanneer men deeze Schulpen fchoon maakt, ook Sneeuwwit is.

(176) Ark-Doublet, *die de Schaal byna Hartvormig met gedoornde Ribben, de Billen krom, den Rand met Tandjes heeft.* CLXXVI. *Arca Granofa.* Korrelige.

Onder de Basterd-Arken komen voor, die zeer Hartvormig zyn, gelyk de gene welke van de Franfchen deswegen getyteld wordt *Cœur d'Homme en volute.* Deeze fchynt het te zyn, die D'ARGENVILLE den naam toeeigent van *la Corbeille* of de Korf; waarfchynlyk, om dat de Bekswyze omkromming der Top-

(176) *Arca* Testâ fubcordatâ Sulcis muricatis, Natibus recurvis, margine crenato. M. L. U. 519. N. 93. COLUMN. *Purp.* 21. T. 20. f. 3. BONANN. *Recr.* II. T. 73. GUALTH. *Teft.* T. 87. f. E. ARGENV. *Conch.* T. 26. (23) f. C. KNORR *Verzam.* IV. D. Pl. 14. f. 2.

VI. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

Toppen 'er eenigermaate de gedaante van een Korfje met een Hengsel aan geeft. Daar by komt de Korrelige insnyding van de Ribben, die ze nog meer naar een gevlochten Korfje doet zweemen. De gedagte Korrels, evenwel, komen my veel duidelyker voor in eene Basterd-Ark, volmaakt gelykende naar die van RUMPHIUS, Letter K, welke hy *Pecten Granosus* noemt, vallende niet op Ambon, maar op Kerams Noordkust en op Celebes by Makassar. De andere gelykt meer naar die van BONANNI uit de Middellandsche Zee. Waarschynlyk zullen dit Verscheidenheden zyn van de Basterd-Arken.

CLXXVII. *Decussata.* Gekruiste.

(177) Ark-Doublet, *die de Schaal Linsvormig en kruislings eenigermaate gestreept heeft, met de Billen krom, den Rand gekarteld en de Spleet digt.*

CLXXVIII. *Fallens.* Bleeke Poffer.

(178) Ark-Doublet, *die de Schaal Linsvormig, wat scheef en kruislings gestreept heeft, met de Billen krom, den Rand gekarteld, de Spleet by uitstek naauw.*

Dee-

(177) *Arca* Testâ Lenticulari decussatim substriatâ, Natibus curvis, margine crenato, Rimâ clausâ. M. L. U. 519. N. 94. KNORR. *Verzam.* V. D. Pl. 30. f. 3.

(178) *Arca* Testâ Lenticulari subobliquâ decussatim Striatâ, Natibus recurvis, margine crenato, Rimâ angustissimâ, M. L. U. 520. N. 95. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 14. f. 3.

Deeze beiden, in 't Kabinet der Koningin van Sweeden zig bevindende, waren uit de Indiën afkomstig. De eerste is wit met bruine samenvloeijende Vlakken, de laatste bleek van Kleur. Zy behooren tot de *Poffer-Doubletten*, wegens de rondheid en dikte dus genaamd.

VI. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

4. Met den Rand gekarteld, de Billen geboogen.

(179) Ark-Doublet, *die de Schaal Linsvormig ongeoord en taamelyk effen heeft, de Billen geboogen en den Rand geplooid.* CLXXIX. *Undata.* Gegolfde.

De Schaal van deeze is dik en naauwlyks gerimpeld, in 't geheel zonder Sleuven, aan 't Scharnier rondagtig en aan den rand geplooid, met een Golfswyze geele Tekening. Zy komt uit de Westindiën.

(180) Ark-Doublet, *die de Schaal Linsvormig,* CLXXX. *Arca Pectunculus.* Gevoorde.

(179) *Arca* Testâ Lenticulari inauritâ, læviusculâ, Natibus inflexis, margine plicato. *Syst. Nat.* XII. BONANN. *Recreat.* II. f. 61. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 14. f. 4.

(180) *Arca* Testâ Lenticulari subauritâ sulcatâ Sulcis subimbricatis, Natibus inflexis, Margine plicato. M. L. U. 520. N. 96. LIST. *Conch.* III. B. f. 2. C. 2. T. 1. f. 1, 2. GUALTH. *Test.* T. 72. f. H. ARGENV. *Conch.* T. 27. (24.) f. B? KNORR *Verzam.* V. D. Pl. 12. f. 4.

VI. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

mig, eenigermaate ge Oord, met Sleuven en oneffene Ribben heeft; de Billen gebogen, den Rand geploeid.

Deeze is wit van Schaal, met breede dwarſe Banden, die als gegolfd zyn, overdwars; van binnen bruin met een ſoort van ſtompe Tandswyze verheffingen aan den Rand. De Billen zyn ſtomp en niet ſcheef. Die van D'ARGENVILLE is twyfelagtig hier t'huis gebragt.

CLXXXI. *Arca Glycymeris.* Gladde Poſſer.

(181) Ark-Doublet, *die de Schaal rondagtig dik gebult en eenigermaate geſtreept heeft, met de Billen omgekromd en den Rand gekarteld.*

Den Bynaam *Glycymeris*, voor deeze of dergelyke Schulpen van ouds gebruikt en afgeleid van de zoetheid van derzelver Vleeſch met eenige bitterheid gemengd; zou ik eerder van de gladheid en fyne Streepjes op de Schaal, afkomſtig agten. Hier in verſchilt dee-

(181) *Arca* Testâ ſuborbiculatâ gibbâ ſubſtriatâ, Natibus incurvis, Margine crenato. M. L. U. 521. N. 97. BELL. *Aq.* 408. ROND. *Teſt.* 31 BONANN. *Recr.* II. f. 60, 61. RUMPH. *Mus.* T. 47. f. 1. Chama Glycymeris. LIST. *Conch.* III. B. f. 2 C. 3. T. 2. GUALTH. *Teſt.* T. 82 f. C, D. ADANS. *Seneg.* I. T. 18. f. 10. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 23. f. 6. VI. D. Pl. 12. f. 4.]

deeze niet zeer veel van de Gegolfde Poffer-Doublet; doch de Kleur onderfcheidtze aanmerkelyk, als zynde deeze Gladde niet Golfswyze gebandeerd. Een menigte Verfcheidenheden van Kleur worden evenwel door ADANSON tot zyne *Vovan*, zynde een Schulpdier, dat hy menigvuldig in de Zanden aan de Kust van Goerée en Kaap Verde vondt, betrokken, daar hy dus van fpreekt. VI. AFDEEL. XLI. HOOFD-STUK.

„ De Grondkleur is hier zeer veranderlyk, fomtyds wit, fomtyds vaal of Vleefchkleurig. Ik heb 'er waar van de Top wit is, in de gedaante van een Ster, gelyk de Verfcheidenheid waar van BONANNI fpreekt, die ik aangehaald heb; terwyl het overige der Oppervlakte drie of vier breede rondgaande Banden overdwars heeft, die zeer donker vaal zyn. De witte of Vleefchkleurige Gronden worden dwars doorloopen van een groot getal kleine roodagtige Streepjes, die op eene wonderlyke manier hoekswyze geplooid zyn, doch zeer bevallig". De Doublet is rond van Omtrek, twee of drie Duimen middellyns, en byna zo dik, van buiten met een fchoonen Glans. Men vindtze ook aan 't Eiland Guernfey, op de Franfche Kust, volgens LINNÆUS.

(182) Ark-Doublet, *die de Schaal rond, gelyk-* CLXXXII. *Arca Pilofa.* Hairige.

(182) *Arca* Testâ orbiculata, æquilaterâ, pilofâ, Natibus in-

VI. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

lykzydig en Haairig heeft, met de Billen krom en den Rand gekarteld.

Deeze, die in de Middellandsche Zee voorkomt, gelykt zeer veel naar de voorgaande, maar heeft de Schaal volmaakt rond, en van buiten als met Fluweel bekleed.

CLXXXIII. *Arca Nummaria.* Platte.

(183) Ark-Doublet, *die de Schaal rondagtig, effen, eenigermaate ge-Oord en overdwars gestreept heeft, met de Billen krom en den Rand gekarteld.*

De Schaal heeft de grootte van een Nagel, is ros gegolfd, niet volkomen Linsagtig, naauwlyks blykbaar overdwars gestreept, met weinig of geen Ooren. Men vindtze in de Middellandsche Zee.

CLXXXIV. *Arca Nucleus.* Ronde.

(184) Ark-Doublet, *die de Schaal scheef Eyrond heeft en gladagtig, met de Billen krom, den Rand gekarteld, het Scharnier Boogswyze.*

Dee-

incurvis, Margine crenato. *Syst. Nat.* XII. Nux Pilosa. BONANN. *Recr.* II. T. 80. Ponderosa Sericeo indumento. GUALTH. *Test.* T. 73. f. A.

(183) *Arca* Testâ subrotundâ lævi subauritâ, transversim Striatâ, Natibus incurvis, Margine Crenulato. *Syst. Nat.* XII.

(184) *Arca* Testâ oblique ovatâ læviusculâ, Natibus incurvis, Margine crenulato, Cardine arcuato. *Syst. Nat.* XII.

Deeze Europische, de grootte hebbende van een Hazelnoot, heeft tusschen de Billen een driehoekige verhevene Spleet. VI. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

XLII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* KAM-DOUBLETTEN, *waar onder de* Oesters *en dergelyken, als ten opzigt van 't Scharnier de zelfde Kenmerken hebbende, begreepen zyn.*

Schoon LINNÆUS hier den Geslagtnaam *Ostrea* heeft, die van ouds gebruikt is om de Oesters te betekenen, heb ik echter beter geoordeeld, aan die van dit Geslagt den naam te geeven van KAM-DOUBLETTEN. De Oesters, naamelyk, maaken een zeer gemeene figuur aan 't end van dit Geslagt, en de Paarl-Oesters zyn tot de Mosselen t'huis gebragt: daar de Kam-Doubletten, *Pectines*, die door haare fraaiheid van Kleur de meeste anderen overtreffen, byna drie vierden beslaan van het getal der Soorten. Naam.

De Kenmerken, behalve die den overigen gemeen zyn, bestaan zo zeer niet in een ongelykkleppige en ge-Oorde Schaal, 't welk niet in alle die van dit Geslagt plaats heeft, als in de gesteldheid van 't Scharnier. Dit is Tandeloos en bestaat uit een ovaal Geutje, met zyde- Kenmerken.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

delingſe dwars-Streepen. Zulks heeft eenigen de Kam-Doubletten met de Poffer-Doubletten, zo even voorgeſteld, doen verwarren; doch de Tandeloosheid maakt eene genoegzaame onderſcheiding; aangezien de gedagte dwars-Streepen, zo LINNÆUS aanmerkt, in de Kam-Doubletten niet inſchieten of ſluiten in de Sleufjes of Kuiltjes van de andere Schulp. Zy hebben ook geen Klink of Aars.

Eigenſchappen.

De algemeene Eigenſchappen der Kam-Doubletten beſtaan daar in, dat zy dikwils uit het Water opſpringen, waar toe de ligtheid en dunte, benevens de platheid deezer Doubletten, gelegenheid kan geeven. Dit Springen, nu, wordt ten deele door de werking der Golven veroirzaakt, en door de eigen beweeging van dit Schulpdier: ja ſommigen ſchryven het daar aan toe, dat zy zig met zulk een kragt ontſluiten Men zegt, dat zy langs het Water ſtrykende een ſoort van knarſend Geluid maaken. PLINIUS meent te kunnen bewyzen, dat het hun aan geen Gezigt ontbreekt, doch den Oesteren ſchryft hy het tegendeel toe. Of hy, de *Pectunculi* als een Pyl doende voortſchieten, uit het Water, ook de *Pectines* bedoele, zou men met reden mogen twyfelen; hoewel het ſchynt, dat men ondtyds die naamen niet zo zeer onderſcheiden heeft, als heden, nu men de Kokhaanen en anderen, die reeds beſchreeven zyn, door *Pectunculi* verſtaat †. Zy worden in 't Engelſch

† Zie bladz. 237.

gelſch *Scollops* getyteld volgens CHARLETON, in 't Franſch *Peigne*. Men geeft 'er in 't Nederduitſch, gemeenlyk, den naam van *Mantels* aan. VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

„ Dit Schulpdier, (zegt D'ARGENVILLE, „ van wien de Afbeelding is ontleend,) heeft „ twee groote bruine Vliezen, welke zig ieder „ hechten aan één der helften van de Schaal. „ Derzelver bruine omtrek, die met egaale „ Vlakjes beladen is, geeft in 't Zeewater eene „ verbaazende menigte van witte Haairtjes „ uit, lang genoeg om over den Rand van de „ Schulp heen te komen. De tusſchenruimte „ van deeze Haairtjes is gegarneerd met ron- „ de, glinſterend zwarte Stippen, gelykende „ naar Paarlen, welke aldaar ingekast mogten „ zyn. Het binnenſte van deeze Vliezen om- „ kleedt en beſluit vier dunne Plaatjes, die „ overdwars beladen zyn met zeer fyne Stree- „ pen, welke taamelyk zweemen naar een ge- „ deelte der Longen. Boven deeze vier Bla- „ dertjes ziet men een klein week Vliezig „ Klompje, dat men kan denken de Buik of „ Ingewanden te zyn. Hetzelve verbergt, „ onder een taamelyk dun Vliesje, een ſoort „ van Voet, van vyf of zes Lynen, welks „ Punt, die geen byzondere beweeging heeft, „ zig uitſtrekt naar het middelpunt van het „ Dier. Dit Deel heeft doorgaans de zelfde „ Kleur, als 't gene, waar van het omkleed Het Dier. Pl. CXVIII Fig. 1.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

„ wordt; maar, ten tyde van de Kuitſchie-
„ ting, zwelt het en verandert van Kleur,
„ wordende ſchoon donker geel: vervolgens
„ krimpt het in, en krygt wederom zyn voo-
„ rige Kleur.

„ Met de voortgaande beweeging van dit
„ Schulpdier is het dus geſteld. De Kam-
„ Doublet op 't drooge zynde, en naar Zee
„ willende, opent zig, zo veel de uitgeſtrekt-
„ heid toelaat van haare Kleppen, en, dezel-
„ ven een Duim of daar omtrent ge-opend
„ hebbende, ſluit zy die wederom zo ge-
„ zwind, dat aan de onderſte Klep een ſa-
„ mentrekking medegedeeld wordt, welke
„ haar, door de Veerkragt van de Schulp,
„ vyf of zes Duimen hoog van den Grond
„ doet ſpringen. Door de ſchuinsheid van
„ het Strand valt zy altoos laager, en bereikt
„ dus, met herhaalde poogingen, wel haast
„ haar doelwit. Dergelyke beweeging doet
„ haar op de Oppervlakte der Zee als hup-
„ pelen of langs dezelve loopen, gelyk RON-
„ DELETIUS aanmerkt: doch die Kam-Dou-
„ bletten, welke aan andere Lighaamen vast
„ zitten, gelykerwys de Oesters, hebben dee-
„ ze beweegingen niet, offchoon zy op de
„ zelfde wyze gaapen."

Soorten. Onder de een-en-dertig Soorten van dit Geſlagt, zyn 'er negen, die men gemeenlyk tot de Oesters betrekt: de overige twee-en-twintig zyn

zyn gesmaldeeld in drie partyën, gelyk wy zien zullen. VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

1. Met Ooren die aan beide zyden gelyk zyn.

(185) Kam-Doublet, *met een ongelykkleppige Schaal, de Straalen rond en overlangs gestreept.* CLXXXV. *Ostrea maxima.* St. Jakobs Doublet.

De helften van deeze zyn, onder den naam van *St. Jakobs-Schulpen*, zeer bekend, en de Doubletten, fraay van Tekening zynde, nog taamelyk geagt. Men heeft 'er die Roozekleurig gewolkt en gebandeerd zyn, ook bruine, doch de meesten zyn wit. Aan de Kusten van den Oceaan, in ons Wereldsdeel, komen zy alomme voor LISTER geeft 'er den naam aan van Grootste Kam-Doublet, met veertien dikke uitpuilende Streepen, die zelf ook gestreept zyn, voorzien, in 't Engelsch *a Scallop* genaamd. 't Is bekend, dat zy de eene helft plat en als een Dekzel van de andere holle Schulp hebben, die veel gebruikt wordt

(185) *Ostrea* Testâ inæquivalvi, Radiis rotundatis longitudinaliter Striatis *Syst. Nat.* XII. Gen. 313. *Faun. Suec.* 2148. M. L. U. 522. N 98. LIST. *Conch* T 161. f. . *Angl.* T. 5 f. 29. Pecten maximus. GUALTH. *Test.* T. 98. f. A B. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 4. f. 2. X. V. f. 1, 2. II. D. Pl. 14. f. 1. Pl. 17. f. 1, 3. Pl. 18. f. 5.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. wordt om Oesters in te braaden. De Vifch daar uit is zelf ook aangenaam van Smaak. By Portland, en elders in 't Kanaal, worden zy veel gevifcht, ja meer, zo 't fchynt, dan aan de Franfche Kust.

CLXXXVI. *Oftrea Jacobæa.* Spaanfche. (186) Kam-Doublet, *die de Schaal ongelyk-kleppig met veertien hoekige Straalen, die overlangs geftreept zyn, heeft.*

De hoekigheid der Ribben is het eenige, dat deeze Soort van de voorgaande onderfcheidt. Zy zou, om dat menze aan de Kust van Spanje, in de Middellandfche Zee, aantreft, meer betrekking fchynen te hebben op de gewoone benaaming van St. Jakobs-Schulpen: des menze ook de *Spaanfche* noemt. BONANNI zegt, dat menze in Italie *Cappa Santa*, f. *di S. Giacomo* tytelt, dat is de Heilige of St. Jacobs-Schulp. Men vindt 'er, zegt hy, die by de tien Duimen breed zyn. 't Schynt dat hy de een met de andere verward heeft: want die in de Oceaan voortkomen, voegt hy 'er by, hebben de platte Schulp met een fchoone mengeling van veelerley hooge

(186) *Oftrea* Testâ inæquivalvi, Radiis quatuordecim angulatis, longitudinaliter ftriatis. M. L. U. 522. N. 99. GUALTHIERI *Test.* T. 99. f. B. REGENF. *Conch.* 6. T 2. f. 19. BONANN. *Recr.* II. T. 3, 4. GINANN. *Adriat.* II. T. 16. f. 123. KNORR *Verzam.* II. Deel. Pl. 22. f. 3.

ge Kleuren verſierd. Ik heb 'er van deeze Spaanſchen één, die de ronde Schaal zuiver wit heeft, en de platte Vleeſchkleurig bleek rood. De Ooren zyn in deeze, zo wel als in de voorige, wederzyds even groot. VI. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK.

(187) Kam-Doublet, *die de Schaal ongelyk-kleppig heeft met agttien platagtig breede Straalen.* CLXXXVII. *Ziczac.* Joppe-Doublet.

Deeze bevindt zig in 't Kabinet van de Koningin van Sweeden. De Schaal heeft de platte Klep met flaauwe Straalen, maar van binnen, naar den Rand toe, zyn eens zo veel Plooijen zigtbaar. De gegolfde Streepjes geeven 'er den bynaam aan. Wy noemenze Joppe-Doubletten.

(188) Kam-Doublet, *die de Schaal ongelyk-kleppig heeft, met zestien verſleeten Straalen, die overdwars Vliezig geſtreept zyn: den Rand ongekarteld.* CLXXXVIII. *Oſtrea Striatula.* Geſtreepte

Deeze uit Indie, in 't zelfde Kabinet, heeft de ronde Schulp maar weinig bultiger dan de an-

(187) *Oſtrea* Testâ inæquivalvi, Radiis octodecim explanatis. M. L. U. 523. N. 100. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 19. f. 3. Pl. 20. f. 1.

(188) *Oſtrea* Testâ inæquivalvi, Radiis ſexdecim obliteratis, transverſe membranaceo-ſtriatis, margine integerrimo. M. L. U. 523. N. 101.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. andere, en is van binnen geelagtig, tusschen de Straalen wit.

CLXXXIX. *Minuta.* Kleine. (189) Kam-Doublet, *die de Schaal ongelykkleppig heeft, met twintig verheven Straalen.*

Deeze, insgelyks uit Indie, heeft de Schaal bultiger, zeer verhevenrond en klein; de plattere helft is ook diep geplooid en plat-verhevenrond. Deeze laatste is witagtig met bruin gewolkt; de andere wit. De geheele Schaal heeft de grootte van een Hazelnoot.

CXC. *Pleuronectes.* Kompas-Doublet. (190) Kam-Doublet, *die de Schaal gelykkleppig met twaalf verdubbelde Straalen en van buiten glad heeft.*

Deeze is by ons zeer bekend onder den naam van *Kompas-Doublet*, welke van de Streepen, die zy van binnen heeft, en uit het Scharnier spreiden, afkomstig is. In sommigen zyn deeze Streepen van buiten geheel niet, in anderen vol-

(189) *Ostrea* Testâ inæquivalvi, Radiis viginti convexis. M. L. U. 524. N. 102.

(190) *Ostrea* Testâ æquivalvi, Radiis duodecim duplicatis, extus lævi. M. L. U. 524. N. 103. Amusium of Kompas-Schulp RUMPH. *Mus.* T. 45. A, B. GUALTH *Test.* T. 73. f. B. Umbella five Solea. ARGENV. *Conch.* T. 27. (24.) f. G. KLEIN *Ostrac.* T. 9. f. 30. BONANN III. 354. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 20. f. 3, 4. V. D. Pl. 21. f. 6.

volkomen zigtbaar, die ze dan rood, bruin of zwart geſtraald maaken. De eene helft is in de gemeenſten Leverkleurig, de andere helft Spierwit, gelyk ook de binnenzyde van de eerstgemelde meest wit of witagtig is. In anderen is de eene helft zo wel doch flaauwer gekleurd als de andere helft. Men vindt 'er die tot vier of vyf Duim in middellyn haalen, en deeze, dan fraay rood gekleurd of geel getygerd zynde, worden veel geagt. Behalve de rondheid is de dunte en platheid van deeze Doublet zeer opmerkelyk, zo dat de Franſchen, die 'er, wegens de gedagte Streepen, den naam van *Eventail*, dat is Waaijer, aan geeven, haar ook wel *Sole*, dat is Tong, een bekende dunne Platviſch, heeten, en daarom geeft LINNÆUS 'er den bynaam van *Pleuronectes* aan. De Latynſche naam, *Amuſium*, zou weleer een Zee-Kompas betekend hebben. Men plagtze ook *Maan-Doubletten* te tytelen. VI. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK.

RUMPHIUS merkt aan, dat de eene en wel de witte helft, van de gewoone Kompas-Doubletten, vry veel holler is dan de andere; 't welk men ook nog heden kan waarneemen. Agter in de Wervel, zegt hy, by de twee uitſteekende hoeken, zynze met een Bandje vast, gelyk andere *Pectines* of Kam-Doubletten, en bevatten een week geelagtig Vleeſch, byna gelyk de *Pinnæ*. Het zonder-

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

lingste was, dat menze in Oostindie zo zeldzaam vindt of vangt, weetende haare regte woonplaats niet. Op sommige Kusten ziet menze by geval, in Zee, omtrent de Stranden dryven, meest met de witte of bultige Schaal boven, doch zy keeren zig by wylen om, en schieten in 't Water nederwaards als een Pyl uit een Boog. Men zietze maar in weinige Maanden van 't Jaar en zulks met een Ooster of Zuidooster Mousson, wanneer die een Opperwal maakt aan de gezegde Kusten.

CXCI. *Ostrea Radula.* Weitasch-Doublet.

(191) Kam-Doublet, *die de Schaal omtrent gelykkleppig heeft met twaalf verhevenronde Straalen, kruislings gestreept en gekarteld; de Ooren gelyk.*

De gelykheid der Ooren betrekt deeze nader tot de St. Jakobs-Doubletten dan tot de Mantels, en, volgens de aangehaalde figuur van RUMPHIUS, zouden het Oostindische St. Jakobs-Schulpen zyn. Die, welke hy *Radula* noemt, heeft byna geen Ooren en is een geheel andere; gelyk wy straks zien zullen. Ondertusschen komen van deeze, ook, die naauwlyks ge-oord zyn, voor. Men noemtze Wei-

(191) *Ostrea* Testâ subæquivalvi, Radiis duodecim convexis, Striis decussatis crenatis, Auriculis æqualibus. M. L. U. 525. N. 105. RUMPH. *Mus.* T. 44. f. A. KNORR. *Verzam.* II. D. Pl. 18. f. 5. Pl. 19. f. 4. V. D. Pl. 9. f. 4.

Weitasch-Doubletten, in 't Fransch *Gibeciére*, wegens de Gestalte, die naar eens Jaagers Tasch gelykt. VI. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK.

(192) Kam-Doublet, *die de Schaal omtrent gelykkleppig, met zes verhevenronde gladagtige Straalen heeft, kruislings gestreept.* CXCII. *Ostrea Plica.* Jaagers Mantel.

Die breed geplooide met weinige Ribben, welke men weleer Gewolkte Bonte Mantels plagt te noemen, heeten wy thans *Jaagers Mantels.* De Gestalte geeft 'er, met reden, die benaaming aan, zo wel als de Kleur, die in het graauw, geel en paarschagtige, meer dan in 't roode valt. Zy zyn met groote verscheidenheden gewolkt, en het getal der Straalen is dikwils grooter.

2. Met de Ooren ongelyk, het één aan de binnenzyde als gedoornd.

(193) Kam-Doublet, *die de Schaal gelyk-klep-* CXCIII. *Ostrea Pallium.* Konings-Mantel.

(192) *Ostrea* Testâ subæquivalvi, Radiis sex convexis læviusculis, decussato-striata. M. L. U. 526. N. 106. Pallium maculatum. RUMPH. *Mus.* T. 44 f. O. ARGENV. *Conch.* T 27. (24.) f. C. KNORR. *Verzam.* V. D. Pl. 9. f. 2. Pl. 10. f. 5, 6.

(193) *Ostrea* Testâ æquivalvi Radiis duodecim convexis, striatâ scabrâ, Squamis imbricatâ. M. L. U. 526. N. 107. Pecten Secundus. RUMPH. *Mus.* T. 44. f. B. GUALTH. *Test.* T.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

kleppig met twaalf verhevenronde Straalen, gestreept en ruuw heeft, bezet met Schubagtige puntjes.

'T Zy men deeze de *Konings-Mantel* of met de Franschen *Manteau Ducal*, dat is de Hertoglyke Mantel, noeme; 't is onbetwistbaar, dat zy in schoonheid uitmunt onder de Mantel-Doubletten. RUMPHIUS, die van deeze Schubbige vierderley Soorten maakt, merkt aan, dat de vierde Koraal en Menie-Rood is, somwylen ook Citroengeel, dieper geplooid en ruig gekarteld op de Plooijen; wordende zelden gevonden, en daarom voor een groote rariteit gehouden. Niet minder Lof geeft 'er D'ARGENVILLE aan. Zy komt uit Oostindie.

CXCIV. *Ostrea Nodosa.* Koraal-Doublet.

(194) Kam-Doublet, *die de Schaal ongelykkleppig, met negen Blaasagtig geknobbelde Straalen heeft.*

De *Koraal-Doubletten* wyken in fraaiheid voor de naastvoorgaande niet. Wy zagen 'er im-

T. 74. f. F. Pallium Ducale. ARGENV. *Conch.* T. 27. (24.) f. I. REGENF. *Conch.* 26. T. 6. f. 59. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 19. f. 2. II. D. Pl. 21. f. 1, 2. V. D. Pl. 27. f. 2.

(194) *Ostrea* Testâ inæquivalvi, Radiis novem nodoso vesicularibus. M. L. U. 527. N. 103. Concha Corallina. ROND. *Test.* 25. BONANN. *Recr.* II. f. 18. RUMPH. *Mus.* T. 48. N. 8. GUALTH. *Test.* T. 99. f. C, D. Pecten Corallinus. ARGENV. *Conch.* T. 27. (24.) f. F. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 5. f. 1. III. D. Pl. 24, 25. f. 1.

immers, nu vier Jaaren geleeden, éénc, die zeer groot en ongemeen fraay Oranjekleurig en ſterk geknobbeld was, publiek verkoopen voor by de vyftig Guldens. De meeſten, echter, zyn bruinagtig rood, en dit geeft 'er, benevens de Knobbeltjes den naam aan, dien men in 't Franſch navolgt met *la Coralline.* Het zou de *Concha Corallina* van RONDELETIUS zyn, die in de Egéiſche Zee haar woonplaats hadt, volgens ARISTOTELES. Somtyds komen 'er ook voor, die wit of geelagtig zyn en bonte. LINNÆUS merkt aan, dat de Koraal-Doubletten huisvesten in de Afrikaanſche en Indiſche Oceaan.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

(195) Kam-Doublet, *die de Schaal ongelykkleppig heeft, met negen ruuwe geſtreepte Straalen, het éénc Oor zeer klein.*

CXCV. *Oſtrea Pes Felis.* Katte-Poot.

Deeze, uit de Afrikaanſche Zee, hadt de Schaal kleiner en doorſchynende, met negen Straalen allengs gegolfd.

(196) Kam-Doublet, *die de Schaal byna gelyk-*

CXCVI. *Oſtrea pellucens.* Doorſchynende.

(195) *Oſtrea* Testâ inæquivalvi, Radiis novem ſtriatis ſcabris, Auriculâ alterâ minutâ. M. L. U. 527. N. 109. KNORR *Verzam.* IV. D. Pl. 13. f. 5.

(196) *Oſtrea* Testâ ſubæquivalvi, Radiis novem, lævi; fornice Squamis Cochleari-hemisphæricis. M. L. U. 528. N. 110. Pecten ſemi-auritus. ARGENV *Conch.* T. 27. f. H. KNORR *Verzam.* V. D. Pl. 13. f. 2. VI. D. Pl. 9. f. 4.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

lykkleppig, met negen Straalen, glad; de vlakte met Lepelswys halfronde Schubben heeft.

Van deeze hebben wy 'er die hoog- en bruinrood, Oranjekleurig of bont zyn, volmaakt met de afbeelding van D'ARGENVILLE overeenkomstig. Tegen den Dag gehouden zyn zy doorschynende.

CXCVII. *Ostrea obliterata.* Gestraalde.

(197) Kam-Doublet, *die de Schaal met vierentwintig verdubbelde Straalen, van buiten effen heeft.*

Van binnen telt men in deeze agtenveertig Straalen. De platheid maakt, dat zy veel naar de Kompasdoubletten gelykt. De woonplaats wordt gesteld in de Zuidelyke deelen van Europa. Van binnen is de Kleur geelagtig-, van buiten wederzyds roodagtig paarsch, zegt LINNÆUS. Hier toe schynen die men gemeenlyk de Zonnewyzer noemt of dergelyke fraay gestraalde en gekleurde Mantels te behooren.

CXCVIII. *Ostrea Sanguinea.* Bloedroode.

(198) Kam-Doublet, *die de Schaal gelykklep-*

(197) *Ostrea* Testâ Radiis viginti-quatuor duplicatis, extus lævi. M. L. U. 525. N. 104. GUALTH. *Test* T. 73. f. C. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 4, f. 1. Pl 5. f. 2. V. D. Pl. 15 f. 1.

(198) *Ostrea* Testâ æquivalvi, Radiis viginti duobus scabris, semi-auritâ. M. L. U. 528. N. 111. GUALTH. *Test* T. 74. f. N. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 3. f. 2, 3. V. D. Pl. 11. f. 5. VI. D. Pl. 16. f. 2.

kleppig, met twee-en-twintig ruuwe Straalen, en half ge-oord heeft. VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

Deeze zyn eenigermaate ruuw van Schaal. Men vindt dezelven, gemeenlyk, hoog, bleek of bruin rood, en ook wel paarsch of geel van Kleur.

(199) Kam-Doublet, *die de Schaal gelykkleppig met dertig ruuwe, platagtige, gedoornde Straalen heeft, en maar één Oorlap.* CXCIX. *Ostrea varia.* Bonte Mantel.

Hier zou men alle die moeten t'huis brengen, welke gemeenlyk *Bonte Mantels* genoemd worden, en onder welken eenigen voorkomen, die de Schaal eenigermaate gedoornd hebben, doch ik vind dezelve in de meesten glad en ook aanmerkelyk verschillende in 't getal der Straalen. De Kleur is een groote verandering onderhevig. De meesten komen uit Westindie.

(200) Kam-Doublet, *die de Schaal gelykkleppig met veertig Draadagtige Straalen, en maar éene Oorlap heeft.* CC. *Ostrea Pusio.* Kleine.

By

(199) *Ostrea* Testâ æquivalvi, Radiis triginta scabris compresfis echinatis, uni-auritâ. M. L. U. 529. N. 112. GUALTH. *Test.* T. 74. f. R. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 4. f. 2, 3. Pl. 18. f. 3. V. D. Pl. 11. f. 3.

(200) *Ostrea* Testâ æquivalvi, Radiis quadraginta Filiformibus; uni-auritâ. M. L. U. 529. N. 113. KNORR *Verzam.* IV. D. Pl. 12. f. 2. V. D. Pl. 28. f. 3.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

By de grootte van een Hazelnoot wordt deeze, die weerzyds even verhevenrond is, vergeleeken De kleine Oostindifche Bonte Manteltjes, die om zo te fpreeken maar één Oor hebben, fchynen hier 't huis te hooren.

CCI. *Oftrea glabra.* Gladde.

(201) Kam-Doublet. *die de Schaal gelykkleppig, met tien gladde platagtige Straalen, de binnenfte verheven met dubbelde Streepen heeft.*

Deeze fchynt meer of min overeen te komen met de gevlamde of geftippelde Manteltjes; want dat 'er de Streepen ook van buiten zigtbaar op zyn, en dat de Kleur niet altoos roodagtig is, blykt uit de aangehaalde figuur van GUALTHIERI. De Ooren, bovendien, zyn gelyk.

CCII. *Oftrea Opercularis.* Dikke.

(202) Kam-Doublet, *die de Schaal ongelykkleppig met twintig Straalen byna rond van Omtrek heeft, en door kruislingfe Streepjes ruuw, met het Dekzel verhevenronder.*

Die

(201) *Oftrea* Testâ æquivalvi, Radiis decem lævibus, planiusculis; internis Striis elevatis duplicatis. M. L. U 530 N. 114. GUALTH. *Test.* T. 73. f H. REGENF. *Conch* T. I. f. 10. T 2. f. 16. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 19. f. 4, 5. IV. D Pl. 12. f. 3.

(202 *Oftrea* Testâ inæquivalvi Radiis viginti, fubrotundâ, decusfatim ftriato-fcabrâ, Operculo convexiore. M. L. U. 530. N. 115. KNORR *Verzam.* V. D. Pl. 28. f. 4.

Die Schulp, welke de bovenſte is of het Dekzel uitmaakt in deeze Kam-Doublet, is verhevener rond, of bultiger dan de onderſte Schulp. Deeze worden wel *Oranje-Mantels* genoemd, om dat zy zo hoog gekleurd voorkomen: doch men heeft 'er ook die Citroengeel, die byna wit, die Roozekleurig, bruinrood of bont zyn. Zy vallen wel een handbreed groot.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK.

(203) Kam-Doublet, *die de Schaal gelykkleppig heeft, met twintig gladde Straalen, en bultig is.*

CCIII. *Oſtrea gibba.* Adama-Doublet.

Deeze voeren den naam van *Adama-Doubletten.* Zy zyn gemeenlyk Bloedkleurig of ook wel hooger en ſterk Menie-rood. De beide Schulpen zyn even bultig en naar 't Scharnier toe wat bleeker of blaauwagtig paarſch, en de Ooren zyn byna even groot. Zy komen uit Westindie.

3. Met de Kleppen ſcheef of aan de ééne zyde ronder.

(204) Kam-Doublet, *die de Schaal omtrent gelyk*

CCIV. *Oſtrea flavicans.* Geelagtige.

(203) *Oſtrea* Testâ æquivalvi Radiis viginti glabris, gibbâ. M. L. U. 531. N. 116. BROWN. *Jam.* T. 40. f. 10. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 5. f. 4. Pl. 17. f. 2.

(204) *Oſtrea* Testâ ſubæquivalvi gibbâ, Radiis octo ſtriatis, margine altero rotundato. M. L. U. 531. N. 117.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK.

gelykkleppig en bultig heeft met agt geftreepte Straalen, den eenen Rand gerond.

Deeze, uit den Zuider Oceaan, heeft de Schaal als fcheef, en aan den eenen zydkant ronder: het éénc Oor zeer kort: de Kleur is witagtig, bruin en rood bont; van binnen met geele Straalen, die 'er den bynaam aan geeven.

CCV. *Oftrea Fafciata.* Ys Doublet.

(205) Kam-Doublet, *die de Schaal gelykkleppig en bultig met twintig ruuwe Straalen heeft, de tusfchenruimten geftreept; de Oorlappen gelyk en als afgefleeten.*

Men noemt dezelve, wegens haare Kleur, gemeenlyk de *Ys-Doublet*, alzo zy zig, regt fchoon en zuiver zynde, byna als Ys vertoont. De Geftalte heeft aan deeze of dergelyke ook wel den naam van *Katte-Tong* doen geeven. Zy heeft zekere Kringen als van aangroeijing, waarvan zy den Latynfchen bynaam draagt. Waarfchynlyk zal zy uit Westindie afkomftig zyn.

(206)

(205) *Oftrea* Testâ æquivalvi gibbâ, Radiis viginti fcabris, interftitiis ftriatis, Auriculis æqualibus exoletis. M. L. U. 532. N. 118. GUALTH *Test.* T. 74. f. EE. T. 88. f. F. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 24. f. 4.

(206) Kam-Doublet, *die de Schaal gelykkleppig en bultig heeft met twee-en-twintig Straalen, die met Geutswyze Schubben bezet zyn; hebbende maar den éénen kant rond en de Ooren als afgesleeten.*

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. CCVI. *Ostrea Lima.* Rasp-Doublet.

Aan deeze geeft D'ARGENVILLE in 't geheel geen Ooren, die ook inderdaad zeer klein zyn, en noemtze *le Rape ou Ratissoire*, dat is de Rasp of Schrabber. RUMPHIUS beschryft, onder den naam van *Radula* of Rasp, eene Doublet, die als naar een half doorgesneeden St. Jakobs-Schulp gelykt, te weeten aan de ééne zyde regt zynde aan de andere rond, diep gevoord of getand, en met holle Schubbetjes als een Rasp bezet, voorts geheel wit zynde en zonder Tekening. Een andere Soort, zegt hy, heeft fyner Kammen en heel fyne Schubbetjes, gelyk een Zoetvyl; waar mede hy de Ys-Doubletten of Katte-Tongen zal bedoelen. De aangehaalde van GUALTHIERI behoort volstrekt tot deeze Soort. Die van BONANNI, uit de Middellandsche Zee, is zekerlyk een Rasp Doublet.

4. On-

(206) *Ostrea* Testâ æquivalvi gibbâ, Radiis viginti-duo imbricatis Squamis, altero margine rotundato, Auriculis obliteratis. M. L. U. 532. N. 119. BONANN. *Recr.* II. T. 71. RUMPH. *Mus.* T. 44. f. D. GUALTH. *Test.* T. 88. f. F. Lima. ARGENV. *Conch.* T. 27. (24.) f. E. KLEIN. *Ostrac.* T. 9. f. 34. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 24. f. 3.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

4. Ongekamde, of OESTER-DOUBLETTEN.

CCVII. *Ostrea Malleus.* Poolsche Hamer.

(207) Oester, *die de Schaal gelykkleppig, in drie Armen verdeeld heeft, maakende een Kruis.*

Deeze komen uit Oostindie, gelyk LINNÆUS te regt aanmerkt, en zyn kostbaar. Men geeft, voor de genen die fraay zyn, van vyftig, zestig tot tagtig Guldens. Dit hangt voornaamelyk van de grootte en langte der Armen af, of van de evenredigheid van het Kruis tot den Steel, welke zeer verschillende is. In de Afbeelding van D'ARGENVILLE heeft het Kruis de dubbelde langte van den Steel, in die van GUALTHIERI is de Steel veel langer dan het Kruis. Enkelde Liefhebbers hebben 'er die wit zyn en byna onschatbaar. Doorgaans vallen deeze zogenaamde Poolse Hamers zwart, zwartagtig, donkerblaauw, of bruin naar 't paarsch trekkende. Sommigen zyn ook met eenig wit of ros gemengd; naar dat menze meer of min schoon gemaakt heeft. Gewoonlyk

(207) *Ostrea* Testâ æquivalvi trilobâ, Lobis transversis. M. L. U. 533. N. 121. BONANN. *Kirch.* II. f. 130. Ostreum divisum. RUMPH. *Mus.* T. 47. f. H. GUALTH. *Test* T. 96. f. D, E. Malleus brachiatus. ARGENV. *Conch.* T. 22. (19.) f. A. LIST. *Conch.* 3 B. S 1. T. 1. f. 1. KLEIN *Ostrac.* T. 8. f. 14. SEB. *Mus.* III. T. 91. f. 4, 5 & T. 93. f. 1, 2. KNORR *Verzam.* III. D. Pl. 4. f. 1. VI. D. Pl. 13. f. 1.

lyk ſtaat het Kruis ſcheef op den Steel, die zeer zelden regt is. Van binnen heeft deeze Doublet, in de Steel naby het Kruis, eene Holte, die een Schulpdier naar een Oester gelykende, het welke eetbaar is, bevat. Zy wordt thans gemeenlyk de *Poolſche Hamer*, en ook wel de *Kruis-Doublet*, of 't Krucifix, getyteld.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK.

(208) Oester *met de Schaal ongelykkleppig, van buiten geplooid, aan den Rand met opſtaande ſcherp gehoekte Tanden.*

CCVIII. *Oſtrea Diluviana.* Kam-Oester.

Deeze bevindt zig Verſteend in de Kalkbergen van Sweeden, hebbende de Schaal zo groot en grooter dan een gewoone Oester, zegt LINNÆUS.

(209) Oester, *die de Schaal ongelykkleppig, Eyrond heeft, met de kanten ſtomp geplooid; ergens aan vast zittende.*

CCIX. *Oſtrea Folium.* Laurier-blad.

Dewyl *Crates* een Egge, Hark of Ploegyzer betekende, zo begrypt men gemakkelyk, om wat reden RUMPHIUS deeze genoemd heeft *Oſtre-*

(208) *Oſtrea* Testâ inæquivalvi extus plicatâ, Margine Dentibus erectis acutangulis. *Syſt. Nat.* XII.

(209) *Oſtrea* Testâ inæquivalvi ovatâ, lateribus obtuſe plicatâ: paraſitica. M. L. U. 534. N. 122. Oſtreum cratium. RUMPH. *Mus.* T. 47. f. A. REGENF. *Conch.* T. 22. f. F. KLEIN *Oſtrac.* T. 8. f. 22. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 23. f. 2.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

Oſtreum Cratium, dat men verſtaan kan als Geploegde Oester. Dit komt met de gedaante taamelyk overeen, die echter ook wel naar een Blad, en, zo men wil, naar een *Laurierblad* gelykt: weshalve men ze dus gemeenlyk thans noemt, geevende 'er, in 't Franſch, den naam aan van *la Feuille*. Dat dit, echter, daar van afkomſtig zou zyn, dat deeze Oesters aan Takken van Boomen groeijen, gelyk D'ARGENVILLE ons wil wysmaaken (*), heeft ſlot nog val. In de eerſte plaats, is dit groeijen van Oesters aan in 't Water hangende en ſtaande Takken of Stammen van de Boomen, die men Mangoos of Duizendbeenen noemt, in de Indiën, ten opzigt van de gewoone Oesters, zeer gemeen. Ten anderen zyn het zelden Takken of Hout, maar meest brooſche Rietjes of dergelyke dingen; waar aan men deeze Doubletten gegroeid vindt. RUMPHIUS noemtze, in 't Neerduitſch, *Sery-Oesters*, om dat zy, zegt hy, met de onderſte Schaal de Stokjes of Rietjes omvatten van de *Sery's*, die omtrent een half Jaar in Zee geſtaan hebben. Aan deeze Rieten wasſen ze met Klompen boven malkander, zo dat men de Stokken mede afſnyden moet; doch de mooiſten zyn, die enkeld groeijen. Deeze zyn omtrent een Vinger lang, met geplooide en gekartelde Randen, van buiten graauw en

(*) Elle s'attache ordinairement a des branches d'Arbres, d'ou elle a pris le nom de Feuille, *Conchyl.* I. Part. p. 277.

en Schilferig, doch, ſchoon gemaakt, mooy paarſch. Men vindt 'er evenwel, ook, zo by getuigt, aan de Wortelen van allerley *Mangium fruticans*, dat de gezegde Duizendbeenen zullen zyn, maar die zyn klein, ſcherp, en zeer gekarteld. 't Is niet onmooglyk, dat zy ook wel, by Jamaika, aan de eigentlyke Zee-Heeſters of Zeegewasſen groeijen, gelyk LINNÆUS zegt, die 'er byvoegt, dat haar Scharnier een Putje of Kuiltje (*Lacuna*) is, waardoor zy te onderſcheiden zyn van de op dergelyke wyze aangroeijende Mosſelen.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK.

(210) Oester, *die de Schaal rond en plat, met den rand niet ingeſneeden of geplooid, maar gekarteld heeft.*

CCX. *Oſtrea Orbicularis.* Schyfje.

Van deeze, uit GUALTHIERI ontleend, heeft de Schaal de grootte van een Duimlid, en is platagtig ſamengedrukt, zegt LINNÆUS. Gedagte Autheur noemtze Oester van eene byzondere Geſtalte, platagtiger, rondagtig, met Knobbeltjes en kleine Gaatjes, hebbende den Omtrek met zeer kleine Plooitjes fraay omgeven, witagtig van Kleur.

(211) Oester, *die de Schaal ongelykkleppig, half-*

CCXI. *Oſtrea edulis.* Gewoone Oester.

(210) *Oſtrea* Testâ orbiculatâ planâ, margine integro crenato. GUALTH. *Test.* T. 104. f. G.

(211) *Oſtrea* Testâ inæquivalvi, ſemi-orbiculatâ, Membranis

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

'halfrondagtig, met over elkander Golfswys' leggende Schilfers; de éene Klep vlak heeft en geheel.

Deeze Kenmerken zyn niet te duidelyk om de Geſtalte te bepaalen van 't bekleedzel van een Schulpdier, 't welk zo bekend is en in algemeen gebruik door de geheele Wereld. De oude Romeinen hebben reeds met elkander getwist over de plaatſen, die de beste Oesters uitleverden. Sommigen gaven aan die der Dardanellen den voorrang, anderen aan die van de Adriatiſche Zee, of de Kust van Napels en Kalabrie. Tegenwoordig worden die van Bretagne voor de lekkerſten van de Franſche Kust gehouden; doch men is in 't algemeen van denkbeeld, dat de Engelſehe Oesters die van Vrankryk, Duitſchland en Italie, overtreffen. Hierom is 't, dat veele Oesters, die men in de Nederlanden eet, door zekere Schepen, Oesterhaalders genaamd, uit Engeland worden overgebragt; hoewel men 'er ook menigvuldig op de Zeeuwſche Banken, en by Tesſel viſcht. Dus

nis imbricatis undulatis, Valvulâ alterâ planâ integerrimâ. *Faun. Suec.* 2149. M. L. U. 534. N. 123. RONDEL. *Aq.* 2. p. 37. Oſtreum vulgare. GUALTH. *Testar.* T. 102. f. B. Oſtrea. GESN. *Aq.* 2. p. 37. Oſtrea Rondeletii marina. ALDROV. *Exſang.* 482. Oſtreum vulgare maximum. LIST. *Angl.* 176. T. 4. f. 26. Oſtrea major ſulcata, inæqualiter utrinque ad Cardinem denticulata. LIST. *Hist.* 193: 20. KLEIN *Oſtrac.* T. 8. f. 21. Oſtrea BONANN. *Recr* 108. T. 70. GINANN. *Adr.* II. T. 18. f. 127. BASTER *Opuſc.* I. p. 62. T. 8. KNORR *Verzam.* III. D. Pl. 24, 25. VI. D. Pl. 19. f. 1.

Dus is ook de benaaming deezer Schulpdieren, in de meeste Taalen van Europa, zeer gelykluidende. De Latynsche naam *Ostrea* komt zekerlyk van het Grieksch woord *Ostreon* of *Ostreion*, dat echter een algemeene benaaming is geweest van de Zee-Doubletten; wordende de Oesters, in 't byzonder, van de hedendaagsche Grieken *Astridia* of *Ostridia* geheten, volgens ALDROVANDUS. De Italiaanen noemenze *Ostriche*, de Spanjaarden *Ostia* of *Ostra*, de Franschen *Huitres*, 't welk van het oude woord *Oueſtre* is af te leiden; de Engelschen *Oysters*, de Duitschers *Austern*. De beste Latynsche Autheuren geeven 'er, in 't eenvoudige, niet den naam aan van *Ostreum*, maar van *Ostrea*; gelyk BONANNI te regt aanmerkt, zeggende dat *Ostreum* van een algemeener betekenis is geweest (*).

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. Naam.

Deeze Oesters leggen veelal los in de Slibber, Slik of Zand, der gedagte Banken, of op den Grond der Zee; doch hebben de bekwaamheid om zig onbeweeglyk aan Rotsen, Klippen, Steenen, Paalen, Ankers, vast te hechten; 't welk dan ook byzonder blykt in die

Woonplaats.

(*) Concha satis nota in Cœnis, Ostrea Latinis dicta non Ostreum. Significantur enim hac voce, ut BELLONIUS notat, omnium Concharum Testæ, quæ scabrosæ sunt & immobiliter Terræ adhærescunt. Huic [scilicet Ostreæ] admodum crassa, valida et ponderosa Testa est, &c. *Recreat.* p. 108.

VI. AFDEEL XLII. HOOFDSTUK.

die der andere Wereldsdeelen, alwaar menze zeer gemeen, en by troppen, vastgegroeid vindt aan de Takken of Stammen van zekere Boomen, *Mangroves* of Duizendbeenen genaamd, die op de Stranden, en aan den Mond der Rivieren, in 't Water groeijen, en hunne Takken laaten nederhangen, welke dan Wortelen schieten, en als nieuwe Stammen worden, die men afhakken en met Oesters beladen op Schouder draagen kan. Dit heeft in de Westindiën niet alleen, maar ook in Guinée, en elders aan de Westkust van Afrika plaats. Te Cayenne, evenwel, en op alle Gronden, die Steen- en Rotsagtig zyn, worden de meeste Oesters aan de Klippen vast zittende gevonden, en moeten met een Yzeren Werktuig los gemaakt worden, omze te bekomen. In die zelfde Wereldsdeelen, niettemin, treft menze ook los op het Zand of in de Slik leggende aan, even als op de Kusten van Europa. Zo blykt dan, dat dit slag van Schulpdieren of onbeweeglyk leeven kan, of zig eenigermaate verplaatzen, 't zy, door 't geweld der Golven of door eigen werking en beweegkragt; waar van men in zeer Jonge Oestertjes, volgens de Waarneemingen van LEEUWENHOEK, duidelyke blyken heeft, die zelfs, zegt de Heer BASTER, zeer vlug kunnen zwemmen (*).

„ Dit

(*) Op 't end van 't Tweede Deel zyner *Natuurkundige Uitspanningen*, alwaar ik met verwondering zie, dat een volwassen Oester altoos, zonder van plaats te veranderen, moet bly-

„ Dit Schulpdier, onbeweeglyk door zyne „ zwaarte (zegt D'ARGENVILLE,) opent „ zig niet meer dan een Duim breed tot „ Ademhaaling, om Water in te neemen door „ zyne Zuigers en het Voedzel hem benoodigd, „ 't zy de Sappen van kleine Diertjes en van „ Planten of zekere Korreltjes van eene Slyke- „ rige Aarde. Zyn bovenſte gedeelte is 't al- „ leen dat beweeging heeft: het onderſte blyft „ onbeweeglyk en dient tot Steunpunt. De „ Oester zou zyn Water verliezen, indien hy „ niet op de Rug lag. De opening van zyn „ Mond is tusſchen de Kieuwen: zy is gezoomd „ met twee groote Lippen die met Zuigers „ voorzien zyn, 't geen een Soort van door- „ ſchynende harde Franje maakt, die aan bei- „ de zyden den inwendigen Wand der twee „ Kleppen bekleedt. Zyn Gedarmte is lan- „ ger dan in eenige andere Viſch, om te lan- „ ger zyn Afgang te kunnen ophouden. In- „ dien hy veel Water in zig beſluit, dit ſtrekt „ om hem te langer buiten de Zee te doen „ leeven". Want deeze Schulpdieren zyn het, die men, tot lekkerny, zo LINNÆUS aan- merkt, levendig verſlindt (†).

VI. AFDEEL. XLII. HOOFD- STUK.

Of-

blyven ſtil leggen, op den Grond der Zee: 't welk echter het vermogen niet uitſluit, van uit de Slik te kunnen kruipen en zig omkeeren van de platte op de holle Schulp. Zie bladz. 80, van zyn Eerſte Deel.

(†) Frequentes in cœnis Aſotorum, vivæ Epulæ. *Syst, Nat.* XII.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

Verschil der Oesteren.

Offschoon men een taamelyke overeenkomst, naar oogenschyn, mogt vinden tusschen de Lighaamen der Dieren, wier bekleedzels de Doubletten der laatste afdeeling van dit Geslagt zyn, zal ik echter die der Poolsche Hameren, Zadelen, Winkelhaaken, Laurierbladen of andere Soorten, niet voor Verscheidenheden aanzien, noch aanmerken, dat 'er negenentwintig of een-en-dertigderley Oesters zyn, om dat LINNÆUS zo veel Soorten optelt in dit Geslagt. Men trekt de beschryving van ADANSON zelfs te ver, als men verhaalt, dat hy omstreeks Senegal zeven byzondere Soorten van Oesters heeft waargenomen; alzo hy zelf bekent, dat eenigen derzelven niet tot het Geslagt der Oesteren, maar, gelyk blykbaar is, tot de Lazarusklappen of Haanekammen behooren, en van hem verzekerd wordt, dat de eerste Soort alleen, die hy *Gasar* noemt, eetbaar zy of in gebruik tot Spyze. Dit is de Boom-Oester, welke RUMPHIUS Stok-Oester tytelt, en die men thans Guineesche Oesters noemt, door haare langwerpigheid kenbaar.

Kleur.

In de gewoone Oesters is een aanmerkelyk verschil van Kleur. Men heeft 'er, in Spanje, die ros of rondagtig van Schaal; in Italie die bruin zyn, en elders zwart zo wel van Vleesch als van Schaal; doch de groenagtigen worden meest geagt, en niet alleen aangenaamst van Smaak maar ook gezondst bevonden. Deeze

Groen-

Groenheid weet men 'er door Konst aan te geeven, met ze te ſpeenen in zekere bewaarplaatſen, die Oesterputten genoemd worden, hoedanigen men niet alleen te Petten aan de Noordzee, en in Zeeland, maar ook, en wel inzonderheid, 'aan de Engelſche Kusten heeft. Dit zyn Gebouwen of Plaatſen, alwaar de Oesters in groote langwerpige, opene Bakken, of in Greppels van omtrent drie Voeten diep, op de Zandbanken, worden geworpen. Tot een goede eigenſchap van deeze Putten wordt vereiſcht, dat 'er het Zeewater alleenlyk met de hoogſte Vloeden inſtroome, kunnende, naar believen, tot zekere hoogte wederom daar uit gelaten worden. In de eerſte plaats ſchuurt dit Water de Slyk en Vuiligheid van de Oesters af: ten anderen „ worden deeze Greppels, zegt WILLIS, door hulp der Zonneſchyn, groen, en deelen die Kleur, binnen drie of vier Dagen, aan de Oesters mede. Men laatze echter, doorgaans, zes Weeken of twee Maanden in zulke Greppels blyven, om ſterk groen te worden". Dat de werking der Zon deeze groenwording veroirzaakt, tragt hy verder te bewyzen, en voegt 'er by, dat de Oesters zig, by 't in- en uitvloeijen van het Water, t'elkens omkeeren, en zig niet van hunne plaats beweegen, dan by koud Weer, om zig te begraaven in de Slyk (*). De

VI. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK.

Oester-Putten.

(*) LISTER *Anim. Angl.* p. 180.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK. Grootte.

De Oesters zyn zeer ongelyk van grootte. Men vischt 'er, tusschen de Klippen van Schotland, die de Schaal zeer breed, dik en zwaar hebben. In de Indiën komen voor, die meer dan een Voet breed zyn. 't Is dan niet te verwonderen, dat men 'er aldaar vindt, wier Vleesch in verscheide stukken moet gesneeden worden, om het te nuttigen (*). Gemeenlyk echter bepaalt zig hier te Lande de grootte van de genen, die gegeten worden, tot een Handbreed of minder, gelyk iedereen bekend is, en van deeze kan men zeggen, dat zy de Schaal niet zeer dik of zwaar, platagtig en byna rond hebben, van binnen wit en eenigszins Paarlemoeragtig, van buiten ruuw en Schilferig, ziende uit den groenen. Zeer dikwils vindt men aan deeze Oesterschulpen eenige Schulpjes of Zeegewas, en het gebeurt ook wel dat geheele troppen voorkomen van Oesters aan elkanderen, of Oesters aan Mosselen vast gegroeid.

Het Dier.

Zo algemeen bekend het is, dat het Dier der Oesteren Baarden of Kieuwen heeft, waar van de buitenste als Kraakbeenig is met kleine

(*) In de Koninglyke Konstkamer, te Koppenhagen, vertoont men, onder anderen, twee Oesterschulpen, die by Goa met een Ankertouw uit de Zee gehaald zyn. Ieder is 224 Ponden zwaar en over 't kruis derdhalf Elle breed. Van den Visch, dien men daar in vondt, kreeg ieder op het Schip een Stuk. PONTOPP. II. Theil. p. 305. *Aantek.*

ne Tandjes voorzien; als ook dat hetzelve met eene Pees gehecht is aan de Schaal, gelyk andere Schulpdieren; zo weinig zal het aan veelen, die duizendmaal Oesters gegeten hebben, bekend zyn, dat het Vleesch deezer Dieren samengesteld is uit een Keel, Maag, Gedarmte, Darmscheil, Lever, Hart en Aderen: alle welke deelen men te gelyk gaat inzwelgen. VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.
„ De Oester, zegt D'ARGENVILLE, heeft
„ een week Vleesch en een wit Vlies, dat ee-
„ ne Stoffe bevat, die geel en donker bruin
„ gemarmerd is, 't welk de Ingewanden schy-
„ nen te zyn. 't Is zonder twyfel uit deeze
„ dikke en gestremde Stoffe, dat het Melkag-
„ tig Vogt voortkomt, 't welk derzelver
„ Soort voortplant en het Zaad teelt. Dit
„ Melkagtig Vogt passeert door verscheide
„ trappen van aangroeijing, voor dat het de
„ twee Schulpen zien laat, die beslooten zyn
„ in het middelpunt van deszelfs omkleedzel.
„ Deeze Slymerige Stoffe, verlevendigd door
„ kleine roode Worpjes, en door de Winden
„ en Golven op de Takken gevoerd van de
„ Mangles-Boomen, die de onvrugtbaare Zee-
„ kusten van 't Eiland Cayenne bezoomen,
„ brengt Oesters voort die Paarlen geeven en
„ schynen te hangen aan de takken van dee-
„ ze Boomen (*)".

Deeze aanmerking, hoe duister ook en onge- Voortteeling.

(*) *La Conchyliologie.* Seconde Partie, p. 49.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

gerymd, brengt ons tot beſchouwing van de Voortteeling deezer Schulpdieren. Sommigen en wel de meeſten hebben gewild, dat onder de Oesters Mannetjes en Wyfjes zyn zouden. LISTER zelf beſluit zulks uit zyne Waarneemingen, en zegt dat de Visſchers, aan de Engelſche Kusten, die Oesters, welke een zwart Broed bevatten, voor de Mannetjes houden, en dezelven *Zwartziek* noemen; de genen, die een wit Broed bevatten, voor de Wyfjes, noemende dezelven *Witziek*. Dit komt daar van daan, dat zy, op dien tyd, niet goed om te eeten zyn. Anderen, in tegendeel, houden de Oesters, gelyk de Schulpdieren in 't algemeen, voor Hermaphrodieten, bekwaam, om zonder Paaring voort te teelen. Dit is te waarſchynlyker, om dat men geene verſchillende Teeldeelen in dezelven kan ontdekken.

De Eijeren.

Wanneer men in de Voorzomer levendige Oesters opent, zo vindt men in eenigen een Melkwit Vogt, naar Zaad gelykende, zo dik als Honig, doch in de meeſten een dunner Vogt, 't welke, door een Mikroskoop beſchouwd zynde, uit ontelbaare kleine Eytjes, daar in dryvende, beſtaat. In veele anderen zag LISTER, (die zulks te laat, in 't midden van July, naamelyk, deedt,) de Kieuwen als beſprengd met een fyn Meelagtig Poeijer, dat paarſchagtig was van Kleur, zynde, zo hy oordeelde, de Eytjes in volwasſenheid. De zodanigen voor 't Mikroskoop brengende uit een Oester, wel-

welke hy op 't end van July opende, bevondt hy, dat in 't midden derzelven reeds het Jonge Oestertje zigtbaar was. In 't begin van September wederom andere Oesters openende, bevondt hy dat 'er nog waren die witte en anderen die paarſchagtige Eytjes hadden, en derhalve nog niet hadden geworpen (*). In 't begin van Augustus nam LEEUWENHOEK, in Engelſche Oesters, een menigte waar van levendige Jonge Oestertjes, die met haare Baardjes zulk eene beweeging in 't Water maakten, dat zy reeds ſnel zwemmende konden voortgaan. Deeze Oestertjes waren zo klein, dat 'er, naar zyne rekening, meer dan anderhalf millioen te ſamen konden huisvesten in een Bolletje van een Duim middellyns. Dus was het getal van deeze Jongen, in een Oester, die boven de anderen in grootte uitmuntte, zo onverbeeldelyk, dat hy het niet durfde uiten. Veelen zaten tusſchen de Baarden; anderen ſcheenen aan zekere fyne Deeltjes gehecht te zyn; anderen lagen door de Schaal hier en daar verſtrooid (†).

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

De Eytjes, zegt de Heer BASTER, zyn in de Maanden July en Augustus reeds levendige Oestertjes, welke de Moer tusſchen de Baarden heeft uitgebroed, en die zy zig, door de enkele beweeging deezer Baarden, genoegzaam

Wormpjes in de Oesters.

(*) *Exercitat. Anatom.* III. p. 79-84.

(†) *Obſervat. Microscopic.* Part. III. p. 566.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

zaam weet kwyt te maaken, zonder daar toe die roode Wormpjes te behoeven, welken de Franſchen, heel grappig, voor Vroedmeesters om zo te ſpreeken van de Oesters houden, die door Prikkeling van de Teeldeelen behulpzaam zouden zyn in 't Jongwerpen. Onze Vrind durft verzekeren, dat men hier te Lande nooit dergelyke roode Wormpjes, in deeze Schulpdieren, heeft gezien (*). Hoe zouden de Franſchen, en REAUMUR zelf, daar zo veel gerugt van kunnen maaken, indien men zodanige Wormpjes, aan de Franſche Kust, niet in de Oesters gevonden had? Doch de Waarneeming van DESLANDES, om te bewyzen, dat deeze Wormpjes tot de Vrugtbaarheid der Oesteren noodzaaklyk zyn, ſchynt nader bekragtiging te vereiſchen.

Glinſterende Diertjes op de Schaal.

Van deeze Wormpjes zyn t'eenemaal die witte Diertjes verſchillende, welken men op de Oesters vindt, zynde voor honderd Jaaren reeds, door eenen Ingenieur, te Brest, ontdekt. Zy gelyken naar een dikken Speld, en zyn van vyf tot agt Liniën lang. Niets is moeielyker dan deeze Wormen geheel te onderzoeken: want op de minſte aanraaking of ſtoot ontbinden zy zig in eene Lymige Waterige Stoffe, die zig zelfs aan de Vingeren hecht. 't Is byna onmooglyk die Oesters te behandelen, zonder dat men eenigen wegneemt

(*) *Nat. Uitſpanningen*, I. D. bladz. 74.

neemt van deeze Diertjes; welke gekneusd zynde ſterk glinſteren; doch met alle Oesters gelukt deeze Proefneeming niet. Men vondt 'er, in een Korf van twee- of driehonderd, naauwlyks twintig of vyfentwintig, die met glinſterende Wormpjes bezet waren, en dit hadt nog maar in zekere Saizoenen, ja in eenige Jaaren, plaats. Bovendien heeft DESLANDES ontdekt, dat de groote Oesters meer dan de kleinen glinſteren (*).

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

Het Zaaijen van het Broed.

De kleinheid, nu, der reeds bevrugte Eijertjes in aanmerking neemende, zo is het niet ongeloofbaar, dat men in China de Oesters aan ſtukken kapt of kneust, en, het Sap daar uit drukkende, dezelven daar mede, Druppelswyze, in eenige Meiren zaait. Het een of 't andere zal dit Broedzel niet beſchadigen, 't welk echter veel grooter is, wanneer men het op de Zandbanken van onze Kusten, of die van Zeeland, tot het Zaaijen der Oesteren gebruikt. Dit Broed groeit meest op Steenige Gronden, en wordt daarom zelfs met Vaartuigen uit Engeland afgehaald; gelyk de Grieken het jaarlyks met Schepen plagten te brengen en te zaaijen by Konſtantinopolen. Het Zaad der Oesteren, naamelyk, of de Eytjes, of

(*) Vergelyk het Hoofdſtuk over 't *Licht aan de Oesters*, in 't Werk van BAKER; *het Mikroskoop gemakkelyk gemaakt*, Amſt. 1744. bladz. 234.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

of de Jongen, hechten zig aan Steenen en veelerley andere dingen, naar 't voorkomt, gelykende dus naar een druppeltje Kaarsſmeer. Dit Broed, wat harder en grooter geworden zynde, wordt door de Visſchers van den Stoel afgeſcheiden, of met denzelven opgenomen, en dus op andere plaatſen gebragt. Ook ſchiet men de Oesters uit, die maar twee of drie Jaaren oud, of anders tot verzending onbekwaam zyn, en ſtrooit dezelven op de Oesterbanken, daar men dan vervolgens 't gedagte Jaarige Broed over heen zaait. De reden is baarblykelyk, aangezien men dus Jaarlyks daar van een Teelt van Oesters krygt, die tot gebruik bekwaam zyn.

Vyanden der Oesteren.

Geen Dier is 'er op Aarde, dat niet zyne Vyanden heeft. Onder de gevaarlykſten, voor de Oesters, telt men de Zeeſtarren, die zeer behendig haare Armen of Pooten tusſchen de Schulpen in weeten te krygen, en dezelven uit te zuigen: des ook de Oestervisſchers, in Groot Brittannie, volgens de Wetten verpligt zyn, deeze Schepzels dood te trappen of op 't Strand te ſmyten; alwaar zy dan moeten ſterven. Voór de Kreeften en Krabben zyn de Oesters, wanneer zy die bekomen kunnen, een lekker Aas: zo ook voor de Polypusſen. De Historie van drie Muizen, welke, zig te ſamen op éénen Oester vergasten willende, deerlyk in de knip raakten, is wereldkundig. Bovendien wordt het Jonge Broed door

door Slyk en Vuiligheid ook kragtig onderdrukt en als versmoord. 't Verschil van Grond brengt insgelyks een groot onderscheid in de aart der Oesteren te weeg; naar 't gene wy zien kunnen in 't volgende Berigt van den Heer PONTOPPIDANS. VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

„ De Oesters vallen hier zo voortreffelyk, „ inzonderheid aan de Westkust van Noorwegen, zo wel ten opzigt van de menigvuldigheid, als van de grootte en deugd, „ dat men ze naauwlyks ergens, in eenig gedeelte van Europa, naar my bekend is, zo „ goed zal vinden. Dit Geslagt is, ondertusschen, zeer verschillende. De genen, „ die van de gewoonlyke Gestalte zyn, komen driederley voor, naar 't verschil van „ den Grond, daar zy opgenomen worden; „ naamelyk Berg-, Zand- en Kley-Oesters. „ Deeze laatsten zyn de slegtsten en worden „ weinig geagt, wanneer men de anderen kan „ bekomen; want de dikke Slibberige Zeegrond, waar van zy leeven, maakt dezelven wat Modderig van Smaak. De Zand-„ Oesters zyn beter: zy zyn naamelyk van „ die Soort, welke men in Deenemarken, by „ Tonderen en Fladstrand, op de Zandgronden vindt. De Smaak is zuiver en goed, „ doch zy zyn zo groot en vol niet als de „ derde Soort, te weeten de Berg-Oesters, „ die men dus noemt, dewyl zy aan de zy- Noorsche Oesters.

VI. AFDEEL, XLII. HOOFDSTUK.

„ den der Bergen zitten, onder den Vloed-
„ Peil, waar door de paalen verstaan worden
„ van het daaglyks ryzende en vallende Wa-
„ ter, dat is van Vloed en Ebbe. Deeze,
„ inzonderheid de grootste Soort derzelven,
„ die de Hollanders *Groenbaarden* noemen,
„ hebben een veel dunnere Schaal, doch de
„ Visch wel eens zo groot, als in de Ton-
„ dersche of Fladstrandsche Oesters; (zo dat
„ hy ook in twee Beeten kan verdeeld wor-
„ den:) uitgenomen in de vier Zomer-Maan-
„ den, als wanneer de Oesters, gelyk hier
„ en elders, ziek zyn. De Zand- en Kley-
„ Oesters zyn wel drie- of viermaal zo dik
„ van Schaal, en ondoorschynende, daar men
„ gemeenlyk door de Berg-Oester-Schulpen
„ den Dag kan zien, gelykerwys door Hoorn.
„ Daarom gaan 'er ook veel meer van deeze
„ in een Ton. Men rekent hier te Bergen
„ een Ton Zand-Oesters maar op drie of
„ vierhonderd stuks, terwyl in een Ton Berg-
„ Oesters, die hier doorgaans twee Marken
„ Lubs, dat is byna agttien goede Groschen
„ kost, zes of zevenhonderd Oesters gaan.
„ Zy zyn zeer vet en goed van Smaak.
„ Om dezelven van de Klippen af te bree-
„ ken worden Houten Knyptangen gebruikt,
„ daar men op eenmaal één of meer van dee-
„ ze Oesters mede aanvat. Buiten de genen,
„ die men hier te Lande tot Spyze gebruikt,
„ worden veelen ingezouten, en in Glazen

„ of

„ of Vaten, die het zestiende deel van een „ Ton uitmaaken, naar verscheide plaatsen in „ de Oostzee verzonden. De Paarlen, die „ men 'er in vindt; zyn somtyds taamelyk „ groot, doch zelden zo ryp, dat zy haaren „ vollen Glans hebben bekomen" (*). VI. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK.

Oester-vangst.

„ In Holstein, daar de Oesters op den Grond „ der Zee leggen, gebruikt men, om die te „ visschen, de volgende manier. Men vaart „ met Kaanen of Scheepjes, by gelegen Wind, „ op de plaats, waar Oesterbanken te vinden „ zyn, en heeft een zwaar Werktuig, dat „ uit twee Yzeren Staaven bestaat, die van „ vooren samen komen, en vervolgens, daar „ zy verder van elkander wyken, met een „ Yzeren Staaf verbonden zyn, op dat men „ naamlyk het Net, 't welk uit Riemen van „ Osfen-Huid gemaakt is, aan zulke Staaven „ zou kunnen hangen, die aan haar geboogen „ Enden een scherp Yzer hebben, waar me- „ de men de dingen met geweld van den „ Grond der Zee kan afrukken, zo dat zy „ tevens in het Net vallen. Wanneer men dus „ het Net meent vol te hebben, zo haalen „ zy het op, en zoeken de Oesters uit de „ Vuiligheden. Dit herhaalen zy zo dikwils, „ tot dat zy genoeg gevangen hebben. Het „ geschiedt niet zonder groote Ongemakken, „ we-

(*) Naturl. Hist. von Norwegen. II. Theil. p. 303, enz.

VI. AFDEEL XLII. HOOFDSTUK.

„ wegens den ſtank, dien zy moeten uitſtaan, „ en het geduurig bokken, dat deeze Luiden „ allengs krom doet worden (*)".

Dus, ziet men, is de Oester Vangst naar de omſtandigheden zeer verſchillende. Aan het Eiland Sky, bewesten Schotland, blyven, in zekere Inham, als 't een Springvloed is geweest, met het afloopen van 't Water, doorgaans verſcheide Wagenvragten Oesters op het Strand leggen, die men, zo wel als op de byna droogloopende Zandbanken van onze Stranden, gemakkelyk met de Handen kan opraapen. Hier uit blykt ook, dat de los op 't Zand leggende Oesters kragtig door de Baaren worden voortgeſmeeten en dus wel degelyk van plaats veranderen.

Gebruik der Oesteren.

De Oesters leveren, een groot gedeelte van 't Jaar, eene lekkere verſnapering uit. Sommigen zeggen wel, dat zy in de tyd der Kuitſchieting of Jongwerping onſmaakelyk en ongezond zyn; zo dat menze in Spanje, en elders, niet ter Markt mag brengen, voor dat die tyd is gepasſeerd: doch de Romeinen hebben de geenen, die met veel Melkagtig Vogt bezet waren of bevrugt, voor de lekkerſten gehouden. De Speening en zuivering in de Oesterputten maakt deeze Schulpdieren zeer bekwaam tot Spyze. Goed zynde bezwaaren zy niet; 't zy menze des middags of des avonds, of ook wel des

(*) LESSER *Testaceo-Theologie.* p. 937.

des morgens tot een Ontbyt gebruike. By voornaame Luiden is het wel de gewoonte, de Maag, voor het Middagmaal, door eenige raauwe Oesters te bereiden. 't Is bekend, dat menze ook dikwils braadt of ſtooft. In Zeeland wordenze, menigvuldig, in Tonnen geſlagen, en dus naar Duitſchland verzonden.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

Geneezende Kragt der Schulpen.

De Oesterſchulpen zyn, offchoon men 'er weinig gebruik van maakt, in de Geneeskunde niet ondienſtig. De Zuurtemperende kragt van tot Kalk gebrande en tot Poeijer fyn gemaakte Schaalen, wordt door ſommigen boven die van het Koraal en Paarlemoer aangepreezen, om dat zy ligter zig ontbinden in zuure Vogten: doch, of zy daar in de gewoone Kreefts-Oogen overtreffen, zou nog te onderzoeken ſtaan. Haare uitwerking tegen den Steen in de Waterblaas is zeer geroemd geweest. Men heeft, in Vrankryk, zeker Middel tegen de Dolle Honds Beeten opgegeven, dat grootendeels beſtaat uit het Poeijer van gebrande Oesterſchulpen, en dit laatſte alleen, met Wyn gebruikt zynde, zou de droevige Gevolgen van dien Beet voorkomen. Zulks waar zynde, zou 'er een byzondere Zweetdryvende kragt dienen plaats te hebben in dit Poeijer. Het doet gemakkelyk Wateren, en droogt uitwendig de loopende Zweeren, die Oppervlakkig zyn, naar wenſch. Sommigen willen, echter, dat het niet van uitgebrande maar ſlegts gedroogde Schulpen gemaakt moet zyn.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

CCXII. *Ostrea semi-aurita.* half ge-Oorde.

(212) Oester, *die de Schaal Eyrondagtig half ge-Oord en effen heeft, van onderen scheef.*

Van dit zonderlinge kleine Oestertje, hebbende de Schaal byna doorschynende en zeer fyn in 't ronde gestreept, geeft GUALTHIERI de Afbeelding, zeggende dat het van buiten uit den bruinen groenagtig, van binnen somtyds Zilverkleurig is. Het Exemplaar, dat men in 't Kabinet van de Koningin van Sweeden vondt, was geel Tegelrood. Het komt uit den Zuidelyken Oceaan, zegt LINNÆUS.

CCXIII. *Ostrea Perna.* Ham-Oester.

(213) Oester, *die de Schaal gelykkleppig en dwars Eyrond ongelyk heeft; aan den éénen kant ronder; het Scharnier met een menigte van Groefjes.*

Van deeze, die in de Indiën huisvest, is de Schaal eenigermaate doorschynende, van Kleur als rottig Hout of als Yzer-Roest. Zy heeft de Gestalte van een Ham-Doublet.

CCXIV. *Ostrea Isogonum.* Winkelhaak.

(214) Oester, *die de Schaal gelykkleppig heeft,*

(212) *Ostrea* Testâ ovatâ semi-auritâ lævi, Basi obliquâ. Mus. L. U. 535. N. 124. GUALTH. *Test.* T. 84 f. H.

(213) *Ostrea* Testâ æquivalvi obovatâ inæquali, hinc rotundiore, Cardine multoties sulcato. *Syst. Nat.* XII.

(214) *Ostrea* Testâ æquivalvi Lobo laterali majore, Cardine multoties sulcato. M. L. U. 533. N. 120. Isogonum. RUMPH. *Mus.* T. 47. f. I. GUALTH. *Test.* T. 27. f. A. SEB. *Mus.* III.

heeft, met een breede Punt op zyde; het Scharnier met een menigte van Groefjes. VI. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK.

Deeze zeer raare Oostindifche Doublet, valt verfchillende, gelyk de aangehaalde Afbeeldingen aanwyzen. In die van SEBA komen 'er voor die krom zyn, en de zydpunt zeer lang hebben: die van GUALTHIERI is regt met de zydpunt zeer kort. RUMPHIUS zegt, dat menze *Winkelhaak* noemt, en dit komt met de Geftalte van fommigen taamelyk overeen. Anderen geeven 'er ook wel den naam van Venus-Schaft en van Baardknyper aan; doch wy hebben thans andere Conchyliën van die naamen. Fraay zynde overtreffen zy nog de Poolfche Hamers in kostbaarheid.

(215) Oester, *die de Schaal gelykkleppig rond en Vliezig famengedrukt heeft, het Scharnier met veele Groefjes overdwars.* CCXV. *Oftrea Ephippium.* Poolfche Zadel.

De aangehaalde Afbeelding van RUMPHIUS toont dat hier de zogenaamde *Poolfche Zadels* be- Pl. CXIX. Fig. 1.

III. T. 91. f. 6, 7, 8. KLEIN *Oftrac.* T. 8. f. 15. KNORR *Verzam.* IV. D. Pl. 10. f. 1, 2.

(215) *Oftrea* Testâ æquivalvi orbiculatâ, compresfo-membranaceâ, Cardine Sulcis transverfis pluribus. M. L. U. 535. N. 125. RUMPH. *Mus.* T. 47. f. B. KNORR *Verzam.* V. D. Pl. 29. f. 1.

VI. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. bedoeld worden; die in Oostindie drie of vier Vademen diep onder Water voorkomen, en meestal Paarlryk zyn. Aan de Xulaasche en Papoesche Eilanden vischt men 'er met Paarlen, die byna zo fraay zyn als de Ceylonsche. Sedert eenigen tyd zyn hier veelen van deeze Poolsche Zadel-Schulpen bekend geworden, die, gelyk hy zegt, van buiten uit den graauwen ros, van binnen Paarlemoeragtig zyn, met eenig rood gemengd; zo dat zy zig byna als glad gebruineerd rood Koper vertoonen. In eenigen derzelven komen enkelde Paarlen voor; doch naauwlyks zal men de weergade vinden van zulk een fraaije Poolsche Zadel-Doublet, als waar van de éęne helft alhier in *Fig.* 1, op Plaat CXIX, van binnen vertoond wordt, met een Snoer van schoone witte Paarlen daar in gegroeid. Deeze Doublet, welke byna de helft in breedte verkleind heeft moeten worden op onze Plaat, houdt de maat van RUMPHIUS, die van zes of zeven Duimen middellyns spreekt. Van buiten is zy Schilferig, van binnen glad en taamelyk dik van Schaal, die een zeer schoon Koperkleurig Paarlemoer, met een aartigen weerschyn, uitlevert. Het Scharnier, evenwel, beken ik, zou deeze eer schynen te betrekken tot het naastvolgende Geslagt, als nader overeenkomende met dat der Transparanten; hoewel men 'er doch veele Groefjes in vindt.

XLIII. HOOFD-

VI. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

XLIII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* ANOMIES, *dat Doubletten zyn, wier ééne helft in Gestalte grootelyks van de andere verschilt.*

Men heeft zekere Versteende Conchyliën, waarschynlyk wegens haare onregelmaatige figuur, nu eenige Jaaren geleeden *Conchæ Anomiæ*, in 't Fransch *Anomies* geheten. Somtyds geeft men deezen naam, zegt BERTRAND, in 't algemeen, aan alle gegravene Hoorens en Schulpen, wier Origineelen uit de Zee nog onbekend zyn. Volgens D'ARGENVILLE is een *Concha Anomia* zodanig eene, wier éénne Schulp van de andere verschilt: dermaate, zal hy willen zeggen, dat de éénne geheel niet naar de andere gelykt. Het een of andere heeft plaats in de meesten, die door LINNÆUS tot dit Geslagt betrokken zyn, en welken ik derhalve, in navolging van zyn Ed., hoe zeer zy ook van de gewoone ANOMIES of Terebratulieten verschillen mogen, onder deezen Geslagtnaam zal begrypen. Naam.

De Kenmerken bestaan in een ongelykkleppige Schaal, waar van de éénne helft platagtig, de andere by 't Scharnier bultiger is, en één van beiden aldaar dikwils met een Gat doorboord. Kenmerken.

VI. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK. boord. 't Scharnier is ongetand, hebbende een Streepswys' naar binnen uitpuilend Lidtekentje, met een zydelingsfen Tand; doch dat van de plattere Klep is in de Rand zelf. Twee Beenagtige Straalen dienen tot rusting van het Dier; welks Lighaam beſtaat in een uitgerand, gehaaird Riempje met de Haairtjes aan de bovenſte Klep vast. Hetzelve heeft twee Armen die ſmal zyn en langer dan het Lyf, wederzyds gehaaird en met de Haairtjes elk gehecht aan een byzondere Klep.

Soorten. 't Getal der Soorten van dit Geſlagt is zeven-en-twintig, waar onder twaalf, die tot nog toe niet waargenomen zyn dan onder de Delfſtoffen.

CCXVI. *Anomia Craniolaris.* Bekkeneeltje.

(216) Anomie, *die de Schaal rondagtig, met de bultigſte Klep Kegelagtig verhevenrond en de platſte by 't Scharnier met drie Gaten heeft.*

Voor omtrent veertig Jaaren is, onder den naam van Brattenburgſch Penningje, zeker rond plat Steentje beſchreeven, dat in Sweden gevonden wordt, en aldaar bekend is by den naam

(216) *Anomia* Teſtâ orbiculatâ, Valvulâ gibboſiore conico-convexâ, planiore Baſi foraminibus tribus. *Faun. Suec.* 2150. *Syst. Nat.* XII. Gen. 314. Nummulus Brattensburgenſis. STOBÆI *Diſſ. Epiſt.* Lund. 1732. f. 1, 2. Idem. *Act. Upſal.* II. p. 560. T. 152. f. a. Manlekard. BRUCKM. *Cent.* II. Epiſt. 38. p. 390. T. 17. f. 10.

naam van *Marlekard* of *Marlekank*. Van beide zyden vertoont het naauwkeurig de gedaante van het Bekkeneel van eenig Diertje, waar van het ook den bynaam heeft. In Schonen worden een menigte van zodanige Steentjes aan de Oevers van zeker Meir opgeworpen: ook komen zy in een Groeve van Kalkfteen, twee Mylen bewesten Chriftiaanzund in Noorwegen, voor. Eerst meende men dat het Verfteende Patellen of Lepaden waren, maar niet lang geleeden heeft de Heer LECHE twee famengevoegde Schaalen gevonden, waar van de eene het gezegde platte Penningje was, de andere een veel holler ftuk. Van beiden heeft LINNÆUS zeer naauwkeurige Afbeeldingen te voorfchyn gebragt.

VI. AFDEEL. XLVI. HOOFD-STUK.

(217) Anomie, *die de Schaal langwerpig heeft, met takkige Sleuven, de bultigfte Klep van agteren met twee Gaatjes.*

CCXVII. *Anomia Pectinata.* Gekamde

Deeze en de voorgaande waren onverfteend nog niet voorgekomen.

(218) Anomie, *die de Schaal rondagtig heeft en*

CCXVIII. *Anomia Ephippium.* Kleef-Oester.

(217) *Anomia* Testâ oblongâ ramofo-fulcatâ, gibbofiore postice poris duobus. *Syst Nat* XII.

(218) *Anomia* Testâ fuborbiculatâ rugofo-plicatâ, planiore perforatâ; *Syst. Nat.* XII. BONANN. *Recr* II. T. 56. ARGENV. *Conch.* T. 22. (19.) f. C. GINANN. *Adr.* II. T. 27. f. 172.

VI. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

en rimpelig geplooid, de platste met een Opening.

Pl. CXVIII. Fig. 3.

Deeze, die men *Kleef-Oesters* noemt, komen in verschillende Gestalten voor. Eenigen zyn zodanig dun, dat men 'er den naam van *Pelure d'Oignon*, of Uijen-Schil, aan gegeven vindt. BONANNI betrektze tot de Gaapers, om dat zy niet volmaakt sluiten. Hy zegt, dat 'er veele verscheidenheden van zyn; sommigen zeer hol, anderen vlakker en eenigen byna volkomen rond zynde; eenigen met Sleuven van buiten, anderen met zodanige gekrulde Bladeren, dat men het haast zou aanzien voor Boerekool of Endivie. Van binnen, zegt hy, is de Schaal, met eenen Zilverglans, somwylen groen, somwylen rood of geelagtig: eenigen zyn Goudglanzig, anderen Paarlwit met eenen Purpergloed; veelen vertoonen Spaanschgroen, Barnsteen geel of Koperkleurig rood, als bedekt met een doorschynend Vernis of Emailjeerzel. De fraaisten vindt men op de Oevers van Dalmatie, aan de Steenen kleevende, doch elders worden zy ook wel van de Golven op 't Strand gesmeeten.

Van deeze, die voorkomt in de Middellandsche en Amerikaansche Zee Wateren, zegt LINNÆUS, is de Schaal wit, van grootte als de Handpalm, van binnen zeer glanzig Zilverkleur, de platste Klep met een groot Gat. Ieder helft heeft dikwils vyf Plooijen overlangs,

langs, die aan 't Scharnier niet ſamenloopen. De mynen, van onze Afbeelding Pl. CXVIII. *Fig.* 3, hebben ten minſte tien of twaalf Plooijen. VI. AFDEEL. XLIII. HOOFD-STUK.

(219) Anomie, *die de Schaal dwars Eyvormig oneffen heeft en Violet; de bovenſte helft verhevenrond, de onderſte met een Gat doorboord.* CCXIX. *Anomia Cepa.* Uijen-Schil.

In de Middellandſche Zee komt deeze voor, zegt LINNÆUS, die de grootte van een Muskaat-Noot, en de ééne Schulp plat heeft. Zou dit niet wel de *Uijen-Schil* van D'ARGENVILLE kunnen zyn? Ten minſte ſchynt dezelve in Soort van de voorgaande te verſchillen.

(220) Anomie, *die de eene Schulp rondagtig, geel en glad, de andere bultig verhevenrond heeſt.* CCXX. *Anomia Electrica.* Barnſteen-Oester.

De Oostindiſche Barnſteen-Oestertjes, die hier uit RUMPHIUS aangehaald worden, vindt men naauwlyks ooit Doublet, om dat de

(219) *Anomia* Testâ obovatâ inæquali violaceâ, ſuperiore convexâ, inferiore perforatâ. *Syst. Nat.* XII. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 9. f. 5.

(220) *Anomia* Testâ ſubrotundâ flavâ lævi, alterâ convexo-gibboſâ. *Syst. Nat.* XII. Oſtreum Electricum? RUMPH. *Mus.* T. 47. f. L. KNORR *Verzam.* V. D. Pl. 25. f. 6.

VI. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

de onderfte helft, welke een plat dun Plaatje is, volgens hem aan de Klippen zitten blyft. De fraaije Kleur en Glans doet 'er de Indiaanen gebruik van maaken aan hunne Hoofddekzelen of in het Haair. Dergelyken uit de Middellandfche Zee zyn my niet bekend.

CCXXI. *Anomia Squamula.* Schubbetje.

(221) Anomie, *die de Schaal rond en plat, zonder infnydingen, aan den éénen Rand bultig en effen heeft.*

Dit Schulpje, dat men voor een Patelletje heeft aangezien gehad, komt aan de Kust van Sweeden voor, op de Schaalen van Kreeften en op allerley Zeeplanten.

CCXXII. *Patelliformis.* Patel-agtige.

(222) Anomie, *die de Schaal Eyvormig verhevenrond, geftreept, byna doorfchynende, met den Top agterwaards omgekromd en glad heeft.*

Aan de Kust van Noorwegen is deeze door MARTIN gevonden Zy gelykt zodanig naar een Patelletje of Kapje, dat men, zo het ééne dunne platte Klepje weg is, haar niet van de Patellen onderfcheiden kan. De grootte is om-

(221) *Anomia* Testâ orbiculatâ integerrimâ planâ, margine altero gibbo lævi. *Faun. Suec.* 2151. Patella. *It. Westgotth.* 171. (199.)

(222) *Anomia* Testâ ovatâ Convexâ, fubdiaphanâ ftriatâ, Vertice postico recurvo lævi. *Faun. Suec.* 2152.

omtrent als een Lid van een Vinger. De Schaal is witagtig, broofch, met fyne Streepjes getekend en byna doorfchynende. VI. AFDEEL. XLIII. HOOFD-STUK.

(223) Anomie, *die de Schaal rondagtig en glad, van binnen ruuw heeft, met een Gaatje in de Bil.* CCXXIII. *Scobinata.* Gevylde.

Indien *Scobina* een Vyl is, moet *Scobinata* gevyld betekenen, 't welk op de ruuwheid van binnen ziet. GUALTHIERI noemt deeze *Terebratula — intus fcobinata.*

(224) Anomie, *die de Schaal dwars-Eyrond, geftreept, eenigermaate ge-Oord en een Gaatje in de Bil heeft.* CCXXIV. *Anomia Aurita.* Ge-Oorde.

Van GUALTHIERI wordt deeze ook *Terebratula* getyteld. Zy is langwerpig, zeer broofch, doorfchynende en fyn geftreept, ongevaar van grootte als een Hazelnoot, en dus klein, gelyk de voorgaande.

(225) Anomie, *die de Schaal dwars-Eyrond en* CCXXV. *Anomia retufa.* Stompe.

(223) *Anomia* Testâ fubrotundâ lævi, intus fcabrâ, Nate perforatâ. GUALTH. *Test.* T. 96. f. A.

(224) *Anomia* Testâ obovatâ ftriatâ fubauritâ, Nate perforatâ. GUALTH. *Test.* T. 96. f. B.

(225) *Anomia* Testâ obovatâ ftriatâ retufâ, Convalle longitudinali, Nate perforatâ. *Faun. Suec.* 2153.

VI. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

en Stomp, gestreept, met een Groef overlangs en een Gaatje in de Bil heeft.

Aan de Noorsche Kust, op de *Alcyonia*, is deeze door den Heer PENNANT waargenomen. Deeze agt, derhalve, zyn als Natuurlyke Zee-Schepzelen bekend.

CCXXVI. *Anomia Gryphus.* Gryphiet.

(226) Anomie, *die de Schaal langwerpig en effen; de eene helft met een flaauwe zydplooy en de Bil omgekromd; de andere helft kort en platagtig heeft.*

Deeze zyn, onder de Versteende Zaaken, zeer bekend by den naam van *Gryphieten*, die 'er aan gegeven wordt, om dat zy, door haare kromte, eenigermaate naar den Bek van eenen *Gryphus* of Griffioen, dat een Soort van Roofvogelen is *, gelyken. Die by RUMPHIUS voorkomt, wordt de Versteende Zotskap getyteld; van welke men ook dubbelde gezien had; dat echter in geenen deele strookt. De eene helft van deeze Schaal is een zeer dun klein plat Plaatje, 't welk 'er somtyds aan vast versteend, somtyds los en op zig zelve voorkomt; ja in zekere Landstreek van En-

* Zie *Nat. Hist.* IV. STUK, bladz. 98.

(226) *Anomia* Testâ oblongâ lævi, alterâ Plicâ laterali obsoletâ, Nate incurvatâ: alterâ brevi planiusculâ. *Syst. Nat* XII. *Mus. Tess.* 92. T. 5. f. 9. OLEAR. *Mus.* 67. T. 33. f. 3. RUMPH. *Mus.* T. 59. f. B. LIST. *Angl.* 238. T. 8. f. 45. COLUMN. *Aq.* 54. T. 52. BONANN. *Recr.* II. f. 31.

Engeland worden, zo LISTER aanmerkt, deeze platte Dekzeltjes alleen gevonden, zonder de Bekswys' kromme Schulpen, die men eigentlyk Gryphieten noemt. Of het Origineel reeds ontdekt zy, durf ik niet verzekeren. Die van BONANNI onder de Conchyliën afgebeeld is, was zekerlyk een Versteende Schulp (*). VI. AFDEEL. XLIII. HOOFD-STUK.

(227) Anomie, *die de Schaal halfrond en plat, met zeer veele Streepen; de éene Klep vlak heeft.* CCXXVII. *Anomia Pecten.* Pectiniet.

Op een stuk zwarten Leysteen, uit de Steenkoolgroeven by Hallifax, zyn de zodanigen als deeze, sommigen twee Vingeren breed, door LISTER waargenomen, die eene Koperagtige Goudkleur hadden, doch niet uitpuilden boven of buiten de plaatjes van den Steen.

(228) Anomie, *die de Schaal rondagtig uitgebreid, wederzyds bultig en gestreept heeft, met egaale Kleppen.* CCXXVIII. *Anomia Striatula.* Gestreepte.

Dee-

(*) Sommigen twyfelen daar aan: Zie KNORR *over de Versteende Zaaken*, Tweede Deel, bladz. 79: doch het is uit de beschryving t'over blykbaar.

(227) *Anomia* Testâ Semi-orbiculatâ depressâ multistriatâ; Valvulâ alterâ planâ. *Syst. Nat.* XII. LIST. *Angl.* 243. T. 9. f. 49.

(228) *Anomia* Testâ subrotundo-dilatatâ, utrinque gibbâ striatâ, Valvis æqualibus. *Syst. Nat.* XII.

VI. AFDEEL. XLIII HOOFDSTUK. Deeze heeft de Schaal gerond, tweemaal zo breed als lang, van agteren bultiger, van vooren met eenen zeer dunnen Rand. Zy wordt, zo wel als de voorgaande, alleenlyk Versteend gevonden.

CCXXIX. *Anomia Truncata.* Geknotte. (229) Anomie, *die de Schaal rondagtig en flaauw gestreept, aan 't Scharnier geknot heeft.*

Van deeze Pectiniet vondt LISTER veele enkelde Schulpjes in Engeland, die wegens haare fyne Streepjes zeer fraay waren. In de Zee van Noorwegen heeft men ze op de Koraalen waargenomen. Het Diertje heeft Maanswyze Armen, die byna geringd zyn, neergedrukt en met Haairtjes voorzien.

CCXXX. *Anomia Reticularis.* Netswyze. (230) Anomie, *die de Schaal Hartvormig en kruislings gestreept, met de kortste Klep bultiger heeft.*

Van deeze kwam slegts de Versteening voor in 't Kabinet van den Ryks Hofraad TESSIN. Zy heeft de zyden van de Schaal platagtig uitpuilende en het Klepje van de platste Bil steekt wat over.

(231)

(229) *Anomia* Testâ suborbiculatâ obsolete striatâ, Cardine truncato. *Syst. Nat.* XII. LIST. *Angl.* 243. T. 9. f. 50.

(230) *Anomia* Testâ Cordatâ decussatim striatâ, Valvulâ breviore gibbosiore. *Mus. Tessin.* 88. T. 5. f. 5.

(231) Anomie, *die de Schaal breed Maans-wyze geplooid heeft, met overlangs ge-ſtreepte Sleuven, waar van de middelſte de breedſte.* VI. AFDEEL. XLIII. HOOFD-STUK. CCXXXI. *Plicatella.* Geplooide.

(232) Anomie, *die de Schaal breed driehoekig geplooid heeft, met rimpelige Sleuven, waar van de middelſte breedst.* CCXXXII. *Crispa.* Gekrulde.

(233) Anomie, *die de Schaal rondagtig met veele Sleuven, de Kleppen aan den Top geplooid; de eene korter en met Kuil-tjes, aan 't end Viertandig heeft.* CCXXXIII. *Lacunosa.* Gegroefde.

Deeze, van LISTER *Pectunculites anomius trilobus* getyteld, heeft, volgens hem, een zeer zeldzaame figuur, alzo de beide Kleppen, doch op eene verſchillende wyze, driekwabbig zyn: zo dat het, aan den eenen kant, naar een Vogeltje met uitgeſpannen Vlerken gelyke. De langte is omtrent een Duim de breedte een weinig minder. Men vindt dee-ze,

(231) *Anomia* Testâ dilatato-lunatâ plicatâ, Sulcis longitudinaliter ſtriatis, mediâ latiore. *Syst. Nat.* XII.

(232) *Anomia* Testâ dilatato-triangulari plicatâ, Sulcis rugoſis, medio latiore. *Mus. Tesſin.* T. 5. f. 7. LIST. *Angl.* T. 9. f. 56.

(233) *Anomia* Testâ ſubrotundâ multiſulcatâ, Valvulis apice plicatis, alterâ breviore lacunoſâ, apice quadridentatâ. *Mus. Tesſ.* T. 5. f. 6. LIST. *Angl.* 249. T. 9. f. 57. GREW. *Mus.* T. 19. f. 6.

VI. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

ze, zo wel als de voorgaande Soort, menigvuldig en altoos Doublet, ongemeen dik van Lyf, onder de Versteende Zaaken in Engeland, en deeze twee, benevens de twee voorgaande, schynen my Verscheidenheden te zyn van die Petrefakten uit Switzerland, welke men gemeenlyk *Anomies* noemt.

CCXXXIV. *Anomia pubescens.* Haairige.

(234) Anomie, *die de Schaal dwars Eyvormig met Sleuven, de eene Klep met een gaapende Bil aan 't Scharnier heeft.*

Op de Plantdieren van den Noorschen Oceaan is een Doubletje waargenomen, van grootte naauwlyks als Komkommer-Zaad en wit. De beide Schulpen van 't zelve zyn elkander gelyk en, met het Mikroskoop bezien wordende, overal dunnetjes bezet met korte overend staande Haairtjes.

CCXXXV. *Anomia farcta.* Dikke.

(235) Anomie, *die de Schaal rondagtig met veele Sleuven, de Kleppen verhevenrond en aan de Tippen agttandig heeft.*

Deeze komt onder de Versteende Zaaken voor.

(236)

(234) *Anomia* Testâ obovatâ sulcatâ, Valvulâ alterâ Nate ad Cardinem dehiscente aperturâ. *Syst. Nat.* XII.

(235) *Anomia* Testâ subrotundâ multisulcatâ, Valvulis convexis, apice octodentatis. *Syst. Nat.* XII.

(236) Anomie, *die de Schaal dwars Eyvormig gestreept en ruig, de éene Klep met een langere Bil, die doorboord is, heeft.*

VI. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

CCXXXVI. *Anomia Caput Serpentis.* Slange-Kop.

In de diepte der Zee van Noorwegen komt deeze voor, die de Schaal van vooren samengedrukt, overlangs gestreept en wit heeft. De beide Kleppen hebben den Rand gekarteld en het Scharnier heeft, in beiden, wederzyds een uitpuilende Tand. De naam zal zekerlyk van de Gestalte afkomstig zyn.

(237) Anomie, *die de Schaal dwars Eyvormig, effen, verhevenrond, de éene Klep drievoudig, de andere tweevoudig heeft.*

CCXXXVII. *Anomia Terebratula.* Pappegaais-Bek.

In sommigen van deeze Soort, die men, Versteend zynde, *Terebratulieten* noemt, zyn de Kleppen eenigermaate geplooid, doch in anderen heeft dit niet plaats, welke men echter betrekt onder dien zelfden naam. De aangehaalde van LISTER, by voorbeeld, zyn in dit

(236) *Anomia* Testâ obovatâ striatâ tomentosâ, Valvulâ alterâ Nate longiore perforatâ. *Faun. Suec.* 2154. COLUMN. *Purp.* 22. f. 2. GUALTH. *Test.* T. 96. f. C.

(237) *Anomia* Testâ obovatâ lævi convexâ, Valvulâ alterâ triplicatâ, alterâ biplicatâ. *Faun. Suec.* 2155. COLUMN. *Purp.* 22. f. 1. LIST. *Angl.* 240 T. 8. f. 46. KLEIN *Ostrac.* T. 11. f. 74. KNORR *Verzam.* IV. D. Pl. 30. f. 4.

VI. AFDEEL XLIII. HOOFDSTUK.

dit laatste geval, en komen overeen met de *Anomia Vertice rostrato* van COLUMNA, hier ook bygebragt In Engeland vallen zy omtrent een Duim lang en wat smaller, sommigen geheel vast en doorschynende als Keytjes, anderen hol, doch altemaal Doublet. In een Zandige Sloot, omtrent een Myl van Grantham, vondt hy daar van een groote menigte.

Aanmerkelyk is, het gene LISTER hier van zegt. „ Nooit heeft men onder de Zee-Schulpen dergelyke gevonden. Dus spreekt FABIUS COLUMNA, een Italiaan van Adelyke afkomst. 't Is wonder, zegt hy, dat zodanige Schaalen versch en levendig hedendaags niet gevonden worden: weshalve wy veeleer vermoeden, dat dezelven door de langduurige aanspoeling der Zee herwaards gevoerd zyn, dan dat de Natuur opgehouden zou hebben, zodanigen voort te brengen."

't Vermoeden van dien Italiaan is, in onze Dagen, grootendeels bewaarheid. De Franschen, naamelyk, voor weinige Jaaren de Malouines Eilanden bezittende, en aldaar naar Conchyliën visschende, hebben het onbetwistelyke Origineel gevonden van de Terebratulieten, 't welke men thans *le Coq et la Poule*, dat is, de Haan en Hen, of eigener, gelyk D'ARGENVILLE meldt, *le Bec de Perroquet*, dat is de Pappegaais-Bek, tytelt. Het komt ook in de Zee van Noorwegen voor, zegt LINNÆUS. Hoewel nu, dus, nog op ver naa niet alle Verschei-

fcheidenheden van Anomies, in 't Origineel, ontdekt zyn, blykt echter hier uit, dat men ten dien opzigte niet moet wanhopen, om door den tyd ook de Origineelen der andere tot dus verre nog enkel Verfteend voorgekomene Conchyliën te vinden: als wanneer onze Nazaaten zig over ons, zo wel als wy ons tegenwoordig over die van voorigen tyd, zullen verwonderen, dat wy daar aan getwyfeld hebben. VI. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

De Terebratulieten zyn, zo wel als de zo even gemelde Anomies, in ons Wereldsdeel gemeen, en dus is 't of de Almagtige, om de ondoorgrondelyke diepte van zyne Wysheid aan ons te openbaaren en de gedagtenis daar van te vereeuwigen, den boezem van den Oceaan in Europa had uitgefchud!

(238) Anomie, *die de Schaal aan den Grondfteun der Zyden famengedrukt heeft, van vooren geplooid zynde, in 't midden drietandig.* CCXXXVIII. *Anomia angulata.* Hoekige.

De langwerpige Anomie wordt deeze van den Heer TESSIN genoemd, hebbende de Schaal Wigagtig of Beitels wyze; de voorfte Klep met twee, de onderfte met drie Plooijen, en het éene Scharnier uitpuilende.

(239)

(238) *Anomia* Testâ bafi laterum compresfâ, antice plicatâ, medio tridentato. *Mus. Tesfin.* 90. T. 5. f. 4.

VI. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

CCXXXIX. *Anomia Hysterita.* Hysteriet.

(239) Anomie, *die de Schaal breed, glad, verhevenrond, gestreept, byna driekwabbig heeft, van vooren nedergedrukt, met een scherpen Rand.*

Een zeer zonderling Soort van Versteende Zaaken zyn die genen, welke men *Hysterieten* of eigentlyk *Hysterolithen* noemt. De Gestalte van de Natuurlyke deelen der Sexe, zeer duidelyk hier in zig openbaarende, gaf aanleiding tot die benaaming. Van veelen worden zy thans voor Kernen van een Soort van Anomies of andere Schulpen gehouden. Men vindt 'er, ten opzigt van de langte, breedte en dikte, aanmerkelyke Verscheidenheden onder (*).

CCXL. *Anomia biloba.* Kever-Schulp.

(240) Anomie, *die de Schaal in twee gelyke Kwabben verdeeld en gestreept heeft.*

Offchoon men, de *Concha Triloba* van de Hysterolithen onderscheidende, daar van *Keverschulpen* maakt, schynt my doch de benaaming van *Bilobæ* op dezelven toepasselyker te

(239) *Anomia* Testâ dilatatâ lævi convexâ Striatâ subtrilobâ, antice depressâ, margine acuto. *Mus. Tessin.* 90. T. 5. f. 1, 2, 3. Trilobos. COLUMN. *Purp.* 22. f. 3? WOLF. *Hass.* 29. T. 3. f. 3, 4, 5. WORM. *Mus.* T. 83.

(*) Zie 't Tweede Deel van KNORR over *de Versteende Zaaken*, door den Heer Professor WALCH, bladz. 91.

(240) *Anomia* Testâ bilobâ æquali striatâ. *Syst. Nat.* XII.

te zyn. Deeze vallen ook flegts verfteend (*).

VI. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

CCXLI. *Anomia Placenta.* Transparant.

(241) Anomie, *die de Schaal geheel plat, rond, doorfchynende, heeft; beftaande het Scharnier uit twee fmalle Eeltagtige verheffingen, die van binnen aan de Schaal gegroeid zyn.*

De meefte Afbeeldingen der Negentigfte Plaat van SEBA hier toe betrokken wordende, zo blykt dat LINNÆUS hier die Doubletten verftaat, welke men hedendaags *Engelfche Zadels* noemt Zy zyn zo krom gebogen niet als de Poolfche en veel dunner van zelfftandigheid, die als Talk of Moskovifch Glas affchilfert, en dus wordenze dat gene, 't welk men *Transparanten* noemt, als zynde geheel doorfchynende. Ik heb 'er zodanigen, daar men alles byna door heen kan zien. Haar buitenfte Rok nog hebbende, zyn zy eenigermaate Goudglanzig of Koperkleurig, met zwarte Vlakken zo van binnen als van

(*) Zie de Afbeelding in dat Werk Plaat B, V en de befchryving, bl. 95.

(241) *Anomia* Testâ orbiculatâ planâ pellucidâ, Cardinum Callis linearibus binis, Testæ interne adnatis. M. L. U. 536. N. 126. LIST. *Conch.* 3. B. S. 2. C. 2. T. 1. GUALTH. *Test.* T. 104. f. B. SEB. *Mus.* III. T. 90. f. pleræque. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 24. fig. 1. IV. D. Pl. 18. f. 2. VI. D. Pl. 18. f. 1.

VI. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

van buiten, en gelyken dus veel naar die van GUALTHIERI, welke door deezen Autheur, echter, met den Poolschen Zadel van RUMPHIUS, op 't laatste van 't voorgaande Geslagt aangehaald, gelyk gesteld wordt.

CCXLII. *Anomia Spinosa.* Gedoornde.

(242) Anomie, *die Doornen heeft zo lang als de Schaal.*

Door den Heer SOLANDER is deeze, onder de Versteende Zaaken, in Engeland waargenomen. Elders komt een Gedoornde voor, doch die de Doorntjes veel korter heeft (*).

XLIV. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* MOSSEL-DOUBLETTEN, *waar onder de* Haanekammen *en dergelyken als ook de gewoone* Pholaden, *die men* Steenmosselen *noemt, zyn t'huis gebragt.*

Naam.

Ik gebruik den Geslagtnaam van MOSSEL-DOUBLETTEN, om dat de meesten van dit Geslagt niet alleen in Kenmerken, maar ook

(242) *Anomia* Testâ Spinis longitudine Testæ. *Syst. Nat.* XII.

(*) Zie WALCH als boven. Plaat B. IV. fig. 4. bladz. 90, onder aan.

ook in Geſtalte, veel overeenkomst hebben met de gewoone Mosſelen, welken ééne Soort in hetzelve uitmaaken. Dus zal ik van de Naams-afleiding in 't vervolg nader ſpreeken. VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK.

De Kenmerken beſtaan in een Schaal die twee-kleppig en ruuw is, meestal met Zyde aangehecht. Het Scharnier hebben zy Tandeloos, onderſcheiden door een Elswyze uitgeholde Streep overlangs. Het Dier is een *Ascidia*. Men vindt 'er onder die als met Klaauwen zig vast krammen, gelyk de Haanekammen en Laurierbladen, zogenaamd; die Ooren hebben en plat zyn, gelyk de Paarl-Oesters: als ook die langwerpig en dikbuikig zyn, gelyk de Pholaden, Mosſelen en dergelyken. Kenmerken.

Van deeze laatſten komen vyftien Soorten in dit Geſlagt voor, dat van de anderen maar vyf en dus in 't geheel twintig Soorten bevat. Soorten.

I. Aangegroeide, met Klaauwen vast gekramd.

(243) Mosſel-Doublet, *die de Schaal geplooid heeft en gedoornd, met de beide Lippen ruuw.* CCXLIII. *Mytilus Crista Galli.* Haanekam.

Hier

(243) *Mytilus* Testâ plicatâ Spinoſâ, Labro utroque ſcabro M. L. U. 537. N. 128. Oſtreum plicatum minus. RUMPH. *Mus.* T. 47. f. D. GUALTH. *Test.* T. 104. f. C, D. E. Auris Porci ſive Crista Galli. ARGENV. *Conch.* T. 23. (20) f. D. SLOAN. *Jamaik.* I. T. 18. f. 1. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 29. f. 2. IV. D. Pl. 8 f. 3 & Pl. 10. f. 3, 4, 5 V. D. Pl. 16, 17.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

Hier door worden die Doubletten beoogd, welke men gemeenlyk *Haanekammen* noemt, hoewel sommigen 'er ook den naam aan geeven van Varkens-Ooren, in 't Fransch *Oreille de Cochon*. RUMPHIUS beschryftze, eenvoudiglyk, onder den naam van Geplooide Oesters, doch zegt, dat zy een groote Zeldzaamheid uitmaaken. GUALTHIERI betrektze tot de Oesters van een byzonder maakzel. LINNÆUS heeft opgemerkt, dat de Lippen aan den binnensten Rand ruuw zyn, 't welk ik ook in de mynen waarneem; doch ik heb een groote, die uit twee aan elkander gegroeide Doubletten bestaat, en daar in heeft de kleinste, die ook een weinig in Kleur verschilt, de binnenste Randen geheel glad en effen. Deeze heeft zo wel van onderen als van agteren een soort van Doornen of Punten, welken als tot Klaauwen dienen, om zig aan de Zeegewassen, in de Zee, te hechten. Daar komen ook Groepen voor, van drie en vier Haanekam-Doubletten aan één gegroeid, die dan in groote waarde worden gehouden, inzonderheid wanneer zy sterk getakt zyn. Zy vallen in Oost- en Westindie.

CCLIV. *Mytilus Hyotis*, Gebladerde.

(244) Mosfel-Doublet, *die de Schaal geplooid*

(244) *Mytulus* Testâ plicatâ imbricatâ Squamis compressis patulis, Labro utroque lævi. M. L. U. 538. N. 129. Ostreum plicatum majus. RUMPH. *Mus.* T. 47. f. C. Ostreum sylvestre. ARGENV. *Conch.* T. 23. (20) f. H. KNORR *Verzam.* I. D. Pl. 29. f. 1.

plooid en gedekt heeft met uitgespreide platagtige Schubben, de Lippen beide glad. VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK.

Om dat D'ARGENVILLE deeze *Ostreum sylvestre* tytelt, zou men 'er den naam van Wilde Oester aan geeven kunnen; maar hy zegt, dat die naam daar van afkomstig is, dat zy zig aan stukken Houts hecht. De aangehaalde figuur van RUMPHIUS is een Getakte Haanekam, doch zyne beschryving spreekt van een dikschaalige Oester, met verheven Plooijen, de Rug bezet hebbende met lange Schubben, die als Nagels samengerold zyn, zeer ruig en modderagtig van Kleur; 't welk weinig met de schoonheid der Getakte Haanekammen strookt. De Kleur is, volgens D'ARGENVILLE, naar het groen trekkende en zeer gemeen. Men vindtze ook gehecht aan Zee-Gewassen.

(245) Mossel-Doublet, *die de Schaal geplooid en gladagtig heeft, met de éene Lip ruuw.* CCXLV. *Mytilus Frons.* Gekamd Laurierblad.

Onder de zogenaamde Laurierbladen komen 'er voor, die zeer naar Haanekammen gelyken, doch niettemin eene Bladerige Gestalte heb-

(245) *Mytilus* Testâ plicatâ læviusculâ, Labro altero scabro. M. L. U. 537. N. 127. Cratium sive Folium, ARGENV. *Conch.* T. 22. (19.) f. D.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

hebben, en aan een Takje zitten. Nog zeldzaamer zyn deeze dan de andere Haanekammen, en schynen hier bedoeld te worden. Het Scharnier is een enkele Streep, zonder Kuiltje.

2. Platte, die eenigermaate ge-Oord schynen te zyn.

CCXLVI. *Mytilus Margaritiferus.* Paarlemoer-Schulp.

(246) Mosſel-Doublet, *die de Schaal ſamengedrukt plat en rondagtig heeft, aan 't Scharnier dwars afgeſneeden, Schubswyze bekleed met getande Rokken.*

De Paarlemoer-Schulpen worden hier tot eene zelfde Soort gebragt met de Paarldraagende Schulpen of Paarl-Oesters. Het ſchynt ook niet ongevoeglyk te zyn, dewyl men in de Paarlemoer-Schulpen, op zekere plaatſen en tyden en in zekere omſtandigheden, volgens RUMPHIUS, Paarlen aantreft. Zeker Landſchap, Solok genaamd, aan de Noordzyde van Borneo, heeft een vlak Strand, daar Paarlemoer-Schulpen vallen, die niet alleen altemaal, maar ook de Visſchen zelfs, die zig aldaar op-

(246) *Mytilus* Testâ compresſo-planâ ſuborbiculatâ, Baſi transverſâ, imbricatâ Tunicis dentatis. M. L. U. 538. N. 130. BONANN. *Recr.* 2. T. 1. Concha Margaritifera. IMPERAT. *Nat.* 905. LIST. *Conch.* T. 223. f 57. Matrix Perlarum. RUMPH. *Mus.* T. 47. f. F. GUALTH. *Test.* T. 84. f. E, F, G. Gallina guttata ou la Peintade. ARGENV. *Conch.* T. 23. (20.) f. A. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 25. f. 1, 2, 3. IV. D. Pl. 18. f. 1.

ophouden, zo hem verhaald was, Paarlen in hebben: weshalve ook de Koning van dat Land dit Strand door ſterke Wagten deedt bewaaren, op dat 'er niemand visſchen mogte. Aan de Molukkiſche Eilanden komen in eenigen Paarlen voor, doch in de Amboinſche Tafelborden, gelyk hy de Paarlemoer-Schulpen noemt, hoedanigen hy 'er gehad hadt van een Span breed, vindt men, zegt hy, geene Paarlen. Als deeze Schulpen Paarlen bevatten, dan worden zy gevonden omtrent Stranden en Kusten die gantſch bar en droog zyn, zonder eenig verſch Water, en daar de Grond ziltiger is dan de Zee zelve. Dergelyke Paarlemoer-Schulpen, voegt hy 'er by, worden ook uit Westindie in de Nederlanden overgebragt, doch de voornaamſten komen voor in de Golf van Perſie, inzonderheid aan de zyde van Arabie, alwaar weleer de vermaardſte Paarlbank is geweest, en zy worden aan 't Perſiſche Strand te koop gebragt, dienende meest om 'er Oesters in te braaden.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK. *Paarlemoer-Schulp.*

Zodanige Schulpen zyn by geheele Partyën, en van ontzaglyke grootte, onlangs uit Oostindie herwaards overgebragt. Men hadt 'er onder, van rykelyk een Voet over 't kruis en meer dan een Vinger dik. Zy hebben de gezegde Kenmerken, van, naamelyk, by 't Scharnier als dwars afgeſneeden en Schubswyze bekleed te zyn met getande Rokken. Haar

VI. AFDEEL XLIV. HOOFDSTUK.

Paarlemoer-Schulp.

Paarlemoere bekleedzel, van binnen, is zo dik en ſtevig, dat men, wanneer de buitenſche Schors is afgevyld of afgeſleepen, nog eene Schulp van bekwaame dikte behoudt, die uit- en inwendig geheel Paarlemoer is. Aan 't Scharnier zit een Zoompje van donkerblaauwe Kleur, met een groenen weerſchyn, waar van men platte Stukjes heeft gemaakt die verkogt zyn voor Slangeſteenen.

Het Paarlemoer.

Deeze Schulpen leveren het zo bekende Paarlemoer uit, dat dus niet zeer dik kan vallen, en derhalven meest en menigvuldig gebruikt wordt of plagt te worden, tot het inleggen van Stukjes, in allerley figuuren, op de Tafelbladen, Kasſen, Kisten en ander Schrynwerk, ſteekende zeer fraay af op Ebben en ander bruin glad Hout. Men maakt 'er zelfs Lepeltjes, Vorkjes, Pennetjes, Knoopen en andere Snuisteryën van. In de Geneeskunde houdt men het voor een goed opſlurpend Middel, dat in de zelfde Omſtandigheden gebruikt kan worden, als de Oesterſchulpen, voorgemeld. Ten dien einde plagt men 'er, door middel van Azyn, een Zout en Poeijer van te maaken, dat echter weinig meer dan een nutteloozе Kalk of Doodekop is, en van weinig kragt tot beteugeling van het Zuur in de Maag en Darmen. Paarlemoer komt in het Borstpoeijer, en in de Bloedſtempende Pleiſter van de Paryſche Apotheek. Men noemt het *Mater Perlarum*, om dat de Paarlen

len zelf *Perlæ* heeten, in 't Fransch *Perles*, in 't Engelsch *Pearls*; hoewel menze ook, naar 't Grieksch, *Margaritæ* en *Uniones* tytelt. VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

„ De regte Moeder der echte schoone Paar„ len, zegt LESSER, zyn de Paarlemoer„ Schulpen; doch het schynt ook alle andere „ Mosselen en Oesteren gemeen te zyn, der„ gelyke schoone Kinderen te draagen." Aangaande die der Mosselen of van zekere Gaaper-Doubletten, welken men gemeenlyk Mossel-Paarlen of Schotsche, ja ook wel Noordsche Paarlen noemt, heb ik reeds uitvoerig gesproken in de beschryving der Paarlmosselen *. Dat de gewoone of eetbaare Oesters somtyds Paarlen bevatten, is insgelyks gemeld †. Ook hebben wy gezien, dat andere Doubletten wel een soort van Steentjes in hebben, die naar Paarlen zweemen ‡. In de Zee-Ooren ontmoet men zeer dikwils Paarlgewassen en in de Poolsche Zadels zeer schoone volgroeide Paarlen; gelyk ik dit in Afbeelding heb aangetoond. Evenwel zyn 'er, van ouds tot heden, zekere Doubletten bekend, die men in 't byzonder Paarl-Oesters noemt, waar van ik nu gaa spreeken.

Paarlemoer Schulp.

* Zie bladz. 154, enz.

† Bladz. 357.

‡ Bladz. 296.

De Paarl-Oester wordt van ANDROSTHENES, volgens ATHENÆUS, in de Indische Scheepstogt aldus beschreeven. „ Het is een „ Oester, gelykende naar een Kam-Doublet, „ doch niet gestreept, maar plat, dik en ste-

Paarl-Oester. Pl. CXIX. *Fig.* 2, 3.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK. *Paarl-Oester.*

„ kelagtig ruuw; niet wederzyds maar slegts „ aan den éénen kant ge-Oord. In derzelver „ Vleesch is een dubbeld Samengroeizel, ge- „ lyk de Gortigheid in 't Spek der Varkens, „ somtyds Goud- somtyds Zilveragtig van „ Kleur en somtyds ook geheel wit als Visch- „ Oogen". De Schulp, welke RONDELETIUS als de Moeder der Paarlen voorstelt, is groot, taamelyk hol en dik, naar de Kam-Schulpen gelykende, hebbende aan de eene zyde een Oor, en van buiten kleine Gaatjes, die niet doorgaan. Van binnen is zy Zilverkleurig en zeer glanzig, doch naar den Rand toe een weinig geel: gantsch effen en glad, even als de Paarlen. ALDROVANDUS verbeeldt zig, dat deeze de zelfde zy, als de *Berberi* der Indiaanen, hoedanig eene hy, met een Paarlgewas beladen, in Plaat vertoond hadt. Deeze Schulpen, zegt hy; vallen in de Indiën zo groot, dat 'er in de Zee by 't Eiland Borneo één gevischt ware, wier Vleesch zeven-en-veertig Ponden woog. Men gebruikte hetzelve aldaar tot Spyze, en onder de Indiaanen waren allerley Versierzelen van Paarlemoer in ongemeene agting.

De Paarl-Oesters, in de Westindiën, zyn ook grooter dan de gewoone Oesters, doch tevens platter en dunner, zo dat zy meer schynen overeen te komen met die, welken wy voor de regte Paarl-Oesters houden, in *Fig.* 2 en 3, op Plaat CXIX, afgebeeld. Sommigen willen

len en verzekeren, dat in de kleinste Schulpen de grootste Paarlen vallen: doch dit zal met eenige bepaaling te verstaan zyn. Wy hebben 'er zodanigen van de grootte der gewoone Oesterschulpen, en kleiner met aanzienlyke Paarlen; zo enkeld, als by troppen, van binnen daar aan vast zittende: als ook daar byna ontelbaare beginzels van Paarlen, als groote Zandkorreltjes, in verspreid zyn. Het aanmerkelykste verschil van deeze met de Paarlemoer-Schulpen is, dat zy het Paarlemoere bekleedzel veel dunner hebben, en van buiten eene niet zo zeer groenagtige als paarschagtig bonte Schors.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

Paarl-Oester.

Oirsprong der Paarlen.

Wanneer de Schors afgehaald wordt van zodanige Paarl-Oesters, dan wordt men wel haast gewaar, dat zy met een menigte Wormgaatjes bezet zyn, gelyk dit onze Afbeelding, *Fig.* 3. vertoont. 't Schynt dat zekere Zeediertjes tusschen de Schubben van de Schors in kruipen, en dan de Schaal, zo ver hun mooglyk is, doorbooren. Zy stuiten gemeenlyk tegen 't Paarlemoere bekleedzel, dat echter dikwils voor hun wyken moet, en dus den aanleg maakt der Paarlen. Hier zal niet tegen ingebragt worden, de ongemeene hardheid van het Paarlemoer; nu men weet, dat 'er Wormen zyn, die niet alleen het hardste Hout, maar zelfs Steenen doorknaagen. In veele Paarl-Oesters, die Paarlen aan zig hebben,

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK. *Paarl Oester.*

wordt men de oirzaak blykbaarlyk gewaar, wanneer zy afgevyld zyn, doch nergens misschien duidelyker dan in de onze van *Fig.* 2, alwaar men aan de andere zyde, juist tegen de Paarl over, een rond Gaatje ziet, als in *Fig.* 3. Dit wordt bevestigd door de aanmerking van RUMPHIUS, dat de Paarlen eerst met een Halsje aan de Schulp gehecht zyn, en vervolgens daar af gaan door het lekken van het Schulpdier: doch de plaats der Paarlen kan niet zyn, waar de Pees heeft vastgezeten, alwaar het Paarlemoer zig doorgaans wat oneffen vertoont. Wy vindenze onverschillig aangehecht op andere plaatsen van de binnenste Oppervlakte. LISTER heeft dus ook mis gehad, met den omtrek van die Plek der aanhechting van de Pees, in zyne Afbeelding, voor de eigen zitplaats der Paarlen op te geeven (*).

Hoe ongerymd dan het denkbeeld der Ouden is, dat de Paarlen uit den Daauw, die in de gaapende Schulpen valt, zouden geboren worden; niet minder ongegrond acht ik het Gevoelen van laatere Autheuren, dat zy haaren oirsprong zouden hebben in 't Lighaam van den Oester, in deszelfs Vleesch of Pees, of dat zy een gedeelte der Eijeren zouden zyn van deeze Schulpdieren, gelyk men voor omtrent

(*) *Exercitat. Anatomica tertia.* Tab. 9.

trent honderd Jaaren beuzelde (*). STENO, inderdaad, redeneerde veel beter over de Paarlen, zo als ik dit heb aangehaald *. De reden van derzelver groeijing, evenwel, (niet aan de Schulp, noch aan het Schulpdier, als een Ziekte van hetzelve of een Gebrek van Ouderdom zynde, gelyk fommigen willen (†), maar aan uitwendige oirzaaken, die de Schulp van buiten befchadigen, toe te fchryven zynde,) hadt hy niet begreepen, offchoon dezelve nader bekragtigd worde, door eene aanmerkelyke Waarneeming van hem. Op order van den Groot Hertog van Toskanen eene Paarl openende, of doorzaagende, bevondt hy, dat dezelve, die van buiten fchoon wit was; van binnen een zwart Lighaampje bevatte, dat de grootte van een Peperkorrel hadt.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK. *Paarl-Oester.*

* Bladz. 25.

(*) SANDIUS hadt een Brief deswegen gefchreeven, die in de *Phil. Transact.* van 't jaar 1674, is geplaatst. Dit ziet op de Eijeren. KLEIN getuigt, dat de Paarlen in 't Lighaam van het Dier geboren worden. *Lucubrat. de Test. formatione*, p. 13. Zie bladz. 25, hier voor. Jam vero Margaritæ non extra Animal, fed in Corpore Animalis gignuntur et efformantur, &c. Doch vervolgens zegt hy, pag. 31, 32. Jam in Oculos cadit, Uniones ex ipfâ Subftantiâ Testæ, prout Verrucas e Cute prodire. Dit laatfte is veel beter getroffen.

(†) WORMIUS was van dit Gevoelen, 't welk BONANNI fchynt behaagd te hebben. PLANCUS oordeelde dat het Gebreken waren van de Schulpen, en dit is, in zekere zin, waar. Uniones, (zegt hy) quæ reipfa nil aliud funt nifi Concharum Vitra. *De Conch.* Præf. p. 4.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK. *Paarl-Oester.*

hadt. Waarschynlyk zal hetzelve door de Opening, die een Wormpje van buiten in de Schors gemaakt hadt, tot in de knobbel van Paarlemoer, welke door de aanstooting van het Wormpje geformeerd werdt, doorgedrongen zyn. De groeijing der Mosselpaarlen * schynt zulks nader op te helderen.

* Zie bladz. 180.

Veele Paarlen in ééne Schulp.

De Paarlen, inderdaad, vertoonen zig, gelyk KLEIN het zeer gepast uitdrukt, op de Oppervlakte van het Paarlemoer, als Wratten op de Huid. Dit heeft inzonderheid plaats in die Paarlgewassen of troppen van Paarlen, welke men dikwils aantreft in deze of gene Schulpen. Gedagte BONANNI hadt aangemerkt, dat zy ten onregte *Uniones* genoemd worden, als of 'er maar ééne tevens geboren werde; anderen willen, dat deeze naam daar van afkomstig zy, dat men 'er nooit twee, welke volkomen eveneens waren, zou vinden. Die eerste afleiding, nogthans, komt my aanneemelyker voor; hoewel het zeker is, dat sommige Schulpen 'er veel meer dan éénc bevatten, zelfs die vry groot zyn. Wy behoeven thans niet te spreeken van twee, drie of vier, zeven of agt, gelyk 'er in de op Plaat CXIX, Fig. 1, afgebeelde Poolsche Zadel-Schulp zyn; maar van geheele Heirlegers van Paarlen. Honderdtwintig hadt Gaspar MORALES, in tegenwoordigheid van zyne Soldaaten, geteld in éénc Schulp. AMERICUS VESPUCIUS schreef in een Brief uit de

de Westindiën, aan den Koning van Spanje, hoe hy aldaar zekere Oestertjes gekogt hadt van de Indiaanen, in eenigen van welken hy honderddertig Paarlen vondt. De Ingezetenen van 't Eiland *Margareta*, dat wegens de menigte van Paarlen, die daar omſtreeks vielen, deezen naam of ook wel dien van Paarlen-Eiland voerde, vergeleeken de voortbrenging derzelven door de Oesters met die der Eijeren door de Hoenderen, en meenden, dat dezelve niet minder om een geregelden tyd geſchiedde. De Paarl-Oesters, echter, aan die Kust, bevatten gemeenlyk ieder tien of twaalf Paarlen van verſchillende grootte.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK. *Paarl-Oester.*

Op dergelyke wyze, als wy het verval van de Visſcheryën der Mosſel-Paarlen in Sweeden gezien hebben, ſchynt het, dat ook die der Paarl-Oesteren, in andere deelen des Aardbodems, door het geduurig opzoeken en vernielen van deeze Schulpdieren, afneemt. Van die aan de Kusten van Perſie, immers, wordt gemeld, dat zy op ver naa zo niet bloeit als weleer. Die aan de Noordkust van Zuid-Amerika, waar toe jaarlyks een Vlootje van Carthagena plagt af te vaaren, tot aan la Trinidad, is ook zeer vervallen. Tot vergoeding hebben de Spanjaarden, ſedert eenigen tyd, in de Baay van Panama, en elders aan de West-Kust van Zuid- en Noord-Amerika, doch wel inzonderheid aan die van California, Paarlvisſcheryën

VI. AFDEEL, XLIV. HOOFDSTUK.

opgeregt, welke, en wegens het gemak van de Paarl-Oesters aan den Oever te kunnen opraapen, en wegens de rykheid derzelven, thans meest in trein zyn.

Paarlvisschery.

Anderszins, en wanneer men op diep leggende Paarlbanken moet visschen, zo geschiedt dit op eene byzondere manier. De Paarlduiker gaat uit het Scheepje, dat zy aan zwaare Steenen als met Ankers vast leggen; langs een Touw somtyds ter diepte van vyftig Vademen neder, met een Korf of Zak, waar in zy zo veel Oesters, als hun doenlyk is, opraapen. Eenigen tyd te vooren hebben zy hun Lighaam dagelyks met Olie gesmeerd, en meest drooge of gebraden Spys gegeten. Zy klemmen zig de Neus toe, stoppen de Ooren met Boomwol in Olie gedoopt en binden voor den Mond zekere drooge Wortel, welke Olieagtig is en dus den indrang van 't Water in den Mond belet. Eenigen zyn, door de gewoonte, zo ver gekomen, dat zy hunnen Adem lang kunnen inhouden; doch neemen den Mond vol Olie, waar van zy, onder Water zynde, nu en dan eens wat uit den Mond laaten gaan, als hunne Oogen donker worden; om dus wederom eenig Licht te bekomen. Sommigen, die de Ademhaaling niet lang ontbeeren kunnen, hebben een Lederen Kap op 't Hoofd, waar aan een lange Pyp is, die boven de Oppervlakte der Zee uitsteekt en hun dus nieuwe Lugt verschaft. Anderen, wederom,

ge-

gebruiken een Duikelaars Klok: doch die het op de eerste manier kunnen doen, zyn ver de bekwaamste Paarlvisschers. Ondertusschen staan zy een groot gevaar uit, om gebeten of verslonden te worden van verscheiderley Visschen en Zee-Monsters, gelyk groote Polypussen, die zig veel op deeze Oesterbanken bevinden. Eenigen zyn zo kundig, dat zy de Paarlryke Oesters onder Water van de anderen weeten te onderscheiden, die zy dan allen maar in hunne Zak of Korf doen en boven brengen. Men heeft de Paarl-Oesters ook wel met een Net gevischt, doch dit is buiten gebruik geraakt; hoewel het dus nog wel geschiedt in eenige Rivieren van Bohemen, De Oesters, met het Scheepje op 't Strand gebragt zynde, worden in 't Zand begraaven, tot dat zy door de Hitte der Zonneschyn sterven en gaapen, als wanneer men 'er de Paarlen uit haalt. Zo begrypt men ligtelyk, welk een menigte van volwassene en mooglyk vyf of zes-jaarige Oesters, hier door vernield worden. De tyd om te duiken naar Paarlen is van Oktober tot aan Maart, en de Oogst valt in 't éene Jaar veel beter dan in 't andere uit.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK. *Paarlen.*

Verschil der Paarlen.

Ongemeen groot is het onderscheid der Paarlen. Men vindt 'er die Peeragtig of langwerpig en die platagtig of Knolrond zyn. Sommigen hebben ook een geheel andere Gestalte of

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

of zitten in menigte aan elkander, en dan noemt menze Paarlgewasſen *. Men vindt in de Indiën, zo wel als in Europa, ook Paarlen die in 't bruine of roode vallen, en van andere Kleuren. OVIEDUS verhaalt, dat hy Paarlen gehad heeft, zo zwart als Houtskolen, en Goudgeele met of zonder Glans, ook blaauw- en groenagtige. Onder alle deeze geeven de Aſiatiſche Volkeren voor de Goudgeele den hoogſten Prys, geloovende, dat die de rypſten zyn; doch by de Europeaanen worden die, welke Kogelrond, zwaarwigtig, ſchoon en zuiver van Water zyn, dat is helder wit en half doorſchynende, het hoogſte gewaardeerd.

* *Loupes de Perles*

De Grootte.

De Grootte, echter, maakt wel het aanmerkelykſte verſchil in de waardy der Paarlen. De kleinſten, die men Stamp-Paarlen noemt, worden by 't Loot verkogt, daar men de grooten, in tegendeel, by Karaaten rekent. Een Karaat houdt vier Grein, en de Juweliers zyn gewoon den Prys der Paarlen in dier voegen te bepaalen, dat zy t'elkens het getal der Greinen in zig zelf vermenigvuldigen, 't welk dan de waardy der groote Paarlen ongemeen verhoogt. Een Paarl van één Grein, by voorbeeld, een Schelling waardig zynde, dan is 'er een van één Karaat of vier Greinen zestien, en van twee Karaaten of agt Greinen vier-en-zestig waardig, enz. TAVERNIER ſpreekt van eene Paarl, die vyftig Karaaten, dat is

twee-

tweehonderd Greinen, hieldt. De grootſten, die men by Kaap Commorin, in Oostindie, viſchte, woogen honderd Garstkoornen en kostten het ſtuk wel anderhalve Tonne Gouds en daar boven (*). Te Rome is eene Paarl, die de grootte van eene Hazelnoot hadt, verkogt voor vier-en-veertig duizend Scudi, dat meer is dan een Tonne Gouds (†). Anderen ſpreeken van Paarlen zo groot als Ocker-Nooten, als Duiven- ja als Hoender-Eijeren. Ik zelf heb in een groot Zee-Oor een Paarlgewas, van ongeregelde Geſtalte, doch weinig minder Grootte. Ook is my verhaald, dat door de Koningin van Engeland aan den Heer OVERBEEK een Ketting preſent gedaan werdt, van vyfentwintig Paarlen, waar onder zo groot als Hazelnooten. Die 't my verhaalde hadt deeze Ketting zelf afgetekend, en wist, dat gedagte Heer dezelve verkogt heeft aan zeker Hof, voor vyfentwintigduizend Guldens.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK. *Paarlen.*

De Aſiatiſche Volkeren inzonderheid de Perſiaanen, de Egyptenaars en Romeinen, hebben nog veel hooger Prys geſteld op deeze Kleinoody. CLEOPATRA, de laatſte Koningin van Egypte, hadt twee ongemeen groote Paarlen bezeten, waar van zy de eene, ten gevalle van haaren Minnaar ANTONIUS, in een

Ongemeene Waardy.

(*) CYPRIANUS *ad Frantz. Hist. Anim. S. Script.* p. 326. *Lesser. Test. Th.* 982.

(†) BONANN. *Recreat* p. 94.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK. *Paarlen.*

een fcherp Zuur liet fmelten, en toen binnen floeg. Deeze Paarl zou op tweehonderd-en-vyftig-duizend Kroonen gefchat zyn. PEROZES, Koning der Perfen, droeg eene kostbaare Paarl, welke hy in de ongelukkige Veldflag met de Hunnen wegfmeet, om niet bekend te zyn, en, wanneer men die vervolgens vondt, wilde Keizer JUSTINIANUS dezelve hem afkoopen voor honderd Marken Gouds. TAVERNIER getuigt, dat de fchoonfte, hem in de Wereld bekend, van een Arabifch Vorst bezeten werdt; zynde zo helder, dat men 'er byna door heen kon zien. Zy woog maar iets meer dan twaalf Karaaten en nogthans werdt een Bod van veertigduizend Ryksdaalders, 't welk 'er de groote Mogol voor deedt, door dien Vorst afgeflagen. De Koning van Perfie hadt eene Paarl in bezitting, welke hy, in 't jaar 1633, van eenen Arabier kogt voor eene Somme van veertienhonderdduizend Franfche Livres, dat is omtrent zeven Tonnen Gouds. De Paus van Rome, PAULUS de II. hadt aan een Venetiaanfch Koopman, voor een Orientaalfche Paarl, betaald honderdveertigduizend Dukaaten. In de Kroon van den Roomfch Keizer zou eene Paarl geweest zyn, van grootte als een Muskadelle-Peer en zeer fchoon van Water, weegende dertig Karaaten, dat is een half Loot. Het Franfche Hof heeft drie ongemeen fchoone Paarlen bezeten, en de Ko-

nin-

ningin van Spanje droeg, toen in 't voorste der Zeventiende Eeuw, na het sluiten der Vrede met Engeland, te Madrit Bal gehouden werdt, eene Paarl van een-en-dertig duizend Dukaaten: doch de Spaansche Dukaaten, die men in de Rekening gebruikt, doen maar half zo veel als de onze. In die ongemeen groote Paarlen wordt ook meer op de zeldzaamheid gezien, dan op de eigentlyke Waarde(*).

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK. Paarlen.

De Paarlen zyn by de oude Grieken in de Geneeskunde weinig bekend of in agtinge geweest. By HIPPOCRATES, DIOSCORIDES, of GALENUS, wordt 'er, zo veel wy weeten, onder de Geneesmiddelen geen melding van gemaakt. Zy zullen, waarschynlyk, in trein gebragt zyn door de Arabieren of door de Chymisten van laater tyd, die een wonderbaare kragt stelden in derzelver Bereidingen; zodanig, dat de Gepaarlde Suikerkoekjes den naam kreegen van *Manus Christi*. Behalve de Hartsterkende kragt van het fyne Paarlen-Poeijer, werdt het Zout of de Kalk derzelven, *Magisterium* genaamd, voor een byzonder Behoedmiddel tegen de Jicht en Podagra

Gebruik in de Geneeskunde.

(*) Op de ongemeene Waardy der groote fyne Paarlen wordt in de Heilige Schriftuur ook gezinspeeld. Neem het Voorbeeld van den Koopman die Paarlen zogt, of het werpen van Paarlen voor de Zwynen, in 't *Euang.* van *Matth.* De Poorten van 't nieuwe Jerusalem, in de *Openbaaringe*, waren ieder uit eene Paarl gemaakt.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK. *Paarlen.* gra gehouden (*). 't Is waar, dat zy Zuurbreekende zyn, en dat die Ongemakken hunnen oirſprong dikwils hebben uit een ingeworteld, fyn, ſcherp, Zuur: doch, dewyl die kragt der Paarlen, in gedagte Bereidingen, door den Azyn reeds gebroken is, zal men 'er minder op vertrouwen mogen, dan op het enkele Poeijer van Stamp-Paarlen, en wel van Orientaalſche, die de zuiverſten zyn. Evenwel wordt gerekend, dat zy meer dienen, om de Geneesmiddelen kostbaar te maaken, dan tot eene weezentlyke nuttigheid (†): dewyl niet alleen het Poeijer van Paarlemoer, maar ook dat van Oesterſchulpen, en de gewoone Kreefts-Oogen, mooglyk, ruim zo kragtig zyn.

Valſche Paarlen. Men heeft reeds van ouds geſproken van het maaken van valſche Paarlen. Zeker Autheur verhaalt, dat de Arabieren, aan de Roode Zee, de uitvinding hadden van de Schaal der Oesteren, na dat die als dronken gemaakt waren door zeker Aas, met een Yzeren Pen te

(*) Sal ſive Magiſterium Perlarum Riverii, præter vires allatas, ſummum est præſervativum Arthritidis. SCRODERUS, *Pharm.* p. 343.

(†) RENODÆUS heeft te Parys een Kwakzalver gekend, die zes Louieſen eiſchte voor het zetten van twee Bloedzuigers aan een Patient, en, wanneer dit veelen buitenſpoorig voorkwam, zeid' hy, dat hy een veel grooter Loon zou kunnen eiſchen, dewyl hy een geheele Maand die twee Diertjes met Vogt van Paarlen geſpyzigd hadt.

te doorbooren, en het uitloopende Vogt in een Vorm te ontvangen, daar hetzelve dan ſtolde tot een ronde Paarl. Zekerer is 't, dat menze wel gemaakt heeft en nog heden maakt, van Paarlemoer, die, indien hetzelve niet te dun viel tot groote Paarlen, van de echte naauwlyks te onderſcheiden zouden zyn: want nu worden zy maar halfrond gemaakt en dan de twee helften op elkander gelymd, zegt ALDROVANDUS, die 'er byvoegt, hoe men ook op een byzondere manier Paarlen maakt van Rivier- of Moeras-Mosſelen. Sommigen, zegt hy, kooken dezelven in een ſcherpe Loog, tot dat de zwarte Schors 'er afgaat; dan ſtampen zy het overblyvende fyn, en kneeden dat Poeijer met Daauw, maakende daar Balletjes van, die zy in de Zon laaten opdroogen, na dat zy dezelven doorboord hebben, en dus bekomt men Paarlen, die reeds gegaat zyn, eer zy ter wereld kwamen. Men maakte ze ook van Viſch-Oogen en van Glas; doch hedendaags is 'er veel gemakkelyker manier om voor weinig of niets Kettingen te kunnen leveren van ſchoonſchynende valſche Paarlen. Men maaktze, naamelyk, van Waſch, dat met het Lugt- of Zwemblaasje van zekere Viſchjes overtrokken wordt (*).

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

(247)

(*) Zie het VIII. STUK van deeze *Natuurlyke Historie*, bladz. 258.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK.

CCXLVII. *Mytilus Unguis.* Nagel.

(247) Mosſel, *die de Schaal rondagtig, overlangs geſtreept, doorſchynende en eenigermaate ge-Oord heeft.*

Dit is een klein Doubletſchulpje, van grootte als de Nagel van eens Menſchen Vinger, rondagtig, zeer brooſch of teder, doorſchynend wit, in de langte zeer fyn geſtreept en van binnen Zilverkleurig. Het gelykt veel naar de Paarl-Oesters en wordt in de Middellandſche Zee gevonden.

2. Taamelyk dik-Buikige.

CCXLVIII. *Mytilus Lithophagus.* Steen-Mosſel.

(248) Mosſel, *die de Schaal Cylindriſch, aan de Enden wederzyds afgerond heeft.*

In de beſchryvinge der Pholaden hebben wy reeds opgemerkt, dat 'er van dezelven Tweekleppige zyn, die geene kleine Schulpjes hebben aan 't Scharnier *. Van de zodanigen wordt hier geſproken. Zy hebben de algemeene eigenſchap der Pholaden of Steenmosſelen,

* Bladz. 143.

(247) *Mytilus* Testâ ſubrotundâ longitudinaliter ſtriatâ, pellucidâ, ſubauritâ. M. L. U. 539. N. 131.

(248) *Mytilus* Testâ Cylindricâ utrinque extremitatibus rotundatis. M. L. U. 539. N. 132. Pholas. ROND. *Aq.* 2. p. 49. LIST. *Angl.* 235. T. 8. f. 37. BONANN. *Recr.* II. T. 28. Pholas. RUMPH. *Mus.* T. 46. f. F. GUALTH. *Teſt.* T. 90. f. D. Dactylus. ARGENV. *Conch.* T. 30. (26) f. K.

ſelen, en worden dikwils daar mede verward, om dat zy; zo wel als die, in de Steenen booren of daar in huisvesten †. Van de Oostindiſche getuigt RUMPHIUS, dat het langwerpige zwarte Mosſelen zyn, hebbende de langte en breedte van een Vinger, doch meest kleiner en ſomtyds ook een Hand lang zynde, met eenige Kringen by het bovenſte End, dat ſcherp en plat toeloopt, beneden ſtomp en witagtig. Deeze vindt men (zegt hy) nergens bloot, maar altyd in de groote Koraalſteenen, Katskoppen genaamd, daar zy ſteeken in een Kuiltje, zo net op den Mosſel pasſende, als of het uitgehouwen ware. Zy ſtaan met de Punt altyd overend, of een weinig hellende, en hebben daar een klein Gaatje, 't welk door den Steen gaat, waar door zy het Water inzuigen en uitſpuuwen. Van de Papagtige zelfſtandigheid, waar in zy leggen, heb ik reeds geſproken *. Men krygtze nooit, vervolgt hy, dan wanneer men de Katskoppen of Kopſteenen aan ſtukken ſlaat, om Kalk daar van te branden; als wanneer men met verwondering ziet, hoe deeze Mosſelen daar in verhoolen zitten, zonder dat men uitwendig eenig blyk daar van beſpeurd hadt: dewyl die kleine Gaatjes, daar zy Water door inhaalen, naauwlyks zigtbaar zyn; ten minſte niet zeer in 't Oog loopen. Men moet ook wel drie of vier Steenen openen, eer men 'er

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

† Zie bladz. 128, enz.

* Bladz. 132.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

één vindt, die ze heeft. In de kleinen zitten kleinere, in de grooten grootere Mosselen.

Sommigen van de Oostindische Philosoophen, zegt die zelfde Autheur, vermoeden, dat de Pholaden 'er eerst zyn; en dat dan de Steenige zelfstandigheid om dezelven heen groeije, wordende door zekere byna onzigtbaare Zeediertjes by een gebragt en laag op laag aangeplakt, even als de Byën doen in het maaken der Honigraaten. Hy kon zulks niet toestemmen, om dat men deeze Steenmosselen niet tropswyze of naar 't viel, maar regelmaatig geplaatst vond in de gedagte Steenen, die, volgens hem, eveneens groeijen als de Zeegewassen. Zouden zy niet in de Weeke Klomp, die vervolgens tot Steen verhardt, kunnen gedrongen zyn, of daar in verward zyn geraakt, even als de gewoone Oesters en Mosselen in Zand en Slyk? 't Vleesch is, zo hy aanmerkt, Slymerig, doch wordt door 't kooken hard en eetbaar, hoewel het doch naar de Klippen smaakt. De Pholaden, die men Dadels noemt te Toulon en elders aan de Middellandsche Zee, worden, gelyk wy gezien hebben, wegens haare lekkerheid gepreezen *. LINNÆUS merkt aan, dat de Schaal der Indische Steenmosselen zagter en byna als Leder buigzaam, die der Europischen broosscher is.

* Zie bladz. 134.

De aangehaalde Figuur beschryft BONANNI onder den naam van *Dactylus*, dus genaamd, om dat dezelve naar een Dadel gelykt, als volgt.

volgt. „ Zy is met eenen fynen Rok bekleed, „ van Kastanje-Kleur, en wordt ook *Pholas* „ geheten, om dat zy binnen Steenen, doch „ die zo hard niet zyn, haaren oirſprong heeft. „ Zy beſtaat uit twee dunne Schulpen, de eene „ op de andere pasſende, die van binnen wit „ zyn of Aſchgraauw en glad. Op veele Oe- „ vers van Italie komt deeze menigvuldig „ voor." Dit ſchynt doch even de zelfde te zyn, welke anderen aanmerken in Marmer en andere harde Steenen te huisvesten, zodanig, dat men die met Yzeren Hamers aan ſtukken moet ſlaan en ſlaat, om deeze Steenmosſelen tot Spyze te bekomen.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK.

(249) Mosſel, *die de Schaal Ruitagtig ovaal, rimpelig ſtomp, met aangroeijingen heeft.*

CCXLIX. *Mytilus rugoſus.* Rimpelige Mosſel.

In zoute Plasſen, digt aan de Zee, in Noorwegen, onthoudt zig een Mosſeltje, van grootte als het uiterſte Lid van de Pink; ovaal, maar aan de Enden zeer ſtomp, droevig van Kleur, met Sleuven, die aan den Rand evenwydig zyn, geheel bedekt, waar van de bynaam. 't Scharnier is aan den Rand een weinig bultiger.

Hier

(249) *Mytilus* Testâ Rhomboideâ-ovali, rugoſâ, obtuſâ antiquatâ. *Syst. Nat.* XII. GUALTH. *Test.* T. 7. f. D. LIST. *Angl.* T. 4. f. 21.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

Hier mede wordt een Doubletje vergeleeken, daar LISTER van fpreekt, onder den naam van *Pholas noster*, dat is Engelfche Pholade. Hier van, zegt hy, worden de Schulpjes by Hartlepool dikwils gevonden en verfchuilen zig, van hunnen oirfprong af, in de Holletjes van zekere Krytfteenen; daar menze niet uit kan neemen, zonder den Steen aan ftukken te breeken. Hy hadt waargenomen, dat die Holletjes gemaakt waren in een zagte Steen, zynde grooter of kleiner naar de meer of minder grootte van het Dier, doch met de Openingen doorgaans twee of drie-maal zo groot als deeze Mosfeltjes, die hy niet veel grooter, dan een halven Vinger lang, gezien hadt, vereifchen zouden tot enkele huisvesting: dienende zulks, buiten twyfel, op dat zy de Schaal zouden kunnen openen. De langte der grootfte Holletjes beliep twee Duimen; de breedte, daar zy wydst waren, iets meer dan een halven Duim. Van buiten waren de Schulpjes rimpelig, van binnen glad. De Kleur der doode en verouderde: want anderen hadt hy niet gezien, was wit.

CCL. *Mytulus bilocularis.* Verdeelde.

(250) Mosfel, *die de Schaal geftreept, de Navelen gewelfd heeft met een wit middelfchot.*

Dee-

(250) *Mytilus* Testâ cæruleâ ftriatâ, Umbonibus fornicatis disfepimento albo. M. L. U. 540. N, 133.

Deeze heeft de Schaal Eyvormig en dik, met den voorften rand holrond, den agterften Cirkelrond en aan de tip witagtig. Zy komt uit de Indifche Zee. VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

(251) Mosfel, *die de Schaal geftreept heeft, met een hoekigen Buik, aan den Rand gekarteld.* CCLI. *Mytulus exustus.* Gekartelde.

Deeze heeft, zo wel als de voorgaande, een flaauw Tandje in 't Scharnier, aan de tip van de Mosfel, wier Kleur als Yzerroest en in de meesten als gebrand, doch in fommigen ook witagtig is. Zy komt van Jamaika. Deeze beiden waren in 't Kabinet van de Koningin van Sweeden.

(252) Mosfel, *die de Schaal gladagtig Roestkleurig, van buiten aan de tip gebaard heeft.* CCLII. *Mytulus barbatus.* Gebaarde.

Buiten de Kleur en de gedagte Haairigheid gelykt deeze zeer veel naar de gewoone Mosfelen. Zy komt voor, in de Middellandfche Zee en aan de Kust van Noorwegen, wordende

(251) *Mytulus* Testâ ftriatâ Ventre angulato, Margine crenato. M. L. U. 540. N. 134.

(252) *Mytulus* Testâ læviusculâ Ferrugineâ, extus apice barbatâ. *Faun. Suec.* 2157. Musculus obfcurus pilofus. GINANN. *Adriat.* II. p. 36. T. 27. f. 169. GUALTH. *Test.* T. 91. H. Figuræ mediæ.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

dende des ook onder de Dieren van Sweeden geteld.

CCLIII. *Mytulus edulis.* Gewoone Mosfel.

(253) Mosfel, *die de Schaal gladagtig Violet, de Kleppen van vooren eenigermaate gekield, van agteren ſtomp, de Billen puntig heeft.*

Deeze Soort begrypt de gewoone of eetbaare Mosfelen, die niet minder bekend en in gebruik zyn tot Spyze, by 't Gemeen, dan de Oesters by Luiden van Vermogen. Men vindt 'er ook byna aan alle Zee-Kusten van de Wereld. In 't Latyn heeten zy *Musculus*, welke benaaming tevens aan de Spieren van 't Menſchelyk Lighaam gegeven wordt, en zy ſchynt in beiden van 't woord *Mus*, dat een Muis betekent, afkomſtig te zyn. Tusſchen de *Musculi* en *Mytuli* ſtelt RONDELETIUS dit verſchil, dat de laatſten grooter, de eerſten ronder zyn. PLINIUS hadt van *Mytuli* geſpro-

(253) *Mytulus* Testâ læviusculâ violaceâ, Valvulis antice ſubcarinatis, postice retuſis, Natibus acuminatis. *Faun. Suec.* 2156. M. L. U. 541. N. 138 *It. Oel.* 43. *It Westgoth.* 170. LIST. *Angl.* 182. f. 28. *Conch.* III. T. 362. f. 20. BONANN. *Recr.* II. T. 30. GUALTH. *Test.* T. 91. f. E. ALDROV. *Exſang* 512. ROND. *Aquat.* 2. p. 46. Mytulus. GESN. *Aquat.* 277. Mytulus. BELL. *Aquat.* 397. GINANN. *Adriat.* II. p. 36. T. 23. f. 168. *Act Pariſin.* 1711. T. 3. f. 4, 5. BASTER *Natuurk. Uitſpanningen.* I. Deel. p. 117. Tab. XI. f. 9, 10, 11. KNORR *Verzam.* IV. D. Pl. 15. f. 1, 2.

ſproken, die zout van ſmaak en vergiftig zyn, en van *Myjæ*, welke rond zyn, wat kleiner en ruig, dunner van Schaal en harder van Vleeſch. *Mudion* noemen de hedendaagſche Grieken een Mosſel; dat zekerlyk van Μῦς, een Muis, afkomſtig is, zegt ALDROVANDUS: doch men zou het beter *Muidion* ſchryven, zo GESNERUS oordeelt. Eenvoudiglyk worden de kleinen *Musculi* genoemd, waar van de Hollandſche benaaming van *Mosſelen*, de Engelſche van *Muscles* en de Franſche van *Moules* of *Moucles*, afkomſtig zyn. Te Rouaan worden zy, dat zonderling is, *Cayeux* geheten, en in 't Hoogduitſch, daar men de Schulpdieren, in 't algemeen, *Muſchlen* noemt, geeft men 'er, tot onderſcheiding, den naam van *Miesſ-Muſchlen* aan. VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK.

„ Driederley Mosſelen, zegt PONTOPPIDANS, vindt men in Noorwegen of aan de „ Noorſche Kust. De gemeenen, genaamd „ *Krake-Skael*, of Kraaijen-Mosſelen, dewyl „ de Kraaijen, die dezelven gaarn eeten, haare Konst, om dezelven te openen, daar aan „ toetſen; doordien zy een Mosſel in de Bek „ neemen, daar mede in de hoogte vliegen en „ ze op een Klip of Rots vallen laaten, dat zy „ aan ſtukken breekt. Deeze worden ingezouten, en, gelykerwys de Oesters, tot „ verkooping buitenslands gezonden. De andere Soort, *Oes-Skael* genaamd, onder- Verſchil.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

„ scheidt zig van de voorigen ten deele door „ haare grootte, als zynde ruim eens zo groot; „ ten deele daar door, dat zy niet deugt, ten „ minste heeft niemand lust om ze te eeten; „ doch zy wordt, even als de voorgemelde „ Oestersoorten, uitgenomen, en tot lok-aas „ voor de Visschen aan den Hoek geslagen. In „ haare Schaalen vindt men somtyds Paarlen, „ die ryper en beter zyn dan de genen, welke „ men in de Oesters aantreft. De regte *Paarl-* „ *Mosselen*, echter, zyn de derde Soort, doch „ zulke komen alleenlyk voor in de zoete Wa- „ teren van Rivieren of Beeken. Deeze zyn „ ook in Gestalte van de Zee-Mosselen ver- „ schillende, gelyk wy daar van omstandig „ gesproken hebben *. Haare Schaal, naa- „ melyk, die in genen slegts aan 't eene End „ rond is en spits uitloopt aan 't andere End, „ hebben deeze byna overal rond, doch aan „ de beide Enden breed en plat. Anderszins „ komt derzelver Schaal, in dikte en kleur, „ met die der Zee-Mosselen, overeen, zynde „ van buiten zwart, inwendig met een witten „ en blaauwen Glans" (*).

* Zie hier voor, Bladz. 157.

Kleur.

In dit Geslagt zyn door LINNÆUS twintig Soorten gerangeerd onder den naam van Mosselen, doch waar van ten minste de vyf eersten geenszins de Gestalte hebben. Van eenige Rivier-Mosselen is reeds onder de Gaapers (*Myæ*) gehan-

(*) Naturl. Hist. von Norwegen. II. Theil. p. 309.

gehandeld; van anderen zullen wy in 't vervolg fpreeken, als maakende daar in twee byzondere Soorten uit. Hier hebben wy flegts de Zee-Mosfelen op 't Oog, die wel zwartagtig of donkerblaauw, doch gepolyst zynde ongemeen fchoon Violet of Hemelfchblaauw zyn, met fierlyke Banden en Streepen. In Oostindie komen 'er voor, die een graauwe Korst hebben. Sommigen uit de Middellandfche Zee zyn gepolyst zynde ongemeen fchoon groen van Kleur. Onder de Marfiliaanfche vindt men 'er die hoog rood, Vleefchkleurig of Roozerood, Leverkleurig en geel zyn. Aan andere Kusten van Europa heeft menze van andere Kleuren (*).

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK.

LINNÆUS merkt aan, dat de Mosfelen binnen de Keerkringen zeer groot, doch binnen de Poolkringen zeer klein vallen, gelykerwys de overige Schulpdieren of Schulpen. Uit Oostindie, evenwel, komen 'er die niet zeer groot, ja klein zyn: zodanigen vallen 'er ook in de Westindiën en aan de Kust van Afrika: terwyl de Magellaanfche, in tegendeel, by uitftek groot zyn. Aan de Kust van Noorwegen, zagen

Grootte.

(*) Testâ foris ex cæruleo nigricat, intus ex cæruleo albefcit, utrinque vero levis admodum. E littore tamen Drepanitano & Lufitanico multi ad me delati funt, quorum aliqui partim vivido Cinnabarino et Sandychino Colore tincti, alii vero Argenteo, Thalafino Venetoque mire imprægnati. BONANN, *Recr.* p. 102.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

gen wy, dat 'er voorkomen van meer dan middelmaatige grootte: doch die ongemeene groote, daar de Ouden van ſpraken, ſchynen tot de Rivier-Mosſelen te behooren. Welke die van Braſil zyn, zo groot, dat de Viſch, uit de Schaal genomen, een half Pond zou weegen, is my onbewust.

Geſtalte. De Geſtalte der Mosſelen is te bekend, om zig daar mede lang op te houden. Wegens dezelve betrekt ADANSON deeze Schulpdieren tot het Geſlagt der *Jambonneaux* of Hammetjes, en zy verdienen dien naam, inderdaad, beter, dan ſommigen van ons volgende Geſlagt. Van eene ſtompe Punt breidt zig de Schaal meer in breedte naar de eene dan naar de andere zyde uit, en heeft, daar tegenover, een breede, Cirkelronde, ſluiting. De dikte, zig ſchielyk van de gedagte Punt verheffende, loopt allengs af en eindigt in een dunnen Rand. De langte overtreft meer dan eenmaal de breedte, aan welke de dikte byna gelyk is. De ééne zyde is zo regt, dat de Schulpen, nevens elkander gelegd, in de langte, ten naaſten by, tegen elkander aan ſluiten: doch de zyde, daar 't Scharnier is, maakt bykans een halven Cirkel uit.

Voortgaande beweeging. De Mosſelen veranderen niet van plaats; alzo zy met zekere Vezels of Draaden als aan de Klippen vast groeijen, zegt LISTER. De Heer REAUMUR, in tegendeel, berigt ons, in een Vertoog over de Voortgaande beweeging der Schulp-

Schulpdieren, dat de Zee-Mosfelen, fchoon gemeenlyk aan Steenen of aan elkander gehecht zynde door middel van zekere Draaden, niet-temin het vermogen hebben om zig te beweegen en te verplaatzen. Hoe zouden zy anders, los in zekere Meiren geworpen zynde, of op de Banken, daar menze vifcht, tot groote Troppen famengroeijen, of zig aan Paalen, Ankers, Zee-Tonnen, Touwen, ja wat het zyn mag, op dergelyke wyze hechten kunnen. Men ziet dat zy fomtyds, onaffcheidelyk, vast groeijen aan Oesters en andere Lighaamen, 't welk dan de beweeglykheid buiten fluit. VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK.

De Heer BASTER omhelst het Gevoelen van REAUMUR, en befchryft ons zeer duidelyk, hoe dat de Mosfelen voort kunnen kruipen, door middel van zeker Lighaamsdeel, 't welk men de Tong noemt, maakende zig dan met Draaden vast, welke zy fpinnen, en dus, zig eenmaal vast gehecht hebbende, verplaatzen zy zig niet weder (*). Hier door wordt de fchynftrydigheid, tusfchen die twee vermaarde Mannen, opgehelderd: want het is zeker, dat de Mosfelen, los zynde, eenige beweeging moeten maaken, om zig te hechten aan de Paalen of aan elkander, wanneer haar de beweeging der Golven, dieze anders van haare plaats vervoeren kan, ontbreekt. Mooglyk zullen zy in haare Jongheid, even als de Oesters, bekwaam om De Tong.

(*) *Nat. Uitfpanningen.* I. Deel. bladz. 120.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

om te zwemmen, en dus in ſtaat zyn om zelfs aan dryvende Lighaamen, gelyk de Zee-Tonnen, enz. te gaan zitten en vast te groeijen.

Haairige Draaden. Pl. CXIX. *Fig.* 4.

't Zelfde Werktuig, dat aan de Mosſelen tot haare voortgaande beweeging dienen kan, verſtrekt haar ook tot een Spintuig. Dit Schulpdier doet de zogenaamde Tong, die in onze *Fig.* 4, op Plaat CXIX, afgebeeld is, uit de opening der Schulpen voortkomen, en maakt dezelve, door uitrekking, ſomtyds wel twee Duimen lang. In het Sleufje van deeze Tong wordt, zo 't ſchynt, een vloeibaare Stoffe, die haar bewaarplaats by derzelver Peesagtigen Wortel heeft, door die beweegingen geperst of opgezoogen, en geformeerd tot een Draad, welke zig met het ééne End aan eenig Lighaam hecht. In een Glas met Zee-Water kan men deeze werking van de Mosſel zeer duidelyk beſchouwen, en tevens waarneemen, hoe die Draaden, ieder, aan 't end een ſoort van Zuiger hebben, welke hun doet kleeven, zelfs, aan de gladſte Oppervlakten (*). Naar den meer of minder afſtand worden deeze Draaden langer of korter geformeerd, en de menigte derzelven maakt een bosje Haair, gelyk in onze gedagte Figuur. Deeze Draaden komen in dikte en ſterkte ons Hoofd-

(*) Zie LISTER *Exercit. Anatom.* III. Tab. IV. *Fig* 5, en de Afbeelding, van LEEUWENHOEK ontleend, aldaar *Fig.* 8.

Hoofdhaair zeer naby, en zyn dus veel grover dan de Zyde, welke de Ham-Doubletten spinnen. REAUMUR telde 'er meer dan honderdvyftig, die tot aanhechting dienden van ééne enkele Mosfel. Zy maaken zig, door middel van dezelven, ook aan elkander vast, en daar uit ontſtaan die Klompen, by welken men de Mosfelen ſamengegroeid vindt. VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK.

Sommigen, wederom, hadden hier van een ander denkbeeld. Zy ſtelden dat de Mosfel met Haair gebooren worde, en dat dit Haair dus een noodzaaklyke, geen willekeurige, aanhechting maakt. Zulks meenden zy door ondervindingen, die men in de Oesterhokken te Rochelle, *Bouchots* genaamd, met dezelven Jaarlyks heeft, te kunnen betoogen. Deeze Hokken beſtaan uit beſlooten Perken, van Paalen met Juffers overdwars aan elkander gevoegd. De Visſchers maaken de Mosfelen met een puntig Yzer van elkander los, en werpen 'er dan de losſe Mosfelen in, die zig vervolgens tropswyze aan de Paalen gaan hechten. De Inzameling wordt in de Herfst gedaan, en omtrent een Jaar is 'er noodig, op dat het Hok voorzien worde; zodanig dat, indien 'er eens veertigduizend in zyn, daar van vyf- of zesduizend in het Hok gelaten worden, dan heeft men 't andere Jaar wederom een nieuwe Inzameling. Hier uit blykt, nu, dat de Mosfelen, los gemaakt zynde, zig wederom kun- Oesterhokken.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

kunnen vast hechten met haare Draaden; doch dat zy uit vrees, dat dezelven te oud of te zwak mogten worden, wederom nieuwe spinnen; schynt wat veel begaafdheid en overleg te onderstellen in deeze Schepzelen.

Inwendige deelen.

't Is byna een Eeuw geleeden, dat de Zeeuwsche Doktor DE HEIDE eene Ontleding van den Mosfel uitgaf, welke tot nog toe de beste is, die men heeft. Hoe gemeen ook, immers, deeze Schulpdieren zyn, zy worden zelden met een Ontleedkundig Oog beschouwd: waar toe mooglyk het gemeene zeggen wel iets gedaan heeft, dat men een Mosfel, onder 't eeten, niet moet bekyken. Hy heeft waargenomen, dat zy, behalve de Tong, een Maag, Darmen en Lever; ja een soort van Hoornen hebben, welke zy kunnen uitsteeken en intrekken even als de Slakken doen. Twee Paar Spieren hebben zy tot sluiting van de Schulpen, die aan 't Scharnier door een taaijen Band samengehecht zyn, welke schynt te dienen, om door zekere Veerkragt de Mosfel te doen gaapen. Voorts loopen nog veele Spieragtige Vezelen door haar Lighaam heen. Hy geeft een Mond of Bek aan dit Schulpdier, van welke een Spieragtige Band afkomstig is, die zig hecht aan de binnenste Monden der Schulpen, en dezelven geheel en al omzoomt. Voorts heeft het Dier wederzyds Kieuwen, welke zo dun als Spinnewebben zyn, beginnende van de Keel en tot den Aars doorloopende.

Men

Men noemtze Baarden, behalve welken aan den Bek nog vier Vederagtige of geplulmde Vezelen * zyn.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK.

In alle die Deelen, behalve het Vet en de Spieren, heeft hy zekere drillende of beevende beweeging befpeurd, die hy Straalagtige † noemt, om dat zy by wyze van Straalen voortkomt uit den geheelen omtrek der Baarden. Zy houdt eenige Dagen ftand, wanneer men de Baarden in Zeewater bewaart. Ook komt zy 'er weder in, wanneer men de Baarden, niet al te droog zynde geworden, op nieuws bevogtigt. Door die beweeging werpen de Mosfelen, uit de Baarden, zegt hy, eene overvloedige Wateragtigheid, daar rondagtige Bolletjes in dryven; doch nooit hadt hy befpeurd, dat Lugtbelletjes van haar uitgeworpen werden.

* *Cirri Penniformes*

Trillende beweeging.

† *Motus radiofus*

Dit brengt ons tot de Voortteeling der Mosfelen. De Ouden meenden, of dat zy van zelf voortkwamen, of dat zy op de wyze der Bolplanten haar Geflagt vermenigvuldigden; dewyl men dikwils kleintjes op de groote Schulpen of aan dezelven vondt zitten. Tot heden toe is haare manier van Voortteeling duifter. LISTER vermoedde, dat zy van beiderley Sexe § waren, om dat zy allen een zelfde Teellid hadden: zynde daar tegen de Oesters, Kokhaanen en Rivier-Mosfelen, volgens hem, ze-

Sexe.

§ *Anarogyna*

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

kerlyk van verſchillende Sexen (*). ADANSON, die zig zo vlytig op het onderzoek der Conchyliën, aan de Kust van Senegal, toegelegd heeft, meent te kunnen verzekeren, dat de Dieren der Doubletſchulpen, ten minſten, altemaal Hermaphrodieten zyn *. De Heer BASTER, een niet minder oplettend Waarneemer van de Zee-Schepzelen onzer Stranden, ſchynt over te hellen om te denken, of niet onder de Mosſelen en Oesters Mannetjes en Wyfjes zouden zyn. Zyn Ed. beſloot zulks uit een Melkagtig Vogt, dat een Mosſel, die door hem in een Fleſch met ſchoon Water werdt gehouden, door hetzelve heen verſpreidde, en welk Water vervolgens door 't Mikroskoop bevonden werdt, een onbegrypelyke menigte te bevatten van uitermaate kleine beweegende Lighaampjes, die door LEEUWENHOEK, in de Oesters, gehouden worden voor Mannelyke Zaaddiertjes (†).

* zie bladz. 9.

Bevrugting.

Dit zo zynde, kunnen wy eenigszins begrypen, om wat reden de Mosſelen zo digt en tropswyze by elkander kruipen. Ook kan deeze Onderſtelling beſtaan, ſchoon zy, zo wel als de Oesters en andere Schulpdieren, Hermaphrodieten zyn †: ſchoon men haare Tong voor het Mannelyk Lid mogt houden: want hier ſlegts eene beſproeijing der Eijeren door het

† zie bl. 350.

(*) LISTER *Exercit. Anat.* III. p. 56.

(†) *Nat. Uitſpanningen.* I. Deel, bladz. 122.

het Mannelyke Zaadvogt noodig is, zonder blykbaare Paaring, gelyk in veele Visschen. Moogly ontvangt ieder Mossel dit bevrugtend Zaad van anderen die zy wederom op haare beurt bevrugt: gelyk dit oogschynlyk vernomen wordt in de Hoornslakken. VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK.

De Eijertjes, naamelyk, of de Kuit der Mosselen, worden in de Mossel zelf bevrugt, zo dat dezelve, die uitwerpende, reeds leevende Mosseltjes baart. Dit heeft de Heer BASTER zeer duidelyk waargenomen, en afgebeeld (*); zo dat men daar uit ziet, dat die uitwerping als door persing en met eene aanmerkelyke kragt geschiede: ook dat het vermoeden van LEEUWENHOEK geenszins plaats kan hebben, die zig verbeeldde, „ dat deeze „ Schulpdieren mooglyk zeker Werktuig had„ den, waar mede zy, als met de Hand, die „ Eytjes zeer ordentlyk konden nederleggen „ op haar eigen of op een andere Schulp: op „ die wyze als dit gedaan wordt door veeler„ ley vliegende Diertjes, welke, een Ey zul„ lende leggen, eerst een langwerpig Werk„ tuig voortbrengen uit het Lighaam, daar dit „ Ey dan uit voortkomt, gelyk hy dit in de „ Motten hadt afgebeeld." Jongwerping.

Niet geloofbaarer is, het gene hy van den tyd haarer Eijerlegging verhaalt. „ De Mos„ selen

(*) *Natuurk. Uitspann.* I. D. Plaat XI. Fig. 9, 10, 11.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

„ felen leggen haar Eijeren op de Schaalen in „ 't midden van de Winter, en draagen die zo „ lang met zig om, en houdenze op de Schaal, „ gelykerwys de Garnaalen, tot dat de „ Vrugt daar in volwasfen zy". Niettegenftaande hy zulks in Plaat vertoont, en nog verder daar over redeneert, begrootende zelfs het getal der jonge Mosfeltjes of bevrugte Eytjes, welken hy op ééne Mosfelfchaal hadt waargenomen: oordeelt doch de Heer BASTER met veel reden, dat die fcherpziende Autheur zig grootelyks daar in bedroogen en zeker Korstagtig aangroeizel, dat men dikwils op de Mosfelen vindt, met deszelfs Diertjes of Polypen, voor zodanige bevrugte en onbevrugte Eytjes of Eijerdoppen heeft aangezien. Te waarfchynlyker is dit, om dat hy zelf zig op 't laatfte niet in ftaat bevondt de Geftalte dier zogenaamde jonge Mosfeltjes in Plaat te vertoonen, en daar op werdt hem door een Mosfel-Visfcher gezegd, dat hy die Schulpen fomtyds begroeid gevonden had met zekere naderhand weder van dezelven afvallende Stoffe (*).

Schaal begroeid.

Behalve het Vlies, naamelyk, dat de Mosfelen omkleedt, zetten 'er zig dikwils vreemde Lighaamen en leevende Schepfelen aan. De gezegde Korst met Diertjes bezwangerd, en veelerley Plantaartige Zeegewasjes, zyn het niet

(*) *Obferv. Microscop.* Part. 3. LISTER *Exercit. Anat.* III. p. 61.

niet alleen; maar men vindt ze menigvuldig met Zee-Pokken, en wel zo dik begroeid, dat de Klomp derzelven veel grooter is en zwaarder dan de geheele Mosſel *. Ongelooflyk is het getal van vreemde Dieren, welken dus één zulk Schepzel op zyne Schouders torst. Hier van, echter, ſchynt het uitwendig niet te worden aangedaan, maar de Heer REAUMUR vondt dat 'er zekere Hoorndiertjes waren, die zig op de Schaalen zetten, daar in een Gat maaken, en dan de Mosſel uitzuigen met hun Snuitje.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

* Zie bladz. 106.

Vergiftige Mosſelen.

't Is zeker, dat 'er 't een of ander moet zyn, 't welk de Mosſelen ſomtyds ongezond en zelfs Vergiftig maakt. Verſcheide Waarneemingen bevestigen, dat Menſchen, die Mosſelen gegeten hebben, in Benaauwdheden zyn vervallen met Stuipen en Uitſlag van de Huid; waar van men ze niet verlosſen heeft kunnen dan door Braakmiddelen, Purgatiën en Zweetdryvende Medicamenten. Men heeft 'er gezien, die naderhand eenige Dagen een Walging behielden. Of zulks door Inſekten, die in de Schaal gekroopen zyn, dan door eene Ongeſteldheid, of door 't ſterven en bederf van de Mosſelen veroirzaakt worde, is nog niet beſlist (*). Mooglyk zal 'er nu eens die dan deeze oirzaak van zyn. Gemeenlyk ſchryft men

(*) *Ephem. Nat. Curioſorum.* Vol. 7. Ann. 1744. p. 215.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

men het daar aan toe, dat 'er de een of andere Vergiftige Mosfel onder den hoop zy geweest. Dat eenige befmetting van het Water, daar de Mosfelen in leeven, door het fterven van Vifch of andere oirzaaken, daar toe gelegenheid geeve, is niet zeer waarfchynlyk: want dan zouden 'er zeer veelen moeten vergiftigd zyn. Het is een Verfchynzel, dat meest voorkomt in Menfchen met een vooroordeel bezet, die zwak van Maag zyn, of dezelve met andere Spys en Drank overlaaden hebben. Veel Wyn op Mosfelen te gebruiken is niet raadzaam; een Glas Brandewyn flaagt doorgaans beter: anderen pryzen iets anders aan. Deeze benaauwdheid zal op 't moment overgaan, zo de Lyder maar een of twee Lepels vol Wyn-Azyn inneemt, zegt Doktor BASTER (*).

Gebruik

Of het om deeze of om een andere reden zy, LINNÆUS ten minfte verzekert, dat men in Sweden geene Mosfelen tot Spyze, maar wel om die tot Aas aan den Hoek te flaan, gebruikt. In fommige Provinciën van Engeland vallen zy zo overvloedig, dat men ze met Karren van 't Strand haalt tot mesting der Landeryën. Onder 't Gemeene Volk worden zy aldaar zo wel als elders gegeten; doch in Vrankryk en hier te Lande komen zy ook wel op den Tafel van Vermogende Luiden. 't Is

(*) *Natuurk. Uitfpanning.* I. DEEL, bladz. 126.

'T Is ondertusſchen eene zwaar verteerbaare Spys, die men niet te dikwils moet gebruiken, en geenszins met eenige ongeſteldheid van de Maag. Men eetze wel raauw, even als de Oesters, doch meest gekookt, met eene bekwaame Saus. Somtyds worden 'er ook Pottagiën van gemaakt, die niet onſmaakelyk noch ongezond zyn. VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

Dat 'er in de Mosſelſchulpen eenige byzondere Kragt zoude ſteeken tegen de Anderendaagſe Koorts, is niet zeer waarſchynelyk. Ten dien einde worden de Schulpen eene Nagt over in Azyn gelegd; des anderendaags van alle vuiligheden gezuiverd, een weinig gekalcineerd, en dan tot Poeijer gemaakt. Een half Drachme daar van wordt met Water van den Gezegenden Distel of met Wyn ingegeven, by 't aankomen van de Koorts. De Patient zweet dan zagtelyk en is ſomtyds naderhand de Koorts kwyt. Men gebruiktze ook, enkel gezuiverd, gedroogd en fyn geſtampt zynde, om de Waterloozing te bevorderen, en tegen een Buikloop; in welke beide Gevallen, wanneer die uit een overvloed van Zuure Stoffen voortkomen, dit Poeijer niet ondienſtig zal zyn: want de Mosſelſchaalen hebben zekerlyk een Zuurbreekende kragt, gelyk de Oesterſchulpen en Slakhoornen. Tegens de Vlakken, die op de Oogen der Paarden ontſtaan, kan dit Poeijer, van tyd tot In de Geneeskunde.

VI. AFDEEL XLIV. HOOFD-STUK.

tyd daar in geblazen wordende, door zyne zuiverende en opdroogende kragt ook dienstig zyn.

CCLIV. *Mytilus Ungulatus.* Magellaansche Mosfel.

(254) Mosſel-Doublet, *die de Schaal glad en eenigermaate krom heeft, met den agterſten Rand geboogen, 't Scharnier aan 't end en tweetandig.*

De twee helften van een Mosſel-Doublet, nevens elkander gelegd zynde met de holte nederwaards, vertoonen zig als de geſpleeten Hoeven van het Vee, zo LINNÆUS aanmerkt. Dit heeft in de gewoone Zee-Mosſelen ook plaats, doch in dezelven komen de Punten dan by elkander, daar dezelven in dat groot ſlag van Mosſelen, welke men Magellaanſche noemt, van elkander afwyken. Zulks maakt een byzonder Kenmerk uit van deeze Soort, en onderſcheidt eenigen der genen, die voor weinig Jaaren ons van de Eilanden, by de Straat van Magellaan leggende, toegebragt zyn, en thans nog een rariteit in de Kabinetten uitmaaken, van de anderen. Sommigen van deeze zyn ook ſmaller en dikker naar de langte, dan de gewoone Mosſelen; doch in-

(254) *Mytilus* Testâ lævi ſubcurvatâ, Margine posteriore inflexo, Cardine terminali bidentato. M. L. U. 541. N. 136. LIST. *Conch.* T. 360. GUALTH. *Test.* T. 91. f. E. dupl. REGENF. *Conch.* 16. T. 4. f. 47. KNORR *Verzam.* IV. D. Pl. 15. f. 4, 5.

indien de aangehaalde van GUALTHIERI hier t'huis behoort, zouden zy tevens breeder zyn. Door het polyſten worden zy uitermaate fraay. LINNÆUS ſtelt de woonplaats aan de Kaap der Goede Hope en in de Zuidelyke deelen van Europa: de Kleur, zegt hy, is groen of blaauwagtig: zo dat hy 'er ook de Mosſelen van Algiers en die, welke ééne Soort onder de Gaapers uitmaakt *, toe ſchynt te betrekken.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

* Zie bl. 185.

(255) Mosſel-Doublet, *die de Schaal geſtreept en eenigermaate krom heeft, met den agterſten Rand geboogen, 't Scharnier aan 't end en tweetandig.*

CCLV. *Mytilus bidens.* Geribde.

Dewyl de voorgaande ook het Scharnier met twee Tandjes heeft, zo is *bidens* geen gepaste bynaam voor deeze Soort, die van de voorgaande alleenlyk verſchilt door de Streepen overlangs, welken dezelve eenigermaate doen gelyken naar de blaauwe geribde Magellaanſche Mosſelen. De Kleur nogthans, van dit Exemplaar, in de Middellandſche Zee gevonden, was Aſchgraauwagtig, als Hoorn: de grootte niet meer dan een Duim breed.

(256)

(255) *Mytilus* Testâ ſtriatâ ſubcurvatâ, Margine posteriore inflexo, Cardine terminali bidentato. *Syst. Nat.* XII. KNORR *Verzam.* IV. D. Pl. 30. f. 3. V. D. Pl. 13. f. 6.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

(256) Mosfel, *die de Schaal glad heeft, aan den voorsten Rand gekield, de Billen bultig, het Scharnier eenigermaate op zyde.*

CCLVI. *Mytilus Modiolus.* Papoes Mosfel.

* *Moule de la terre des Papous*

De aangehaalde Afbeeldingen toonen duidelyk, dat hier de Mosfel van 't Land der Papoes *, gelyk D'ARGENVILLE zegt, bedoeld worde. Dit Land behoort tot Nieuw Guinea, bezuiden Oostindie. By de Liefhebbers zyn deeze onder den naam van *Papoes-Mosfelen* bekend. Met de Schors zyn zy roodagtig bruin, doch dezelve afgenomen zynde krygen zy, door de polysting, de schoonste Agaat- Violet- en Roozekleur, die men zig kan verbeelden. Eenigen zyn ook, op eenen witten Grond, overlangs getekend met fierlyke roode Streepen; gelyk die, welke in 't Werk van KNORR is afgebeeld.

Guineesche Mosfel.

PETIVER noemt deeze de Gestraalde Mosfel van Bahama: die van LISTER kwamen van Jamaika: waar uit blykt, dat men zodanigen ook in de Westindiën heeft. ADANSON

(256) *Mytulus* Testâ lævi, Margine anteriore carinato, Natibus gibbis, Cardine sublaterali. M. L. U. 542. N. 137. RUMPH. *Mus.* T. 46. f. B. Musculus Papuanus. ARGENV. *Conch.* T. 25. (22) f. C. BRADL. *Nat.* Tab. 3 f. 1. LIST. *Conch.* T. 256. f. 195. & T. 359. f. 198. PET. *Gaz.* T. 71. f. 11. GUALTH. *Test.* T. 91. f. H. exterior. KLEIN *Ostrac.* T. 11. f. 67. ADANS. *Seneg.* I. T. 15. f. 1. KNORR *Verzam.* IV. D. Pl. 15. f. 3.

SON bevondt aan de Kust van Senegal in Afrika, dat deeze Mosſelen, die hy *Lulat* tytelt, zeer gemeen waren in de Rotſen der Eilandjes de la Madelaine en van Kaap Manuel, zynde aldaar aan 't geweld der Golven bloot geſteld van den Oceaan, die kragtig daar op bruiſchen. Zy blyven niettemin op haare plaats, als aan de Rotſen vastgehecht zynde door middel van dergelyke Draaden als de gewoone Mosſelen. Hy geeft 'er de langte van byna drie Duimen aan. De bruine Schors afgehaald zynde, vertoonen zig, zegt hy, op de Schaal vierderley Kleuren, wit, Violet, Roozerood en Purper, die zonder vermenging elk haare plaats behouden. Van binnen heeft de Schaal een Paarlemoer, dat wit van Grond is, met Violet gemengd, neemende, naar dat men 't zelve tegen 't Licht houdt, een weerſchyn aan van geel en groen. VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK. *Papoes-Mosſel.*

„ De Schulp zit doorgaans (vervolgt die „ Autheur) met den Top om laag en 't andere „ End opwaards vastgehecht. Haare twee „ Kleppen openen zig weinig, doch genoeg- „ zaam, om haar Mantel te laaten zien. Dit „ is een zeer dun Vlies, geheel en van één „ ſtuk, langs de Rug van het Dier uitgeſtrekt, „ maar van vooren over de geheele langte in „ twee Kwabben verdeeld, die ieder op haare „ Randen in twee zeer korte Bladen geſcheiden „ zyn, waar van het buitenſte met de Schulp, „ zeer digt by derzelver Rand, is vereenigd. De Mantel.

„ Het

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

Papoes-Mosfel.

„ Het binnenfte Blad draagt, van het bovenfte „ End der Schaal af tot een vierendeel van haa„ re langte, een Franje famengefteld uit vyf„ tien Cylindrifche Draaden, die zeer kort, „ beweeglyk en op een enkele ry geplaatst „ zyn".

De Lugtpypen.

„ Twee Lugtpypen heeft het Dier, waar „ van de grootfte of voorfte geformeerd wordt „ door de vaneenwyking der Kwabben van den „ Mantel, in deszelfs met Franje bezette ge„ deelte. Door deeze dringt het Water in 't „ Lighaam van het Dier, om hetzelve van „ Voedzel te voorzien. Zy is driemaal zo „ kort als de Schaal. De agterfte Lugtpyp is „ op de Rug van het Dier doorboord, ter plaat„ fe waar de Mantel van één enkel ftuk is. „ Zy vertoont een Ovaal, tweemaal zo lang „ als breed, en viermaal korter dan de Schaal. „ Deeze Opening ontvangt het Water, dat „ agter de Kieuwen pasfeeren moet, om de„ zelven de Lugt toe te voeren, welke het „ Dier noodig heeft. Zy heeft geene gemeen„ fchap met de andere Lugtpyp, maar alleen „ met het Aarsgat, dat men in haar onderfte „ hoek gewaar wordt, en naar derzelver mid„ den ziet men een gedeelte van de groote „ bovenfte Spier, die de twee Kleppen famen„ hecht".

Geen zo duidelyke befchryving nog gevonden hebbende van deeze Lighaamsdeelen in de gewoone Mosfelen van de Europifche Kusten,

waar

waar mede deeze ten opzigt van de Tong of Voet, en wat dies meer is, fchynen overeen te ftemmen, kon ik niet nalaaten dezelve hier van ADANSON te ontleenen. Dergelyke dan, als de Papoes-Mosfelen, die volgens RUMPHIUS de gewoonen fchynen te zyn in Oostindie, komen niet alleen in Westindie, maar ook aan de Kust van Afrika voor. LINNÆUS, dat zeldzaam is, ftelt de woonplaats van deeze Soort in de Middellandfche Zee, en aan de Kust van Noorwegen, alwaar dezelven, zegt hy, eetbaar zyn (*). „ De Schaal (vervolgt zyn Ed.) „ is dikwils een half Voet lang, eenigermaate „ Violetkleurig met een zwarten Bast, heb- „ bende de Navels gezwollen langwerpig; de „ Billen agterwaards uitpuilende; de plaats „ der Klink kromlynig geftreept; het agterfte „ gedeelte een weinig buiten de Billen uit- „ fteekende. Voor de Billen heeft zy een „ Kraakbeenig Scharnier, daar agter geen. „ Zy verwisfelt met eene Afchgraauwe, gee- „ le en zwarte Kleur".

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK.

Papoes-Mosfel.

(257) Mosfel-Doublet, *die de Schaal Eyvor-*

CCLVII. *Mytilus Cygneus.* Rivier-Mosfel.

(*) Dat zy 'er tot Spyze gebruikt worden, durf ik uit het woord *edulis* niet opmaaken, aangezien PONTOPPIDANS van dergelyke groote Mosfelen aan de Noorfche Kust getuigt, dat menze niet wil eeten. Zie bladz. 302. hier voor.

(257) *Mytilus* Testâ ovatâ antice compresfiuscula, fragilisfimâ, Cardine laterali. *Syst. Nat.* XII. Musculus latus maximus. LIST. *Angl.* App. 29. T. 1. f. 3. *Conch.* T. 193. f. 8. GUALTH. *Test.* T. 7. f. F. KLEIN *Oftrac.* T. 9. f. 26.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

vormig, van vooren eenigermaate ſamengedrukt en zeer brooſch, met het Scharnier op zyde heeft.

Rivier-Mosſel. Volgens de beſchryving, welke LISTER van zyne zeer groote breede Mosſel geeft, zou dezelve ongevaar vyf Duimen lang en half zo breed zyn. De Schaal was zo dun en ligt, dat de beide Schulpen van de allergrootſten, wel gezuiverd zynde, weinig meer dan vyf Drachmen woogen. Zy waren van buiten bleekgroen, van binnen Zilverglanzig. Het Dier, in dezelven begreepen, hadt een roodagtig Vleeſch. Meest kwamen deeze in de Meiren of Moerasſen, en zelden in de Rivieren van Engeland voor. In ſommigen der oudſte Schaalen hadt hy zekere Pukkeltjes waargenomen, van grootte als Slaapbollen-Zaad, die eenigermaate naar Paareltjes geleeken.

In onze ſtaande Wateren, Vyvers en Slooten, heb ik meermaalen zodanige groote, breede, brooſche, groenagtige Schulpen, gevonden. Misſchien zullen het die zyn, over welken de Franſche Heer MERY, onder den naam van Rivier- of Meir-Mosſelen, een Vertoog heeft uitgegeven (*), waar in zyn Ed. beweert, dat dit Schulpdier agt Spieren heeft, die gehecht zyn aan de inwendige Oppervlakte

(*) *Mem. de l'Acad. Royale des Sciences*, de l'An 1710.

te van deszelfs twee Kleppen: dat het zyn Voedzel inneemt door het Aarsgat, en door 't zelve Ademhaalt, hebbende geen Kanaal, dat van den Bek naar de Longen loopt. VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK.

Rivier-Mosfel. Iets dergelyks zagen wy zo even in de Guineefche Mosfelen. De Heer D'ARGENVILLE zulk eene Mosfel, op den Oever van de Marne, geopend hebbende, fcheen dezelve hem aan haare twee Kleppen gehecht te zyn door middel van een Vliesje of Opperhuid, welke zig over de geheele langte uitftrekte van de Klep, daar zy aan kleefde. Zy hieldt zig aan haare twee Kleppen door middel van vier Peezen, geenszins van agt Spieren, gelyk de Heer MERY gezien hadt (*). Haar Arm, zegt hy, is omtrent een half Duim lang, door wiens middel zy zig eerder voortfleept, dan dat zy loopen zou. Zy opent ten dien einde haare Schaal, en dan ziet men daar een Tong uit voortkomen, welke zy uitrekken kan tot anderhalf Duim langte; om daar mede langs den Grond te kruipen, gelykerwys de Zee-Mosfelen. POUPART zegt (†), dat de Rivier-Mosfel, door herhaalde beweegingen, van dien aart, met de Punt voorwaards wel drie of vier Ellen wegs aflegt: alzo men Spooren van die langte in het Zand der Rivieren vindt, waar in zy half verborgen zitten. Die zelfde Tong of Voet dient haar tot het fpinnen van

(*) *Conchyliologie.* 2. Partie. pag. 77.

(†) *Mem. de l'Acad.* de l'An 1706.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

van haare Draaden, gelykerwys aan de Zee-Mosselen.

De Ingewanden.

Deeze Schulpdieren zwemmen, volgens den eerstgemelden, somtyds langs de Oppervlakte van het Water. Zy zyn Hermaphrodieten en kunnen zig zelf bevrugten. Haar Bek bestaat uit twee Vleezige Lippen, in welker diepte de Darm aanvang neemt, die door de Hersenen passeert en zyne omwindingen in de Lever maakt. By het uitkomen beschryft dezelve een regte lyn, en, dwars door het Hart heen gaande, eindigt die Darm in het Aarsgat. Zie daar een wonderlyker samenstel van Ingewanden; dan wy nog in eenig Dier gezien hebben! Maar, zyn, het gene die Heer Hersenen en Hart noemt, wel zodanige Lighaamsdeelen? Dit laatste schynt men niet aan te kunnen twyfelen; alzo hy dus de Gestalte van het Hart beschouwd heeft in deeze Mosselen, met zyn Ontleedkundig Oog.

't Hart der Mosselen.

„ Het Hart is onmiddelyk onder de Rug „ der Schulpen, en boven de Longen geplaatst: „ deszelfs Grondsteun is gekeerd naar de zy- „ de van 't Aarsgat en de Punt ziet naar den „ Kop van de Mossel: het heeft slegts ééne „ Holligheid en niettemin twee Ooren, maar „ men ontdekt 'er geen Klapvliezen, Aders „ noch Slagaders aan. Het is met zyne Oo- „ ren beslooten in een Hartzakje gevuld met „ Water. Even de zelfde beurtlingse bewee- „ gingen van Samentrekking en Uitspanning

„ ko-

„ komen 'er in voor, als in het Hart der Schild- „ padden; doch met dit aanmerkelyk verfchil, „ dat de Holligheid van 't Hart der Schild- „ padden het Bloed ontvangt uit de Ooren, „ daar, in tegendeel, de Ooren van 't Hart „ deezer Mosfelen het Water ontvangen uit „ deszelfs Holligheid. Dit is een Natuurly- „ ke uitwerking van 't maakzel van het Hart „ van dit Schulpdier, welks Ooren geen Ade- „ ren hebben om hun 't Water toe te voe- „ ren, terwyl die van de Schildpad 'er heb- „ ben die hun het Bloed aanbrengen."

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD-STUK. *Rivier-Mosfel.*

„ Het maakzel der Longen is, in de Rivier- „ Mosfel, niet minder ongewoon, dan die „ van derzelver Hart, en de Weg, door wel- „ ken zy Ademhaalt, is regt tegenftrydig met „ dien der Visfchen. In de Karper en Snoek „ komt de Lugt door de Neus of door den „ Mond in; daar dezelve, in de Mosfelen, „ haaren ingang door het Aarsgat in de Lon- „ gen heeft, die geplaatst zyn tusfchen 't „ Hartzakje en de deelen der Voortteeling, „ de eene ter regter, de andere ter flinker „ Hand, doordrongen van een zwart Vogt, „ daar zy de Kleur van aanneemen. Dewyl „ nu de Mosfel geen Kanaal heeft, dat van „ haaren Bek naar de Longen loopt, zo is „ het klaar dat dit Schulpdier geen Adem „ haalen kan dan door den Aars.

De Longen.

„ De Deelen der Voortteeling beftaan, in

Deelen der Voortteeling.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK. *Rivier-Mosfel.*

„ de Rivier-Mosfelen, uit twee Eijerftokken
„ en twee Zaadblaasjes, die ieder haar eigen
„ Kanaal hebben. Door deeze vier Kanaalen
„ is het dat de Eijeren en 't Zaadvogt der-
„ zelven, zegt de Heer MERY, zig in het
„ Aarsgat, onder 't uitwerpen, vereenigen of
„ famenvoegen, 't welk genoegzaam is tot
„ de Voortteeling. Voor het overige moet
„ men opmerken, dat de Eijerftokken van de
„ Mosfel zig niet van Eijeren ontledigen dan
„ in 't Voorjaar, en niet daar mede opvullen
„ dan in de Herfst: waarvan het komt, dat
„ menze altoos in de Zomer ledig van Eije-
„ ren en 's Winters altoos vol Eijeren vindt."

Ik weet niet, dat deeze Mosfelen, die volgens LINNÆUS in de Monden der Rivieren huisvesten, van een aanmerkelyk gebruik zyn. Zy kruipen in de Zandige Slyk, daar zy zig met het Scharnier om hoog in plaatzen, volgens LISTER, zodanig dat maar een klein hoekje van het ftompfte gedeelte, waar de Kop van het Dier is, buiten het Slykerige Zand uitfteekt, maakende een Spleetje, waar door menze gemakkelyk kan vinden en magtig worden. De Kraaijen zyn 'er zeer op verflingerd, breekende de Schaal met haaren Bek. Mooglyk worden zy ook tot Aas van de Vifschers gebezigd. Het Vleefch ziet uit den rosfen (*).

(258)

(*) *Animal. Angl.* p. 147. LISTER heeft zesderley Rivier-Mosfelen in Engeland waargenomen, die in zyn *Synopsis Conchyliorum* afgebeeld zyn.

(258) Mosfel-Doublet, *die de Schaal Eyvormig, eenigermaate ſamengedrukt en zeer brooſch, met een Vliezigen Rand, de Billen ontbolſterd heeft.* VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK. CCLVIII. *Mytilus Anatinus.* Eenden-Mosſel.

Dit is een kleiner Soort van Rivier-Mosſelen, niet minder brooſch dan de voorgaande, en veel gelykende naar de Verfſchulpen, die onder de Gaapers beſchreeven zyn *; maar brooſcher en grootelyks daar van verſchillende, doordien het Scharnier geen Tanden heeft, en ſlegts uit een enkele Streep beſtaat. Op deeze vergasten zig de Eenden, en daar van heeft zy haar naam. In Sweeden geeft men 'er den naam van *Sjo-Musla* of enkel *Musla* aan.

* Zie bladz. 153.

(259) Mosſel-Doublet, *die de Schaal glad en Eyvormig, Vliezig, doorſchynende, met het Scharnier aan 't End heeft.* CCLIX. *Mytulus viridis.* Groen.

De Schaal van deeze, die uit den Zuidelyken Oceaan afkomſtig was, hadt maar de grootte van een Nagel, en was uitermaate dun: zo dat

(258) *Mytulus* Testâ ovali compresſiusculâ fragilisſimâ Margine membranaceo, Natibus decorticatis. *Faun. Suec.* 2158. LIST. *Angl.* App. 30. T. 1. f. 2. *Conch.* T. 154. f. 9. GUALTH. *Test.* T. 7. f. E.

(259) *Mytulus* Testâ lævi ovatâ Membranaceâ pellucidâ, Cardine terminali. M. L. U. 542. N. 138.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

dat zy veel verschilt van de Barbarysche groene Mosselen, voorgemeld.

CCLX. *Mytulus ruber.* Rood Mosseltje.

(260) Mossel-Doublet, *die de Schaal rimpelig heeft, met scheeve Kleppen van vooren uitgebreid; den Rand, daar 't Scharnier is, egaal met de Punt.*

Uit de aangehaalde Afbeelding van D'ARGENVILLE blykt, dat dit een zeer breed Mosseltje moet zyn, roodagtig van Kleur. Het kwam ook uit den Zuidelyken Oceaan, en bevondt zig, met en benevens het voorgaande, in 't Kabinet van haare Majesteit de Koningin van Sweeden.

CCLXI. *Mytulus discors.* Ongelyk gestreept.

(261) Mossel-Doublet, *die de Schaal ovaal en Hoornagtig omtrent doorschynende, van vooren overlangs, van agteren overdwars gestreept heeft.*

Aan de Kusten van Noorwegen en Ysland is dit Mossel-Doubletje waargenomen. Het heeft de grootte van een Boeren-Boon: 't is Hoornagtig bruin van Kleur, met groenagtige Ran-

(260) *Mytulus* Testâ rugosâ, Valvulis obliquis antice dilatatis, margine Cardinali apicem æquante. M. L. U. 543. N. 139. ARGENV. *Conch.* T. 25. (22) f. Q.? KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 4. *Fig.* 2?

(261) *Mytulus* Testâ ovali Corneâ subdiaphanâ, antice longitudinaliter, postice transversaliter striatâ. *Syst. Nat.* XII. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 4. *Fig* 3?

Randen, en de Billen ruggelings geboogen. De Schaal heeft drie Perken, waar van het voorste bestaat uit overlangse, het agterste uit byna dwarse, het middelste uit zeer flaauwe of in 't geheel geene Streepen. Iets dergelyks heeft in eenige Oostindische Mosseltjes plaats. VI. AFDEEL. XLIV. HOOFD STUK.

(262) Mossel-Doublet, *die de Schaal effen heeft en de Kleppen met twee Kwabben, waar van die aan 't Scharnier de langste is en dunste.* CCLXII. *Mytulus Hirundo.* Vogel-Doublet.

„ Uit twee zeer dunne Kleppen bestaat dee„ ze Doublet, die byna plat zyn, gelyker„ wys de Schubben der Visschen, zegt BO„ NANNI. Dunschaalig schynt zy derhalve „ genoemd te moeten worden, van buiten „ ruuw zynde en geel, van binnen Zilverag„ tig uit den blaauwen, allengs naar 't rosse „ trekkende met een weerschyn. Men vindt„ ze overvloedig aan den Oever van Sicilie, „ by Trapani, alwaar zy van de Ingezetenen „ *Sartaniello* geheten wordt."

De

(262) *Mytulus* Testâ lævi, Valvulis bilobis, Lobo Cardinali longiore tenuioreque. M. L. U. 543. N. 140. LIST. *Conch.* 3. B. f. 1. T. 1. f. 2. BONANN. *Recr.* II. T. 58. Avicula. RUMPH. *Mus.* T. 46. f. G. GUALTH. *Test.* T. 94. f. A, B. Avicula sive Hirundo. ARGENV. *Conch.* T. 22. (19) f. B. KLEIN *Ostrac.* T. 8. f. 13. KNORR *Verzam.* IV. D. Pl. 8. f. 5. V. D. Pl. 10. f. 1, 2. VI. D. Pl. 2.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK. *Vogel-Doublet.*

De Oostindische Vogel-Doubletten, die men in 't Maleitsch noemt *Assusseng Burong*, zyn zwarte Mosselen, in de gedaante van een Vogeltje of Zwaluwtje, (volgens RUMPHIUS,) 't welk de beide Vleugels opwaards steekt, doch, als menze, aan 't Scharnier samengehecht blyvende, plat uitspreidt, dan gelykenze naar een vliegend Vogeltje, met een lange Staart. Men vindtze dikwils aan Stokken die in Zee staan, of ook aan de Zee-Heesters met haare Staart gehecht, zynde zelden meer dan een Vinger lang, sommigen zwart, sommigen rood, en haar Vleesch is even als dat der andere Mosselen.

Hier mede worden die bedoeld, daar men in 't Fransch den naam van *l'Oiseau* of *l'Hirondelle*, in 't Hollandsch dien van 't *Gevlerkte Vogeltje* aan geeft, en welken D'ARGENVILLE zegt van binnen Paarlemoer, van buiten vuil rood te zyn; doch de Schulp, bloot gemaakt zynde, voegt hy 'er by, heeft een zeer schoone Goudgeele Kleur (*). In zodanig een Exemplaar uit myne Verzameling, dat ik in 't Werk van KNORR, in 't Vyfde Deel, 't welk nog onder handen is, heb doen aftekenen en in Plaat brengen, openbaart zig iets van deeze Kleur, onder de buitenste rosagtig bruine Schors, die het Paarlemoer van de Schaal dekt. In dit Exemplaar ziet men ook,

(*) Quand cette Coquille est decouverte, rien n'est au dessus de sa Couleur Aurore.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

ook, dat deeze Schulpen tot aangroeijing bekwaam zyn, als hebbende ieder een Haanekammetje, dat paarſchkleurig is, op haar zitten. Ik heb 'er ook die zwartagtig van buiten zyn, met Pokjes of Zee-Tulpen begroeid. De beide helften der Vogel-Doubletten zyn niet volkomen even groot, zo LINNÆUS aanmerkt (*).

Vogel-Doublet.

Tot dus verre heb ik geſproken van de gewoone Vogel-Doubletten, hoedanig eene door GUALTHIERI by Letter B is afgebeeld; doch behalve deeze komt een veel zeldzaamer ſlag voor, die tevens veel grooter zyn, waar van de Afbeelding by Letter A door hem gegeven wordt. Deeze is, volgens zyne beſchryving, platter, rimpelig en brooſch, van buiten uit den bruinen zwartagtig, van binnen blaauwagtig Zilverkleur, en met een breeden gitzwarten zoom omgeven. Zodanig een Exemplaar bezit ik, dat de zyde van 't Scharnier wel korter, en niet boven een half Voet lang, maar den gedagten Zoom veel breeder, en dus dien Vleugel wel agt Duimen uitgeſtrekt heeft, zynde voor 't overige ongemeen ſchoon Paarlemoer en aan den rand Koperkleurig. Men zal het, op de Tweede Plaat, in 't Zesde Deel van 't Werk van KNORR, over de Hoorens en Schulpen, afgebeeld vinden. Het is elders, niet zeer eigen, een Winkelhaaks-Schulp getyteld (†).

XLV. HOOFD-

(*) Testa baſi contracta, alterius Valvulæ magis.
(†) Catalogus van LEERS, bladz. 153.

VI. AFDEEL. XLV. HOOFDSTUK.

XLV. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* HAM-DOUBLETTEN, Pinnæ *genaamd, en derzelver zonderlinge Eigenschappen.*

Naam.

De Latynsche benaaming, *Pinna*, waar mede dit Geslagt bestempeld wordt, is in algemeen gebruik voor de Vinnen der Visschen, Slagpennen, Veders of Pluimen der Vogelen, en andere dingen, die eene Pen-agtige figuur hebben. Men zou, derhalve, byna denken, dat in overeenkomst met dezelven dit Woord op deeze Schulpdieren toegepast kon zyn: doch, om dat de Grieken dezelven reeds *Pinna* genoemd hebben, willen eenigen de benaaming afleiden van *Pinos*, 't welk Vuiligheid betekent. Wy erkennen wel, dat de Schulpen der *Pinnæ* altoos met Vuiligheid bekleed gevonden worden, wanneer men die uit de Zee haalt, doch, dewyl zy dit gemeen hebben met veele andere Conchyliën, en de Gestalte, in tegendeel, haar niet alleen van alle anderen onderscheidt, maar zelfs zeer kenbaar maakt; zo is de Naamsafleiding daar van veel Natuurlyker. Om dat zy met het dunste end als Pennen in de Grond steeken, worden zy van de Duitschers *Steck-Muschlen* geryteld. De Venetiaanen noemenze *Astura*, die van Marseille *Nacre*, die van Napels *Per-*

Perna, en dit laatste woord, 't welk in 't Latyn een Ham betekent, heeft aanleiding gegeven, om deeze Doubletten in 't Fransch *Jambon*, in 't Neerduitsch HAM DOUBLETTEN te heeten; hoewel menze dikwils ook, eenvoudiglyk, den naam van *Pinne*, *Pinna* of *Pinna Marina*, geeft. Die klein zyn worden, in 't Fransch, *Jambonneaux*, in 't Neerduitsch *Hammetjes* genoemd. In 't Maleitsch heeten zy, volgens RUMPHIUS, *Bia Mantsjado*, naar de gedaante van een Indiaansche Byl, in 't Amboinsch *Kima Omin*, in 't Neerduitsch Holsterschulpen. VI. AFDEEL. XLV. HOOFDSTUK.

De Kenmerken der Ham-Doubletten bestaan voornaamelyk in de Gestalte, die min of meer naar een Ham gelykt. Zy hebben eene ligt breekbaare Schaal, die wel eenigermaate tweekleppig is, doch zodanig, dat de Kleppen als te samengegroeid zyn, en naauwlyks kunnen beweegen in 't Scharnier, 't welk Tandeloos is. Op het puntige van de Schaal staan zy overend in de Grond, en geeven een Baard van fyne Zyde uit. Kenmerken.

Agt Soorten worden thans door LINNÆUS in dit Geslagt opgegeven, waar onder de zes eersten, zo hy aanmerkt, nader Verscheidenheden zyn, dan byzondere Soorten. Soorten.

(263) Ham-Doublet, *die de Schaal met Sleuven* CCLXIII. *Pinna rudis.* Ruuwe.

(263) *Pinna* Testâ sulcatâ; Squamis fornicatis per Series diges.

VI. AFDEEL. XLV. HOOFDSTUK.

yen en gewelfde Schubben, welke op ryën geplaatst zyn, heeft.

Door deeze worden zekerlyk die groote Ham-Doubletten verftaan, welke de Schaal ruuw hebben en van Hoornagtige Kleur, zynde overlangs uitgegroefd met verfcheide Sleuven, doch fomtyds ook geheel effen en zonder Sleuven, zo LINNÆUS aanmerkt. De Geftalte, voegt hy 'er by, is als die van een Varkens-Ham, zwart van binnen en van buiten, en aan den bovenften rand, in de genen die tot zekeren trap van volwasfenheid gekomen zyn, hier en daar bezet met gewelfde Schubben, die zeer yl ftaan. Zulks kan zyn Ed van RUMPHIUS ontleend hebben, in wiens Werk, nevens de oude, een Jong Hammetje is afgebeeld, zonder zodanige Schubben; doch in de befchryving verzekert RUMPHIUS het tegendeel. Zie hier, wat hy van de gewoone *Pinnæ* zegt.

Geftalte. Pl. CXIX. Fig. 5.

„ Zy hebben de langte van één of anderhalf Voet en zyn boven de vier Duimen „ breed, beneden fpits toeloopende en met de „ helft regt nederwaards in de Slykerige Grond „ verborgen. De éene lange Zyde is gefloo„ ten, de andere los en opent zig omtrent „ een Vinger breed, hebbende om laag een „ Baard

gestis. M. L. U. 544. N. 141. Pinna lata. RUMPH. *Mus.* T. 46. f. L. Perna. ARGENV. *Conch.* T. 25. f. F. GINANN. *Adr.* II. T. 25. f. 166.

„ Baard van zwartgroene Draaden, die men „ *Bysſus* noemt, waar mede het Dier zig vast „ maakt aan Zand en Steengruis. De boven- „ ſte Zyde gaapt altoos en loopt wat rond, „ zynde de Schaal aldaar zo dun en ſcherp „ als een Mes, zo dat men zig geweldig daar „ aan kwetzen kan, met onvoorzigtig daar op „ te trappen of naar te duiken. De buiten- „ ſte Schaal is zwart, of met wat bruin ge- „ mengd, en, zo ver zy boven den Grond „ uitſteekt, vol Zeegruis of Kalk; het ove- „ rige zuiver, bezet met korte yle Schubben, „ die op ryën ſtaan, en aan de ouden ſchier „ geheel afſlyten. De onderſte Spits is wit: „ binnen is de bovenſte helft mede zwart, „ de onderſte Zilververwig. Het Dier heeft „ een groote *Callus*, benevens een groote „ Klomp hoog geele of Menie-roode Vettig- „ heid, welke men het Ey noemt: voorts „ breede zwartagtige Lappen, door de gehee- „ le Schulp verſpreid, beſlaande 't Vleeſch „ niet meer dan de Zilververwige Plek en „ daar onder legt een groote Zak van zwart „ Bloed en Zand. De jonge *Pinnæ*, noch geen „ half Voet lang zynde, is wit van Schaal, „ zeer dun en doorſchynende, van buiten in „ de langte geribt of geſtreept en met ſcher- „ pe Schubben bezet, allengs een bruine Ko- „ leur aanneemende. Ook is derzelver boven- „ ſte Zyde niet rond, maar regt, zo dun en „ brooſch als Glas." Hoe-

VI. AFDEEL. XLV. HOOFD-STUK.

VI. AFDEEL. XLV. HOOFDSTUK.

Grootte. Hoewel deeze van RUMPHIUS niet Letterlyk door LINNÆUS aangehaald wordt, zo blykt echter dat hy de gewoone, groote, ruuwe Ham-Doubletten bedoele. De woonplaats wordt door zyn Ed. gesteld in de Zuider en Indische Oceaan; als ook in de Middellandsche Zee. Men vindtze aan de Kust van Provence ongevaar een Voet, en aan de Kusten van Italie van twee Voeten en daar boven. Ik heb 'er van die beide langten; waar van de grootste negen Duimen breed is en drie Duimen dik. Dit maakt een ontzaglyke Holster-Schulp: doch GUALTHIERI zegt dat 'er zyn van over de vier Voeten langte. Zulks overtreft nog die van BONANNI, welke van denzelven *Pinna magna* getyteld wordt, de langte hebbende van drie Palmen, dat omtrent een Elle is, aldus door hem beschreeven.

Kleur. „ Een Schulp in 't Zand of in Slyk voortkomende, met veelerley naamen van de Autheuren betekend. Van buiten zweemt de gedaante naar een Kluit Aarde, alzo zy, in de Slyk voortgekomen zynde, zig geheel morsig vertoont. Van binnen is zy roodagtig of glanzig bruin rood; doch het spitse gedeelte, waar het Dier aankleeft, is Paarl- of Koperkleurig. Maar, zo zy haare standplaats heeft in Zand, dan is zy van buiten minder ruuw, van binnen blaauwagtig Zilverkleur. De Schaalen zyn byna plat in het breedste gedeelte, doch naar de Spits toe

„ for-

„ formeeren zy als 't ware een vierkantigen „ Kegel." VI. AFDEEL. XLV. HOOFD-STUK.

Ik verwonder my, dat deeze Autheuren geen gewag maaken van een weezentlyk onderscheid, dat tusschen deeze groote ruuwe Ham-Doubletten en de kleine fynere plaats heeft. De groote, naamelyk, sluiten zig aan 't breedste end volkomen, gelykerwys de Mosselen, en dit zal de reden zyn, dat BELLONIUS kon zeggen: die nimmer een *Pinna* heeft gezien, behoeft zig slegts een Mossel te verbeelden van een Voet lang en een half Voet breed. Inderdaad deeze Soort gelykt zeer naar een gewoone Mossel: terwyl de volgende, die aan 't breedste end altoos gaapen, grootelyks in Gestalte daar van verschillen. Verschil.

Dat 'er somtyds bruine, somtyds blanke Paarlen in de Ham-Doubletten voorkomen verzekert GUALTHIERI op 't gezag van ALDROVANDUS, die dienaangaande aldus spreekt. „ De zogenaamde *Pinna* brengt Paarlen voort „ in Acarnie, volgens PLINIUS, en THEO„ PHRASTUS by ATHENÆUS verhaalt, dat „ een Oester, die naar de Pinna gelykt, maar „ kleiner is, de Moeder zy der Paarlen. In „ zekere Indische Ham-Doubletten, die in de „ Zee van Orotigna en der Eilanden, welke zig „ aldaar bevinden, Chira, naamelyk Chara en „ Procosis, gevonden worden, komen Paarlen „ voort, die niet zeer goed noch fraay van „ Kleur Paarlen daar in.

VI. AFDEEL. XLV. HOOFD-STUK.

„ Kleur zyn: want men vindtze ros of uit den „ rooden zwartagtig, ja somtyds byna geheel „ zwart. Men vindt 'er ook witte; doch die „ de Keur niet kunnen uitstaan. Deeze echter „ verwaarloozen de Indiaanen niet, wanneer „ zy de *Pinnæ* geopend hebben: maar men- „ genze onder de beste Paarlen, om de menig- „ te en zwaarte daar van te vergrooten; even „ als of iemand, onder Tarw, Gerst of Ha- „ ver mengde. Bedreven Kooplieden, echter, „ ontdekken ligtelyk dit bedrog, en geeven „ 'er daarom ook zo veel Gelds niet voor. Zy „ schieten in rondheid by de anderen niet te „ kort, 't welk veelen wonderlyk schynt, daar „ de Ham-Doubletten langwerpig zyn, en „ menze in andere *Pinnæ* meest langwerpig „ aantreft, gelyk zy in de ronde Schulpen of „ Oesters doorgaans rond zyn" (*).

Dat de Ham-Doubletten Paarlen voortbrengen kan, inderdaad, niemand bevreemden; alzo dit gemeen is aan de meeste Doubletten, inzonderheid de Oesters en Mosselen, gelyk wy gezien hebben *. Dat zodanige Paarlen, echter, minder in waardy zyn, wegens de Kleur, kan men ook, aangemerkt de bruinheid van het Paarlemoer, waar mede zy bekleed zyn, gemakkelyk begrypen: want de fynheid der Paarlen is zekerlyk met de zuiverheid van die binnenste Huid der Schulpen, welke dezelven voort-

* Bladz. 387.

(*) ALDROV. *de Testaceis*. Libr. III. Cap. 42.

voortbrengt, evenredig *. Des dan de Ham-Doubletten, in dit opzigt, zelfs van de Mosselen, die taamelyk fyne Paarlen uitleveren †, overtroffen worden; doch in een ander opzigt gaan zy dezelven oneindig te boven. VI. AFDEEL. XLV. HOOFDSTUK.

* Zie bladz. 297.

† Bladz. 154, enz.

Wy hebben gezien dat de Mosselen zekere Draaden uitgeeven, die dezelven aan elkander, aan Hout, Steenen of zelfs aan den Grond hechten ‡. Dit zelfde heeft in de Ham-Doubletten plaats, maar de Draaden, welke deeze tot een Baard strekken, verschillen in fynheid zo veel van de Draaden der Mosselen, als Hennip-Garen of Touwwerk van de fynste Zyde. Het is een zeer zagte fyne Wol, die in langte evenredigheid heeft tot de grootte der Ham-Doubletten, welken dezelve voortbrengen; zynde in de grootsten wel een Voet lang, volgens RONDELETIUS. Men noemtze, zegt BONANNI, *Byssus marinus*, om ze te onderscheiden van het Vlasch en de Zyde, welken het Land voortbrengt. Zy is dienstig tegen de Vogtigheid van den Winter, en in de Ooren gestoken tegen de Doofheid. Men maakt 'er, tegenwoordig, te Palermo op Sicilie, Handschoenen, Kousen en zelfs Stoffen van, die wegens haaren bruinrooden glans de ongeverfde Zyde overtreffen. Sommigen hebben, derhalve, de Ham-Doubletten, of aan het Schulpdier, dat dezelven bewoont, een Slak zynde volgens LINNÆUS, den naam gegeven van Zee-Zydewormen.

De Zyde genaamd *Byssus*.

‡ Bladz. 414.

Ze-

VI. AFDEEL. XLV. HOOFDSTUK.

Haar Voedzel.

Zeker is 't, dat deeze Schepzels gedagte Draaden ook op zekere wyze spinnen, en onbetwistbaar, dat dezelven dienen, om hun in postuur en op hunne plaats te houden; doch sommigen hebben gemeend, dat die Draaden hun nog tot een ander gebruik strekten. ,, Deeze *Byssus*, (zegt D'ARGENVILLE) trekt ,, tot haar de Slyk of Modder, en ander Voedzel, dat haar dienstig is (*)." Dit denkbeeld van RONDELETIUS heeft ALDROVANDUS reeds wederlegd, zeggende: ,, dat ,, deeze Haairigheid niet dienen kan om Slyk ,, en Vuiligheden aan te trekken, blykt, dewyl zy geenszins om den Bek geplaatst is; ,, maar uit een Zenuwagtige zelfstandigheid ,, voortkomt, als 't ware aan 't midden van ,, den Buik." Ook strydt hier tegen, dat zy zig, gelyk de Mosselen, met deeze Draaden vast hechten aan harde Lighaamen. HASSELQUIST vondt, in de Schaalen van deeze Ham-Doubletten, verscheiderley Korallynen, Zeegewasjes, zo Bladerig, Houtig als Steenagtig, en brokjes van bogtige Huisjes van Zeewormen (†).

Gebruik.

Den Grieken dient het Dier, zegt die zelfde Autheur, in de Vasten tot Spyze, gelyk alle andere Schulpdieren en Plantdieren; dewyl alsdan

(*) Ce Bissus attire encore a lui, le Limon et les autres nourritures, qui lui conviennent. *Conchyl.* II. Part. p. 54.

(†) Reise nach Palestina. Rost. 1762. pag. 489.

dan niet alleen Vleefch, maar ook Vifch te eeten, hun Godsdiensthalve ongeoorlofd is. De Schulpvifch, die meest in Griekenland gegeten wordt, is, behalve de Oesters en het Dier der Lazarus Klappen, volgens TOURNEFORT, de *Pinna* (*). De Negers visfchen 'er naar, by de Kaapen of Uithoeken der Kust van Senegal, zegt ADANSON, waar men op drie Vademen diepte deeze Schulpdieren aantreft, die gekookt en wel toegemaakt lekker zyn; en van den fmaak zo wel der Europeaanen als der Inboorlingen des Lands (†). Zo dat men dan de Ouden wel gelooven mag, die ons verhaalen, dat zy altemaal wel goed en eetbaar, doch de jongen of kleinen, als ook die 's Voorjaars gevifcht worden en in de Zomer, best zyn. Zy hebben alsdan zekere klomp van Vettigheid, by ARISTOTELES het Ey genaamd, waarfchynlyk de Hom of Kuit, die de lekkerheid vermeerdert. Zy worden ook, met Azyn en Peper ingelegd, gegeten. Men heeft 'er Geneeskundige Kragten aan toegefchreeven, en de Schaal zal daar in met die der Oesteren en Mosfelen naast overeenkomftig zyn.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

Een Ham-Doublet, haare Jongen vertoonende, was een Beeldfpraakig Zinnebeeld by de

Voorttee-ling.

(*) Reize naar de Levant. III. Brief, p. 46.

(†) *Voyage au Senegal. Coquill.* p. 213.

VI. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

de Egyptenaaren, (zo PIERIUS VALERIANUS verhaalt,) om iemand te betekenen, die van zyn vroege Jeugd af begonnen heeft te dartelen en zig te buiten gaan in 't Minnespel. Deeze Doubletjes, naamelyk, in de Doublet gebooren, worden gezegd reeds te paaren, voor dat zy ter wereld komen: des men de Schulpen niet ten onregte aan Venus toegewyd, en die gefchikt heeft tot haare Baarmoeder. Ik, echter, bevind, dat niet alle Schulpen, maar flegts fommigen van de fraayften, aan Venus geheiligd zyn geweest, zegt ALDROVANDUS.

CCLXIV. *Pinna pectinata.* Gekamde.

(264) Ham-Doublet, *die de Schaal ten halve overlangs geftreept, aan de andere zyde overdwars gerimpeld heeft.*

Deeze houdt LINNÆUS voor Indifche Ham-Doubletten. Men zou 'er met regt den bynaam van Dunne aan kunnen geeven, in vergelyking met de voorgaande Soort, van welke zy ook door haare gaaping aan 't end verfchillen, en daar in met de volgende overeenkomen.

CCLXV. *Pinna nobilis.* Edele.

(265) Ham-Doublet, *die de Schaal geftreept heeft;*

(264) *Pinna*, Testâ dimidiâ longitudinaliter ftriatâ, Latere altero transverfe fubrugofo. *Syst. Nat.* XII. GUALTH. *Test.* T. 79. f. A. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 26. f. 1.

(265) *Pinna* Testâ ftriatâ, Squamis canaliculato-tubulofis fub-imbricatis. M. L. U. 544. N. 142. BONANN. *Recr.* II. f. 24. ARGENV. *Conch.* T. 25. (22) f. B. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 26. f. 2.

heeft; met Schubben die Buisagtig Geuts-wyze als Dakpannen geplaatst zyn. VI. AFDEEL. XLV. HOOFD-STUK.

Deeze *Pinna*, zegt BONANNI, noemt ALDROVANDUS de Gedoornde, doch wegens de Schubben, die wel niet volmaakt plat leggen, maar een weinig uitpuilen en Buisagtig hol zyn, ſchynt menze veeleer Geſchubde te moeten heeten. Aan de holle zyde heeft zy, onder 't geele doorſchynende, een glinſterende Zilverkleur; doch aan den buitenkant vindt menze met een Aard- of Steenagtig aangroeizel beſmet.

Dit is een taamelyke beſchryving der zogenaamde Banket-Hammetjes, die, wanneer zy Oranjekleurig of rood zyn, veel geagt worden. Dezelven, echter, komen uit Indie, en LINNÆUS ſtelt de woonplaats van deeze Soort in de Middellandſche Zee.

(266) Ham-Doublet, *die de Schaal geſtreept heeft, met holronde, Eyvormige, ſcherpe Schubben.* CCLXVI. *Pinna muricata.* Gedoornde.

Dee-

(266) *Pinna* Testâ ſtriatâ Squamis concavis ovatis acutis. M. L. U. 545. N. 143. Pinna tenuis ſtriata muricata. LIST. *Conch.* T. 370. f. 215. Pinna lata altera. RUMPH. *Mus.* T. 46. f. M. GUALTH. *Test.* T. 79. f. D. Concha Pinna HASSELQ. *Itin.* 447. N. 137. KNORR *Verzam.* VI. D. Pl. 20. f. 1.

VI. AFDEEL. XLV. HOOFDSTUK.

Deeze mag dan te regt de Gedoornde heeten. Zy is tevens breed en dun van Schaal, gelykende ook veel naar een Westfaalsch Hammetje volgens RUMPHIUS, die ze voor het Wyfje der gewoone Ham-Doubletten houdt. Hy hadt 'er gehad van zestien Duimen hoog en een Voet breed, aan de opene zyde een weinig uitgehold met een Bogtje, daar de Zyde uitkomt. De Schaal was zwart of Aardverwig, op ryën met scherpe smalle Schubben bezet, welke zy ook in haare Ouderdom behouden. Men vindtze enkeld, en van de voorigen afgezonderd: want zy beminnen een harder Grond en vryer Zee; komende ook niet altoos voor, in de nabuurschap van Rivieren, gelyk sommige Schryvers, zegt hy, verkeerdelyk van de *Pinnæ* gemeld hebben.

Ik heb zodanig een Hammetje, dat zekerlyk uit Oostindie afkomstig is, zynde vyf Duim lang en drie Duim op 't breedste, bruinagtig Olyfkleur, vry dik en eenigermaate misgegroeid. Men kan daar het gedagte Bogtje, waar RUMPHIUS van spreekt, zeer duidelyk in waarneemen; doch de Schubben zyn niet scherp, gelyk zy in anderen zyn, byzonderlyk in die *Pinna* der Afbeelding van GUALTHIERI, welke bruinrood was van Kleur, en de plooijen op de kant gedoornd hadt, gelyk ook die, welke HASSELQUIST in de Middellandsche Zee waarnam. Deeze hadt de Schaalen aan 't breedste End rond, zeer breed en

aan

aan den Top ſpits gehoekt. Men vondt 'er rood en geelagtige Paarlen in, van grootte als Linzen-Zaad. Zie hier de beſchryving, door hem van het Dier gegeven.

VI. AFDEEL XLV. HOOFD-STUK.

Het Dier.

„ Het heeft twee Lippen, die Lilagtig, in„ waards dun zyn en doorſchynende met wit„ agtige Aderen gekleurd; aan de zyden drie„ voudig geplooid en rimpelig; de plooijen van „ de bovenſte Lip Tegelrood, van de onderſte „ bruin. De Ooren zyn klein en halfmaans„ wyze, aan de Tippen dun, van onderen „ breeder en Tegelrood. De Bek is Kraakbee„ nig, Buisagtig, van onderen wyd, aan de „ Tip dunner, witagtig. De Maag langwer„ pig, groot, Vliezig, zwartagtig, met eene „ zwarte, poeijeragtige, eenigermaate dorre „ Stoffe gevuld. Twee Kraakbeenagtige Lig„ haamen zyn 'er; waar van het eene 't Lig„ haam des Diers doorboort en de Schulpen „ ſamenhecht. Dit is lang, dik en ſterk. Het „ andere, aan den Top der Schaal de Kleppen „ vereenigende, is zeer kort, niet zo dik, „ doch ook ſterk. Nevens het eerſte Kraak„ beenige Lighaam komen uit het Lighaam des „ Diers ontelbaare Draadswyze Vezelen, die „ zo zagt als Zyde zyn, naar een Baard ge„ lyken, en zig buiten de Kleppen, beneden „ het midden van de langte, uitſtrekken, hech„ tende de Schaal vast aan den bodem van de „ Zee."

VI. AFDEEL. XLV. HOOFDSTUK.

Pinnewagter.

,, De Sepia met agt Armen, welke de he-
,, dendaagsche Grieken Οκτωπόδια, [en wy ge-
,, meenlyk Polypus noemen *,] is een doode-
,, lyk Vyand voor dit Dier; dewyl zy, zo
,, dra hetzelve de Schaal opent, daar in kruipt
,, en het Schulpdier vernielt, indien zy niet
,, belet wordt. In ieder Schaal, naamelyk,
,, woont een klein weekschaalig Garnaaltje:
,, ja somtyds hebben meer dan één zulk Dier-
,, tje daar in haare huisvesting. Terwyl, nu,
,, de Ham-Doublet begint te gaapen, plaatst
,, zig dit Garnaaltje altoos in de gaaping, en,
,, wanneer het den Vyand ziet naderen, gaat
,, het aan 't loopen; door welke beweeging
,, het Schulpdier gewaarschouwd zynde, sluit
,, het zyne Schaal en vermydt zyn Vyand;
,, dus zyn behoud alleen aan dien zeer aan-
,, genaamen Gast toe te schryven hebbende.
,, Een wonderbaare schikking van den alwy-
,, zen Schepper!"

* Zie XIV. STUK bl. 360.

Van dit Krabbetje, dat men zelfs om die reden *Pinnophylax* of *Pinnoteres*, dat is Pinnewagter of bewaarder van de Ham-Doublet-Visch noemt, en 't gene 'er de Ouden van gezegd hebben, heb ik reeds omstandig gesproken †. Het is, inderdaad, wat duister, hoe men die Huishouding zo naauwkeurig heeft kunnen waarneemen, om van zo groot een overleg en gedienstigheid verzekerd te zyn in deeze Schepzelen. Bovendien, dewyl de *Pinnæ* op haare Punt overend staan, zo zou het

† Zie XIII. STUK bl. 323.

won-

wonderlyk zyn, dat deeze Krabbetjes of Garnaaltjes altoos de Polypus konden zien naderen: want dan moeften zy geduurig over de kanten heen kyken, als een Toorenwagter, en ftellen zig in het grootfte gevaar, om zelf vernield te worden, door het fchielyk toefluiten van de Schulpen. BONANNI, evenwel, verzekert zulks (*), en RUMPHIUS verhaalt, dat in ieder Ham-Doublet-Schaal zulk een Garnaaltje woont, 't welk door zyne knyping het Dier waarfchouwt voor gevaar of om zyne Schaal toe te trekken, wanneer 'er Aas in de Schaal gevangen is. Zouden niet deeze Krabbetjes zelf wel het Aas kunnen zyn van dit Schulpdier (†), en is zulks niet waarfchynlyker, dan dat hetzelve, volgens de Ouden, alleenlyk leeven zou van Water en Slyk?

VI. AFDEEL. XLV. HOOFD-STUK.

(267) Ham-Doublet, *die de Schaal met flaau-*

CCLXVII. *Pinna rotundata.* Geronde.

(*) In utraque Concha Cancellum femper commorari refert Ælianus ac Plinius, qui e fummâ orâ Testæ, quafi e Speculâ vigilans, Piscem pungendo confcium periculi facit. *Recr.* p. 101.

(†) Pinnam pascit, Pinnamque tuetur. OPPIANUS. Doch hy meende, dat dit Krabbetje voor het Schulpdier Vifchjes en Wormen ving, en dus hetzelve Voedzel verfchafte.

(267) *Pinna* Testâ Squamis obfoletis Margine rotundatâ. M. L. U. 545. N. 144. GUALTH. *Test.* T. 79. f. C. KNORR *Verzam.* II. D. Pl. 23. f. 1.

VI. AFDEEL. XLV. HOOFDSTUK.

flaauwe Schubben, aan den Rand gerond heeft.

Het Exemplaar, dat zig in 't Kabinet van de Koningin van Sweeden bevondt, hadt de Schaal langwerpig, witagtig, overlangs gerimpeld, met de Rimpels gegolfd en evenwydig. De Rand was van den top uitwaards gerond: de Oppervlakte naar den bovenften Rand bezet met holronde, fcherpe, zeer kleine en naauwlyks blykbaare Schubben. Die van GUALTHIERI heeft, aan het breedfte End, bobbelige en gedoornde Streepen overdwars. Tot deeze Soort fchynen die Oranjekleurige, welke ongefchubd en ongedoornd zyn, ook te behooren.

CCLXVIII. *Pinna Saccata.* Buikige.

(268) Ham-Doublet, *die de Schaal effen en met een Zak, regtop ftaande en eenigermaate getopt heeft.*

De witte *Pinna*, hier uit RUMPHIUS aangehaald, is, volgens dien Autheur, veel kleinder dan de anderen, en wordt ook voor 't Wyfje gehouden. Zy is wit of lichtgeel van Schaal, dun en als Glas half doorfchynende, niet volkomen driezydig, maar in 't midden bog-

(268) *Pinna* Testâ lævi Saccatâ erectiusculâ fubfastigiatâ. M. L. U. 546. N. 145. Pinna alba. RUMPH. *Mus.* T. 46. f. N. GUALTH. *Test.* T. 79. f. F.

bogtig, als of zy ſamengevouwen ware: van buiten glad, doch een weinig geplooid. De grootſten zyn een Hand lang; anderen drie of vier Duimen. Zy ſteeken niet in de Grond, maar hangen met de Baarden aan Steenen en worden zelden gevonden.

VI. AFDEEL. XLV. HOOFD-STUK.

Volgens LINNÆUS loopt de Rand, aan 't breedſte End, in deeze Soort dwarſer dan in de anderen, en de Kleur is wit, Violet, geel of Yzergraauw. Zyn Ed. merkt aan, dat alle deeze zes Soorten van Ham-Doubletten zeer naa aan elkander vermaagſchapt zyn; doch ik oordeel, dat 'er weezentlyke Verſchillendheden onder plaats hebben, gelyk reeds is gezegd.

(269) Ham-Doublet, *die de Schaal effen en Buisagtig, van Geſtalte als een kromme Vinger heeft, met den bovenſten Rand Vliezig.*

CCLXIX. *Pinna Digitiformis.* Vingeragtige.

Deeze, uit de Indiſche Oceaan, bevondt zig in het Kabinet van de Koningin van Sweeden. De Schulpen van dezelve zyn dikwils zodanig ſamengegroeid, dat de Schaal eenkleppig ſchynt te zyn. De Kleur is wit of rosagtig.

(270)

(269) *Pinna* Testâ lævi Tubuloſâ Digitiformi incurvâ, Margine ſummo Membranaceâ, M. L. U. 546. N. 146.

VI. AFDEEL. XLV. HOOFDSTUK.

(270) Ham-Doublet, *die de Schaal naakt en met Kwabben heeft.*

CCLXX. *Pinna lobata.* Gekwabde.

Van deeze, ook uit den Indischen Oceaan, in 't Kabinet van haare Koninglyk Sweedsche Majesteit zig bevindende, was de Schaal zeer dun en Vliezig, met breede Kwabben op zyde en een kleine spitse in 't midden. De grootte overtrof naauwlyks die van eens Menschen Nagel, zo dat zy ver de kleinste is in dit Geslagt. De Kleur is zonderling: bleek met paarschagtige Streepen, die van 't Scharnier naar de Kwabben loopen.

(270) *Pinna* Testâ nudâ lobatâ. M. L. U. 547. N. 147.

De PLAATEN zyn dus ingevoegd:

PLAAT CXV.	tegenover Bladz.	17
. . . . CXVI.	—— ——	95
. . . . CXVII.	—— ——	189
. . . . CXVIII.	—— ——	321
. . . . CXIX.	—— ——	361

DRUKFEILEN.

Bladz. 185. Reg. 17, *voor* lang Scharnier, *lees* laag Scharnier.

—— 338, op de kant, *mankeert* PL. CXVIII. Fig. 2.